

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ
ANABİLİM DALI

KÜLTÜREL DİPLOMASİ BAĞLAMINDA
KÜTÜPHANE DİPLOMASİSİ VE TÜRKİYE İÇİN BİR
REHBER ÖNERİSİ

Selçuk AYDİN

DOKTORA TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Hüseyin ODABAŞ

Çankırı – 2025

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ
ANABİLİM DALI

KÜLTÜREL DİPLOMASİ BAĞLAMINDA KÜTÜPHANE
DİPLOMASİSİ VE TÜRKİYE İÇİN BİR REHBER ÖNERİSİ

Selçuk AYDIN

ORCID: 0000-0002-478

DOKTORA TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Hüseyin ODABAŞ

ankırı – 2025

İÇİNDEKİLER

Sayfa

İÇİNDEKİLER.....	i
ÖN SÖZ.....	viii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT	x
KISALTMALAR	xi
TABLO LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiv
1. BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ.....	1
1.1 Konu	1
1.2 Amaç.....	2
1.3 Önem.....	3
1.4 Teorik Arka Plan ve Literatür	4
1.5 Araştırma Problemi ve Hipotez.....	9
1.6 Kapsam ve Sınırlılıklar	10
1.7 Yöntem.....	11
1.7.1 Araştırmanın Modeli ve Deseni	11
1.7.2 Evren ve Örneklem	13
1.7.3 Veri Toplama Araçları	14
1.7.4 Verilerin Toplanması	16
1.7.5 Verilerin Çözümlemesi ve Değerlendirilmesi	18
1.8 Araştırmanın Düzeni.....	19
2. BÖLÜM: KAMU DİPLOMASİSİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	21
2.1 Diplomasi	21
2.1.1 Diplomasinin Tanımı	22
2.1.2 Diplomasinin Tarihsel Gelişimi	24
2.2 Kamu Diplomasisi	25
2.2.1 Geleneksel Diplomasi ve Kamu Diplomasisi İlişkisi	29
2.2.2 Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç	31
2.2.3 Kamu Diplomasisinin Boyutları.....	34
2.2.4 Kamu Diplomasisi Modelleri	36
2.2.4.1 Cull'un Kamu Diplomasisi Modeli	36
2.2.4.2 Katı ve Esnek Yaklaşımlı Kamu Diplomasisi Modeli	37

2.2.4.3	Kelley'in Savunuculuk ve Danışma Modeli	38
2.2.4.4	Peisert'in Kültürel İletişim Modeli	38
2.2.4.5	Zaharna'nın Enformasyon ve İlişkisel İletişim Modeli	40
2.2.4.6	Eytan Gilboa Kamu Diplomasisi Modeli	40
2.2.5	Kamu Diplomasisinin Uygulama Alanları	41
2.2.5.1	Kültür	42
2.2.5.2	Eğitim	42
2.2.5.3	Spor	43
2.2.5.4	Medya ve İnternet	43

3. BÖLÜM: KÜLTÜR VE KÜLTÜREL DİPLOMASİ.....45

3.1	Kültür	45
3.2	Kültürel Diplomasi	47
3.2.1	Kültürel Diplomasinin Tarihsel Gelişimi	50
3.2.2	Kültürel Diplomasi Araçları	53
3.2.2.1	Sanat Diplomasisi	54
3.2.2.2	Eğitim Diplomasisi	54
3.2.2.3	Profesyonel İlişkiler ve İletişim Diplomasisi	56
3.3	Yumuşak Güç İndeksleri	59
3.4	Dünyada Kültürel Diplomasi Uygulamaları	62
3.4.1	ABD	63
3.4.2	Fransa	64
3.4.3	İngiltere	66
3.4.4	Almanya	67
3.4.5	Çin	69
3.4.6	Japonya	70

4. BÖLÜM: KÜTÜPHANE DİPLOMASİSİ.....75

4.1	Kütüphane Diplomasisi	75
4.2	Kütüphane Diplomasisinin Unsurları	80
4.2.1	Yurt Dışı Kütüphaneleri	80
4.2.2	Kitap Bağış ve Değişim Programları	81
4.2.3	Uluslararası Ödünç Kitap ve Kaynak Paylaşım Hizmetleri	82
4.2.4	Kardeş Kütüphaneler Programı	83
4.2.5	Kütüphaneciler /Bilgi Profesyonelleri	84
4.2.6	Kütüphane Binaları / Mimari	85
4.2.7	Kütüphane Koleksiyonları	86
4.2.8	Personel Değişim Programları	87
4.2.9	Kütüphanecilik Bursları	88
4.2.10	Kütüphane Ziyaretleri	89
4.2.11	Mesleki ve Bilimsel Etkinlikler	90
4.2.12	Teknik Yardımlar / Teknik İş Birlikleri	90
4.3	Küreselleşme ve Kütüphaneler	92
4.4	Dış Politika Aracı Olarak Kütüphaneler	94
4.5	Kütüphane Diplomasisini Etkin Olarak Kullanan Ülkeler	95
4.5.1	Fransa	95
4.5.2	İngiltere	98
4.5.3	Almanya	101

4.5.4	ABD	103
4.5.5	Çin.....	107
4.5.6	Japonya	109
4.5.7	Diğer Ülke Örnekleri	110

5. BÖLÜM: TÜRKİYE’NİN KÜLTÜREL DİPLOMASİ VE KÜTÜPHANE DİPLOMASİSİ FAALİYETLERİ114

5.1	Türkiye’nin Kültürel Diplomasisi	114
5.1.1	T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı.....	115
5.1.2	Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı.....	118
5.2	Türkiye’nin Kütüphane Diplomasisi ve Aktörleri.....	119
5.2.1	Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi	121
5.2.2	Kültür ve Turizm Bakanlığı	121
5.2.3	Diyanet İşleri Başkanlığı.....	123
5.2.4	Yunus Emre Enstitüsü	124
5.2.5	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)	126
5.2.6	Maarif Vakfı	129
5.2.7	Yurt dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)	130
5.2.8	Sivil Toplum Kuruluşları (STK)	132
5.2.9	Özel Sektör Kuruluşları	134

6. BÖLÜM: KÜTÜPHANE DİPLOMASİSİNE İLİŞKİN BULGULAR VE TARTIŞMALAR136

6.1	Katılımcılara ilişkin Tanıtıcı Bilgiler	137
6.1.1	Katılımcıların Tanımlayıcı Profillerine İlişkin Bulgular	137
6.1.2	Kütüphane Kullanımı ve Farkındalığına İlişkin Betimsel Görümüm.....	138
6.1.3	Kütüphane Diplomasisi Algısına İlişkin Bulgular	140
6.1.4	Kütüphane Diplomasisinin Unsurlarına İlişkin Bulgular	142
6.1.5	Türkiye’nin Kütüphane Diplomasisi Algısına İlişkin Bulgular	144
6.1.6	Türkiye’nin Kütüphane Diplomasisi Unsurlarına İlişkin Bulgular.....	146
6.1.7	Türkiye’nin Kütüphane Diplomasisinin Ülke İmajı ve İtibarına Katkısı	148
6.2	Anket Bulgularına İlişkin Tartışmalar	149
6.2.1	Katılımcı Bilgilerine İlişkin Tartışmalar.....	149
6.2.2	Katılımcıların Kütüphaneleri Tercih Nedenlerine İlişkin Tartışma	151
6.2.3	Katılımcıların Türk Kütüphanelerinden Haberdar Olma Kanallarına İlişkin Tartışma.....	153
6.2.4	Kütüphane Diplomasisi Algısına İlişkin Tartışma	154
6.2.5	Kütüphane Diplomasisinin Unsurlarına İlişkin Tartışma	155
6.2.6	Türkiye’nin Kütüphane Diplomasisi Algısına İlişkin Tartışma	157
6.2.7	Türkiye’nin Kütüphane Diplomasisinin Unsurlarına İlişkin Tartışma	159
6.2.8	Türkiye’nin Kütüphane Diplomasisinin Ülke İmajı ve İtibarına Katkısına İlişkin Tartışma.....	160
6.3	Görüşmecilere İlişkin Bulgular	161
6.3.1	Kütüphane Diplomasisinin Kavramsal Çerçevesi ve Yumuşak Güç İlişkisi	165
6.3.2	Kütüphane Diplomasisinin Tanımı ve Kavramsallaşması	167
6.3.3	Kütüphanelerin Yumuşak Güç Aracı Olarak Rolü.....	170

6.3.4	Diğer Yumuşak Güç Unsurlarıyla İlişki ve Bütünleşme	174
6.3.5	Dijital Diplomasi ve Yeni Medya Entegrasyonu	177
6.3.6	Uluslararası Kütüphane Diplomasi Uygulamaları ve İyi Örnekler	180
6.3.7	Gelişmiş Ülkelerin Kütüphane Diplomasisi Stratejileri	181
6.3.8	Uluslararası İş Birlikleri ve Ortak Etkinlikler	186
6.3.9	Diplomatik Amaçlı Kütüphane Temsilleri.....	189
6.3.10	Türkiye'nin Mevcut Durumu ve Uygulama Yeterliliği.....	190
6.3.11	Kurumsal Farkındalık ve Kavramsal Yetersizlik	191
6.3.12	Faaliyetlerin Niteliği ve Kapsamı.....	194
6.3.13	Uluslararasılaşma Düzeyi ve Zorluklar	197
6.3.14	İmaj ve İtibar Yönetiminde Kütüphane Rolü.....	199
6.3.15	Kütüphanelerin İtibar ve Prestij Aracı Olarak Kullanımı	200
6.3.16	Yabancı Kamuoyunda Algı Oluşturma ve Mesaj Taşıma	203
6.3.17	İş Birliği, Değişim ve Uzun Vadeli Diplomatik Etki	204
6.3.18	Kütüphane Temelli İş Birliği Faaliyetleri	206
6.3.19	Mesleki ve Kültürel Değişim Programları	208
6.3.20	Uzun Vadeli Diplomatik Etki ve Güven İnşası	209
6.3.21	Kütüphane Diplomasisi Politikaları ve Gelecek Vizyonu	211
6.3.22	Politika, Koordinasyon ve Yapısal Gereksinimler	212
6.3.23	Stratejik Eylem Önerileri ve Gelecek Perspektifi	215
6.4	Görüşme Bulgularına Göre Tartışma	220

7. BÖLÜM: KÜTÜPHANE DİPLOMASİSİ REHBER ÖNERİSİ226

7.1	Kütüphane Diplomasisinin Boyutları	226
7.2	Kütüphane Diplomasisi Rehberinin Önemi	228
7.3	Kütüphane Diplomasisi Rehberinin Amacı	228
7.3.1	Kütüphane Diplomasisinin Kurumsallaştırılması Amacı	229
7.3.2	Türk Kütüphaneciliğinin Uluslararasılaşması Amacı.....	229
7.3.3	Dijital Erişim ve Bilginin Yaygınlaştırılması Amacı	230
7.3.4	Akademik Etkileşim ve Bilimsel İletişimin Sürdürülmesi Amacı	230
7.3.5	Diaspora ile Kültürel Bağların Geliştirilmesi Amacı	230
7.4	Kütüphane Diplomasisinin Temel İlkeleri.....	230
7.4.1	Bilgiye Adil Erişim.....	230
7.4.2	Kültürel Çeşitliliğe Saygı.....	231
7.4.3	Uluslararası İş Birliği.....	231
7.4.4	Sürdürülebilirlik ve Dirençlilik	231
7.4.5	Dijitalleşme ve Açık Erişim	231
7.4.6	İnsan Hakları Temelli Yaklaşım.....	231
7.5	Kütüphane Diplomasisi Rehberinin Hedef Kitlesi	231
7.5.1	Politika Yapıcılar	231
7.5.2	Uygulayıcı Kurumlar	232
7.5.3	Kütüphaneciler ve Bilgi Profesyonelleri.....	232
7.5.4	Akademisyenler ve Araştırmacılar	232
7.5.5	Sivil Toplum Kuruluşları (STK'lar).....	232
7.5.6	Uluslararası Kuruluşlar	233
7.6	Kütüphane Diplomasisi Rehberinin Hedefleri	233
7.6.1	Farkındalık Oluşturma	233
7.6.2	Kapasite Geliştirme	233
7.6.3	İşbirliğini Teşvik Etme	233

7.7	Kütüphane Diplomasisi Rehberinin Kapsamı	234
7.8	Kütüphane Diplomasisinin Unsurları	234
7.8.1	Yurt dışı Kütüphaneleri.....	234
7.8.2	Kütüphane Binaları / Mimarileri	236
7.8.3	Kütüphaneciler/ Bilgi Profesyonelleri	236
7.8.4	Nadir Kütüphane Koleksiyonları.....	236
7.8.5	Yayın Bağış, Değişim ve Kaynak Paylaşım Programları	237
7.8.6	Personel Değişim Programları.....	237
7.8.7	Kütüphanecilik Bursları	237
7.8.8	Kardeş Kütüphaneler Programı	237
7.8.9	Kütüphane Turları/ Ziyaretleri	237
7.8.10	Mesleki ve Bilimsel Etkinlikler	238
7.8.11	Teknik Yardımlar	238
7.9	Türkiye'nin Kütüphane Diplomasisinin Kurumsal Yapısı	238
7.9.1	Merkezi Aktörler	238
7.9.2	Yerel Aktörler.....	239
7.10	İş Birliği Modelleri	241
7.10.1	İkili ve Çok Taraflı Kurumsal İş Birlikleri	241
7.10.2	Kültürel Diplomasi Kurumları Aracılığıyla Yapılan Ortaklıklar	242
7.10.3	Akademik ve Araştırma Odaklı Ortaklıklar	242
7.10.4	Yurt dışındaki Türklere Odaklı İş Birlikleri.....	242
7.10.5	Dijital Platform Ortaklıkları	243
7.10.6	İzleme ve Değerlendirme Sistemi.....	243
7.10.7	Performans Göstergeleri ve Ölçütler	244
7.10.7.1	Nicel Göstergeler	244
7.10.7.2	Nitel Göstergeler.....	244
7.10.8	Veri Toplama Yöntemleri	245
7.10.9	Geri Bildirim ve Raporlama Mekanizması	245
7.10.10	Değerlendirme Döngüsü ve Süreklilik	245
7.10.11	Katılımcı ve Paydaş Temelli İzleme.....	245
7.10.12	Değerlendirme Araçları	247
7.10.12.1	İzleme Araçları	247
7.10.12.2	Değerlendirme Araçları.....	247
7.10.12.3	Değerlendirme Kurumu ve Süreci	247
7.11	Rehberin Güncellenmesi ve Geliştirilmesi İçin Öneriler.....	248
8.	SONUÇ VE ÖNERİLER.....	250
8.1	Öneriler	253
8.1.1	Politika Yapıcılara Yönelik Öneriler	253
8.1.2	Uygulayıcı Kurumlara (Kültürel Kurumlar, STK'lar, Özel Sektör) Yönelik Öneriler	254
8.1.3	Kütüphanecilere Yönelik Öneriler.....	255
EK-6:	Katılımcı Bilgi Formu.....	244

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Doktora tezi olarak hazırladığım *Kültürel Diplomasi Bağlamında Kütüphane Diplomasisi ve Türkiye İçin Bir Rehber Önerisi* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

25 / 06/ 2025

İmza

Selçuk AYDİN

TEZ KABUL VE ONAY
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Selçuk Aydın tarafından hazırlanan *Kültürel Diplomasi Bağlamında Kütüphane Diplomasisi ve Türkiye İçin Bir Rehber Önerisi* başlıklı bu çalışma, 25.06.2025 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *oybirliği* başarıyla bulunarak jürimiz tarafından *Bilgi ve Belge Yönetimi* Anabilim Dalı'nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	: Prof. Dr. Hüseyin ODABAŞ	İmza:
Üye	: Prof. Dr. Coşkun POLAT	İmza:
Üye	: Prof. Dr. Nevzat ÖZEL	İmza:
Üye	: Prof. Dr. Mehmet Ali AKKAYA	İmza:
Üye	: Doç. Dr. Ceyhan GÜLER	İmza:

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulunun 16/06/2025 tarih ve 2025/25-01 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ersoy YILMAZ

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

İnsanlık tarihinin en köklü kurumlarından biri olan kütüphaneler kültürlerarası etkileşimin yoğunlaştığı küreselleşme çağında, kültürel diplomasi süreçlerinde etkili ve anlamlı roller üstlenmeye başlamıştır. Bu bağlamda “kütüphane diplomasisi” kavramı, hem akademik hem de uygulama boyutunda dikkat çeken, gelişmekte olan bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte, kütüphanelerin kültürel diplomasi içindeki yeri ve potansiyel katkıları üzerine yapılan akademik çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Bu tez, kütüphane diplomasisini teorik bir çerçeveye oturtmayı hedeflemektedir. Kütüphanelerin uluslararası ilişkilerde diplomatik bir araç olarak nasıl işlev gördüğü, bu sürecin hangi aktörlerce yürütüldüğü ve hangi kurumsal mekanizmalarla desteklendiği temel araştırma sorularını oluşturmaktadır. Çalışma, bu sorulara yanıt ararken hem literatürden hem de saha verilerinden yararlanmıştır. Kültürel diplomasi alanında görev alan kurum temsilcileri, kütüphane yöneticileri ve uzmanlarla gerçekleştirilen görüşmeler sayesinde, kuramsal yaklaşımlar pratik deneyimlerle desteklenmiş, böylece alana özgün ve bütüncül bir katkı sunulması amaçlanmıştır.

Çalışmanın fikir aşamasından nihai haline ulaşmasına kadar geçen sürecin her adımında akademik rehberliği, sabrı desteği ve bilgi birikimi ile yolumu aydınlatan çok kıymetli danışman hocam Sayın Prof. Dr. Hüseyin ODABAŞ’a en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Tez izleme sürecim boyunca değerli değerlendirmeleri ve yapıcı katkılarıyla çalışmama büyük değer katan Prof. Dr. Coşkun POLAT ve Prof. Dr. Nevzat ÖZEL’e, ayrıca tez jürimde yer alarak nihai önerileriyle çalışmamı zenginleştiren Prof. Dr. Mehmet Ali AKKAYA ve Doç. Dr. Ceyhan GÜLER hocalarıma gönülden teşekkür ederim.

Süreçteki sabrı ile bana güç veren sevgili eşim Nazire’ye ve gözümün nuru kızlarım Zehranur, Sümeyye ve Eslem’e; her zaman yanımda olduklarını hissettiren canım annem ve babama, sevgili kardeşlerime sonsuz şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca, tez kapsamında görüşmeyi kabul ederek samimi yanıtlarıyla bu çalışmayı kıymetlendiren kütüphane diplomatı meslektaşlarıma; görüş, öneri ve dostane destekleriyle katkıda bulunan masalımın tüm kahramanlarına kalbi teşekkürlerimle

25/06/ 2025

Selçuk AYDİN

ÖZET

Tezin Başlığı :Kültürel Diplomasi Bağlamında Kütüphane Diplomasisi ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi

Tezin Yazarı :Selçuk AYDİN

Danışman :Prof. Dr. Hüseyin ODABAŞ

Anabilim Dalı :Bilgi ve Belge Yönetimi

Tezin Türü :Doktora

Kabul Tarihi :25/06/2025

Öz

Kütüphane diplomasisi, uluslararası ilişkiler ve kültürel etkileşim bağlamında kütüphanelerin ve bilgi merkezlerinin rolünü inceleyen, ülkemiz literatüründe henüz yeterince yer bulmamış yeni bir alandır. Yurt dışında son yıllarda yapılan sınırlı sayıda yayın, bu konunun uluslararası arenada da nispeten yeni bir ilgi alanı olduğunu göstermektedir. Bu durum, kütüphane diplomasisi konusundaki bu tez çalışmasının özgün bir katkı sunma potansiyelini artırmakta ve bu alandaki bilgi boşluğunu doldurma motivasyonu oluşturmaktadır. Bu bağlamda, tez çalışması kütüphane diplomasisinin kavramsal çerçevesini çizerek, uluslararası ilişkilerdeki potansiyelini ve uygulama alanlarını Türkiye özelinde incelemeyi amaçlamaktadır.

Bu özgün çalışmada, kütüphane diplomasisi olgusunu Türkiye bağlamında anlamak ve değerlendirmek amacıyla çeşitli nitel ve nicel araştırma metodları bir arada kullanılmıştır. Konuya ilişkin kavramsal çerçeveyi ve mevcut durumu derinlemesine betimlemeyi hedefleyen betimleme yöntemi, araştırmanın temel yaklaşımını oluşturmuştur. Veri toplama sürecinde ise, Türkiye'nin yurt dışı birimlerindeki kütüphanelerden yararlanan yabancı kullanıcılara anket tekniği uygulanarak bu kütüphanelerin uluslararası algısı ve etkileşimleri hakkında bilgi edinilmiştir. Ayrıca, Türkiye'nin kütüphane diplomasisi alanındaki potansiyel aktörleri olarak tanımlanan devlet kurumu temsilcileri, sivil toplum kuruluşu (STK) üyeleri, meslek örgütü temsilcileri, özel sektör aktörleri ve alan uzmanlarından oluşan 21 kişi ile önceden belirlenmiş amaçlı örnekleme yöntemiyle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu çok yönlü metodolojik yaklaşım, kütüphane diplomasisinin Türkiye için taşıdığı anlam ve potansiyellerin kapsamlı bir şekilde analiz edilmesine olanak sağlamayı amaçlamaktadır.

Çalışmada elde edilen bulgular, kütüphane diplomasisinin geliştirilmesinin kütüphaneler arasında olumlu bir etkileşim ve iş birliği ortamı yaratabileceğini, kütüphanelerin uluslararası alandaki güçlü ve geliştirilebilecek yönlerini ortaya koyabileceğini, Türkiye'nin kültürel ve akademik tanıtımına katkı sağlayabileceğini, uluslararası değişim ve iş birliği süreçlerini destekleyebileceğini, kütüphaneler ile dış paydaşlar arasındaki iletişimi güçlendirebileceğini ve kütüphane diplomasisi alanında nitelikli bilgi üretimi ile paylaşımına zemin hazırlayabileceğini göstermiştir. Bu araştırma sonucunda, Türkiye'nin kütüphane diplomasisi stratejilerini hayata geçirmesine yönelik bir uygulama rehberi önerisi geliştirilmiştir. Önerilen rehberin kütüphanecilere, politika yapıcılara, uluslararası ilişkiler uzmanlarına ve bu alana ilgi duyan herkese önemli katkılar sunacağı ve gelecekteki çalışmalara da ışık tutacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kütüphane Diplomasisi, Uluslararası İlişkiler, Kültürel Diplomasi, Yumuşak Güç, Politika Rehberi

ABSTRACT

Thesis Title : “Library Diplomacy in the Context of Cultural Diplomacy and A Guideline Proposal for Turkey”
Author : Selçuk AYDİN
Supervisor : Prof. Dr. Hüseyin ODABAŞ
Department : Information and Records Management
ThesisType : Ph.D. Dissertation
Date :25/06/2025

Abstract

Library diplomacy, which examines the role of libraries and information centers within the context of international relations and cultural interaction, is a nascent field with limited representation in Turkish literature. The scarcity of publications abroad in recent years also indicates its relatively new status in the international arena. This context underscores the potential of this thesis to provide an original contribution and address the existing knowledge gap in library diplomacy. Accordingly, this thesis aims to delineate the conceptual framework of library diplomacy, exploring its potential in international relations and its areas of application specifically within Türkiye.

This original study employs a combination of qualitative and quantitative research methods to understand and evaluate the phenomenon of library diplomacy within the Turkish context. The descriptive method, aiming to explain the relationships between relevant concepts, events, and conditions, forms the fundamental approach of the research. Data collection involved a survey administered to foreign users of Turkish libraries located in overseas units, gathering insights into the international perception and interactions of these libraries. Additionally, in-depth interviews were conducted with 21 individuals identified as potential actors in Türkiye’s library diplomacy efforts, including representatives from governmental institutions, non-governmental organizations (NGOs), professional associations, the private sector, and field experts, selected through purposive sampling. This multifaceted methodological approach seeks to enable a comprehensive analysis of the significance and potential of library diplomacy for Türkiye.

The findings of the study indicate that the development of library diplomacy can foster a positive environment for interaction and collaboration among libraries, highlight their international strengths and areas for improvement, contribute to Türkiye’s cultural and academic promotion, support international exchange and cooperation processes, strengthen communication between libraries and external stakeholders, and lay the groundwork for the production and sharing of qualified information in the field of library diplomacy. As a result of this research, a practical guide proposal for implementing Türkiye’s library diplomacy strategies has been developed. This guide is expected to provide direction not only for libraries in Türkiye but also for institutions and organizations seeking to engage in library diplomacy activities internationally. It is anticipated that the proposed guide will offer significant contributions to librarians, policymakers, international relations experts, and anyone interested in this field, as well as inform future research endeavors.

Keywords: Library Diplomacy, International Relations, Cultural Diplomacy, Soft Power, Policy Guide.

KISALTMALAR

AEFE	Agence pour l'Enseignement Français à l'Etranger
ALA	American Library Association
AKD	Avrasya Kütüphaneler Derneği
ANKOS	Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu
APA	American Psychological Association
BBC	The British Broadcasting Corporation
BBY	Bilgi ve Belge Yönetimi
BC	British Council
BID	Bibliothek Information Deutsland
BII	Bibliothek Information International
BKD	Belediye Kütüphaneler Derneği
BNF	Bibliothèque Nationale de France
CILIP	Library and Information Association
CIP	Collège International de Philosophie
CDNL	Conference Directors of National Libraries
CENL	The Conference of European National Librarians
ÇAKÜ	Çankırı Karatekin Üniversitesi
DİTİB	Diyanet İşleri Türk-İslam Birliği
DOI	Digital Object Identifier / Dijital Nesne Tanımlayıcı
EKUAL	Elektronik Kaynaklar Ulusal Akademik Lisansı
EUNIC	European Union National Institutes for Culture
FIBA	Fédération Internationale de Basketball
FIFA	Fédération Internationale de Football Association
GLAM	Galleries, Libraries, Archives and Museums
HKD	Halk Kütüphaneleri Derneği
IFLA	The International Federation of Library Associations and Institutions
INA	Institut National de l'Audiovisuel
IRRT	International Relations Round Table
İSAM	İslam Araştırmaları Merkezi
LIBER	Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche
LISTA	Library & Information Science Abstracts
KADİZ	Kamu Diplomasisi İzleme Sistemi
KDK	Kamu Diplomasisi Koordinasyon Koordinatörlüğü

KOCIS	Korean Culture and Information Service
LISTA	Library, Information Science & Technology Abstracts
MAEE	Ministère de l'Europe et des Affaires Etrangères
NAPLE	The National Authorities on Public Libraries in Europe
NBA	National Basketball Association
NLK	National Library of Korea
OPAC	Online Public Library Access Catalog
OKD	Okul Kütüphaneleri Derneği
RFI	Radio France Internationale
SPSS	Statistical Package Social Sciences
STEAM	Science, Technology, Engineering, Arts Mathematics
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
TDKV	Türk Dünyası Kütüphaneciler Vakfı
TİKA	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TKD	Türk Kütüphaneciler Derneği
TMV	Türkiye Maarif Vakfı
TO-KAT	Ulusal Toplu Katalog
TÜRKSOY	Türk Kültür ve Sanatları Ortak Yönetimi
UEFA	Union of European Football Associations
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
USIA	United States Information Agency
ÜNAK	Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği
YÖK	Yükseköğretim Kurumu
YTB	Yurt dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı
YEE	Yunus Emre Enstitüsü

TABLO LİSTESİ

<u>Tablo No:</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 2.1: Geleneksel Diplomasi ve Yeni Kamu Diplomasisi	31
Tablo 2.2. Kamu Diplomasisinin Zaman/Bilgi/ Altyapı Çerçevesi.....	37
Tablo 3.1: Ernst and Young ve Skolkovo Kuruluşlarının Yumuşak Güç Kaynakları Sınıflandırması.....	60
Tablo 3.2: Soft Power 30 İndeksi Kategorileri.....	61
Tablo 3.3: Küresel Yumuşak Güç Sıralaması 2022-2024.....	62
Tablo 4.1: Yabancı Kültür Merkezleri ve Kütüphaneleri	81
Tablo 6.1: Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler	137
Tablo 6.2: Kütüphanelerin Tercih Edilme Nedenleri	139
Tablo 6.3: Katılımcıların Kütüphane Kullanım Sıklığı	139
Tablo 6.4: Katılımcıların Kütüphanelere İlişkin Edindiği Bilgilerin Kaynakları.....	140
Tablo 6.5: Kütüphane Diplomasisi Algısı.....	140
Tablo 6.6: Kütüphane Diplomasisinin Unsurları.....	142
Tablo 6.7: Türkiye'nin Kütüphane Diplomasisi Algısı.....	144
Tablo 6.8: Türkiye'nin Kütüphane Diplomasisi Unsurları.....	146
Tablo 6.9: Türkiye'nin Kütüphane Diplomasisinin Ülke İmajı ve İtibarına Katkısı	148
Tablo 6.15: Kod Kitabı	162
Tablo 7.1: Türkiye'nin Kütüphane Diplomasisi Aktörleri ve Temel Görevleri	239
Tablo 7.2: Kütüphane Diplomasisi Danışma Kurulu.....	241
Tablo 7.3: Performans Göstergeleri ve Ölçütler.....	246
Tablo 7.4: İzleme Takvimi	248

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil No:

Sayfa

Şekil 1.1: Joseph Nye’ e Göre Kamu Diplomasinin Boyutları.....	34
Şekil 6.2:Kütüphane Diplomasinin Kavramsal Çerçevesi ve Yumuşak Güç İlişkisi Kod Matrisi.....	166
Şekil 6.3: Uluslararası Kütüphane Diploması Uygulamaları ve İyi Örnekler Kod Matrisi	181
Şekil 6.4: Türkiye’nin Mevcut Durumu ve Uygulama Yeterliliği Kod Matrisi.....	191
Şekil 6.5: İmaj ve İtibar Yönetiminde Kütüphane Rolü Kod Matrisi.....	199
Şekil 6.6: İşbirliği, Değişim ve Uzun Vadeli Diplomatik Etki Kod Matrisi	205
Şekil 6.7: Kütüphane Diploması Politikaları ve Gelecek Vizyonu Kod Matrisi ...	211
Şekil 6.8: Kelime Bulutu.....	222
Şekil 6.9. Trend Analizi	224

1. BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ

1.1 Konu

Küreselleşme, devletlerin değişen rolleri, uluslararası ilişkilerde yaşanan hızlı dönüşümler ve çeşitlenen aktörler, günümüz dünyasında ülkeler arası ilişkileri derinden etkilemekte ve klasik etki güçlerinin yerini yeni diplomatik yaklaşımlar almaktadır. Özellikle Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ve teknolojik ilerlemelerle birlikte dönüşüm geçiren geleneksel diplomasi anlayışı, yabancı kamuoyunun kalplerini ve zihinlerini kazanmaya yönelik kamu diplomasisi faaliyetlerinde de önemli değişikliklere yol açmıştır.

Üniversiteler, uluslararası kuruluşlar, özel sektör, Sivil Toplum Kuruluşları (STK), ve medya gibi devlet ve devlet dışı aktörlerin bu sürece dâhil olmasıyla birlikte, diplomasi uygulamalarının kapsamı genişlemiş ve çeşitlenmiştir. Kamu diplomasisinin uluslararası ilişkiler ve kültürlerarası iletişimle kesiştiği noktada ise kültürel diplomasi faaliyetleri ön plana çıkmaktadır. Uluslararası kamuoyuyla etkileşime geçme, ilişki kurma, karşılıklı anlayış geliştirme ve sorun çözme esaslarına dayanan bu diplomasinin, kültürel girişimlerle birleştiğinde, yumuşak güç kavramının en önemli unsurlarından biri haline geldiği görülmektedir.

Tarih boyunca kültürü aktarma ve koruma işleviyle öne çıkan kütüphaneler, teknolojik gelişmeler ve dijital erişim olanakları sayesinde evrensel kültürün paylaşıldığı ve tanıtıldığı alanlar haline gelmiş; sahip oldukları koleksiyonlar, sundukları hizmetler, mimari yapıları ve uluslararası ortaklıkları aracılığıyla bulundukları ülkelerin kültürel diplomasisine katkı sunan önemli aktörler arasına girmiştir.

Kütüphanelerin, kültürel diplomasi aracısı olarak ilk kez belirgin şekilde konumlandırılmasının, 1934 yılında British Council'in kurulması ve sonrasında Britanya'nın kolonilerde halk kütüphaneleri ve okuma odaları açmasıyla başladığı söylenebilir. Bu döneme kadar sadece belirli gruplara hizmet veren kütüphaneler, bu süreçte yaş, ırk veya cinsiyet ayrımı yapmaksızın bilgi hizmeti sunmaya başlamış ve böylece birer diplomasi aracı olarak değer kazanmıştır (Coleman, 2008, s.1).

Bu durum ülkelerin kendi sınırları dışında dillerini ve kültürlerini tanıtmak için kültür merkezleri gibi kütüphanelerin de bir aktör olarak değerlendirilmelerini sağlamıştır.

Kütüphanelerin diplomasi alanındaki katkıları sadece kaynak sağlama ve bilgi sunmakla sınırlı kalmamaktadır. Günümüzde Türkiye'nin Balkanlar'daki uygulamalarında görüldüğü gibi, bazı ülkelerin kültürel mirasına ait kütüphane ve arşiv materyalleri için uyguladığı restorasyon, dijitalleştirme, koruma ve erişime sunma, personel eğitimi gibi hizmetler şeklinde ortaya çıkmaktadır.

1.2 Amaç

Uluslararası ilişkilerdeki etkisiyle diplomasi, sadece askeri veya ekonomik güçten ibaret olmayan, kültürel unsurları da kapsayan bir dış politika aracına dönüşmüştür. 2000'li yıllardan itibaren yaygın biçimde benimsenen kültürel diplomasi, ülkeler arasında karşılıklı anlayışı geliştirme, olumlu imaj oluşturma ve kalıcı ilişkiler kurma hedefiyle uygulanmaktadır. Eğitim, sağlık, sanat, spor, turizm, gibi çeşitli alanlarla desteklenen bu diplomasi türü, etkisini farklı toplumsal kesimlere yayma potansiyeline sahiptir. Bu noktada, kütüphaneler de ülkelerin dış politika stratejilerinde aktif rol oynayan birer kültürel aracıya dönüşmüştür.

Günümüzde birçok ülke, kültürel diplomasi planlarına kütüphaneleri dâhil etmiş ve yurt dışındaki kültür merkezlerinde nitelikli kütüphaneler kurarak kendi kültürlerini temsil etme gayreti içine girmiştir. Müzeler, arşivler ve diğer bellek kurumlarıyla birlikte çalışan kütüphaneler, bilgi hizmetlerinden değişim programlarına kadar geniş bir yelpazede hizmet vererek kültürlerarası ilişkileri desteklemektedir.

Bu çalışmada, kültürel diplomasinin bir alt türü olan “kütüphane diplomasisi” kavramını ele almayı amaçlamaktadır. Kütüphane diplomasisi, diplomasiye sadece devletlerarası değil, toplumlararası etkileşim aracı olma niteliği de kazandıran yeni bir yaklaşımı temsil etmektedir.

Leonard ve Alakeson'a göre kamu diplomasisi, hedef kitlenin zihninde olumlu bir ülke imajı oluşturmak, kültürel yakınlığı artırmak, yanlış anlamaları gidermek ve insanlar arasında daha güçlü ilişkiler tesis etmek gibi amaçlara hizmet etmektedir. Bu süreç; eğitim, kültürel değişim programları, bilimsel iş birlikleri ve turizm gibi

etkileşim alanları aracılığıyla, halklar arası anlayışı ve iş birliğini teşvik etmektedir (Leonard ve Alakeson, 2000, s.10).

Kütüphanelerin uluslararası ilişkiler alanında yumuşak güç unsuru olarak sahip oldukları potansiyele ve kültürel diplomasi kapsamında üstlenebilecekleri işlevlere odaklanan bu çalışmada kütüphane diplomasisine dair kavramsal çerçeve geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu doğrultuda, Türkiye için uygulanabilir nitelikte bir kütüphane diplomasisi modeli ve rehber önerisi sunulmaktadır. Söz konusu model; yurtdışında Türk kütüphanelerinin kurulması, yayın ve bilgi kaynaklarının bağışlanması, kardeş kütüphane anlaşmaları yapılması, kütüphanecilik bursları ile personel değişim programlarının yürütülmesi, uluslararası düzeyde mesleki ortaklık ve iş birliklerinin geliştirilmesi gibi temel unsurların yanı sıra, kütüphane mimarisi, koleksiyon çeşitliliği ve yenilikçi hizmet tasarımları gibi alanları da kapsamaktadır. Bu bağlamda kütüphanelerin Türkiye'nin uluslararası kültürel ve bilimsel etkileşiminde, ülkenin imaj ve itibarının arttırılmasında etkin rol üstlenen, diplomatik aktörler haline gelmesi amaçlanmaktadır.

1.3 Önem

Kültürün yumuşak güç olarak kullanıldığı günümüzde, devletler kütüphaneleri bir diplomasi aracına dönüştürmüş ve yurt içinde ve dışında kurdukları kütüphaneler ve sundukları hizmetler kanalıyla diplomasi faaliyetleri yürütmeye başlamışlardır. Kültürlerarası tanışıklıkları arttıran ve ülke tanıtımlarına olumlu katkısı bulunan yurt dışı kütüphanelerinin ilk örnekleri, kültürel diplomasi faaliyeti yürüten ülkelerin sınırları dışında açtığı kültür merkezleri bünyesinde ortaya çıkmış, başlangıçta o ülkede bulunan kendi vatandaşlarına verilen bilgi hizmetleri zamanla yerel halka da sunulmaya başlanmıştır. Birçok ülke için son yıllarda dış politikanın güçlü ve parlak bir aracı haline gelen kütüphaneler, doğal sınırlarının çok ötesinde bulundukları ülke halkına, bilgi hizmetlerinden dil öğretimine, mali yardımlardan burslara, danışmanlık hizmetlerinden kültürel programlara kadar birçok alanda hizmet vermektedirler (Parieto-Gutierrez, 2015, s. 367).

Ülkemizde de kütüphanelerin yürütülecek kültürel diplomasi faaliyetlerinde yumuşak güç aracı olarak görülmesi, gerekli politika ve yasal dayanaklarla birlikte bina, bütçe, koleksiyon, personel ve hizmet özellikleri üzerinde prosedürler belirlenmesi, mevcut

kütüphanelerin bu misyona göre yeniden donatılması ve ülkemizin kültürel diplomasinin ana unsurlarından biri olarak sahaya sürülmesi gerekmektedir.

Kamu diplomasisi şemsiyesi altında kültürel diplomasi ve kütüphane diplomasisi, bilim diplomasisi, eğitim diplomasisi kavramları üzerine kapsamlı ve derinlemesine literatür taraması ile hazırlanan bu çalışma kütüphane diplomasisi alanında dünyada yapılmış çok az sayıdaki yayından biri olmasının yanı sıra bu konuda ülkemizde hazırlanan ilk tez çalışması olarak da özgün bir değere sahiptir. Çalışma ayrıca bu konudaki literatüre katkı yapacak önemli bir bilimsel çalışma niteliğindedir. Kütüphanelerin diplomasii faaliyetleri ve uluslararası ilişkiler alanındaki önemine dikkat çekilen bu çalışmada kütüphane diplomasisinin unsurları, aktörleri ve uygulamaları hakkında açıklayıcı bilgilere yer verilmiştir.

Bu çalışma, ülkemizde kütüphane diplomasisi kavramının ve uygulamalarının tanınmasına imkân vererek, başta devlet kurumları ve bürokratları olmak üzere tüm kamuoyunda kütüphanelere karşı bir farkındalık oluşmasını sağlayacaktır. Çalışma sürecinde elde edilen bulgular, Türkiye'nin kütüphane diplomasii uygulamalarında avantaj ve dezavantajlarını ortaya koyacak, bu sahadaki eksikliklerin tespit edilmesi ve durumun iyileştirilmesi için yapılacak çalışmalara yol gösterecektir.

1.4 Teorik Arka Plan ve Literatür

Bu bölümde, araştırmanın kuramsal çerçevesi ve konuyla ilgili önceki çalışmalar bütüncül biçimde sunulmaktadır. Kütüphane diplomasii kavramı; kamu diplomasii, kültürel diplomasi ve yumuşak güç teorileri temelinde ele alınmakta, ilgili akademik literatürle desteklenmektedir. Böylece çalışmanın hem teorik arka planı hem de literatürdeki konumu açıklanmaktadır.

Uluslararası ilişkiler, kültürel diplomasi, bilgi yönetimi ve kütüphanecilik gibi farklı disiplinlerin kesişim noktasında yer alan ve henüz çok yeni bir kavram olan kütüphane diplomasii, kütüphanelerin bilgi paylaşımı, kültürel etkileşim ve farklı kültürler arasında anlayışın geliştirilmesi yoluyla uluslararası ilişkilerde aktif rol oynadığı bir kamu ve kültürel diplomasi biçimi olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda, “yumuşak güç” (soft power) konuyla ilgili teorik çerçevenin temel unsurlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Nye (2004) tarafından geliştirilen bu kavram, bir ülkenin diğer ülkeleri cezbetme, ikna etme ve kültürel etkileşim yoluyla etkileme kapasitesine işaret eder. Kütüphaneler bu bağlamda bilgiye erişim, kültürel

ürünlerin dolaşımı ve ulusların kendilerini tanııtma biçimleri aracılığıyla yumuşak gücün taşıyıcısı konumundadır (Bell ve Kennan, 2022, s.710).

Kütüphane diplomasisinin anlaşılması için öncelikle kamu diplomasisi ve kültürel diplomasi kavramlarının incelenmesi gerekmektedir. Kamu diplomasisi, genel anlamda bir aktörün yalnızca kendi vatandaşlarını değil, aynı zamanda diğer ülke halklarını da etkilemeyi ve onlarla etkileşim kurmayı amaçlayan temel bir dış politika aracıdır (Tuch, 1993, s.3; Melissen, 2005, s.147; Gilboa, 2008, s. 57; Cull, 2009, s. 20). Bu alanda öne çıkan isimlerden Tuch (1993), kamu diplomasisinin hedef kitlelerini ve iletişim stratejilerini analiz ederken, Melissen (2005), kamu diplomasisinin farklı boyutlarını ve aktörlerini derinlemesine incelemektedir. Gilboa (2008), özellikle medyanın ve yeni teknolojilerin kamu diplomasisindeki rolünü vurgu yapmakta, Cull (2009) ise kamu diplomasisinin tarihsel gelişimine ve farklı yaklaşımlarına odaklanmaktadır. Kültürel diplomasi ise, bir ülkenin kültürel zenginliklerini, düşünce sistemini, sanatsal üretimlerini ve eğitim olanaklarını kullanarak uluslararası ilişkilerini geliştirme ve karşılıklı anlayışı tesis etme çabalarını ifade etmektedir (Cummings, 2003, s.1; L'Etang, 2009, s. 610). Cummings çalışmasında kültürel diplomasinin farklı araçlarını ve uygulama alanlarını ele alırken, L'Etang, kültürel diplomasinin iletişim ve ilişki yönetimi bağlamındaki önemine vurgu yapmaktadır.

“Kütüphane diplomasisi” kavramı, akademik literatürde henüz yeni yeni yer almaya başlamıştır. Bu alandaki çalışmalar, kavramın tanımını yapma, konunun kapsamını belirleme ve potansiyel uygulama alanlarını keşfetme çabalarını içermektedir. Kütüphane diplomasisi, kütüphanelerin bilgi kaynakları, hizmetleri ve kültürel programları aracılığıyla uluslararası ilişkileri geliştirme, kültürel alışverişi teşvik etme ve karşılıklı anlayışı artırma yönündeki bilinçli çabaları olarak tanımlamaktadır (Laugesen, 2019, ss. 144-147; Sinha, 2021, s.[2]; Mariano, 2022a; Mariano, 2024, s. 211).

Dünya da son birkaç yıldır ilgi uyandıran ve hakkında akademik çalışmalar yapılmaya başlanan kütüphane diplomasisi kavramı, Türkiye’de henüz bilinen ve kullanılan bir kavram değildir. Bununla birlikte kütüphanecilik alanında rol ve sorumlulukları bulunan bazı kurum ve kuruluşların kültürel diplomasi faaliyetleri kapsamında kütüphaneleri ve benzeri kültür kurumlarını bir araç olarak kullandıkları

görülmektedir. Özellikle Yunus Emre Enstitüsü (YEE), Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Türkiye Maarif Vakfı (TMV), Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) gibi kurumların yurt dışındaki faaliyetlerinde kütüphanelerin ve bilgi merkezlerinin kültürel etkileşim ve tanıtım aracı olarak kullanıldığına dair örnekler mevcuttur. Ancak bu çalışmaların “kütüphane diplomasisi” başlığı altında sistematik bir şekilde ele alındığına dair literatür bulunmamaktadır.

Mevcut literatür incelendiğinde, kütüphane diplomasisi kavramının henüz yeterince teorik çerçeveye oturtulmadığı ve farklı ülke örneklerindeki uygulamalarının sınırlı sayıda çalışmayla ele alındığı görülmektedir. Özellikle Türkiye bağlamında kütüphane diplomasisi konusu hakkında doğrudan ilişkili akademik bir çalışma mevcut değildir ve bu durum alanyazında büyük bir boşluk oluşturmaktadır.

Bu nedenle tarama, ağırlıklı olarak uluslararası kaynaklar üzerinden yürütülmüştür. Bununla birlikte, Türkiye'deki mevcut literatür, “diplomasi”, “kamu diplomasisi”, “kültürel diplomasi”, “uluslararası ilişkiler”, “bilgi diplomasisi”, “bilim diplomasisi”, “kitap diplomasisi”, “eğitim diplomasisi”, “yumuşak güç”, “kültürlerarası ilişkiler” ve “kütüphaneler arası ilişkiler” gibi anahtar kelimelerle taranarak çalışmanın kavramsal çerçevesine katkı sağlayacak kaynaklara ulaşılmıştır.

Ulusal kaynaklara erişim amacıyla; YÖK Ulusal Tez Merkezi, TR Dizin, Türkiye Akademik Arşivi, DergiPark, Türk Kütüphaneciliği, Bilgi Dünyası, Hiperkitap, İdeonline ve Turcademy gibi akademik platformlar sistematik olarak taranmıştır. Ayrıca, Çankırı Karatekin Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Bilgi Üniversitesi, Bilkent Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Koç Üniversitesi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, İSAM ve SALT gibi kurumların katalogları ve Açık Anahtar basılı gibi kaynaklar incelenmiştir.

Uluslararası literatüre ulaşmak amacıyla; “library diplomacy”, “library and information science”, “international libraries”, “abroad libraries”, “cultural diplomacy”, “public diplomacy”, “soft power”, “book donation programs”, “overseas libraries” ve “sister libraries”, “international relationship”, “exchange program”, “library fellowship”, gibi anahtar kelimeler kullanılarak EBSCOHost, EThOS, Library, Information Science and Technology Abstracts (LISTA), Web of Science, Scopus, China National Knowledge Infrastructure (CNKI), Networked Digital

Library of Thesis and Dissertation (NDLTD), JSTOR, Emerald Premier eJournal ve Informa PubsOnline, Project MUSE, WorldCat, Science Direct, Taylor and Francis, Wiley Online Library, Cambridge Journals Online, Oxford University Press Journals, Sage Journals Online, ve SpringerLink gibi uluslararası veri tabanlarında kapsamlı taramalar yapılmıştır. IFLA, ALA, ACRL gibi uluslararası mesleki kuruluşların yayınları da tarama sürecine dahil edilmiş; Academia.edu ve ResearchGate gibi akademik paylaşım ağları, Library of Congress ve British Library gibi öncü ulusal kütüphanelerin katalogları ile Europeana ve Gallica benzeri dijital erişim platformları da tarama kapsamına alınmıştır.

Yürütülen bu titiz ve çok yönlü tarama çalışmalarında kütüphane diplomasisi ile ilgili çalışmaların oldukça sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, tarama süreci sonucunda elde edilen bilimsel kitap, tez, makale, rapor ve bildiri gibi basılı ve elektronik kaynaklar; kütüphane diplomasisi kavramının uluslararası alandaki mevcut durumunu ve ilgili disiplinlerle bağlantılarını anlamak, alana özgü literatürü belirlemek, çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturmak ve araştırma bulgularını yorumlamak için temel referans noktaları olarak kullanılmıştır.

Tarama çalışmaları sonucunda konuya ait literatürde Line (2003), Schneider (2003), Lor (2008, 2019), Adler and Pouliot, (2011), Witt, (2014) gibi uzmanlar tarafından kaleme alınan çalışmalarda, uluslararası kütüphanecilik, küresel kütüphane iş birlikleri, ortak projeler, bilgi paylaşımı ve kültürel etkinlikler gibi konular öne çıkarıldığı görülmüştür. Kütüphanelerin kültürel diplomasi aracı olarak uluslararası ilişkiler ve dış politika alanında kullanılmasının kökenleri Soğuk Savaş dönemine kadar uzanmaktadır. Bu süreçte, özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği'nin kitapları, kütüphaneleri ve bilgi merkezlerini uluslararası propaganda ve kültürel güç stratejilerinin etkin bir parçası olarak kullandığı, Richards'ın (2001) "*Cold War Librarianship: Soviet and American Library Activities in Support of National Foreign Policy, 1946–1991*" başlıklı çalışmasında vurgulanmaktadır. Richards bu eserde, söz konusu dönemi "Soğuk Savaş kütüphaneciliği" şeklinde tanımlamaktadır. Robbins (2007)'de kaleme aldığı *Publishing American Values: The Franklin Book Programs as Cold War Cultural Diplomacy* adlı makalesinde ABD'nin "Franklin Kitap Programları" kanalıyla yaptığı kitap bağışlarını ve kültürel değerlerini yayma girişimlerini dile getirmektedir. Benzer şekilde, Prieto

(2013), *The Sword and the Book: The Benjamin Franklin Library and U.S.–Mexican Relations, 1936–1962* başlıklı çalışması ile kütüphanelerin ülkeler arası ilişkilerde rol oynadığına dikkat çekmektedir.

Tarihsel boyuta dair diğer önemli katkılar arasında, Maack'ın (2001) *Books and Libraries as Instruments of Cultural Diplomacy in Francophone Africa During the Cold War* adlı çalışması yer almaktadır. Maack bu çalışmasında Fransa tarafından Frankofon Afrika'da kurulan kütüphanelere değinmektedir. Laugesen (2010, 2019) ise *Books for the World: American Book Programs in the Developing World, 1948–1968* ve *Globalizing the Library: Librarians and Development Work, 1945–1970* adlı çalışmaları ile, ABD'nin kitap yardımı ve kütüphane programları aracılığıyla gelişmekte olan ülkeler üzerindeki kültürel etkiye odaklanmaktadır.

Prieto Gutierrez (2015) tarafından kaleme alınan, *World Libraries: The Diplomatic Role of Cultural Agencies* başlıklı çalışması ile Prieto Gutierrez ve Segado Boj (2016) birlikte çalıştığı “*The Role of Libraries in Cultural Centres Abroad: An Insight*” adlı makale, kütüphanelerin yabancı kültür merkezleri içerisindeki konumlarına ve oynadıkları kültürel role dikkat çekmektedir.

Yerli literatürde ise Anameriç ve Rukancı'nın (2017) *Kitap Diplomasisi: II. Abdülhamid Dönemi* başlıklı çalışması, Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde kitapların dış politika aracı olarak kullanıldığını ortaya koymaktadır. Günümüzdeki yaklaşımlara bakıldığında kütüphanelerin geçmişteki propaganda işlevinden uzaklaşarak kütüphane diplomasisi aktörü olarak daha kapsamlı, açık bilgi ve kültürel etkileşim alanlarına dönüştüğü görülmektedir. Bununla birlikte kuramsal çerçevesi henüz tam anlamıyla çizilememiştir. Bu alana yönelik teorik bir zemin oluşturma çabaları son yıllarda artış göstermektedir. Bu ihtiyaca ilk dikkat çeken çalışmalardan biri Mariano (2022) tarafından kaleme alınan “*Mapping and Searching for a Theory and Concept of Library Diplomacy*” dir. Kütüphanelerin diplomasi alanındaki rolleri özellikle dijital çağla birlikte yeniden değerlendirilmektedir. Mariano (2022), “*Why Libraries Matter in the New Diplomacy Era?*” başlıklı çalışmasında kütüphanelerin bu yönünü öne çıkarmaktadır. Aynı yıl, Mariano ve Vårheim (2022), “*Libraries, Museums and Cultural Centers in Foreign Policy and Cultural Diplomacy: A Scoping Review*” adlı çalışmaları ile kütüphanelerin diğer

kültür kurumları ile birlikte diplomasi aktörü olarak değerlendirilmeleri gerektiğini vurgulamaktadır.

Mariano 2024' de kaleme aldığı “*Understanding US Library Diplomacy Practices in the 21st Century*” çalışma ile ABD örneği üzerinden daha somut uygulamalarla doğrudan kütüphane diplomasisi konusunu işlemiştir. Çalışmamızla ilgili olarak nn güncel katkılardan biri de kütüphanelerin “bilgi diplomasisi” aracı olarak yeniden tanımlanması gerektiğini belirten (Bell, 2025)’in “*Open Knowledge Through Soft Power, Diplomacy, and the Library*” başlıklı çalışmasıdır.

1.5 Araştırma Problemi ve Hipotez

Günümüz uluslararası ilişkiler alanında siyasi ve ekonomik unsurların yanında kültürel ve entelektüel araçlar da önemli rol oynamaktadır. Bu bağlamda kamu diplomasisi, devletlerin yumuşak güç stratejilerinin merkezinde yer almakta; kültürel diplomasi ise sanat, dil, medya ve bilgi kurumları üzerinden değer üretmektedir. Bu yaklaşımlardan biri olan kütüphane diplomasisi, kütüphanelerin kültürel temsil, değer aktarımı, bilgi paylaşımı ve uluslararası etkileşimde üstlendiği rolü ifade etmektedir. Türkiye özelinde değerlendirildiğinde ise, bu alana yönelik kurumsal yaklaşımların ve stratejik farkındalığın oldukça sınırlı bir alanda kaldığı görülmektedir.

Bu kapsamda araştırmanın problemi, ülke olarak, gelişmiş devletlerin uzun dönemli kazanımlar elde etmek üzere etkin biçimde kullandıkları kütüphane diplomasisinin kurumsal varlık unsurlarından büyük ölçüde yoksun olmamızdır. Dahası, bu olguya ilişkin resmi ve yarı resmi kuruluşlarda farkındalığın oldukça düşük seviyede olması, ülkenin bilgi temelli yumuşak güç kapasitesini sınırlandırmaktadır. Bu durum, kütüphane diplomasisinin ne anlama geldiği ne tür katkılar sağlayabileceği ve hangi kurumsal modeller etrafında geliştirilebileceği gibi temel soruların sorgulanmasını ve yanıtlanmasını gerekli kılmaktadır.

Bu probleme odaklanmak suretiyle kütüphane diplomasisi ile ilgili etkin bir rehber oluşturabilmek için ulusal ve uluslararası kaynaklar üzerinde yapılan detaylı literatür değerlendirmesi sonucunda oluşturulan araştırma soruları aşağıdaki gibidir.

- Kültürel diplomasi bağlamında kütüphane diplomasisinin rolü ve önemi nedir?
- Kütüphaneler, devletlerin dış politika stratejilerinde nasıl bir rol oynayabilir?

- Kütüphaneler, yumuşak güç stratejilerinde nasıl bir araç olarak kullanılabilir?
- Etkili bir kütüphane diplomasisi stratejisi için temel unsurlar nelerdir?
- Türkiye'nin kültürel diplomasisi çerçevesinde kütüphanelerin konumu, kütüphanelerin uluslararası iş birliklerindeki rolü nedir?
- Türkiye'nin kültürel diplomasi hedefleri doğrultusunda sürdürülebilir bir kütüphane diplomasisi nasıl geliştirilebilir; bu süreçte gerekli yapısal-yasal düzenlemeler ve paydaşların rolleri nelerdir?

Çalışma kapsamında literatür incelemeleri, ön gözlem ve değerlendirmeler ışığında araştırmanın hipotezi şu şekilde oluşturulmuştur: "Kütüphane diplomasisi ülkemizde yeterince bilinmemektedir ve gelişim göstermemiştir; buna bağlı olarak da gelişmiş ülkeler tarafından hayata geçirilen kütüphane diplomasisi uygulamalarında ülke olarak henüz olgunlaşma düzeyinin ilk seviyelerinde yer almaktayız".

1.6 Kapsam ve Sınırlılıklar

Çalışmada diplomasiye dair temel yaklaşımlar arasında yer alan kamu ve kültürel diplomasi ile yumuşak güç gibi temel kavramlar hakkında bilgiler verilerek kütüphane diplomasisi ile bu kavramlar arasındaki ilişki kurulmuş; kütüphane diplomasisin özelde kültürel diplomasinin, genelde de kamu diplomasisinin bir alt alanı olduğu gösterilmiştir. Dünyada başarılı kültürel diplomasi ve kütüphane diplomasisi faaliyetlerini yürüten ülkelerin devlet ve devlet dışı kurumlarının çalışmaları incelenerek bir arka plan oluşturulmuştur. Uluslararası literatürde GLAM (Galleries, Libraries, Archives and Museums) kurumları olarak bilinen merkezlerin kültürel diplomasi alanındaki çalışmaları, birbiri ile benzer ve yakın ilişki içinde olmakla beraber bu kurumların her birinin farklı uzmanlık alanlarına hitap etmeleri ve kültürel diplomasi uygulamalarında farklı rollere sahip olmaları nedeniyle bu çalışmanın kapsamı kütüphane diplomasisi kavramı ile kütüphane diplomasisi alanındaki uygulamalar ve bu uygulamalara ait verilerle sınırlandırılmıştır.

Ülkemizde de son yıllarda sayıları artan kamu diplomasisi ve kültürel diplomasi konulu çalışmaların varlığına rağmen kütüphane diplomasisi üzerine yapılmış herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmada verilen kütüphane diplomasisi ve kültürel diplomaside kütüphaneler alanına ilişkin literatüre dayalı kavramsal bilgilerin hemen hemen tümü son beş yılda üretilen yabancı kaynaklardan

elde edilmiştir. Kütüphane diplomasisi” kavramı üzerine yapılan akademik çalışmaların sınırlı olması ve bu alandaki literatürün büyük ölçüde yabancı kaynaklara dayanması, konuya dair kavramsal çerçevenin yerel bağlamda yeteri kadar tartışılmasını engellemektedir. Bu durum, hem kavramın kuramsal temellerinin Türkiye özelinde ele alınmasını zorlaştırmakta hem de uygulamaya yönelik strateji geliştirmeyi sınırlandırmaktadır. Dahası, kütüphane diplomasisi alanında faaliyet gösteren kurum, kuruluş ve bireylerin sayısının oldukça az olması, farkındalık düzeyinin düşüklüğüyle birleştiğinde, bu alandaki iyi uygulama örneklerinin görünürlüğünü azaltmakta ve paylaşılabılır bilgi üretimini sekteye uğratmaktadır. Sonuç olarak, kütüphane diplomasisi konusu ile ilgilenen ve çalışan araştırmacılar, karar vericiler ve uygulayıcılar için rehberlik yapacak yerli kaynaklara erişim son derece kısıtlıdır. Bu eksiklik hem kurumsal hem de akademik anlamda yeni girişimlerin önünü kapatan yapısal bir engel teşkil etmektedir.

Kütüphane diplomasisi alanındaki bu çalışmada dünyadaki örnek uygulamalar ABD, İngiltere, Fransa, Almanya, Çin ve Japonya ile sınırlandırılmıştır. Bu sınırlamanın iki temel nedeni bulunmaktadır: Birincisi, dünya genelindeki kütüphane diplomasisi faaliyetlerinin tek tek ülke bazında derinlemesine incelenmesinin zorluğu; ikincisi ise literatürde adı geçen söz konusu ülkelerin bu alandaki en başarılı ve etkin kütüphane diplomasisi programlarını yürüttüğü algısıdır. Bu ülkeler, *Institut Français*, *American Spaces*, *British Council*, *Goethe-Institut* ve *Konfüçyüs Enstitüleri* gibi merkezler aracılığıyla, kültürel değerlerini yaymak ve dış ilişkilerini güçlendirmek amacıyla kütüphaneleri etkin bir diplomasi aracı olarak kullanmaktadır (Mariano & Vårheim, 2022, s. 652)

1.7 Yöntem

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, veri toplama teknikleri ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmektedir.

1.7.1 Araştırmanın Modeli ve Deseni

Kütüphane diplomasisi gibi bir yönüyle çok yeni diğer yönüyle çok boyutlu ve dinamik unsurlar barındıran bir alanı anlamlandırmak için, tekil yöntemlerin sunduğu çerçeve çoğu zaman yetersiz kalmaktadır. Kütüphane diplomasisinin toplumsal algı üzerindeki etkisini yalnızca nicel verilerle açıklamak mümkün olmadığı gibi, yalnızca nitel verilere dayanmak da genel sonuçlara ulaşmayı zorlaştırmaktadır. Bu

nedenle çalışmada, farklı veri türlerinin birbirini tamamlayarak daha derinlemesine analizler yapılabilmesini mümkün kılan karma yöntem tercih edilmiştir. Karma yöntem yaklaşımı sayesinde hem sayısal eğilimler hem de bu eğilimlerin ardında yatan düşünsel gerekçeler birlikte değerlendirilebilmektedir (Creswell, 2016, s.[81]).

Araştırmada benimsenen desen, açıklayıcı sıralı desen olarak yapılandırılmıştır. Bu desende ilk aşamada nicel veriler toplanmakta, ardından bu veriler doğrultusunda belirlenen sorular veya örneklemeler üzerinden nitel veriler elde edilerek sayısal bulguların anlamlandırılması hedeflenmektedir. Bu araştırmada da önce anket yoluyla geniş katılımcı grubundan nicel veriler toplanmış, ardından bu bulguların yorumlanmasına katkı sağlayacak uzman görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Böylece sayısal düzeyde elde edilen sonuçlar bağlamsal olarak desteklenmiş, yorumların sağlamlığı artırılmıştır (Freund ve Wilson, 2003)

Açıklayıcı sıralı desen, özellikle toplumsal tutum ve algıların araştırıldığı çalışmalarda oldukça işlevsel bir yapı sunmaktadır (Creswell, 2016). Anket bulguları sayesinde hangi değişkenlerin öne çıktığı, katılımcıların kütüphane diplomasisine dair hangi temalarda yoğunlaştığı belirlenmiştir. Ardından gerçekleştirilen nitel analiz sürecinde, bu eğilimlerin neden ve nasıl ortaya çıktığı uzman ifadeleri üzerinden açıklanmıştır.

Çalışmada kullanılan karma yaklaşım, yalnızca veri toplama tekniklerinin çeşitlendirilmesiyle sınırlı kalmamaktadır. Aynı zamanda analiz sürecinde her iki veri türünün birbirini beslediği bir kurgu inşa edilmektedir. Nitel bulgular, nicel sonuçları açıklamakla kalmayıp, çalışmanın teorik çerçevesini daha sağlam bir zemine oturtmaktadır (Karasar, 2013; Creswell, 2016). Özellikle kütüphane diplomasisi ve imaj yönetimi gibi soyut kavramların bireysel algılarla nasıl iç içe geçtiği bu yöntem aracılığıyla daha görünür hâle getirilmektedir. Örnek olarak, nicel anket verileri, katılımcıların %70'inin kütüphane diplomasisi faaliyetlerinin uluslararası iş birliklerini artıracığı yönünde görüş belirttiğini gösterebilir. Ancak bu oran, tek başına neden-sonuç ilişkisine dair kapsamlı bir açıklama sunmaz. Bu noktada, yapılan derinlemesine görüşmelerde katılımcıların “kütüphanelerin kültürel temsil gücüne sahip olduğu”, “uluslararası alanda Türkiye’nin imajına katkı sağladığı” gibi ifadeleri, nicel bulguların ardındaki gerekçeleri ortaya koyarak istatistiksel verileri teorik olarak anlamlandırmış olur. Böylece araştırmada hem nicel

geçerlilik hem de nitel derinlik sağlanmakta; bu da daha bütüncül ve çok boyutlu bir analiz imkânı sunmaktadır.

1.7.2 Evren ve Örneklem

Araştırmalarda evrenin özelliklerini yansıtacak bir grup seçilerek, bu grubun verileri üzerinden genel sonuçlara ulaşılmaya çalışılmaktadır. Bu yaklaşım, bir bütünü anlamak amacıyla onun küçük bir kesitini incelemeye dayanan “örnekleme tekniği” olarak adlandırılmaktadır (Seyidoğlu, 2009, s. 41). Bu araştırmada, çalışmanın amacına maksimum düzeyde katkı sağlayabilecek, belirli niteliklere sahip katılımcıların belirlenmesi amacıyla kullanılan yöntem olan amaca dayalı (yargısal) örneklem yöntemi (Başol, 2008; Büyüköztürk ve diğerleri, 2022; Güriş ve Astar, 2014; Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2014) tercih edilmiştir. Bu araştırmanın evreni, Türkiye’nin kültürel diplomasi politikaları çerçevesinde kurulan veya desteklenen uluslararası kütüphaneler ile bu kütüphaneleri tanıyan, kullanan ya da değerlendirme kapasitesine sahip bireylerden oluşmaktadır. Evren, hem kütüphane hizmetlerinin doğrudan kullanıcısı olan geniş toplumsal kitleyi hem de bu alanda karar verici ya da uygulayıcı konumda bulunan uzmanları kapsamaktadır.

Nicel örnekleme oluşturan 100 katılımcı, Türkiye’nin yurt dışındaki kültürel kütüphanelerine ilişkin farkındalığa sahip bireyler arasından seçilmiştir. Katılımcılar dört kıtada yer alan farklı coğrafi bölgelerden gelmekte ve eğitim, meslek, yaş gibi sosyodemografik değişkenler açısından çeşitlilik göstermektedir. Katılımcıların %65’i çalışan, %35’i öğrenci statüsündedir. Eğitim düzeyi açısından lisans ve lisansüstü mezunların ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bu yapısıyla nicel örneklem, farklı toplumsal kesimlerde kütüphane diplomasisi algısının nasıl farklılaştığını analiz edebilmek açısından uygun bir yapı sunmaktadır. Katılımcılara erişim kolaylığı dikkate alınarak tesadüfi olmayan kolayda örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Elde edilen örneklem, betimsel düzeyde genelleme yapmaya imkân verecek düzeyde temsiliyet taşımaktadır.

Nitel boyutta ise kütüphane diplomasisi aktörü olarak değerlendirilen 12’si kurumsal, 9’u bireysel katılımcı ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu aktörler farklı kurumsal yapılardan gelen temsilcilerden oluşmaktadır. Bu doğrultuda amaçlı örnekleme türlerinden maksimum çeşitlilik örneklemesinin kullanıldığı çalışmada farklı alanlarda çalışan katılımcılar çalışmaya dâhil edilerek araştırmanın amacının

tüm yönleriyle incelenmesi amaçlanmıştır (Baltacı, 2021, s. 105). Görüşme yapılan katılımcıların bir bölümü kamu kurumlarında görev yapan yönetici ve uzmanlardan, bir bölümü ise STK temsilcileri, özel sektör profesyonelleri ve akademik araştırmacılardan oluşmaktadır. Her bir katılımcının kütüphane, kültürel diplomasi, uluslararası ilişkiler veya iletişim alanlarında doğrudan uzmanlığa sahip olması, veri niteliğini artıran temel bir unsur olmuştur.

Nitel verilerde kamu temsilcileri, özellikle Türkiye'nin mevcut kültürel politika yapıları, kurumsal kapasite ve diplomasi hedefleri hakkında önemli bilgiler sunmuştur. STK mensupları sahadaki uygulamalara, dezavantajlı gruplarla yürütülen çalışmalara ve sivil katılım süreçlerine dair kapsamlı değerlendirmelerde bulunmuştur. Özel sektör çalışanları kurumsal imaj, marka değeri, teknoloji yatırımları ve küresel görünürlük gibi açılardan kütüphane diplomasisini ele almıştır. Akademisyen ve uzmanlar ise teorik çerçeve, uluslararası örnekler ve stratejik perspektif sunma noktasında derinlemesine analizler yapmışlardır.

1.7.3 Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları, çalışmanın karma yöntem yapısına uygun olarak iki ayrı düzeyde yapılandırılmıştır. Nicel verilerin elde edilmesinde kapalı ve açık uçlu maddelerden oluşan bir anket formu kullanılmış, nitel veriler ise açık uçlu sorular içeren yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Her iki araç da araştırmanın amaçları doğrultusunda özel olarak geliştirilmiş ve veri çeşitliliğini sağlayacak şekilde düzenlenmiştir. Bu doğrultuda hem betimleyici hem de açıklayıcı verilerin elde edilmesi sağlanmıştır.

Kütüphane diplomasisi alanındaki araştırmanın temel sorunlarını net bir şekilde belirlemek ve amaçlarına ulaşmak için kapsamlı bir literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma kapsamında kullanılacak anket formunun geliştirilmesinde; uluslararası kültürel diplomasi stratejileri, ilgili kurumların (IFLA, UNESCO, IUNEC, vb.) yayınları, ulusal düzeyde hazırlanmış uluslararası ilişkiler ve kamu diplomasisi üzerine raporlar ve mevzuat belgeleri ile kütüphanecilik ve uluslararası alanlarında hazırlanmış ulusal ve uluslararası bilimsel makaleler ve tezlerden istifade edilmiştir. Yapılan bu detaylı literatür incelemesi ve mevcut ölçme araçlarından yararlanılarak 53'ü Likert tipi 2'si açık uçlu olmak üzere 55 sorudan oluşan bir taslak anket formu hazırlanmış ve uzman görüşleri doğrultusunda içerik

geçerliliği sağlanmıştır. Maddeler; kütüphane diplomasisinin yumuşak güçle ilişkisi, tanınırlık ve imaj etkisi, kurumsal farkındalık ve uluslararasılaşma gibi temalar etrafında gruplandırılmıştır. Bu yapı sayesinde, kütüphane diplomasisinin çok boyutlu yönleri ölçülebilir hâle getirilmiştir.

İngilizce ve Türkçe hazırlanan ve nicel veri toplama aracı olarak kullanılan anket formunun ilk sekiz maddesi, katılımcıların sosyo-demografik niteliklerinin belirlenmesine odaklanmaktadır. Bu çerçevede, katılımcılara cinsiyet, yaş, uyruk, eğitim düzeyi, meslek ve kütüphane kullanım alışkanlıklarına dair sorular yöneltilmiştir. Takip eden bölümlerde ise kullanıcıların kütüphane diplomasisine ilişkin tutumlarını, algılarını ve değerlendirmelerini ortaya koymaya yönelik sorular yer almaktadır. Bu kapsamda anket formunda kütüphane diplomasisi önermelerini içeren 19 ve Türkiye kütüphane diplomasisi önermelerini içeren 26 soruya yer verilmiştir. Anketin sonunda ayrıca iki adet açık uçlu soru bulunmaktadır. Her soru üç dereceli Likert tipi ölçek kullanılarak yapılandırılmış ve katılımcıların görüşlerini “katılmıyorum”, “kararsızım” ve “katılıyorum” biçiminde ifade etmeleri istenmiştir. Araştırma kapsamında geliştirilen anket formunun anlaşılabilirliğini, kapsamını ve amacına uygunluğunu sınamak amacıyla bir pilot çalışma yürütülmüştür. Türkiye'deki üniversitelerde okuyan farklı ülkelerden 10 uluslararası öğrenci ve uluslararası ilişkiler alanından farklı ünvanlardaki iki akademisyenin katılımcıyla gerçekleştirilen bu ön uygulama sayesinde, soruların açıklığı değerlendirilmiş, anketin ortalama yanıt süresi belirlenmiş ve uzman geri bildirimleri doğrultusunda bazı maddeler revize edilmiştir. Bu yöntem, anketin nihai halinin daha işlevsel ve geçerli bir ölçme aracı olmasına katkı sağlamak amacıyla uygulanmıştır.

Nitel verilerin toplanmasında kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu ise daha derinlemesine veri elde etmeyi hedeflemiştir. Görüşme formu, kütüphanelerin kültürel diplomasi içerisindeki işlevine, Türkiye'nin bu alandaki uygulamalarına, güçlü ve zayıf yönlerine, uluslararası iyi örneklerle ve geleceğe dair stratejik önerilere yönelik açık uçlu sorular içermektedir. Sorular, katılımcının uzmanlık alanına göre yönlendirilmiş ve gerektiğinde esnek bir yapıda derinleştirilmiştir. Görüşme formu, araştırma soruları ile uyumlu olacak biçimde teorik temellere dayandırılmış ve içerik açısından çeşitliliğe önem verilerek oluşturulmuştur.

Her iki veri toplama aracı, etik kurallar çerçevesinde katılımcı onamı alınarak uygulanmış ve gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Anket formu çevrim içi yollarla uygulanmış; görüşmeler ise hem yüz yüze ya da çevrim içi platformlar aracılığıyla sesli veya yazılı şekilde gerçekleştirilmiştir. Bu araçlar sayesinde hem istatistiksel eğilimleri ölçmek hem de bu eğilimlerin ardında yatan anlamları yorumlamak mümkün olmuştur. Farklı veri toplama yollarının birlikte kullanılması, araştırmanın güvenilirliğini ve yorum gücünü artıran temel unsurlardan biri hâline gelmiştir.

1.7.4 Verilerin Toplanması

Bu çalışmada, kütüphane diplomasisi ve Türkiye'de mevcut durumun kavramsal çerçevesini oluşturmak, konunun çeşitli boyutlarına ilişkin teorik bilgileri ortaya koymak ve analiz etmek amacıyla belgesel tarama yöntemi temel alınmıştır. Bu doğrultuda, literatürde yer alan ulusal ve uluslararası kaynaklar sistematik bir şekilde incelenerek kavramsal çerçevenin oluşturulmasına katkı sağlanmıştır.

Araştırmanın ilk aşamasında, mevcut durumun belirlenmesi amacıyla betimsel yöntem kullanılmıştır. Betimsel yöntem, olayların, kurumların ve çeşitli yapıların var olan durumunu ortaya koymayı hedefleyen sistematik bir analiz sürecidir (Kaptan, 2000, s. 59). Bu yöntem, farklı veri toplama teknikleriyle elde edilen bilgilerin yorumlanması ve ilişkilendirilmesi sürecini ifade etmektedir (Özdemir, 2010, s. 336; Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 243). Araştırma kapsamında gerçekleştirilen görüşmeler ve doküman incelemeleri, kütüphane diplomasisinin kültürel etkileşim, yumuşak güç ve uluslararası iş birliği süreçlerindeki rolünü anlamaya yönelik önemli bulgular sunmuştur. Bu bağlamda, kütüphane diplomasisinin tarihsel gelişimi, uluslararası alandaki uygulamaları ve Türkiye'nin bu alandaki konumu değerlendirilmiştir.

Konuyla ilgili uzmanların bilgi ve düşüncelerini almak, deneyimlerinden yararlanmak amacıyla görüşme ve anket veri toplama tekniklerine başvurulmuştur. Bu kapsamda öncelikle kütüphane diplomasisiyle yakın içerik ve uygulamalara sahip olan kültürel diplomasi alanındaki ilgili veri içeren anket çalışmaları incelenerek, bu çalışmaya kaynaklık edecek verileri toplamak üzere uygun içerikte bir taslak anket formu hazırlanmıştır. Anket formu Türkçe hazırlanmış, daha sonra İngilizceye çevrilerek her iki dilde oluşturulan çevrimiçi form linki üzerinden, yabancı katılımcılara gönderilmiştir. Ankete Asya kıtasından 18, Avrupa kıtasından 14,

Afrika kıtasından 8 ve Amerika kıtasından 2 olmak üzere toplam 42 ülkeden 100 kullanıcı katılmış ve anket uygulaması 02 Aralık 2024 ile 10 Şubat 2025 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada bir diğer veri toplama tekniği olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden de yararlanılmıştır. Kapsamlı bir durum değerlendirmesi yapmak amacıyla başvurulmuş bu teknik, belirli bir konuya ilişkin derinlemesine bilgi edinmek için önceden hazırlanmış soruların katılımcılara yöneltilmesi ve cevaplandırılması esasına dayanmaktadır (Yüksel, 2020, s. 548). Katılımcılarla yüz yüze gerçekleştirilen, sözel iletişim yoluyla bilgi edinme tekniği olarak tanımlanan görüşme yönteminin temel amacı, katılımcıların doğru ve eksiksiz yanıtlar vermelerini sağlayarak araştırma sürecine niteliksel derinlik katmaktır (Balcı, 2021, s. 165). Görüşme tekniği, araştırmanın amaç ve hedefleri doğrultusunda ilgili kişilerin bilgi, beceri ve deneyimlerinden yararlanarak veri toplama olanağı sunması ve başka yollarla elde edilmesi güç olan verilere ulaşma imkânı sağlaması nedeniyle güçlü bir veri toplama aracı olarak kabul edilmektedir (Tekin, 2006, s. 102). Bu çalışmada tercih edilen yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, esnek yapısı sayesinde görüşme akışına uygun ek sorular sorulabilmesine ve katılımcıların görüşlerini detaylandırabilmesine olanak tanıyarak veri toplama sürecini daha etkili kılmaktadır (Türnüklü, 2000, s. 547). Bu özellikleri sayesinde, araştırma kapsamında ihtiyaç duyulan derinlemesine bilgilere ulaşmak mümkün olmaktadır.

Buradan hareketle çalışmada öncelikle Türkiye'nin kültürel diplomasi aktörleri olarak bilinen kurumlarının, kütüphanecilik alanındaki uluslararası çalışmaları referans alınarak kurumsal aktörler belirlenmiş daha sonra uluslararası mesleki deneyimi olan bireysel aktörler ile tespit edilerek görüşlerine başvurulmuştur. Veri toplamak amacıyla görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır.

Kurumsal aktörlerle gerçekleştirilen görüşmelere, Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi, Kütüphane ve Yayınlar Genel Müdürlüğü, Diyanet İşleri Başkanlığı, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Türkiye Maarif Vakfı (TMV) ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) gibi kamu kurumlarının temsilcileri katılım sağlamıştır. Ayrıca, ilgili mesleki sivil toplum kuruluşlarının yöneticileri ve özel sektör kuruluşlarının temsilcileri de kurumsal

katılımcılar arasında yer almıştır. Belirtmek gerekir ki, yurt dışı kütüphane hizmetlerindeki etkin rolü bilinen ve çalışmanın potansiyel aktörlerinden biri olarak olan Yunus Emre Enstitüsü ile görüşme yapmak amacıyla çeşitli zamanlarda ve farklı kanallar aracılığıyla randevu talebinde bulunulmuştur. Ancak bu talepler çeşitli nedenlerle yanıtızsız kalmış ya da olumlu geri dönüş alınamamıştır. Bu durum, söz konusu kurumdan nitel veri elde edilmesini engellemiş ve çalışma kapsamına dâhil edilmesini mümkün kılamamıştır.

Çalışmadaki bireysel aktörler ise Avustralya, Fransa, İngiltere, Norveç ve Türkiye'den uluslararası alanda mesleki deneyime sahip, yurt dışındaki kütüphanelerde, mesleki kuruluşlarda veya organizasyonlarda aktif görevde bulunan kütüphane yöneticileri ve akademisyenlerden oluşmaktadır.

Çalışmanın ilerleyen aşamalarında, literatür taraması, anket uygulaması ve gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde elde edilen bulgular çerçevesinde, Türkiye kütüphane diplomasisi alanına yönelik bir rehber önerisi sunulmuştur.

1.7.5 Verilerin Çözümlemesi ve Değerlendirilmesi

Bu araştırmada elde edilen nicel ve nitel veriler, çalışmanın karma yöntem yapısına uygun olarak farklı analiz teknikleriyle değerlendirilmiştir. Nicel verilerin analizi için SPSS 27 istatistik yazılımı kullanılmıştır. Anket formu ile elde edilen veriler öncelikle normallik analizi kapsamında çarpıklık ve basıklık değerleri ile değerlendirilmiştir. Değerlerin $\pm 3,0$ aralığında kalması, dağılımın parametrik analizler için uygun olduğunu göstermiştir.

Nitel verilerin analizi ise MAXQDA Pro 2024 yazılımı aracılığıyla yürütülmüştür. İlk aşamada, araştırma kapsamında gerçekleştirilen uzman görüşmeleri yazılı döküm hâline getirilmiş ve her bir metin iki kez dikkatli biçimde okunmuştur. Anlamlı veri kümeleri üzerinden açık kodlama süreci başlatılmış; bu kodlar içerik benzerliği temelinde gruplandırılarak kategorilere, daha sonra bu kategoriler ise tematik örtüşmeler dikkate alınarak temalara dönüştürülmüştür. Kodlama işlemi sırasında tümevarımsal yaklaşımdan yararlanılmış ve teorik yönlendirmeler de göz önünde bulundurularak çok boyutlu bir yapı geliştirilmiştir. Kod-kategori-tema ilişkisi iç tutarlılık açısından sürekli olarak gözden geçirilmiştir.

Nitel analiz sürecinde veri doygunluğu ilkesine bağlı kalınmıştır. Görüşmelerin ilerleyen aşamalarında tekrar eden ifadeler belirginleştğinde, yeni veri elde edilmesinin araştırmaya anlamlı katkı sunmayacağı kanaatine varılmış ve veri toplama süreci sonlandırılarak analiz aşamasına geçilmiştir. Kodlama süreci boyunca kavramsal tutarlılığa özen gösterilmiş hem ortak görüşler hem de aykırı yaklaşımlar dikkate alınarak bütüncül bir analiz yapısı oluşturulmuştur.

1.8 Araştırmanın Düzeni

Bu çalışma, kütüphane diplomasisini kültürel diplomasi bağlamında bütüncül bir yaklaşımla ele almakta ve Türkiye özelinde yürütülen uygulamaları inceleyerek bu alanda yol gösterici nitelikte bir “kütüphane diplomasisi rehberi” önerisi sunmayı amaçlamaktadır. Bu hedef doğrultusunda araştırma, mantıklı bir kurguya sahip ve birbirini tamamlayan sekiz temel bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, araştırmanın genel çerçevesi sunulmuştur. Bu kapsamda; çalışmanın amacı, önemi, katkı potansiyeli, literatür özeti, araştırma yöntemi, kapsam ve sınırlılıkları açıklanmış; hipotez ve araştırma sorularına yer verilmiş, örneklem yapısı, veri toplama araçları ve yöntemleri detaylandırılmıştır.

İkinci bölüm, araştırmanın kavramsal temelini oluşturan kamu diplomasisi kavramına ayrılmıştır. Diplomasi kavramının tarihsel gelişimi ve tanımı ele alındıktan sonra, kamu diplomasisinin anlamı, geleneksel diplomasi ile olan farkları, yumuşak güçle ilişkisi, boyutları ve temel modelleri açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde, kültürel diplomasi konusu detaylandırılmıştır. Bu çerçevede kültürel diplomasinin tanımı, tarihsel süreci, temel unsurları ve yumuşak güç indeksleriyle olan ilişkisi ortaya konulmuş; ayrıca ABD, Fransa, Birleşik Krallık, Almanya, Çin ve Japonya gibi ülkelerin kültürel diplomasiye dayalı başarılı uygulamalarına örneklerle yer verilmiştir.

Dördüncü bölüm, araştırmanın odak kavramı olan kütüphane diplomasisine ayrılmıştır. Bu bölümde kavram hem kuramsal hem de uygulamalı boyutlarıyla ele alınmış; faaliyet alanları, araçları ve yöntemleri açıklanmış; yurt dışında uygulanan başarılı örnekler üzerinden kütüphane diplomasisinin nasıl hayata geçirildiği gösterilmiştir.

Beşinci bölümde, Türkiye bağlamına odaklanılmıştır. Türkiye'nin genel kültürel diplomasi stratejileri ve uygulamaları özetlenmiş, ardından Türkiye'deki kütüphane diplomasisi faaliyetleri incelenmiştir. Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi, Dışişleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphane ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Diyanet İşleri Başkanlığı, Yunus Emre Enstitüsü, TİKA, Maarif Vakfı, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı gibi kurumlar ile ilgili mesleki sivil toplum kuruluşları ve özel sektör aktörlerinin bu alandaki rolleri değerlendirilmiştir.

Altıncı bölüm, saha araştırmasından elde edilen bulguların sunulduğu ve tartışıldığı kısımdır. Bu bölümde, anket yöntemiyle toplanan veriler analiz edilmiş; katılımcı profilleri, kütüphane tercih nedenleri, bilgi kaynakları ve anket formuna ilişkin istatistiksel bulgular sistematik şekilde sunulmuştur. Tartışma kısmında ise elde edilen veriler, araştırmanın kuramsal çerçevesiyle ilişkilendirilerek yorumlanmıştır.

Yedinci bölümde, çalışmanın özgün katkısı olan *Kütüphane Diplomasisi Rehber Önerisi* yer almaktadır. Önceki bölümlerde geliştirilen kuramsal zemin, ulusal ve uluslararası uygulama örnekleri ile saha araştırmasından elde edilen bulgular bir araya getirilerek Türkiye için somut, uygulanabilir ve sürdürülebilir bir kütüphane diplomasisi modeli ortaya konmuştur.

Sekizinci ve son bölümde, araştırma sürecinden elde edilen genel sonuçlar özetlenmiş ve hem kuramsal hem de uygulamalı düzeyde önerilere yer verilmiştir. Bu bölüm, araştırmanın politika geliştiriciler, karar vericiler ve uygulayıcı aktörler açısından yol gösterici olmasını amaçlamaktadır.

2. BÖLÜM: KAMU DİPLOMASİSİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Bu bölümde, kamu diplomasisi kavramı kuramsal bir çerçevede ele alınmakta; geleneksel diplomasiyle arasındaki fark, yumuşak güçle ilişkisi ve uygulama alanları değerlendirilmektedir. Ayrıca, tarihsel süreçte oluşturulan farklı modeller üzerinden kamu diplomasisinin işleyişi ve yapısal özellikleri incelenmektedir.

2.1 Diplomasi

Medeniyet tarihi kadar eski bir geçmişe sahip olan diplomasi, en temel anlamıyla karşılıklı iletişim ve etkileşim süreçlerini kapsayan bir kavramdır. Devletler ve toplumlar arasında ilişkilerin inşa edilmesi, bu ilişkilerin karşılıklı güven ve anlayış temelinde sürdürülebilmesi açısından diplomasi, tarih boyunca vazgeçilmez bir araç olmuştur. Tarihin en eski dönemlerinden günümüze kadar tüm devletler tarafından benzer amaçlarla kullanılan bu uygulama, uluslararası düzeyde ortaya çıkan sorunların çatışmaya dönüşmeden, barışçıl yöntemlerle çözüme kavuşturulmasında en etkili mekanizmalardan biri olarak değerlendirilmiştir.

Devletler, dış politikalarını hayata geçirirken hedeflerine ulaşmak, temel değerlerini korumak ve ulusal çıkarlarını savunmak için çeşitli diplomatik yöntemlere başvurmaktadır. Bu süreçte, karşı tarafı istenilen davranışa yöneltmek veya olası tehditleri caydırmak da diplomatik faaliyetlerin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır (Arı, 2017, s. 253). Siyasetçiler ve dış politika bürokratları tarafından yürütülen bu süreçte bilgi toplama, analiz, değerlendirme ve niyet okuma gibi stratejik adımlar öne çıkmaktadır. Diplomasi, devletlerin sahip oldukları kurumsal kapasite, bilgi birikimi ve müzakere yeteneklerine bağlı olarak şekillenen, ancak özünde askeri güç veya hukuki yaptırımlara başvurmadan sorunları çözmeyi hedefleyen bir dış politika aracıdır (Çolakoğlu, 2019, s. 379).

Diplomasi, yalnızca günümüz uluslararası ilişkilerine özgü bir yapı değildir. Tarihsel sürece bakıldığında Mısır, Mezopotamya, Antik Yunan ve Roma gibi eski uygarlıkların yazılı belgeler, protokoller ve elçiler aracılığıyla yürüttükleri iletişim faaliyetlerinin, modern diplomatik pratiklerin temelini oluşturduğu (Yörük, 2022, ss. 8–9), aynı zamanda kültürel etkileşim, bilgi paylaşımı ve karşılıklı tanıma süreçlerini de kapsayan çok yönlü bir işlev üstlendiği görülmektedir.

Zaman içinde değişen siyasi, toplumsal ve teknolojik koşullar doğrultusunda diplomasi kavramı da dönüşüme uğramıştır. Her ne kadar temel işlevi olan çatışmasızlık ve çıkar koruma özelliğini muhafaza etse de, günümüzde yeni aktörlerin sürece dâhil olması, dijital iletişim araçlarının yaygınlaşması ve kamuoyunun etkisinin artması gibi dinamiklerle diplomasi kavramı da daha karmaşık ve çok yönlü bir yapıya dönüşmüştür.

2.1.1 Diplomasinin Tanımı

Diplomasi kavramı, kökeni Antik Yunan’a dayanan, tarihsel süreçte çeşitli anlam katmanları kazanmış bir terimdir. Yunanca “diploun” veya “diplôma” sözcüklerinden türetilen bu kelime, “ikiye katlanmış belge” anlamına gelmektedir. Antik Yunan’da, devlet adına mesaj taşıyan elçilere, görevlerini belgeleyen resmi dokümanlar verilmekteydi. Bu belgeler, zamanla, diplomatik yetkiyi ve ayrıcalıkları tanımlamak üzere kullanılmaya başlanmış ve Orta Çağ’da dış ilişkilerde kullanılan resmî belgeleri ifade eden bir kavram haline gelmiştir (Ergin, 2008, s. 20). Diplomasi terimi, ilerleyen dönemlerde diplomatik belgelerin hazırlanması, tanımlanması ve yorumlanmasını konu edinen bir belge inceleme disiplini olarak da kullanılmaya başlanmıştır (Tuncer, 1995, s. 13). Bu anlam genişlemesi, diplomasiye yönelik kavramsal çerçevenin gelişimine de zemin hazırlamıştır.

Günümüzdeki anlamıyla diplomasi kavramı, ilk kez 1796 yılında Edmund Burke tarafından, devletlerarası ilişkilerin yürütülmesinde kullanılan yöntem ve stratejileri tanımlamak amacıyla kullanılmıştır. “Ülkeler arasındaki ilişkiler ve resmi görüşmelerin yürütülmesinde uygulanan beceri ve taktik” olarak açıklanan kavram devletlerin uluslararası arenada amaçlarına ulaşmak, mevcut konumlarını korumak ve kendi çıkarlarını savunmak için başvurduğu en önemli dış politika yöntemlerinden biri olarak görülmektedir (Çolak ve Aydar, 2018, s. 958). Devletler, diplomasi faaliyetlerini diğer devletleri istenilen davranışa yöneltme veya onlar tarafından yapılacak muhtemel eylemlere karşı caydırıcı güç oluşturma amacıyla da kullanmaktadır (Arı, 2017, s. 253). Bu bağlamda diplomasi, giderek genişleyen bir alan hâline gelmiş; uluslararası hukuk, ekonomi, insan hakları, çevre, medya, ticaret, terörizm ve barış gibi pek çok küresel meselede müzakere mekanizması olarak işlev görmeye başlamıştır (Poyraz ve Dinçer, 2016, s. 35).

Literatürde, diplomasinin kapsamına ve uygulayıcı aktörlerine ilişkin birçok tanım yapılmıştır. Geniş anlamda, diplomasi uluslararası ilişkilerin tümünü kapsarken; dar anlamda ise dışişleri bakanlıkları ve bağlı diplomatik birimlerce yürütülen faaliyetleri ifade etmektedir (Arı, 2017, s. 261). Bu kapsamda sıklıkla atıfta bulunulan tanımlardan biri; “Diplomasi, devletlerarası ilişkilerin zekâ ve kurnazlıkla yürütülmesidir” şeklindedir (Satow, 1922, s. 61).

Diplomasi konusunda önemli çalışmalarıyla tanınan Harold Nicolson ise, bu kavramı farklı yönleriyle ele almıştır. “Diplomacy” adlı eserinde diplomasiye ilişkin şu ifadeyi kullanmaktadır: “Diplomasi, uluslararası ilişkilerin elçiler ve resmi görevliler tarafından yürütülmesi ve yönetilmesi sürecidir; temel amacı ise uluslararası güvenin tesisidir.” (Nicolson, 1939, s. 46). Nicolson, diğer çalışmalarında da diplomasiyi “bağımsız devletlerin birbirleri ile yaptığı düzenli görüşmeler sistemi”, “devletlerarası müzakere sanatı” ve “bir topluluğun, kendine yabancı diğer bir toplulukla sistemli ilişkiler kurması” olarak tanımlamaktadır (İskit, 2020, s. 39).

Diplomasiye ilişkin güncel yaklaşımlarda, yalnızca devletlerin değil; çok uluslu şirketler, sivil toplum kuruluşları gibi devlet dışı aktörlerin de uluslararası ilişkilerde etkin rol oynadığı kabul edilmektedir. Cull’a göre diplomasi, artık savaş dışı araçlarla yürütülen çok aktörlü ve çok yönlü bir etkileşim sürecidir (Cull, 2009, s. 12).

Yapılan tanımlamalar ışığında, diplomasi genel olarak devletler veya uluslararası aktörler arasında bağ kurma, bu bağ düzenleme ve sürdürme sanatıdır. Her ne kadar diplomasi faaliyetleri devletten devlete farklılık gösterse de, bu faaliyetlerin altında yatan temel amaç ortaktır: uluslararası alanda güçlü bir konum elde etmek, bu konumu korumak ve varlığını sürdürebilmektir.

Devletler, tıpkı bireyler gibi, çevreleriyle iletişim kurmaya ve etkileşimde bulunmaya ihtiyaç duymaktadır. Diplomasi, bu ihtiyaca karşılık olarak tarihsel süreçte ortaya çıkmış; değişen toplumsal, siyasal ve teknolojik koşullara bağlı olarak dönüşerek günümüze kadar ulaşmıştır. Günümüzde de diplomasi kuramsal ve kurumsal açıdan çeşitlenmeye devam etmekte; zamanın ruhuna uygun yeni biçimlerle gelişimini sürdürmektedir. Bu dönüşümün yönü ise, onu şekillendiren dinamiklerin doğru biçimde analiz edilmesine bağlıdır (Sezgin, 2019, s. 22).

2.1.2 Diplomasinin Tarihsel Gelişimi

Diplomasi, tarihsel olarak toplumlar arasındaki iletişim ve etkileşim ihtiyacından doğmuş; siyasi, kültürel ve ekonomik değişimlere bağlı olarak şekillenmiştir. Diplomasi uygulamalarının izlerine ilk olarak Antik Çağ uygarlıkları arasında rastlanmaktadır. M.Ö. 2800'lere tarihlenen Mezopotamya şehir devletleri arasındaki antlaşmalar, Ebla ve El-Amarna tabletlerinde yer alan diplomatik yazışmalar, Hitit krallarına ait saray mektupları ile Babil diplomatik belgeleri, diplomasinin yazılı belgeye dayalı tarihsel gelişiminin erken örneklerindendir (Bryce, 2014, s. 15; Gülmez Dinç, 2019, s. i; İskit, 2020, s. 58). Bu belgeler, diplomatik iletişimin sistemli biçimde uygulandığını göstermektedir.

Aynı dönemde, Çin'de M.Ö. 8. yüzyıldan itibaren dış temsilcilik faaliyetlerinin yürütüldüğüne ve M.Ö. 4. yüzyılda Hint diplomasinin kurumsallaştığına dair bulgular da diplomasinin evrensel bir uygulama olarak farklı coğrafyalarda geliştiğini ortaya koymaktadır (İskit, 2020, s. 58).

Batının diplomasi ile tanışması Eski Yunan medeniyeti sayesinde olmuştur. Yunan şehir devletleri kendilerinden yaklaşık iki bin yıl önce ortaya çıkan diplomasi uygulamalarını sentezleyerek kendi yorumlarını oluşturmuşlardır. M.Ö. 5. yüzyıldan itibaren aralarındaki karmaşık siyasi ilişkileri, oluşturdukları konsolosluk, ittifak ve arabuluculuk gibi mekanizmalarla düzene koymuşlar ve bunu Roma, özellikle de diplomasi uygulamalarıyla dikkat çeken Bizans'a miras bırakmışlardır (Çetinsaya, 2020, s.16). Diplomasi tarihinin bir diğer önemli evresi, İslam, Türk, Çin ve Moğol medeniyetlerinde görülen uygulamalardır. Osmanlı Devleti ise bu çoklu diplomatik mirastan beslenmiş ve kendi özgün diplomasi sistemini oluşturmuştur. 15 ve 19. yüzyıllar arasında Osmanlı, dış ilişkiler kapsamında toplam 194 elçi görevlendirmiştir (Unat, 1992, ss. 221-236; Çetinsaya, 2020, s. 31).

14. yüzyıl sonlarına kadar diplomasi genellikle "A-Hoc" yani geçici elçilikler üzerinden yürütülmekteydi. Bu dönemde belirli görevler için atanan elçiler, görevlerini tamamladıktan sonra ülkelerine dönerlerdi (Tuncer, 1995, s. 20). Ancak 15. yüzyıldan itibaren İtalyan şehir devletleri tarafından uygulamaya konulan sürekli temsilcilik sistemi, geleneksel diplomasi anlayışının temellerini oluşturmuştur. Bu model zamanla tüm Avrupa'ya yayılmış ve özellikle 17. yüzyılda kurumsal hale gelmiştir (Tuncer, 2006, s. 22).

Rönesans ile birlikte diplomasi, daha sistematik bir yapı kazanmış; elçilikler, diplomat eğitimi ve diplomatik arşivler gibi uygulamalarla profesyonel bir alana dönüşmüştür. Bu dönemde Fransa'nın öncülüğünde diplomasi faaliyetleri hız kazanmış, özellikle Kardinal Richelieu ve XIV. Louis dönemleri, diplomasi tarihinde bir dönüm noktası olarak değerlendirilmiştir (Çetinsaya, 2020, s. 18). I. Dünya Savaşı'nın ardından geleneksel diplomasi anlayışı ciddi biçimde sorgulanmaya başlanmıştır. Gizlilik esasına dayanan klasik diplomasi yaklaşımının savaşı önleyememesi, bu yönetime yönelik eleştirilerin artmasına neden olmuştur. Bu bağlamda, savaş sonrasında daha açık, katılımcı ve kamuoyu odaklı bir diplomasi anlayışının gerekliliği gündeme gelmiştir (Çetinsaya, 2020, s. 21). Yeni dönemde iletişim teknolojilerinin gelişmesi, kamuoyunun bilgiye erişim düzeyinin artması ve demokrasinin güçlenmesi, diplomasi anlayışının değişiminde belirleyici rol oynamıştır. ABD Başkanı Wilson'un "açık diplomasi" vurgusu, bu dönüşümün sembol adımı olarak görülmüştür (Tuncer, 2009, s. 77; Ekşi, 2018, s. 81). II. Dünya Savaşı sonrası dönemde ise, halkların uluslararası gelişmelere olan ilgisi ve etkisi daha da artmıştır. Bu durum, diplomatik süreçlerde kamuoyunun aktif bir aktör olarak görülmesini sağlamış ve diplomasi türlerinin çeşitlenmesine yol açmıştır (Yağmurlu, 2007, s. 14). Günümüzde, diplomasi türleri yalnızca geleneksel hükümetler arası temaslarla sınırlı kalmamaktadır. Ad-hoc diplomasiden parlamenter ve zirve (doruk) diplomasisine kadar pek çok model uygulama alanı bulmaktadır. (Kavoğlu, 2018, s. 20). Bu diplomasi türleri, küreselleşmenin getirdiği çok aktörlü uluslararası sistem içerisinde, devletlerin ve diğer uluslararası aktörlerin ilişkilerini sürdürebilmek için başvurduğu stratejik araçlar hâline gelmiştir.

2.2 Kamu Diplomasisi

Teknolojik gelişmeler, artan iletişim imkânları ve buna bağlı olarak hızla küreselleşen dünyada uluslararası ilişkiler her zamankinden çok daha önemli bir hale gelmiş, özellikle internet ve bilgi iletişim teknolojilerinin ucuzlayıp yaygınlaşması kültürler arası tanışma ve etkileşimin artmasını mümkün hale getirmiştir. Yaşanan tüm bu siyasal, sosyal, kültürel ve teknolojik gelişmeler dünya tarihi boyunca bu türden etkilere açık olan uluslararası ilişkiler ve diplomasi alanını bir kez daha dönüşüme uğratmış; kamuoyunun da aktörlerinden biri olduğu kamu diplomasisi yaklaşımının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Kamu diplomasisi kavramı bir devletin sadece resmi politikalarını değil ülkedeki tüm toplum kesimlerini de içine alan geniş bir etkileşim alanını kapsamaktadır. Dolayısıyla kamu diplomasi faaliyetleri de sadece bürokrat ve diplomatların kendi aralarındaki görüşmelerle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda sosyal ve kültürel faaliyetleri de kapsamaktadır (Akgül, 2023, s. 12). Bir milletin değerlerini, kurumlarını, kültürünü, düşüncelerini, ideallerini, hedeflerini, güncel politikalarını muhatap ülkelerin kamuoylarına anlatma, sempati ve beğenisi kazanma amacıyla uygulanan iletişim politikası (Ülker vd., 2018, s. 39) olarak tanımlanan kamu diplomasisi kavramı, literatüre Edmund Asbury Gullion tarafından kazandırılmış ve uluslararası bilgi, iletişim ve kültürel ilişkiler süreçlerine uygulanmıştır (Cull, 2009, s. 17). Kuruculuğunu Tufts Üniversitesi Fletcher Hukuk ve Diplomasi Okulu Dekanı Gullion'un yaptığı Edward R. Murrow Kamu Diplomasisi Merkezi'nin tanıtım broşüründe kamu diplomasisinden şu şekilde bahsedilmektedir: *“Kamu diplomasisi, dış politikaların oluşturulmasında ve uygulanmasında yabancı kamuoyu davranışlarının etkilerini ele almaktadır. Uluslararası ilişkilerin klasik diplomasi uygulamaları dışında kalan alanları, hükümetlerin muhatap ülkelerde kamuoyu oluşturma faaliyetleri, özel ve çıkar gruplarının diğer ülkelerle etkileşimleri, dışişleri raporları ve bunların siyasete etkileri, iletişim uzmanları, dış politika muhabirleri ve diplomatlar arasındaki iletişim süreçleri kamu diplomasisinin kapsamını oluşturmaktadır”* (Ekşi, 2018, s. 128). Gullion, o tarihe kadar genellikle propaganda ve uluslararası enformasyon faaliyetleri ile aynı anlamda kullanılan kavramı propaganda kavramından ayırarak yeniden tanımlamış ve kavramın hem diplomasiinin yürütülmesindeki hem de kamuoyu üzerindeki etkisine vurgu yapmıştır (Cull, 2020, s. 13).

Kamu diplomasisi kavramı olarak ortaya çıkışından itibaren çeşitli uzmanlar tarafından farklı tanımlarla açıklanmaya çalışılmıştır. Kamu diplomasisi alanında en sık atıf yapılan tanımlardan biri Hans N. Tuch'a aittir. Kültürel diplomasiinin hükümetler düzeyindeki politika temellerini odağına alan bu tanımda kamu diplomasisi, *“bir ülkenin kendi halkına ait fikirleri, değerleri, kültürleri, güncel hedef ve politikaları muhatap ülke halklarına anlatmasına yönelik iletişim biçimidir”* (Tuch, 1993, s.3) şeklinde ifade edilmiştir. Kavram bir başka tanımda ise *“hükümetlerin ya da hükümet dışı aktörlerin medya ve diğer bilgi iletişim kanalları ile diğer ülke halklarının fikirlerini etkileme faaliyeti”* olarak değerlendirilmiştir

(Gilboa, 2008, s. 57). Kamu diplomasisi genel hatları ile devletlerin, hükümetlerin ve kültürlerin kendilerini karşılarında olan muhataplara anlatabilme çabalarını içeriyor olsa da asla tek yönlü bir faaliyet değildir. Uluslararası alanda söz sahibi olan ve olmak isteyen ülkelerin etkili ve inandırıcı bir şekilde kullandığı güçlü bir iletişim yöntemidir (Kalın, 2012, s.3).

Diplomatik sürecin iki yönlü olarak planlanmasının gerekliliğine vurgu yapan Malone, “toplum olarak kendimizi tanıtmak, düşüncelerimiz anlatmak için öncelikle muhatabımız olan toplumun tarihini, kültürünü, düşünce ve davranış biçimlerini ve özellikle de iletişim için gerekli olan dilini öğrenmeliyiz” (Malone, 1998; akt. Akçadağ, 2014, s.1) önerisinde bulunmaktadır. Zira karşılıklı iletişim kişiler arasında başlayan ve kültürlerarası ilişkiler kuran bir anlayışa dayanmaktadır (Cowan ve Arsenaut, 2008, s.10). Halkla ilişkilerin simetrik modellerini referans alan iki yönlü iletişim anlayışı ile devletle arasında saygınlık ve imaj oluşturma, sempati geliştirme gibi karşılıklı faydalar elde edilmektedir (Uğur, 2020 s.20).

Son yıllarda sıklıkla gündem olmasına ve hakkında çok fazla çalışma yapılmasına rağmen adlandırılması ve tanımlanması konusunda hala net ifadelerin kullanılmadığı kamu diplomasisi kavramı, bazı alan uzmanlarınca propaganda kavramının değişik bir isimlendirmesi olarak kabul edilmektedir. Bu görüşü savunanlara göre Birinci Dünya Savaşı sonrası yaşanan süreçte olumsuz anlamların yüklendiği propaganda kavramı, kamu ve sivil toplum ağırlığının öne çıktığı günümüz dünyasında yerini kamuoyu diplomasisine bırakmıştır. Bu görüşe katılmayan ikinci bir grup ise kamuoyu diplomasisi ya da literatürdeki yaygın kullanım şekliyle kamu diplomasisinin yeni bir kavram olduğunu belirterek, hedef kitlesinin ülke yönetimleri değil, o ülkelerin halkları olduğunu ifade etmektedir (İskit, 2020, ss. 358-359).

Soğuk Savaş döneminde yürütülen kamu diplomasisi faaliyetlerinin, bu kavram etrafında ortaya çıkan tanımsal farklılıklarda belirleyici olduğu söylenebilir. Zira bu dönemde kamu diplomasisi, çoğu zaman propaganda ile benzer biçimde değerlendirilmiş ve psikolojik savaşın bir uzantısı olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda kamu diplomasisi, uygulayıcı devletin askeri, siyasi ve ekonomik unsurlar içeren sert gücünün tamamlayıcı bir parçası olarak işlev görmüştür. Amerika Birleşik Devletleri Bilgilendirme Ajansı 1960’lı yılların sonlarına doğru propaganda ve bilgilendirme

kavramlarının taşıdığı olumsuz çağrışımları azaltmak amacıyla “kamu diplomasisi” terimini benimsemiş ve bu kapsamda yürütülen faaliyetlerin tümünü bu kavram altında tanımlamıştır (Cull, 2009, s. 20).

Soğuk Savaş’ın ardından uluslararası ilişkiler sisteminde güç algısı dönüşüme uğramış; bu süreçte özellikle yumuşak güç unsurları giderek daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Uluslararası kamuoyunun gönlünde olumlu bir imaj oluşturmayı ve cazibe temelli ilişkiler kurmayı hedefleyen kamu diplomasisi stratejileri, bu yeni dönemde uluslararası siyaset alanında etkili bir araç haline gelmiştir (Kocabıyık, 2019, s. 164). Geleneksel diplomasi anlayışı, genellikle devletler arasında gizlilik esasına dayalı, resmî ilişkilerle sınırlı bir faaliyet alanını ifade ederken; günümüz kamu diplomasisi yaklaşımı, kaynak ülkelerin doğrudan hedef ülke halklarıyla ve farklı toplumlar arası şeffaf ve çok yönlü bir iletişim kurmasını esas almaktadır (Ekşi, 2018, s. 135).

Bu çerçevede kamu diplomasisi, yabancı kamuoylarının “kalplerini ve zihinlerini kazanma sanatı” olarak tanımlamakta; bununla birlikte, halkı etkilemenin ötesine geçerek, karşılıklı güven ve değerler inşasını da sürecin ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirilmektedir (Fontein, 2020, s. 67). Benzer şekilde, kamu diplomasisinin özünü toplumlar arasında bağlar oluşturmak ve olumlu ilişkiler geliştirmek olduğunu ifade eden tanımlar, iletişimden ziyade ilişki odaklı bir yaklaşıma vurgu yapmaktadır (Kinsey ve Chung, 2013, s. 7).

Etkili bir kamu diplomasisinin temel koşulu, yürütülen faaliyetlerin gerçekçi temellere oturması ve hedef kitlelerin hem duygularına hem de düşünsel yapısına hitap edebilecek nitelikte olmasıdır. Bu doğrultuda, uluslararası hukuka uygun, tehdit ve zorlama içermeyen, meşruiyeti tartışmalı yöntemlerden uzak, insan onuruna saygılı ve savunulabilir politikaların benimsenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu nitelikleri taşıyan diplomatik yaklaşımlar, bir devletin kendisini uluslararası kamuoyuna güvenilir ve olumlu biçimde tanıtmayı kolaylaştırırken; söz konusu ilkeleri ihlal eden uygulamalar ise kamu diplomasisi çabalarının etkisini azaltmakta ve başarısızlık riskini artırmaktadır (Kalin, 2012, s. 151).

Kamu diplomasisi, tarihsel olarak devletlerin dış politika hedeflerini desteklemek ve uluslararası alanda etkinliklerini artırmak amacıyla kullandıkları bir araç olarak değerlendirilmiştir. Ancak günümüzde bu yaklaşım, giderek devlet merkezli yapıdan

uzaklaşmakta ve daha katılımcı, sivil temelli bir alana yönelmektedir. Bu dönüşümde, toplumlar arası iletişimin temelinde karşılıklı güvenin inşası ve sivil toplum kuruluşları ile kurulan ilişkilerin güçlendirilmesi önemli bir rol oynamaktadır. Bu doğrultuda, kamu diplomasisi geleneksel, tek yönlü ve politika odaklı iletişim modellerinden uzaklaşarak; daha çok diyaloga dayalı, karşılıklı etkileşimi esas alan bir yapıya dönüşmektedir. Kültürel ilişkiler alanında faaliyet gösteren aktörlerin, etki alanlarının sınırlanmaması durumunda, kamu diplomasisi ile kültürel diplomasi uygulamalarının örtüşmesini sağlayacaktır (Melissen, 2005, ss. 21–23). Bu durum kamu ve kültürel diplomasi alanlarının çok aktörlü ve çok yönlü etkileşim araçları hâline gelmesinin bir göstergesidir.

2.2.1 Geleneksel Diplomasi ve Kamu Diplomasisi İlişkisi

Tarihi süreçte önemli değişimlere sahne olan uluslararası ilişkiler ve diplomasi alanı, 21. yüzyılda bir kez daha aynı süreçlerden geçmektedir. Bilgi, kültür ve iletişimin öne çıktığı bu süreçte diplomatik uygulamalar ve alışkanlıklarda bazı farklılıklar oluşmaya başlamış, alana dâhil olan aktörler ve kavramlar kamu diplomasisi kavramını dönüştürmeye başlamıştır.

Kamu diplomasisi kavramı literatürde yaygınlaşmaya başladığı 90'lı yılların başına kadar geleneksel diplomasi faaliyetleri altında ve genellikle propaganda amacı ile kullanılmıştır. 90'lı yılların başından itibaren çeşitlenen uygulama araç ve yöntemleri ile yeni bir diplomasi anlayışı olarak öne çıkan kamu diplomasisi, bu süreçte hükümetlerin de sıklıkla kullandığı bir diplomasi yöntemi haline gelmiş, bu farklılık geleneksel diplomasi ile kamu diplomasisi kavram ve uygulamalarının ayrımının yapılmasını zorunlu hale getirmiştir (Şahin, 2021, s. 78).

Bu küçük farka rağmen geleneksel diplomasi ile kamu diplomasisinin iki ayrı kavram olmadığını belirtmek gerekmektedir. Kavramlar arasında belli noktalarda ayrım söz konusu olmakla birlikte birbirleriyle ilişkilidir. Geleneksel diplomasi ile yeni bir diplomasi yaklaşımı olan kamu diplomasisi arasındaki en önemli ayrım kamu diplomasisinin geleneksel diplomasinin aksine, aktör olarak devlet dışı kurum, kuruluşları kullanması ve muhataplarının da devlet dışı yapılar olmasıdır. Karşı devletlerin kamuoylarını hedefe koyan kamu diplomasisi, faaliyetlerini bu alana yönelik olarak gerçekleştirmekte, onları bilgilendirmeyi, etkilemeyi ve yönlendirmeyi amaçlamaktadır (Doster, 2018, s. 2).

Geleneksel diplomasi ile kamu diplomasisi arasındaki ayrımı üç başlıkta açıklayan Charles Wolf ve Rosen Brian, öncelikle geleneksel diplomasisinin gizli ve dar bir alanda ilerlemesine karşın kamu diplomasisinin şeffaf ve geniş bir alanda etkin olduğunu dile getirmektedir. İkinci olarak geleneksel diplomaside hükümetler arası bir diplomasi yürütülürken kamu diplomasisi faaliyetlerinde hem ülkeler arasında hem de ülkeler tarafından hedef halklara yönelik bir diplomasi anlayışı söz konusudur. Üçüncü ve son farklılık ise geleneksel diplomasi, devlet yönetimlerinin düşünce, tutum ve davranışlarına odaklanırken kamu diplomasisi halkların düşünce, tutum ve davranışlarına odaklanmaktadır (Wolf ve Rosen, 2004, s. 4; Istad, 2016; akt., Şahin, 2022, s.14).

Amerikalı akademisyen Nicolas Cull, kamu diplomasisini geleneksel ve yeni olmak üzere iki farklı yaklaşımla ele almakta ve bu iki model arasındaki farkları sekiz temel özellik çerçevesinde açıklamaktadır (Tablo 2.1). Ona göre yeni kamu diplomasisi, sivil toplum kuruluşlarını aktif aktörler olarak tanımlarken, bu aktörlerin küresel teknolojiler (özellikle internet) aracılığıyla gerçek zamanlı iletişim kurmalarına olanak tanımaktadır. Bu teknolojiler, uluslararası ve yerel medya arasındaki geleneksel sınırları belirsizleştirmekte; eski propaganda temelli anlayışın yerini ise ulus markalaması, pazarlama stratejileri ve ağ iletişimi gibi kavramlar almaktadır. Ayrıca yeni kamu diplomasisi, imaj yönetimi yerine “yumuşak güç” ve “markalama” gibi kavramları öne çıkarırken, tek yönlü iletişim yerine karşılıklı anlayışa dayalı, insan merkezli ilişkiler geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu yeni yaklaşımda mesaj iletiminden çok, sürdürülebilir ilişkiler inşa etme hedefi ön plana çıkmakta; buna rağmen uluslararası çevrenin şekillendirilmesine yönelik amaçların büyük ölçüde korunduğu da ifade edilmektedir (Cull, 2009, ss. 12-13).

Tablo 2.1: Geleneksel Diplomasi ve Yeni Kamu Diplomasisi

Etkin Unsurlar	Geleneksel / Eski Kamu Diplomasisi	Yeni Kamu Diplomasisi
1 - Aktörler	Devlet / Hükümet	Devlet ve devlet dışı aktörler
2 - Teknolojik Ortam	- Radyo yayınları - Gazeteler - Sabit Telefonlar	- Uydu, internet, - Haberler, - Cep telefonları
3 - Medya Ortamı	Ulusal ve uluslararası haber yayını arasında net çizgi	Ulusal ve uluslararası haber yayınları arasında muğlaklık
4 - Yaklaşım Kaynağı	- Siyasi savunuculuk - Propaganda teorisinin gelişimi	- Kurumsal markalaşma - Ağ teorisi gelişimi
5 - Terminoloji	- Uluslararası imaj - Prestij	- Yumuşak güç, - Ulus markalama
6 - Rolün Yapısı	- Dikey - Aktörlerden yabancılara	- Yatay, - Aktörler tarafından kolaylaştırılan
7 - Rolün Doğası	Hedefi belli mesajlar	İlişki inşa etme, bağ kurma
8 - Genel Amaç	Uluslararası ilişkilerin / çevrenin yönetimi	

Kaynak: Cull, 2009, s. 14

Yeni kamu diplomasisi yaklaşımının iletişim ve iş birliği temelinde değerlendiren K. R. Fitzpatrick, bu yaklaşımın amaçlarını ve özelliklerini şu şekilde sıralamıştır (Fitzpatrick, 2011, ss. 12-13). Yeni kamu diplomasisi yaklaşımı, uluslararası ilişkilerde iş birliğine dayalı bir etkileşim biçimini teşvik eder. Bu yaklaşım, devletler, uluslararası kuruluşlar ve yabancı kamuoyları arasında karşılıklı anlayışı güçlendirirken, aynı zamanda uzun vadeli ve kalıcı bağların oluşmasına zemin hazırlar. Kamu diplomasisi hem kamu hem de özel sektördeki kurumlar ile bireyler arasındaki iletişimi kolaylaştırır; bu süreçte hem uluslararası hem de yerel kamuoylarını sürece dâhil eder. Politika geliştirme aşamalarına yabancı kamuoylarını da katmasıyla öne çıkan bu anlayış, diyalog, uyum ve iş birliği ilkelerini temel alır. Özellikle çift yönlü iletişime odaklanarak, geleneksel kitle iletişiminden ziyade kişiler arası etkileşime öncelik verir. Sonuç olarak, yeni kamu diplomasisinin asıl hedefi, proaktif ve sürdürülebilir ilişkiler inşa etmektir.

Bu maddeler günümüzdeki ideal kamu diplomasisinin özelliklerini ve nasıl uygulanması gerektiğini belirtmesi açısından önemlidir.

2.2.2 Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç

Dinamik bir alan olan uluslararası ilişkiler disiplininde değişen zamanla birlikte birçok kavram önemini kaybederken, bazı kavramlar da literatürde kendine yer bulmakta ya da dönüşüme uğrayarak yeni anlamlar yüklenmektedir. Güç kavramı da zamanla dönüşen ve kapsamı değişen kavramlardan biridir. Geçtiğimiz yüzyıla kadar

güçlü ülke denince akla sadece askeri güç gelirken, sonrasında yaşanan ekonomik gelişmelere gücün belirleyicisi olmuştur. Soğuk savaş sonrası dönemde bir güç çeşidi olarak ortaya çıkan yumuşak güç kavramı özellikle 11 Eylül 1999 sonrası literatürde sıklıkla yer almaya başlamıştır (Akbaş ve Tuna, 2012, ss. 5-6; Sancak, 2016, s. 63).

Uluslararası ilişkilerin merkezinde yer alan güç kavramı, geçtiğimiz yüzyılın başlarında ortalarında yaşanan iki dünya savaşı ve siyasi krizlerle iyice belirginleşmiş ve devletlerin çıkar sağlama araçlarından biri olmuştur. Dünya siyasetinde zorluğu çağrıştıran ve bu manada kullanılan güç kavramı, 1990'lı yıllarda J. S. Nye tarafından yeniden yorumlanmış ve “yumuşak güç” kavramı olarak literatüre dâhil edilmiştir (Karadağ, 2016, ss. 51-52).

Kavramın isim babası olarak kabul edilen J. S. Nye, “yumuşak güç” (*soft power*) terimini ilk kez 1990 yılında yayımlanan “*Amerikan Gücünün Değişen Doğası (Bound to Lead: The Changing Nature of American Power)*” adlı eserinde kullanmış; ardından 2002’de yayımlanan ve Türkçeye “*Amerikan Gücünün Paradoksu: Dünyanın Tek Süper Gücü Neden Tek Başına Davranamaz (The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone)*” adıyla çevrilen çalışmasında bu kavrama dair kapsamlı açıklamalarda bulunmuştur. Nye, 2004 yılında kaleme aldığı ve kavramı derinlemesine ele aldığı “*Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Yolu (Soft Power: The Means to Success in World Politics)*” adlı eserinde ise “akıllı güç” kavramını ortaya atarak kamu diplomasisi literatürüne önemli katkılar sağlamıştır (Sancak, 2016, s. 78).

Yumuşak güç kavramı 90'lardan itibaren literatürde kendine yer edinmeye başlamış olsa da uygulama anlamında geçmişi çok daha eski dönemlere dayanmaktadır. Bazı Avrupa devletleri, adı konulmamış bu gücü ABD’ den çok daha önce aktif bir şekilde kullanmışlardır (Snow, 2009, s. 4).

Nye, soğuk savaş sonrası ABD’nin uluslararası arenada gücünün azaldığı yönündeki eleştirilere karşı, ülkenin itibarının sadece, sert güç olarak nitelendirilen askeri ve ekonomik güçten meydana gelmediğini tam aksine ülkenin kültürel değerleri, kurumları ve ideolojisinin oluşturduğu yumuşak güç kavramı ile birlikte tüm dünya kamuoyu üzerindeki etkinliğini arttırdığını dile getirmiştir (Nye, 2004, s. 11; akt. Ekşi, 2018, s. 56).

Nye yumuşak gücü, muhatabı baskı ve zor kullanarak değil, cazibe oluşturma suretiyle ikna ederek arzulanan sonuçlara ulaşmak olarak tanımlamakta ve üç temel kaynağa dayandırmaktadır. Bu kaynaklar; kültürel ve politik değerler ile dış politikadır (Nye, 2004, s. 11). Yabancı ülke kamuoylarının sempatisini kazanarak onların davranışlarını değiştirme ve istenen sonuçları elde etme yeteneği olarak tanımlayabileceğimiz güç kavramı, uluslararası ilişkiler literatüründe devletler arası ilişkilerde karşı devlete uygulanan ve normal koşullar altında o devletin yapmayı reddedeceği bir şeyi yapmasını sağlayan etki olarak ifade edilmektedir (Tezkan, 2005, s.137). Birbirleri ile ilişkili iki kavram olan yumuşak güç ve kamu diplomasisi uluslararası ilişkilerde benzer amaç, araç ve hedefler doğrultusunda uygulanmakla birlikte, yumuşak güç kamu diplomasisini de kapsayan daha geniş bir kavram olarak kabul edilmektedir.

Yumuşak güç, uluslararası ilişkilerdeki önemi nedeniyle o ülkenin diğer güç kaynaklarını oluşturan nüfus, kültür, askeri, ekonomik, teknolojik ve jeolojik güç kaynakları gibi güç unsurlarından biri olarak değerlendirilmektedir (Karadağ, 2016, ss. 30-31). Bununla birlikte yumuşak gücün sağlayacağı etki, ülkenin bu gücü kullanma şekline, uygulanma alanlarına ve uygulama zamanlarına bağlı olarak değiştiği söylenebilir.

Kamu diplomasisi, modern uluslararası ilişkilerde yumuşak güç stratejisinin temel araçlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Ancak bu stratejinin uygulanışı, her ülkenin tarihsel birikimi ve kültürel önceliklerine bağlı olarak farklılık göstermektedir. Türkiye örneğinde ise kamu diplomasisinin biçim ve içerik yönüyle diğer ülkelerden ayrıştığı görülmektedir. Bu özgün yapı, büyük ölçüde Türkiye'nin tarihî mirasından ve Orta Asya'dan Balkanlara kadar uzanan geniş bir coğrafyada sahip olduğu tarihsel, kültürel ve dini bağlardan kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'nin kamu diplomasisi uygulamaları yalnızca dış politika hedeflerini desteklemekle kalmamakta, aynı zamanda bölgesel etkileşim ve etki üretme kapasitesini de yansıtmaktadır. Nitekim her ülkenin kamu diplomasisi pratikleri, o ülkenin tarihî tecrübeleri, kültürel kodları ve stratejik öncelikleri doğrultusunda şekillenmektedir (Kalın, 2011, ss. 10-13). Türkiye'nin kamu diplomasisi uygulamaları Batılı ülkelerin aksine, kolonyalist bir geçmişe sahip olmaması ve klasik anlamda emperyal bir mirasa dayanmaması nedeniyle daha çok insan odaklı

ve değer temelli bir yumuşak güç anlayışına yönelmektedir. Bu yaklaşım, Türkiye'nin komşu coğrafyalar başta olmak üzere, ortak tarihî ve kültürel bağlara dayalı ilişkiler geliştirmesini kolaylaştırmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin kamu diplomasisi stratejisi, dış politika hedeflerinin ötesinde, ortak insani değerlerin paylaşımı ve karşılıklı saygı temelinde inşa edilen bir yumuşak güç kurgusunu yansıtmaktadır.

Bir ülkenin siyasi ve kültürel değerleri, dış politikası ve idealleri aracılığıyla diğer ülkelerle kurduğu çok yönlü hükümet ve hükümet dışı etkileşimler olarak tanımlanan yumuşak güç kavramı, muhatapları üzerinde etkili olabilmek için çeşitli faaliyetlere ihtiyaç duymaktadır. Kısa vadede medya ve yayınlar büyük önem taşıırken, orta vadede stratejik iş birlikleri, uzun vadede ise kültürel iletişim yoluyla yürütülen kamu diplomasisi faaliyetleri yumuşak gücün sürdürülebilirliğini sağlamaktadır (Nye, 2004, s. 16).

Yumuşak güç, sert güçle karşılaştırıldığında ülke imaj ve itibarını açısından tek başına yeterli olmayabileceği yönünde eleştirilere maruz kalmaktadır. Nye, bu eleştirileri kısmen haklı bularak, yumuşak gücün sert gücün bir alternatifi ya da idealist ya da realist yaklaşımların doğrudan bir yansıması olmadığını; ayrıca uygulamada sınırlı manevra kabiliyeti nedeniyle her zaman etkili bir araç olarak kabul edilemeyeceğini belirtmektedir (Yazar, 2020, s. 31).

Tablo 2.2: Güç Kavramının 3 Türü

	Davranışlar	Temel Araçlar	Hükümet Politikaları
Askeri Güç	Zorlama, Caydırma, Koruma	Tehdit, Kuvvet	Zorlayıcı Diplomasi Savaş İttifak
Ekonomik Güç	Tesvik, Zorlama	Para verme, Yatırım	Yardım, Rüşvet
Yumuşak Güç	Hayranlık uyandırma, Gündemyaratma	Politikalar, Kurumlar Değerler, Kültür	Kamu diplomasisi İki ve çok taraflı diplomasi

Kaynak: (Nye, 2005, s. 37).

2.2.3 Kamu Diplomasisinin Boyutları

Joseph Nye'ye göre kamu diplomasisinin üç temel boyutu vardır (Tablo 2.1). Bunların ilki ülkenin politikalarını uluslararası kamuoyuna aktarmayı amaçlayan “günlük iletişimdir”. Bu aşamada haber dili ve içerikleri, küresel algıları da dikkate alacak şekilde oluşturulmalı; yanlış ya da eksik bilgilere hızlı ve etkili tepkiler

verilerek kriz iletişimi sağlanmalıdır. İkinci boyut olan “stratejik iletişim” ise, devletin dış politikasına yönelik bütüncül ve tutarlı mesajlar üretmesini ve bu mesajların uygun kitlelere doğru kanallar aracılığıyla iletilmesini kapsamaktadır. Üçüncü boyut ise eğitim, burs ve değişim programları gibi uzun vadeli ve sürdürülebilir ilişkiler inşa etmeye yönelik faaliyetleri içermektedir. Bu şekilde ülkenin itibarı güçlendirilerek dış politika hedeflerine dolaylı katkı sağlanması amaçlanmaktadır (Nye, 2005, 108).

Şekil 1.1: Joseph Nye’e Göre Kamu Diplomasinin Boyutları

Kaynak: (Nye, 2005, s. 108).

Günümüzde birçok ülke benzer uygulamalarla uluslararası itibarlarını güçlendirmeyi ve dış politika hedeflerine dolaylı katkılar sağlamayı amaçlamaktadır.

Nye dışında kamu diplomasinin boyutları hakkında literatürde bazı önemli yaklaşımlar bulunmaktadır. Bunlardan biri Christopher Ross’a aittir. Ross’un iki boyutlu diplomasinin ilkinde, ülke politikalarının diğer ülke halklarına çok dilli medya kanalları ile anlatılması yer almaktadır. “Politikaların iletişimi” olarak adlandırılan bu boyut, kısa süreli faaliyetlerle karşı tarafta olumlu etkiler yaratmak üzere odaklıdır. İkinci boyut ise, diğer ülkelerle uzun dönemli kalıcı ilişkiler oluşturma ve sürdürme üzerinedir. Karşılıklı anlayış ve memnuniyet oluşturmaya amaçlamaktadır (Kelley, 2009 s. 74; akt: Yıldırım, 2014, s. 123).

Kamu diplomasinin boyutlarını durum, amaç, güç ve zaman olarak ifade eden György Szondi’ye göre ilk boyutta durum kavramı vardır. Bu boyut diplomasinin yürütüldüğü savaş ya da barış gibi durumları nitelemektedir. İkinci boyutta amaç yer almaktadır. İletişimin ikna ya da ilişki inşa etme amacını ifade etmektedir. Szondi’nin üçüncü boyutunda güç kavramı bulunmaktadır. Güç iletişimde istenilen

sonuçların elde edilmesini sağlamaktadır. Dördüncü boyutta yer alan zaman ise, iletişimin kısa, orta ya da uzun süreli olmasını açıklamaktadır (Szondi, 2008, ss. 8-9).

2.2.4 Kamu Diplomasisi Modelleri

Kamu diplomasisi çalışmalarının kavramsal çerçevesine katkı sunan birçok kamu diplomasisi modeli geliştirilmiştir. Edmund Gullion'un tanımlamasıyla literatüre giren kamu diplomasisi kavramı, Joseph Nye'nin yumuşak güç üzerine yaptığı çalışmalarla yeni bir boyut kazanmıştır. Bu alanda çalışan Hans Tuch ve Manheim gibi sosyal bilimciler, kamu diplomasinde iletişim süreci ve ikna stratejileri, Milton Cummings ise çift yönlü kültürel değişim yaklaşımları üzerine çalışmaları ile öne çıkmıştır. Alan uzmanlarından Deibel ve Roberts'in katı ve esnek yaklaşımlı modeli, Zaharna'nın enformasyon ve ilişkisel modeli, Peisert'in kültürel iletişim yaklaşımı, Gilboa'nın halkla ilişkiler modeli ve Kelley'in bilgilendirme, etkileme ve dâhil olma'yı içeren üç aşamalı modeli kamu diplomasisini açıklamaya yönelik modeller olarak ortaya çıkmıştır. Literatürde yer alan temel kamu diplomasisi modelleri şunlardır:

2.2.4.1 Cull'un Kamu Diplomasisi Modeli

Kamu diplomasisi alanının otoritelerinden biri olan Cull'a göre bu diplomasi türü beş temel faaliyetten oluşmaktadır. Bunlar; -karşı tarafı –dinleme, savunuculuk, kültürel diplomasi, değişim diplomasisi ve uluslararası yayıncılık, olarak öne çıkmaktadır. Kamu diplomasisinde dinleme, kamu diplomasisinin önemli unsurlarından biridir. Bir aktörün, diplomasi faaliyeti yürütülen ülke ya da toplumun fikirlerini öğrenmek istemesi, bu konuda bilgi toplaması, bunları analiz etmesi ve bu bilgiler doğrultusunda politika ve davranış biçimleri oluşturması dinleme faaliyetini ifade etmektedir. Dinleme faaliyeti aynı zamanda güven inşa edici yönüyle de önemlidir. Savunuculuk, bir aktörün, kendi kültürüne ait değerleri, düşünceleri veya kazanımları yabancı kamuoylarına karşı savunmak için uluslararası alanda yapılan etkili iletişim ve bilgilendirme çalışmalarını kapsamaktadır. Kültürel diplomasi ise bir ülkenin kendi kültürünü ve değerlerini yabancı ülkelere tanıtmak üzere geliştirdiği politikaları ifade etmektedir (Cull, 2008, s. 33).

Tablo 2.2. Kamu Diplomasinin Zaman/Bilgi/ Altyapı Çerçevesi

Türü	Zaman Çerçevesi	Bilgi Akışı	Altyapı
Dinleme	Kısa ve Uzun vadeli	İçe doğru	İzleme teknolojisi ve dil bilen personel
Savunuculuk	Kısa	Dışa doğru	Elçilik basın ofisi, Dışişleri Bakanlığı Strateji Ofisi
Kültürel Diplomasisi	Uzun vadeli	Dışa doğru	Kültür merkezleri ve kütüphaneler
Değişim Diplomasisi	Çok uzun vadeli	İçe ve dışa doğru	Değişim birimleri, Eğitim ofisleri
Uluslararası Yayıncılık	Orta vadeli	Dışa doğru	Haber büroları, Stüdyolar, Editöryal ofisler, İletişim araçları

Kaynak: (Cull, 2008, s. 33)

Değişim diplomasisi ise devletlerin karşılıklı olarak gerçekleştirdikleri bilgi, eğitim, tecrübe ve kültürel alışverişi içeren bir faaliyettir. Cull değişim diplomasisini, devletlerin kamu diplomasi aktörleri tarafından gerçekleştirilen programlar kanalıyla kendi vatandaşlarını yabancı ülkelere göndermeleri ve yabancı ülke vatandaşlarını kendi ülkelerine davet etmeleri böylece ilişki içinde oldukları ülkeleri kontrol etme faaliyeti olarak tanımlamaktadır. Uluslararası yayıncılık faaliyetleri de hem geleneksel medya hem de yeni medya unsurlarının kullanımıyla diğer kültürlerin etki altına alınması faaliyetlerini kapsamaktadır (Cull, 2008, s. 34).

2.2.4.2 Katı ve Esnek Yaklaşımlı Kamu Diplomasisi Modeli

Terry Deibel ve Walter Roberts tarafından geliştirilen kamu diplomasisi modelinde, iki temel yaklaşım öne çıkmaktadır: “Katı Yaklaşımlı Kamu Diplomasisi Modeli” ve “Esnek Yaklaşımlı Kamu Diplomasisi Modeli”. Katı yaklaşımli model, kısa vadeli ve doğrudan etki yaratmayı hedefleyen bir iletişim stratejisi benimsemektedir. Bu çerçevede radyo, televizyon ve basılı medya gibi geleneksel kitle iletişim araçları kullanılarak bilgi aktarımı, ikna ve propaganda faaliyetleri yürütülür. Buna karşılık esnek yaklaşımli model ise uzun vadede kültürel yakınlaşma ve karşılıklı anlayış inşasına dayalı bir strateji izlemektedir. Bu yaklaşımda; akademik ve kültürel değişim programları, sanat etkinlikleri, film gösterimleri, sergiler ve dil eğitimi gibi faaliyetler aracılığıyla, hedef toplumlarla daha derin ve kalıcı ilişkiler kurulması amaçlanmaktadır (Signitzer ve Wamser, 2009, s. 385).

Kamu diplomasisi katı siyasi bilgi yaymanın aksine, kültürel bir faaliyet olarak kabul edilmektedir. Esnek yaklaşımli modelde filmler, sergiler, dil kursları, akademik ve sanatsal değişimler gibi kültürel faaliyetler yoluyla ülkeler hedef ülke halklarına

kendi yaşam tarzları, siyasi ve ekonomik sistemleri, sanatsal başarıları hakkında mesajlar iletme fırsatı bulmaktadır. Günümüzde bireyler kendilerine sunulan bilgileri hemen kabul etmemekte; konu hakkında araştırma yaparak doğru bilgilere ulaşmayı tercih etmektedir. Bu bağlamda, esnek yaklaşımlı kamu diplomasi modeli, yeni kamu diplomasisi anlayışı ile de örtüşmektedir (Al Amer, 2021, ss. 19-20).

2.2.4.3 Kelley’in Savunuculuk ve Danışma Modeli

Kamu diplomasisi alanındaki faaliyetler, John R. Kelley’in modelinde “bilgilendirme”, “etkileme” ve “dâhil olma” aşamaları olmak üzere üç temel başlık altında sınıflandırılmaktadır: Bilgilendirme aşaması, özellikle kısa vadeli gelişmeler ve kriz dönemlerinde yürütülen bilgi yönetimi ve dağıtım süreçlerini kapsamaktadır. Etkileme aşamasında ise, hedef ülkelerdeki kamuoyunun tutum ve davranışlarını dönüştürmeyi amaçlayan daha uzun vadeli stratejik iletişim faaliyetleri yürütülmektedir. Son aşama olan dâhil olma ise, uluslararası alanda sürdürülebilir etki ve kalıcılık sağlamayı hedefler. Bu kapsamda, kültürlerarası karşılıklı anlayışın geliştirilmesi, güven inşası ve sağlam temellere dayanan ilişkilerin kurulması esas alınmaktadır (Kelley, 2009, s. 73).

Danışma modelinin uygulanmasında kültürel diplomasi öne çıkarken, Savunuculuk modelinde ise medya ilişkileri gibi daha kısa vade için geçerli faaliyetlerin varlığı dikkat çekmektedir. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine ve uygulamaların gerektirdiği durumlara göre değişiklik gösteren Kelley Modelinde, savaş ve çatışma dönemlerinde kısa süreli güç ve etki elde etmek üzere yapılan çalışmalar “bilgilendirme” aşaması kapsamına girerken barış dönemlerinde hayata geçirilen kültürel değişim programları “dâhil olma” aşamasının konusu olmaktadır (Sancar, 2012, s.157).

2.2.4.4 Peisert’in Kültürel İletişim Modeli

Kamu diplomasi modelleri arasında yer alan kültürel iletişim modeli Alman araştırmacı Hansgert Peisert tarafından oluşturulmuştur. Halkla ilişkiler alanında çalışmalar yapan Grunig ve Hunt’ın dört başlıktan oluşan halkla ilişkiler modeli ile benzerlikler göstermektedir. Peisert’in “değişim ve iş birliği”, “kültürel iletişim faaliyetleri”, “bilgi edinme” ve “kendini tarif etme” aşamalarından oluşan kültürel iletişim modeli, ülke kültürünün dışarıya tek taraflı olarak sunulması ve iletilmesiyle gerçekleşen faaliyetleri içermektedir.

Kültürel İletişim Modelini oluşturan dört aşamadan biri olan “değişim ve iş birliği” modelinde kaynak ve hedef ülkeler eşit haklara sahiptir, tarafların birlikte çalışması esastır. Taraflar ortak amaçlar çerçevesinde güçlerini birleştirerek sorunların çözümü için birlikte çalışmaktadır. Bu modelde muhataplar tarafından bağımsız kurum ve organizasyonlar oluşturulabilir. Çok ortaklı bilim akademileri bu konuda örnek gösterilebilir. Misafir öğretim üyeleri ve ortak bilim projeleri bu kapsamda değerlendirilir (Al Amer, 2021, s. 16). Modelin bu aşamasında iş birliği ve karşılıklı anlayışın söz konusu olduğu çift yönlü iletişim ön plandadır.

Modelin ikinci aşamasında ise kültürün karşı tarafa tek yönlü olarak ihracı söz konusudur. Bu modelde aktör kurum devletin dış politikalarını oluşturanlara yakın çalışmaktadır. Uygulamalar devletin genel diplomasi stratejilerine uygun olmalıdır. Bu modelin en iyi bilinen ve yaygınlıkla kullanılan uygulaması yurt dışı merkezlerde açılan dil okullarıdır (Al Amer, 2021, s. 16). Modelin bu aşamasının tek taraflı bilgi aktarımı ile sınırlı kalması, kamu diplomasisinin kültürel propaganda gibi algılanmasına yol açmaktadır.

Bilgi edinme aşamasında ise ülke adına yabancı ülke ve halklarında sempati ve anlayış oluşturulması amaçlanmıştır. Yabancı ülke kamuoyuna kendi ülkesi hakkında olumlu bilgiler ileterek olumlu izlenimler yaratmayı hedefleyen bu modele göre muhatap ülke ya da ülkelerin halklarının tanınması gerekir. Buna göre karşı tarafa iletilecek bilginin ne olduğuna karar verilir ve uygulanır. Bu çalışmalarla taraflardan birinde davranış değişikliği meydana gelmekte ve istenen sonuçlar elde edilmektedir. Ülke dışında yer alan kültür ataşelikleri bilgi edinme modelinde kullanılan kurumlardır (Al Amer, 2021, s. 17). Bu aşama, karşılıklı etkileşimin sınırlı olduğu durumlarda bile hedef ülke kamuoyunun değerlerine duyarlı, planlı ve stratejik bir iletişimle olumlu bir algı oluşturulabileceğini göstermektedir.

Kendini tarif etme ya da öz sunum olarak ifade edebileceğimiz bu son yaklaşımda amaç ülkenin yabancı ülke kamuoylarına karşı özel bir imaj çalışmasının yapılması ve ülkeye ait güzel bir portrenin sunulmasıdır. İzlenecek strateji, dış politika oluşturucularıyla yakın iş birliği içinde çalışan bir birim tarafından belirlenir. Ülkenin tanıtım faaliyetleri ve yabancı kamuoyuna yönelik sunulan tüm içerikler, ülkenin kendi tarifi ya da öz sunumu olarak kabul edilmektedir (Al Amer, 2021, s.

17). Bu yaklaşım, ülkenin kendini uluslararası kamuoyuna bilinçli ve olumlu bir imajla tanıtmaya çabasını yansıtmaktadır.

2.2.4.5 Zaharna'nın Enformasyon ve İlişkisel İletişim Modeli

Washington Amerikan Üniversitesinde kamu diplomasisi alanında çalışmalarda bulunan Rohanda S. Zaharna, tarafından ortaya konulan “Enformasyon Modeli”, politik amaçlar için tasarlanmış, ikna ve denetimin hâkim olduğu bir modeldir. Bu modelde kamu diplomasisi devletin siyasi amaçlarının gerçekleştirilmesi için gerekli mesajların hazırlanmasını ve hedef kitlelere iletilmesini içeren propaganda, bilgi dağıtım ve algı yönetim aracı olarak kabul edilmektedir. “İlişkisel Model” ise toplumların ortak ilgi alanlarını keşfetmeye odaklanarak buradan elde edilen sonuçlarla kişiler arasında doğrudan ilişki kurulmasını dolayısıyla da toplumların birbirine yakınlaştırılmasını hedefler. Bu modelde karşılıklı güven oluşturma ve ortaklıklar kurma yoluyla kültürler arasında güçlü ilişkiler kurulması amaçlanmıştır. Eğitim ve kültür başta olmak üzere değişim programları, dil kursları ve kültür merkezleri, ağ kurma ve iş birlikleri oluşturma gibi çalışmalar ‘İlişkisel Model’ çerçevesinde uygulanan faaliyetlerdendir (Zaharna, 2009, ss. 86-91; Özel, 2021, s. 22).

2.2.4.6 Eytan Gilboa Kamu Diplomasisi Modeli

Kamu diplomasisini üç farklı aşamada değerlendiren Gilboa, “soğuk savaş modeli” olarak tanımladığı ilk yaklaşımda, hükümetlerin, bilgi hizmetleri, eğitim, kültür, uluslararası yayıncılık alanında sürdürdükleri kamu diplomasisi faaliyetleri yoluyla yabancı topluluklar üzerinde uzun vadeli etkiler elde etmeyi amaçladığını belirtmiştir. Bu modelde muhatap ülkeler hakkında olumlu imaj ve intibaya sahip olan halk o ülkeye karşı düşmanca tutum ve politikalarını değiştirmesi için kendi hükümetine baskı yapabileceği düşünülmektedir. Bu modelin amacı, hedef toplumda kamuoyuna, kendi hükümetlerinin ulusal propagandalarına karşı daha dengeli ve tarafsız bilgi sunarak, bu tür baskıların oluşmasına zemin hazırlamaktır. “Devlet dışı uluslararası model” başlıklı ikinci modelde, devlet dışında kamu diplomasisi yürüten kurumların, sivil toplum kuruluşlarının özel sektör aktörlerinin ve bireylerin ön plana çıktığı dile getirilmektedir. “Halkla İlişkiler Modeli” isimli üçüncü modelde ise hükümetler politikalarını meşrulaştırmak için hedef ülkelerdeki halkla ilişkiler aktörleri ve lobilerle iş birliği çalışmalarında bulunarak amaçlarına ulaşmayı

hedeflemektedir (Gilboa, 2008, s. 59). Bu üç farklı model, zaman içinde devlet dışı aktörlerin kültürel diplomasideki artan rolüne dikkat çekerken aynı zamanda diplomasiye yaklaşımın sadece devletler arası ilişkilerle sınırlı kalmadığını, toplumların ve bireylerin de bu süreçte önemli bir yer tuttuğunu ortaya koymaktadır.

2.2.5 Kamu Diplomasisinin Uygulama Alanları

Kamu diplomasisini geleneksel diplomasi biçimlerinden ayıran temel farklardan biri, kullanılan araçların niteliği ve çeşitliliğidir. Devletlerin yalnızca hükümetler arası değil, doğrudan yabancı halklarla ilişki kurma ihtiyacıyla gelişen kamu diplomasisi, bu doğrultuda çok boyutlu ve çok aktörlü bir yapıya sahiptir. Literatürde “kamu diplomasisinin araçları” ya da “kaynakları” şeklinde de ifade edilen bu uygulama alanları; eğitim, kültür, spor, medya, teknoloji ve internet gibi geniş bir yelpazeye yayılmaktadır (Yıldırım, 2014, s. 148). Kamu diplomasisi, özellikle kültürel diplomasi aracılığıyla, devletler arası ilişkilerin ötesine geçerek halklar arasında karşılıklı anlayış, güven ve uzun vadeli iş birliği ortamı inşa edilmesini mümkün kılan stratejik bir araç haline gelmiştir. Bu bağlamda kültürel diplomasi; kültür merkezleri, sanat etkinlikleri, dil öğretimi ve akademik değişim programları gibi uygulamalar yoluyla hem ülkelerin uluslararası imajlarını güçlendirmelerine hem de yumuşak güç kapasitelerini artırmalarına olanak sağlamaktadır. Geleneksel diplomatik faaliyetlerden farklı olarak, kamu diplomasisi doğrudan yabancı kamuoyuna yönelerek daha geniş ve çok katmanlı bir iletişim modeli sunar; etkileşime dayalı bu yaklaşım, kültür temelli bağların geliştirilmesine önemli katkılar sunar Schneider’e göre kamu diplomasisinin uygulama alanları, bu stratejinin etkisini pekiştiren bazı temel niteliklere sahiptir. Bunlar şu şekilde özetlenebilir (Schneider, 2003, s. 3):

- Ülkenin sahip olduğu kültürel zenginlikler ve değerlerin uluslararası kamuoyuyla paylaşılması,
- Kültürel etkileşim ve karşılıklı değişim ortamlarının teşvik edilmesi,
- Hedef ülkelerle kalıcı kültürel bağların inşa edilmesi,
- Resmî ilişkilerin dışında, doğrudan halklar arası ilişkilerin güçlendirilmesi,
- Olumsuz algıların kültürel unsurlar aracılığıyla yumuşatılması

- Tüm faaliyetlerde yenilikçi, esnek ve fırsat odaklı bir yaklaşımın benimsenmesi.

2.2.5.1 Kültür

Kültür sahip olduğu yerel ve evrensel değerler ile her toplum için en önemli birikimdir. Barındırdığı yerel değerler ile farklılık ve zenginlik, evrensel değerler ile ortaklık ve aşinalık gibi cazibe unsurları taşıyan kültür, bu yönüyle diğer toplumlar için çekici bir unsura dönüşmektedir. Kamu diplomasisi, kültürün bu cazibesini farklı kültürlere merhaba demek, onlar üzerinde olumlu etki uyandırmak için kullanmaktadır.

Toplumların geçmişten günümüze tüm ortak değerlerinden izler bulunduran kültür, gelenek, görenek, inanç, tarih vb. unsurları ile o toplumların kimliği konumundadır. Kamu diplomasisinin bir iletişim süreci olduğu düşünüldüğünde, toplumlarla ilişki kurmanın ve onlar üzerinde olumlu etki bırakmanın yolunun o kültürün bilinmesi ve öğrenilmesinden geçtiği görülmektedir (Karadağ, 2016, s. 88). Tüm bu özellikler kültür kavramını kamu diplomasisi alanında kullanılan en etkin araçlardan bir haline getirmektedir.

2.2.5.2 Eğitim

Kamu diplomasisi hem faaliyet süresi olarak hem de hedefledikleri sonucun etki süresi anlamında kısa, orta ve uzun süreli gibi farklılıklar gösterirler. Hedeflenen amacın uzun süreli ve kalıcı etkisinin elde edilmesinde eğitim unsurunun büyük rolü vardır. Yabancı  lke kamuoylarına yönelik düzenlenen “değişim programları” bu anlamda kullanılan faaliyetlerden biridir. Bu değişim programları ile farklı ülkeden öğrencileri kendi ülkesinde ağırlayarak öğrencilerin ülkenin değerlerine ve kurumlarına karşı olumlu tutum geliştirmelerini ve bu şekilde ülkelerine dönmeleri sağlamak o ülkenin kamu diplomasisi alanındaki başarısını göstermektedir.

Eğitim odaklı yürütülen değişim programları ile farklı toplumlar içerisinde yaşamaya ba layan öğrenciler, sadece eğitim alanlarındaki konularda değil o topluma ait pek çok konuda öğrenmelerde bulunmaktadır. Bir ülkeyi tanıma ve insanı ile bağ kurma noktasında önemli unsurlardan biri olan değişim programlarının öğrencilerde o ülkeye karşı olumlu düşünce ve tutumlarını arttırdıkları bilinmektedir (Karadağ, 2016, s. 96). Bir ülkenin gelecek planlarında ve karar verme süreçlerinde etkin bir

şekilde görev üstlenecek olan gençleri eğitim alanında sağladığı cazip imkânlarla kendi ülkesine çekebilen ülkelerin etki alanlarını genişlettikleri bilinen bir gerçektir (Erzen, 2012, s. 129). ABD Dışişleri Bakanı Powell'ın *“Ülkemiz açısından en önemli şey buraya eğitim almaya gelen, geleceğin dünya liderlerinin dostluğunu kazanmaktır. Ben bundan daha büyük bir servet göremiyorum”* (Akçadağ, 2013, s. 10) şeklindeki açıklaması bu etki gücünün en açık ifadesidir.

2.2.5.3 Spor

Kamu diplomasisinde etkin kullanılan araçlardan biri de spordur. Tüm dünya severek takip edilen etkinliklerin başında gelen spor organizasyonları, toplumlar arası ilişkilerin kurulması ve geliştirilmesinde önemli rol oynamaktadır (Erzen, 2012, s. 140). Uluslararası alanda başarı sağlayan sporcular, spor kulüpleri ve organizasyonlar sporun diplomasideki ana gücünü oluşturmaktadır. Başarılı spor kulüplerinin tüm dünyada taraftar bulması, bu kulüplere ait değerlerin sahiplenilmesi, kulüplerin ait olduğu ülke ve topluma ait değerlerin de sahiplenilmesini sağlamakta ve ülkeye karşı sempati oluşturmaktadır.

Olimpiyatlar başta olmak üzere dünya genelinde büyük spor organizasyonları düzenlemek, önemli şampiyonlara ev sahipliği yapmak, bölgesel turnuva ve yarışmalar gerçekleştirmek de ülke tanıtımı için eşsiz fırsatlar sunan kamu diplomasisi faaliyetleri arasında değerlendirilmektedir (Karadağ, 2016, s. 100). Genel organizasyonlar dışında ikili ilişkilerin kurulması ve geliştirilmesi kapsamında da sporun birleştirici etkisinden yararlanılmıştır. Literatüre “ping-pong diplomasisi” şeklinde geçen ve uzun yıllar sonra ABD ve Çin arasındaki diplomatik ilişkilerin başlamasını sağlayan (Armaoğlu, 2018, s. 576) bu olay, sporun bir kamu diplomasisi aracı olarak oynadığı role iyi bir örnektir.

2.2.5.4 Medya ve İnternet

Haber ve bilgi paylaşımının yanı sıra tanıtım, eğitim ve eğlence ve iletişim gibi sosyal işlevleri gerçekleştiren bir araç olan medya hem yerel hem de küresel anlamda çeşitli meselelere dair kamuoyu oluşturma ve yönlendirme işlevlerini de yerine getirmekte, oluşan görüşlere dair bilgileri ilgili taraflara iletmektedir (Atabek, 2012, s. 99). Geleneksel medya araçları olan gazete, dergi, radyo ve televizyonun yanı sıra teknolojik gelişmelerle hayatımıza giren web siteleri ve sosyal medya platformları haber ve bilgi paylaşımının hızını, büyüklüğünü ve etkisini eskisi ile kıyas kabul

etmeyecek oranda arttırmıştır. Kısa zamanda geniş kitlelere ulaşmayı ve onlarla etkileşim kurmayı mümkün hale getiren medya bu yönüyle devletler tarafından da kabul görmüş ve uluslararası ilişkiler ve diplomasi faaliyetlerinde kullanılan en etkin unsurlardan biri haline gelmiştir (Aydemir, 2016, s. 166). Kamu diplomasisinde medyanın en önemli işlevlerinden biri doğru mesajın ve uygun iletişim dilinin seçilmesidir. Ülke adına iletilecek mesajlar muhatap toplumların kültürel kimliklerine ve yapılarına uygun olmalıdır (Bostancı, 2010 s. 107).

Son yüzyılda büyük değişimlere yol açan teknolojik gelişmeler ve özellikle de İnternet, hızlı ve anlık etkileşimlere imkân tanıyan Facebook, Instagram, Twitter vb. sosyal platformları kanalıyla yeni ve büyük bir etki aracını kamu diplomasisinin hizmetine sunmuştur. Geleneksel medya ve iletişim kanalları ile yürütülen kamu diplomasisi faaliyetlerinde hedef kitleden alınan kısıtlı ve yetersiz geri dönüşler, teknolojinin sunduğu yeni araçlarla beklentilerin üzerine çıkmıştır (Apak, 2019, s. 13). Dijitalleşme ile birlikte çeşitlenen bu platformlar başta hükümetler olmak üzere partiler ve benzeri siyasi aktörlerce benimsenmiş ve hedeflenen amaçlar doğrultusunda yoğunlukla kullanılmaya başlanmıştır. Barack Obama'nın dijital seçim kampanyası sürecinde Youtube'u oldukça etkili bir şekilde kullanması ve seçmenle bu şekilde iletişim kurarak onların desteğini kazanması bu konuda iyi bir örnektir (Karadağ, 2016, 104). İçeriği ülkelerin kamu diplomasisi politikaları kapsamında oluşturulan ve bünyesinde Facebook, Instagram, Twitter, Youtube gibi sosyal medya platformları, video konferanslar, webcastlar, e-oyunlar gibi e-ortam ve platformlar gibi araçlar dijital diplomasinin bileşenlerini oluşturmaktadır.

3. BÖLÜM: KÜLTÜR VE KÜLTÜREL DİPLOMASİ

Bu bölümde, kültür kavramı temel alınarak kültürel diplomasinin tanımı, tarihsel gelişimi ve araçları ele alınmaktadır. Sanat, eğitim ve iletişim gibi kültürel diplomasi unsurları üzerinden kültürün uluslararası etkileşimdeki rolü tartışılmakta ve yumuşak güç indeksleri çerçevesinde, başta ABD, Fransa, İngiltere, Almanya, Çin ve Japonya olmak üzere çeşitli ülkelerin kültürel diplomasi uygulamaları incelenmektedir.

3.1 Kültür

Latince “*cultura*” sözcüğünden türetilmiş olan ve sözlüklerde ekip biçmek, işlemek, iyileştirmek, onarmak, inşa etmek, eğitmek gibi çeşitli anlamlara gelen kültür kavramının etimolojik kökeni, *colere* sözcüğüdür. İlk kez tarımsal faaliyetleri tanımlamak için kullanılan bu kavram, Romalılar tarafından ekimi ve yetiştiriciliği insanlar tarafından yapılan bitkileri tanımlamak ve doğada kendiliğinden yetişen bitkilerden ayırmak amacıyla kullanılmıştır (Oğuz, 2011, s. 125).

Türkçe’de ilk kez Ziya Gökalp tarafından kullanılan ve Arapça bir kelime olan “hars” olarak adlandırılan kavram, Arapça’da “toprağın işlenmesi, tarım” anlamında kullanılan “hırsat” kökünden türetilmiştir. Türk Dil Kurumu tarafından tavsiye edilen “ekin” sözcüğü, tarım ve ürün terimleriyle karıştırılması ve anlam karışıklıklarına yol açması sebebiyle kullanım konusunda yaygınlık kazanamamış ve dilimizde “kültür” şeklinde kullanılmaya başlamıştır (Turan, 1996, s. 11). Kültür terimini disiplinler arası bir kavram haline getiren bu geniş kullanım, aynı zamanda kavram ve anlam kargaşasını da beraberinde getirmiştir (Erkenekli, 2013, s. 146). Literatürde “kültür” kavramını, insanın işlenmesi, yetiştirilmesi, eğitilmesi anlamında ilk kullananların Romalı filozoflar Cicero ve Horatius olduğu bilinmektedir (Özlem, 2000, s. 142; Oğuz, 2011, s. 126).

Kültür kavramı, tarihsel süreç içerisinde farklı dönemlerde farklı boyutlarıyla ele alınmıştır. 17. yüzyılda Voltaire, kültürü, “insan zekâsının oluşumu, geliştirilmesi ve yüceltilmesi” bağlamında tanımlarken, aynı dönemde Alman antropolog ve kütüphaneci Gustav Friedrich Klemm, *Allgemeine Kulturgeschichte der Menschheit* (İnsanın Genel Kültür Tarihi) adlı eserinde kavramı, uygarlık ve kültürel evrim bağlamında değerlendirmiştir (Emiroğlu ve Aydın, 2003, ss. 523-524; Güvenç, 1984,

s. 96; Özlem, 2000, ss. 141–142; Erkenekli, 2013, s. 148). 19. yüzyıla gelindiğinde ise sanayileşme ve modernleşme süreçlerinin etkisiyle kültür, daha çok halk kültürü, yerel kültür ve millî kültür gibi kavramlarla ilişkilendirilmiş; bir toplumun ya da ulusun tarihsel süreklilik içinde aktardığı örf, âdet, gelenek, görenek ve yaşam biçimlerinin toplamı olarak kullanılmaya başlanmıştır (Çukur, 2007, s. 36; Erkenekli, 2013, s. 149). Benzer bir yaklaşımla Binark, kültürü; bir ulusun kimliğini oluşturan dil, edebiyat, tarih bilinci, mimari, musiki gibi millî unsurların yanı sıra düşünce biçimi, dünya görüşü, ahlaki anlayış ve yaşam tarzı gibi değerler sisteminin bütünü olarak tanımlamaktadır (Binark, 2015, s. 17).

UNESCO tarafından 1982 yılında düzenlenen Dünya Kültür Politikaları Konferansı'nın sonuç bildirgesinde yer alan tanıma göre kültür; bir toplumu veya toplumsal grubu tanımlayan maddi, manevi, zihinsel ve duygusal özelliklerin toplamı olarak görülmekte, yalnızca bilim ve edebiyatı değil, aynı zamanda yaşam tarzlarını, temel insan haklarını, değer yargılarını, gelenek ve inanç sistemlerini de içeren bütüncül bir olgu olarak tanımlanmaktadır (Oğuz, 2011, s. 128).

Kültür kavramı, tarihsel süreç içerisinde farklı disiplinlerce çeşitli açılardan ele alınmış ve anlamlandırılmıştır. Etimolojik temelli sınıflandırmalarda ise kültür, genellikle altı farklı yaklaşımla tanımlanmaktadır. Betimleyici yaklaşımda kültür, inanç, sanat, ahlak, hukuk ve gelenek gibi sosyal unsurları kapsayan geniş bir sistem olarak görülür. Tarihsel yaklaşımda kültür, geçmişten günümüze aktarılan bir miras olarak ele alınmaktadır. Kuralcı bakış açısı kültürü bireyin davranışlarını yönlendiren normatif yapılar bütünü olarak değerlendirir. Psikolojik yaklaşımda kültür, bireyler arası iletişimi kolaylaştıran, öğrenmeyi destekleyen ve duygusal ihtiyaçları karşılayan bir araç işlevi görmektedir. Yapısalcı yaklaşım kültürü, soyut bir yapı olarak ele alır ve onu insan davranışlarının ötesinde bir sistemler bütünü şeklinde değerlendirir. Son olarak, genetik yaklaşım ise kültürün nasıl ortaya çıktığı ve sürdürüldüğü üzerine odaklanmakta; kültürel süreklilik ve evrimi açıklamaya çalışmaktadır (Smith, 2001, ss. 2-3; Avşar ve Koyuncu, 2022, ss. 145-146). Bu yaklaşıma göre kültür, insanlar arasında nesiller boyu devam eden etkileşimin bir ürünüdür. Son 150 yılda kültür odaklı çalışmalarda kavrama ait 160'dan fazla farklı tanımının yapıldığı bununla birlikte harcanan zaman ve büyük emeğe karşın halen üzerinde anlaşılmış belirgin bir tanımın oluşturulamadığı görülmektedir. Buna kültür

kavramının birbirinden farklı düşünce sistemleri ve disiplinlerde önemli kavramları ifade etmek için kullanılması gösterilmektedir (Oğuz, 2011, s. 137).

3.2 Kültürel Diplomasi

Yumuşak gücün en önemli alanlarından biri haline gelen ve son yıllarda literatürde sıklıkla yer almaya başlayan kültürel diplomasi, görece yeni bir kavram olmasına rağmen, uluslararası ilişkiler alanı için oldukça eski bir uygulamadır. Roma döneminde dost ülke prenslerinin diğer ülkelerde eğitildiği programlar veya İskenderiye Kütüphanesinin –günümüzde British Council veya Konfüçyüs Enstitüsünün başka ülkelerdeki uygulamaları- Yunanlılar tarafından inşa edilmesi (Cull, 2009, s. 17) gibi bazı eski diplomatik uygulamaların içerisinde kültürel diplomasi faaliyetlerine ait köklerin bulunabileceğini göstermektedir.

Özdemir, kültür tarihimizin en önemli eserlerinden biri olan Kaşgarlı Mahmud'un sözlüğünün uluslararası ilişkiler /diplomasi açısından son derece önemli bir eser olduğuna dikkat çekmiştir. Divanü Lugati't Türk' adlı eserin devlet yönetimi, hakanlık sembolleri, danışmanlık, elçilik, casusluk, protokol (yemek yeme, konuk ağırlama, konaklama, giyim-kuşam, sözlü, sözsüz ve yazılı iletişim, gelenek, maiyet vb.), hukuk, statü/unvan, savaş, ülkeler coğrafyası ve siyasal tarih hakkında özgün bilgiler içerdiğini belirterek, eserin medeniyet ve kültür etkileşimine yapmış olduğu katkı anlamında yüzyıllar öncesinde uygulanmış bir kültürel diplomasi ürünü olduğunu ifade etmektedir (Özdemir, 2009, ss. 576-577).

Dünyada kültürel diplomasi ile ilgili çalışmaların başlatıldığı yer olan Fransa'da "diplomatie culturelle" olarak adlandırılan kültürel diplomasi, Avusturya, Hollanda, İsveç' de uluslararası kültür politikası terimi ile açıklanmış; Avusturalya, İngiltere, Kanada, Singapur gibi ülkelerde "kültürel ilişkiler" kavramı ile ifade edilmiştir (Topic, 2012, s. 10). Çoğunlukla kamu diplomasisi kavramının bir alt alanı olarak tanımlanan ya da kamu diplomasisi teriminin yerine kullanılan kültürel diplomasi kavramı, uygulayıcı ülke tarafından kendi kültür öğelerini hedef ülkelere ihraç etmek amacıyla uyguladığı politikaları içermesi nedeniyle bu kapsamda yapılan tüm çabalar kültürel diplomasi olarak nitelendirilebilir (Demir, 2012, s. 76). Benzer bir bakış açısıyla, kültürel diplomasi, kültür kavramının geniş kapsamından dolayı kamu diplomasisi faaliyetlerini de içine alan bir yapıya sahiptir.

Literatürde kültürel diplomasının kavramsallaştırılması hakkında çok sayıda tanım ve yaklaşım mevcuttur. Bu alanda yapılan ilk tanımlamalarından biri olan ve 1959'da Amerikan Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan tanımda kültürel diplomasi, uluslararası ilişkiler alanında daha iyi bir güven ortamı oluşturulabilmesi ve devletler arası ilişkilerin daha anlaşılır hale gelmesi amacıyla, farklı ülkelerin halkları arasında doğrudan ve sürekli bir ilişki kurulmasıdır şeklinde ifade edilmiştir (Gienow-Hech ve Donfried, 2010, s. 13).

Uluslararası İlişkiler Sözlüğü'nde kültürel diplomasi kavramı ile ilgili bilgilendirmede şu ifadeler yer verilmiştir (Sönmezoğlu, 2010, s. 438);

“Devletlerin birbirleri üzerinde siyasal etkide bulunabilmek amacı ile uyguladıkları araçlardan birisidir. Kültürel diplomasının temelinde, kültürel açıdan birbirlerine yakın olan taraflar arasında siyasal etkileşimin daha kolay olacağı varsayımı yatmaktadır. Kültürel diplomasının kapsamının belirgin bir biçimde saptanması oldukça zordur. Bu diplomasi aracını kullanan ülkelerin üzerinde durdukları iki temel öge “dil” ve “eğitim” dir. Bir ülkenin kendi dilini yaygınlaştırdığı hedef ülke ya da ülkeler üzerinde etkili olabilmesi diğer ülkelere oranla daha kolaydır. Diğer yandan “eğitim”, “dil”i tamamlayan ögedir ve klasik anlamın ötesinde, çeşitli sanat ve kültür alanlarını da kapsayacak genellikte kullanılmaktadır. Kültürel diplomasi aracını en fazla kullananlar eski sömürgeci ülkeler ile günümüzde izledikleri dünya politikası çerçevesinde her türlü etki aracını kullanabilen ve ekonomik gücü de bu türden faaliyetlere yeten ülkelerdir.”

Literatürde kültürel diplomasiyi en genel anlamıyla ülkelerin sahip olduğu kültürel değerler üzerinden birbirini tanıması olarak ifade eden görüşler ağırlıktadır. Berlin'de faaliyetlerini sürdüren Alman Kültürel Diplomasi Enstitüsü tarafından yayımlanan Kültürel Diplomasi Sözlüğü'nde “Devletlerin kendi kültürel ve politik öğelerini dünyaya tanıtmaları” olarak tanımlanmıştır (Chakraborty, 2013, s. 30). Bir başka tanımda ise, ülkenin kültürel kaynaklarını veya başarılarını dışarıda bilinir hale getirmek ya da yurt dışı için kültür yayımını desteklemek yoluyla uluslararası alanı yönetme çalışması olarak ifade edilmiştir (Cull, 2009, s. 19).

Cummings'in “devletler ve halklar arasındaki karşılıklı anlayışı geliştirmek amacıyla bilgi, fikir, sanat ve diğer kültür değerlerinin değişimi” (Cummings, 2009, s. 1) şeklinde tanımladığı kavram, Jacquie L'Etang tarafından “yabancı ülke halklarını tanıma ve sempatilerini kazanmak amacıyla onlarla duygusal bağlar kurmaya,

akıllarını ve gönüllerini kazanmaya yönelik uzun vadeli çalışmalar” şeklinde tanımlanmıştır (L’Etang, 2009, s. 610). Dil, din, gelenek ve görenek gibi unsurları kapsayan kültürel değerler bütünü olarak tanımlanan kültürel diplomasi, uluslararası ilişkilerin kültürel boyutunu oluşturmaya rağmen bu yönüyle yeterince ele alınmamış ve zaman zaman ihmal edilmiştir (Ekşi, 2018, s. 195).

Kültürü dış politikanın başarılı araçlarından biri olarak gören Szondi, kültürel diplomasiyi devletlerin edebiyat, radyo ve televizyon programları, fimler, çeşitli sanatsal, kültürel ve bilimsel etkinlikler ile müzik vb. kültürel ürünlerini yurt dışında tanıtılması olarak tanımlamaktadır. Bu çalışmalarla, bir ülkenin dil ve kültürünün karşı toplumlara tanıtılması, bağ kurulması, kültürel değerler yardımıyla o ülke hakkında olumlu bir imaj ve düşünce yaratılması hedeflenmektedir. Bu anlamda kültürel diplomasi faaliyetleri sadece devletler arasındaki anlayış ve iş birliğini geliştirmenin bir yolu değil aynı zamanda olumsuz veya yanlış yargıların değiştirilmesinin etkili ve güvenli bir yönetimi olduğunu ifade etmektedir (Szondi, 2009, s. 302). Goff’a göre kültürel diplomasinin iki boyutu vardır. Bunlar; (1) iyi ilişki kurma, (2) anlayış ve saygı ile dil, eğitim ve sanat boyutlarıdır. Dil, eğitim ve sanat; kültürün en önemli unsurlarıdır (Goff, 2013, s. 419).

Kültürel diplomasi faaliyetlerinin devlet eliyle yürütülebileceği gibi özel sektör ve sivil toplum kuruluşları tarafından da gerçekleştirilebileceğini dile getiren Eski Romanya Başbakanı ve Berlin Kültürel Diplomasi Enstitüsü Başkanı Emil Constantinescu kültürel diplomasi faaliyetlerini, ülkeler arası ilişkileri güçlendirmek, sosyo-kültürel ortaklıklar oluşturmak ve ulusal çıkar sağlamak amacıyla devletlerin birbirlerinin değerlerinden, fikirlerinden, gelenek ve kültüründen yararlanmak veya kültürel öğelerini karşılıklı olarak takas etmek olarak açıklamaktadır (Akçay, 2014, 33). ABD Dışişleri Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren “Kültürel Diplomasi Danışma Kurulu” (Advisory Committee on Cultural Diplomacy)’ nun 2005 yılında yayınladığı raporda kültürel diplomasinin uygulayıcı ülkeye uluslararası alanda sağladığı katkılar şu şekilde sıralanmıştır (United States Department of State, Advisory Committee on Cultural Diplomacy, 2005);

- *“Politikacıların siyasi, ekonomik ve askeri ortaklık kurmak istedikleri diğer ülke ve insanlarla aralarında “güven temelli” ilişkiler tesis etmesine yardımcı olur.*

- *İnanç, aile kavramı ve eğitime verilen önem gibi konularda ortak değerler olduğunu vurgular*
- *Hükümetlerin ötesinde, halklar arasında ilişkiler tesis eder.*
- *Politik farklılıklara rağmen işbirliği için olumlu bir ortam sunar.*
- *Diplomatik ilişkilerin seyrek ya da gergin olduğu ülkeler ile yakınlaşmak için daha esnek ve daha evrensel kabuller üzerinden ilişki kurulmasını sağlar.*
- *Dil engelini minimum düzeye indirerek başka toplumlardaki ulaşılması zor gruplara daha kolay ve etkili bir şekilde ulaşabilme imkânı oluşturur.*
- *Sivil toplumun büyümesini destekler.*
- *Yanlış anlaşılmalara, kin ve düşmanlık gibi olumsuz düşünceleri zamanla olumlu düşüncelere dönüşmesine yardımcı olur.”*

Avrupa Birliği Ulusal Kültür Enstitüleri raporu kültürel diplomasi uygulamalarında üç temel yaklaşımın olduğuna vurgu yapmaktadır. Bunların ilki “kamu diplomasisi yaklaşımı”dır; bu yaklaşıma göre hükümet kültürel diplomasi uygulamaları ve hedefleri üzerinde tek söz sahibidir. İkinci yaklaşım olan “stratejik iletişim yaklaşımı”na göre ise hükümet, diplomasi uygulamalarına doğrudan katılmaz ancak belirli stratejik hedeflerin planlamasında rol alır. “Kültürel ilişkiler yaklaşımı” olarak adlandırılan üçüncü yaklaşımda ise kültürel diplomasi iletişim ve iş birliğine dayanan bir uygulama modeli olarak tanımlanmaktadır (Lamonica vd., 2016, s. 2).

3.2.1 Kültürel Diplomasinin Tarihsel Gelişimi

Tarihsel arka planı çok eski dönemlere uzanan kültürel diplomasi uygulamalarının ilk örnekleri devletler arası görüşmelerde liderler arasında yaşanan hediyeleşmeler olarak gösterilebilir. Kültürel alışveriş ve toplumlar arası iletişim tarih boyunca devletlerin dış ilişkilerinde önemli bir unsurlardan biri olarak yer almış ve etkin bir rol oynamıştır. Krallar ve hükümdarlar, hediyeleşmek, güç gösterisinde bulunmak, kendilerini anlatmak ve başkalarını anlamak için kültürün bağ kurucu gücünden yararlanmışlardır (Bound vd., 2007, s. 15).

İngiltere Kraliçesi I. Elizabeth tarafından 1590’da Sultan Murat’a hediye edilen ve içinde küçük bir org bulunan müzikli saat ile 2009’da dönemin ABD Başkanı Obama’nın Kraliçe Elizabeth’e hediye olarak sunduğu i-pod bu anlamda birer kültürel diplomasi faaliyetidir (Yağmurlu, 2019, s. 1184).

Tarihsel süreçte çok fazla örneği olan bu türden çalışmalar arasında Fransa kralı XIV. Louis tarafından yapılan uygulamalar öne çıkmaktadır. XIV. Louis hem kendi imajı hem de ülkenin itibarı için çeşitli çalışmalar yapmış, bu kapsamda saray şöenleri, resimler, heykeller, basılı malzemeler, madalyalar ve tiyatro oyunları gibi araç ve teknikler kullanarak dünyada Fransa'ya karşı sempati oluşmasını sağlamıştır. XIV. Louis'in bu çalışmaları kendisi ve ülkesi için ihtişamlı bir imparatorluğun, ihtişamlı kralı algısını oluşturmuştur (Yaylacı, 2010, ss. 42-43; Alemdar, 2018, s. 28). Louis ile başlayan ve 18. yüzyılda da devam eden kültürel diplomasi uygulamaları, Fransız kültürünü Avrupa'da hâkim konuma getirmiştir. Fransızca'yı Avrupa'da hem hukuk hem de diplomasi dili haline getiren bu çalışmaların yanında Fransız Devrimi ve sonrasında yaşanan gelişmeler de birer diplomasi ögesi olarak kullanılmış; devrim sonrası kurulan rejim ve ideolojisi diğer devletlerin yöneticilerine ve haklarına iletilerek devrim fikirleri aşılannmıştır (Yılmaz, 2011, s. 32).

Kültürel diplomasi uygulamalarının devlet eliyle ve kurumsal olarak gerçekleştirilmeye başlandığı 18. yüzyıl Avrupa'sında Fransa'nın başını çektiği ulus devletler diğer ülkelerle olan farklarını göstermek, gelişmişlik düzeylerini ve itibarlarını ortaya koymak için kültürel diplomasi faaliyetlerinden yararlanmışlar; sömürgeleşme sürecinde kültürlerini tüm dünyaya yaymak için yoğun çaba göstermişlerdir (Lee, 2015, s. 354).

Kültürel diplomasinin kurumsal temelleri, 19. yüzyılın sonlarında atılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda, klasik anlamda kültürel diplomasinin ilk örneği olarak 1883 yılında kurulan Alliance Française kabul edilmektedir (Pajtinka, 2014, s. 97). 20. yüzyılla birlikte bu alanda kurumsallaşma süreci hız kazanmış; 1923'te İtalya'da Istituto Dante Alighieri, 1924'te Almanya'da Deutsche Welle, Alman Akademik Değişim Servisi ve Dış Kültürel İlişkiler Enstitüsü, 1934'te Birleşik Krallık'ta British Council gibi kuruluşlar faaliyet göstermeye başlamıştır (Kwan, 2013, s. 112). II. Dünya Savaşı sonrasında ise bu süreç daha da çeşitlenerek rekabetçi bir yapıya kavuşmuş; 1945'te American House Institution, 1951'de Goethe-Institut (Haigh, 1974, s. 35), 1972'de Japan Foundation, 2004 Konfüçyüs Enstitüsü, 2007'de de Russkiy Mir Ajansı gibi önemli aktörlerin sahneye çıkmasıyla kültürel diplomasi alanı çok kutuplu bir yapıya dönüşmüştür.

Soğuk Savaş olarak adlandırılan dönemde kültürel diplomasi ideolojik mücadelenin önemli bir aracı olarak özel bir önem kazanmıştır, çünkü 'kültür iki güç bloğu arasındaki mücadelenin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir' (Kurucz, 2007, s. 64). Özellikle ABD, öncelikle Amerikan kültürünü, demokrasi ve özgürlük değerlerini dünyaya anlatmak üzere kültürel diplomasi faaliyetlerine yoğunlaşmış ve bu amaçla, 1953 yılında, özel bir devlet kuruluşu olan Birleşik Devletler Bilgi Ajansını kurmuştur (Pajtinka, 2014, s. 98).

Amerika Birleşik Devletleri, İkinci Dünya Savaşı'nı takip eden dönemde, Avrupa ve Japonya'nın yeniden yapılandırılması amacıyla Marshall Planı olarak bilinen ekonomik ve kültürel ağırlıklı bir program başlatmıştır. Soğuk Savaş yıllarının iki kutuplu dünya düzeninde, Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyet Rusya'nın liderliğinde düzenlenen sergiler, radyo yayınları, öğrenci ve akademisyen değişimleri ile müzik konserleri gibi kültürel unsurlar, ülkelerin birbirlerine karşı uyguladıkları yumuşak güç gösterilerine sahne olmuştur (Lee, 2015, s. 355).

Kültürel diplomasi, Soğuk Savaşın iki kutuplu yapısından günümüzün çok kutuplu dünyasına geçişte de önemini arttırmıştır. Demir Perde'nin yıkılmasını takiben birçok eski sosyalist ülkenin demokratikleşme sürecine girmesi, 'Batılı' devletlerin eski Doğu Bloku bölgesindeki kültürel etkisini ve dolayısıyla kültürel-diplomatik faaliyetlerini artırması için uygun koşullar oluşturmuştur. Bu duruma örnek olarak, Fransa'nın 'doksanlı yılların başlarında, Orta ve Doğu Avrupa'daki çeşitli eski sosyalist ülkede kültürel temsilcilikler açması' gösterilebilir (Tomalova, 2008, s. 53).

Toplumların ulusal kimliğinin oluşumunda ve gelişiminde derin etkiler yaratan kültürel, dinsel ve etnik unsurlar, kimlik ve toplum anlayışının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Çok kutuplu uluslararası sistemin yükselen güç merkezleri, kültürün bu önemini giderek daha fazla kavramakta ve onu yalnızca hedef ülkelere değil, aynı zamanda küresel kamuoyuna, potansiyel ortaklara ve müttefiklere yönelik bir araç olarak kullanmaktadır. Bu çerçevede, Soğuk Savaş yıllarında uygulanan başlıca kültürel diplomasi faaliyetleri arasında kültür merkezleri ve kütüphanelerin açılması, radyo yayınlarının yürütülmesi ile öğrenci, vatandaş ve uzman değişim programları dikkat çekmiştir (Bound vd., 2007, s. 17). Bu faaliyetler, ülkelerin kendi kültürel değerlerini yayma ve uluslararası alanda etki alanlarını genişletme çabalarının temel taşlarını oluşturmuştur.

Kültürel diplomasi faaliyetleri uluslararası ilişkiler alanında uzun vadede yarattığı etkilerle sadece halkların kültürel değişimlerine değil, ülkelerin yönetim şekillerinin dönüşümlerine kadar uzanan farklı sosyal süreçleri de destekleme gücüne sahiptir. Ülkeler ve halklar arasındaki bağları güçlendirme etkisinin yanında kültürel ve siyasi hâkimiyetin de önemli bir aracı haline gelen kültürel diplomasi bu yönüyle uygulayıcı ülkelerin niyetleri doğrultusunda şekillenmektedir (Yıldırım, 2017, s. 227). Bu nedenle, kültürel diplomasi alanında başarılı olan ülkelerin uluslararası arenadaki ağırlıklarının arttığı söylenebilir.

İngiltere'nin tüm dünyada, "üzerinde güneş batmayan imparatorluk" olarak tanınması, Fransa'nın Afrika'da baskın bir güç haline gelmesi, İspanya'nın G. Amerika'da önemli bir kültürel güce erişmesi, Çin'in uzak doğu Asya'da üstünlüğünü kabul ettirmesi, başarıyla uygulanan kültürel diplomasi faaliyetlerinin bir sonucudur (Alemdar, 2018, s. 29). Bu örnekler, kültürel diplomasinin ülkelerin uluslararası arenada güç kazanmalarında ne derece stratejik bir rol oynayabileceklerinin en çarpıcı kanıtlarıdır.

3.2.2 Kültürel Diplomasi Araçları

Kültürel diplomasi, bir ülkenin dış politika hedeflerinin başarılmasında önemli bir role sahiptir. Kültürel diplomasi, ülkenin kültürünü dış dünyaya tanıtmak ve ulusal kültürün saygınlığını arttırmak, diğer ülke halklarıyla diyalog geliştirip güven inşa etmek, önyargıları ortadan kaldırarak toplumlar arasında yakınlaşmayı sağlamak ve ülkeler üzerinde olumlu intiba uyandırmak suretiyle dostluk ve anlayışa dayalı ilişkiler kurmayı amaçlamaktadır.

Kültürel diplomasi bu amaçları gerçekleştirmek için dil, edebiyat, bilim, sanat, sinema, tiyatro, müzik, radyo ve televizyon programları, iş birlikleri ve değişim programları gibi gibi kültürel ürün ve araçları kullanmaktadır.

Küreselleşme ve dijitalleşme gibi iki önemli gelişmeye bağlı olarak günümüzde çok daha kolay erişim ve etkileşime sahip olan bu araçlar, uluslararası ilişkiler alanının yeni diplomatları olarak kabul edilmektedir. Kültürel diplomasi kavramı günümüzde gittikçe çeşitlenen yeni alt diplomasi türleri ile zenginleşmektedir. Bu alt diplomasi türlerini sanat, eğitim ve profesyonellik içeren etkinlikler olarak başlıca üç başlıkta toplamak mümkündür.

3.2.2.1 Sanat Diplomasisi

Kültürel diplomasinin alt başlıklarından biri olarak değerlendirilen sanat diplomasisi, yabancı ülkelerin kültürel değer ve inançlarına yönelik karşılıklı kabul, saygı, anlayış geliştirmek amacıyla sanatın, sanatçıların ve sanat ürünlerinin kullanılmasını ifade etmektedir. Sanat diplomasisi olarak kabul edilen sanat dalları temel olarak yüksek sanat olarak nitelendirilen müzik, resim, fotoğraf, tiyatro, seramik gibi içermektedir. (Grincheva 2010, s. 171). Toplumlar yaşam tarzlarını, gelenek-göreneklerini, ekonomik, sosyal ve siyasi değerlerini kültürleri aracılığıyla geleceğe aktarmaktadır. Sanat da kültürel değerlerin geleceğe aktarılmasında ve karşı kültürlerle yansıtılmasında öne çıkan en etkili araçlardan biri olarak öne çıkmaktadır (Sancar, 2012, s. 208). Dünyanın önde gelen ülkeleri kültürel diplomaside sanatın tüm dallarını önemli ölçüde kullanmaktadır. Bale, dans performanslarının, müzik, sinema ve tiyatro gibi sahne sanatlarının yanı sıra resim ve heykel gibi görsel sanatların da yer aldığı bu sanat dallarına son yıllarda “mimari” başlığı da dâhil edilmiştir (Lenczowski, 2008, s. 12). Yabancı ülkelerde düzenlenen konserler, bireysel veya toplu dans, halkoyunları performansları, sinema gösterimleri ve mimari tasarımlar bu ait oldukları ülkenin kültürel diplomasisine katkı sunan sanat diplomasisi unsurlarıdır.

Ülkeler sahip oldukları kültürel zenginlikleri dünya çapında tanınır hale getirmek ve çok daha geniş kitlelerin ilgisine sunmak için uluslararası etkinliklere katılım sağlamaktadır. Dünyaca tanınan güncel kültür ve sanat eserleri dışında müzelerde bulunan tarihi malzemelerle hazırlanan bu sergilere katılımlarda da dikkat çeken bir kültürel diplomasisi faaliyeti olarak kabul edilmektedir (Lenczowski, 2007, s. 13). Fotoğraf, resim, heykel sergileri, kitap ve moda teknoloji, mobilya ve bilim fuarları, kültür ve eğitim festivalleri bu başlıkta değerlendirilen ve kültürler arası etkileşimi sağlayan kültürel diplomasisi araçlarıdır.

Sanat diplomasisi kapsamında düzenlenen bu etkinlikler bir ülkenin imajını yükseltme anlamında en etkili ve hemen hemen en düşük maliyetli olan faaliyetlerdendir (Brown 2009, s. 59).

3.2.2.2 Eğitim Diplomasisi

Kültürel diplomasinin ikinci alt başlığı altında eğitim diplomasisi yer almaktadır. Eğitim ile ilgili faaliyetler, burslar, öğrenci değişim programları, kültür merkezleri ve

enstitüler, yurt dışı dil eğitimi, yurt dışında açılan okullar ve kütüphaneler kanalıyla yürütülmekte olan diplomasi faaliyetleri bu başlık altında bulunmaktadır. Dünyadaki uygulamalara bakıldığında eğitim başlığı altındaki diplomasi faaliyetlerinin en geniş alanı oluşturduğu görülmektedir (Yağmurlu, 2019, s. 1199).

Kültürel diplomasinin etkili araçlarından biri olan eğitim programları genellikle tek taraflı yürütülmektedir. Uluslararası öğrencilere sağlanan burs programları, yurt dışında açılan okullar ve düzenlenen konferanslar gibi uygulamalar ile öne çıkan eğitim programları Fulbright, DAAD, Chevening, Türkiye Bursları gibi uluslararası eğitim ve burslar, akademisyenlerin, alan uzmanlarının ve sanatçıların farklı ülkelerde katıldığı konferanslar, Beyrut ve Kahire'deki Amerikan Üniversiteleri, ülkemizdeki Alman ve Avusturya Liseleri, Türkiye'nin yurt dışında açtığı Maarif Okulları gibi eğitim kurumlarının çalışmaları bu kapsamda değerlendirilebilecek örnek çalışmalardır (Alemdar, 2018, s. 40).

Dil, bir milletin kültürel varlığının en önemli göstergesidir. Yabancı kültürleri tanımanın ve onlara kendini tanıtmmanın en kestirme yolu olan dil öğrenimi, karşı ülkelerin kültürüne edebiyatına, filmlerine, yayınlarına ve medya kanalları aracılığıyla aktarılan diğer bilgilere ve iletmek istedikleri mesajlara kolaylıkla erişebilmelerini sağlamaktadır (Kitsou, 2013, s. 2).

Kültürel diplomasi konusunda başarılı uygulama örnekleri olarak öne çıkan ABD, Almanya Fransa ve İngiltere gibi ülkelerin dünya üzerinde yaygın bir ağı sahip olan uluslararası eğitim kurumları aracılığıyla dillerini ve kültürlerini yaymış olmaları dil üzerinden kurmuş oldukları ilişkilerin önemini gözler önüne sermektedir. Alliance Française, British Council, Goethe Enstitüsü, Yunus Emre Enstitüleri ait oldukları ülkelerin dillerini dünya genelinde yaygınlaştırmak ve kültürel faaliyetlerde bulunmak üzere kurulmuş kültürel diplomasi aktörleridir (Alemdar, 2018, s. 41).

Günümüz dünyasının her geçen gün birbirine daha bağlı hale gelmesi ve insanların mesafe tanımaksızın kolay iletişim kurabilmesi uluslararası ilişkilerin değişen dinamikleri çerçevesinde kültürel alışverişi ve kültürler arası iletişimi her zamankinden daha önemli hale getirmiştir. Bu nedenle birçok ülke ve kültürel diplomasi aktörü tüm kültürlerden insanlarla iletişim kurabilmenin bir yöntemi olarak değişim programları kullanmaya başlamıştır.

Değişim programları ülkelerin imajını olumlu anlamda değiştirebilmelerinin ve böylece etkili bir dış politika yürütebilmelerinin de bir yoludur (Sancar, 2012, s. 170). Bu kapsamda yürütülen kültürel diplomasi faaliyetleri ile öğrenci akademisyenlerin yabancı ülkelere gönderilmesi aynı zamanda yabancı ülkelere öğrenci ve akademisyenlerin ülkeye kabul edilmesi yoluyla karşılıklı iyi ilişkilerin kurulması amaçlanmıştır (Demir, 2012, s. 78). Değişim programları öncelikli olarak eğitim ve bilimsel alanlarda gerçekleştirilmekle birlikte, kültür, sanat, din, spor, gençlik gibi konu başlıklarının da içinde bulunduğu geniş bir alanı kapsamaktadır (Lenczowski, 2007, s. 13). İki yönlü etkileşimin söz konusu olduğu değişim programları yoluyla uzun vadede ülke kültürünün tanıtılması ve muhatap kitle ile güçlü bağlar oluşturulması hedeflenmektedir. Program boyunca misafir olduğu ülkede kalan ve o ülke kültürünü tanıyan katılımcıların o ülkeye karşı sempati beslemeleri ve bir nevi o ülkenin ‘gönüllü elçileri’ haline dönüşmeleri beklenen bir durumdur. Bu durum Nye’nin bir ülkenin kültürel diplomasi ve yumuşak gücü yoluyla “gönülleri ve zihinleri kazanmak” hedefini tam olarak karşılamaktadır (Akçay, 2014, s.47). Uygulamanın aşamalarının zorluğuna rağmen uzun vadede en kalıcı sonuçların alınması nedeniyle değişim programları çoğu ülke tarafından farklı içeriklerle başvuru yöntemlerinden biridir.

3.2.2.3 Profesyonel İlişkiler ve İletişim Diplomasisi

Kültürel diplomasinin üçüncü alt başlığında ise profesyonel ilişkiler, iş birlikleri ve iletişim faaliyetlerine odaklanan diplomasi türleri bulunmaktadır. Eğitim ve sanat diplomasisi dışında kalan faaliyetlere yer verilen bu başlık altında; değerler, düşünceler gibi ulusal kimliği oluşturan ve tanıtan pek çok unsur yer almaktadır. Değer olarak din, kültür olarak hediyeleşme, kimlik olarak milliyet ve diaspora, iletişim anlamında basın yayın faaliyetleri, teknik ve insani yardımlar ile sportif etkinlikler gibi uluslararası alanda olumlu imaj oluşturmaya yönelik kültürel diplomasi faaliyetleri bu başlık altında değerlendirilmektedir (Yağmur, 2019, s. 1202).

Basın yayın faaliyetleri kültürel diplomasinin en önemli araçlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Edebiyat eserleri yabancı ülkeler ve kültürleri hakkında bilgi alınması ve imaj oluşturulması anlamında önemli bir etkileşim aracıdır. Ülkelerin

tanıtımları için hazırlanan/kullanılan yayınlar vasıtasıyla diğer toplumlara iletilmek istenen mesajlar ulaştırılabilmektedir (Sancar, 2012, ss. 194-195).

Edebiyat başta olmak üzere bir ülke tanıtımına katkı yapacak olan bilim, tarih, kültür ve sanat alanındaki yayınların çeşitli dillere çevrilmesi, Yurt dışındaki kütüphanelere yayın gönderilmesi, dış ülkelerde ülke yayınlarını barındıran kütüphaneler kurulması ve mevcut olanların desteklenmesi yoluyla gerçekleştirilen kültür aktarımları kültürel diplomasi faaliyetleri yürüten ülkelerin sıklıkla başvurduğu faaliyetlerdendir.

Bir diğer etkili kültürel diplomasi aracı da yabancı ülkelere yönelik olarak gerçekleştirilen uluslararası yayınlardır. Uluslararası yayıncılık yabancı ülke kamuoyunu etkilemek amacıyla yapılmaktadır. Bu çalışmalar için radyo, televizyon ve internet teknolojilerinden yararlanılmaktadır (Demir, 2012, s. 81). Gelişmiş ülkelere ait kuruluşlarının öne çıktığı bu alanda BBC World Service, CCTV, CNN International, Deutsche Welle, Amerika'nın Sesi Radyosu ve Radio France International ve El Cezire gibi tanınmış ve etki gücü yüksek uluslararası yayıncılar yer almaktadır (Alemdar, 2018, s. 42).

Ülkemizin kültürel diplomasi çalışmalarına destek veren aktörlerden biri olan TRT'nin TRT World ile küresel çapta, TRT Avaz ve TRT Arapça ile de bölgesel ölçekte yaptığı yayınlar uluslararası yayıncılık çerçevesinde yapılan kültürel diplomasi çalışmalarına örnek gösterilebilir.

Tarihin en eski kültürel diplomasi uygulamalarından biri olan hediyeleşme, -hediye veren ve alan için- karşıdakine özen göstermenin, saygının ve muhatabını önemsemenin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (Lenczowski 2007, s.15). Kültürel diplomasi faaliyetleri arasında önemli bir yere sahip olan ve günümüzde de hemen hemen her resmi ziyarette yer alan hediyeleşme uygulaması, uluslararası ilişkiler alanında istikrarlı bir iletişim kurmanın ve sürdürmenin de anahtarlarından biridir (Yağmurlu, 2019, s. 1184). Kültürel ve sanatsal ağırlığı ön planda olan bu hediyeler arasından günümüzde halı, büst, kılıç, takı setleri ve çay takımları gibi eşyalar hediyeleşmede kullanılmaktadır (Ansari, 2019, s. 94). Kültürel ve sanatsal özelliği öne çıkan hediyelerin yanında o ülkeye ait farklı değerlerin de hediyeleşmede kullanıldığı görülmektedir. İkili ziyaretlerde liderler tarafından birbirlerine hediye edilen devlet nişanları ile aslan, ayı, fil, kaplan, kartal, panda, zürafa ve gibi canlı hayvanlardan oluşan farklı hediyeler de öne çıkmaktadır.

Devletler arası kültürel ilişkilerin geliştirilmesinde en önemli aşamalardan biri de ülkelerin birbirlerinin hassasiyetlerine kulak vermesidir. İki kültürün birbirini tanımasında ve aralarındaki kültürel etkileşimi kolaylaştırmasında dinleme faaliyeti önemli rol oynar. Dinleme faaliyeti, ülkesi adına kültürel diplomasi faaliyeti yürütmekte olan aktör ya da aktörlerin, yurt dışında kendi ülkesi ile ilgili oluşan ve dile getirilen düşünceler hakkında bilgi toplaması ve kültürel diplomasi yaklaşımını buna göre planlama girişimi olarak tanımlanmaktadır (Demir, 2012, s. 72).

Din, toplumun bir arada yaşaması ve ortak hareket etmesi noktasında birleştirici unsurlardan biridir. Dinlerin doğasında yer alan "daima barış içinde, birlikte yaşamak" fikri diplomasi ve din kavramlarını aynı noktada buluşturmaktadır. İlk defa 90'lı yıllarda kullanılmaya başlanmasına rağmen pratikte insanlık tarihi boyunca süregelen ve diplomaside etkinliğini koruyan dini diplomasi, huzur ve barış ortamının tesisinde, diplomatik görüşmelerin etkinliğinde önemli rol oynamaktadır (Blakemore, 2019, s. 15).

Soğuk savaş döneminin sona ermesiyle birlikte özellikle de 11 Eylül'den itibaren uluslararası ilişkiler alanında gittikçe önem kazanan bir başlık olan din (Bennet, 2009, s. 9), dış politikanın ana konularından biri haline gelmiştir. İnanç diplomasisi olarak da adlandırılan bu yeni durumun temel unsurları arasında dinler arası iletişim yer almaktadır. Bu iletişim Müslümanlar, Hristiyanlar ve Yahudiler arasındaki düşmanlık ve güvensizliği aşmanın bir yolu olarak tek tanrıcılığı, İbrahimî gelenekleri, evrensel, objektif ahlaki bir düzen fikri ve materyalizme olan karşıtlıkları gibi ortak değerleri öne çıkararak kullanılmıştır (Lenczowski, 2007, s. 15). Kültürün diğer unsurlarından farklı olarak din, sadece bir bölge, kabile veya ülke ile sınırlı değildir. İslamiyet ve Hristiyanlık gibi büyük dinler günümüzde çok sayıda ülkenin resmi dinleridir. Kültürel diplomasi aracı olarak din, ya o dine ait fikirlerin yayılması ya da o din ile ilgili yanlış anlamaların ortadan kaldırılması için kullanılmaktadır (Seib, 2013, s. 216).

Spor, toplumları etkilemenin bir aracı olarak kültürel diplomasi uygulamaları içerisinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Tüm dünyanın beğeni ile takip ettiği spor dalları ve uluslararası etkinlikler siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda toplumlar üzerinde etki uyandırmaktadır. Şampiyon sporcular, başarılı spor kulüpleri ve organizasyonlar yoluyla kültürler arası ilişkiler inşa edilmekte ve kalıcı iş

birlikleri kurulmaktadır (Sancar, 2012, s. 205). Yaz ve kış aylarında düzenlenmekte olan Olimpiyat Oyunları, FIFA Futbol Dünya Kupası, FİBA Basketbol Dünya Kupası, UEFA Şampiyonlar Ligi, Wimbledon Açık Tenis Şampiyonası, Akdeniz Oyunları, Formula 1 yarışları, NBA ve Premier Lig gibi ulusal ve uluslararası organizasyonlar her kültürde etki gücü yüksek kültürel diplomasi araçları arasında yer almaktadır.

Aynı millete mensup insanların farklı gerekçelerle yerleştiği yabancı ülkelerde azınlık gruplar halinde yaşamasını ifade etmek için kullanılan diaspora kavramı (Çelenk vd., 2015, s. 73), kültürel diplomasi alanı için önemli unsurlardan biridir. Yabancı devletlerle ilişki kurmak ve bu ilişkiyi ileri seviyelere taşımak için o devletlerdeki diaspora aracılığıyla kültürel bağlar oluşturulması, o toplumu tanıyan ve toplumun yaşam şeklini çok iyi bilen diaspora üzerinden dostluk ilişkileri tesis edilmesi kültürel diplomasi yöntemleri arasındadır (Alemdar, 2018, s. 44). Diaspora diplomasisi olarak adlandırılan bu yöntem aynı soy, dil ve kültürü paylaşan insanların ikamet ettikleri yabancı ülkelerde birbirleri ile olan bağların kuvvetlendirilmesi ve karşılaştıkları sorunların çözülmesinin yanı sıra yaşadıkları ülkenin tanıtımında da oldukça etkilidir. Türkiye bu konudaki çalışmalarını büyük bir kısmını resmî kurumlar ve STK'lar aracılığıyla yürütmektedir. Son yıllarda özellikle Orta Asya ve Avrupa'daki çalışmaları ile başarılı diaspora faaliyetleri yürüten Yurt dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Türkiye'nin bu alanda faaliyet gösteren en etkili kuruluşlarından biridir (Sağlam, 2020, s. 757).

3.3 Yumuşak Güç İndeksleri

Diplomasi alanındaki yeni yaklaşımların öne çıkardığı yumuşak güç kavramı son yıllarda bilimsel, kültürel ve siyasal çalışmalarda da adından söz ettirmeye başlamış, yumuşak güce sahip olmak uluslararası ilişkiler alanında bir başarı ölçütlerinden biri haline gelmiştir. Yumuşak güç kavramının ülkelerin dış politikalarında başarı ölçütü olarak görülmeye başlanması, bu gücün kaynakları konusunda birçok sınıflandırmanın yapılmasına yol açmış, bunun ölçümü ile ilgili farklı yöntemlerin geliştirilmesini sağlamıştır (Yapıcı, 2015, s. 21).

Literatürde bu yöntemlerin, ülkelerin yumuşak gücünü ölçmede başarılı olup olmadığı konusunda tartışmalar yaşanmakla beraber, yumuşak gücün eğitim, kültür,

turizm gibi geleneksel unsurların yanı sıra geleneksel olmayan yeni yöntemlerle de ölçülebileceği düşünülmektedir (Wu, 2020 s. 1). Brand Finance, Monocle ve Portland gibi uluslararası kuruluşlar tarafından kapsamlı ve objektif çalışmaların sonucu geliştirilen indeksler yıllık sıralamalar yayınlamaya başlayarak ülkelerin yumuşak güç algılarını ortaya koymaktadır. Bu indeksler, yaygın kullanımları ve iyi organize edilmiş olmaları nedeniyle akademik çevreler tarafından en güvenilir indeksler olarak kabul edilmekte ve devletlerin yumuşak güç algılarının ölçülmesinde kullanılmaktadır (Huseynova, 2023, s. 112).

Uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından geliştirilen ve küresel yumuşak güç indeksleri olarak bilinen bu çalışmalardan biri İngiltere'deki Institute for Government ile Monocle dergisi tarafından yayınlanan yumuşak güç indeksidir. Her yıl düzenli olarak yayınlanan indekste eğitim, kültür, ekonomi, yenilikçilik, diplomasi ve yönetim başlıkları altında oluşturulan belli kriterler kullanılarak ülkelerin yumuşak güçleri karşılaştırılmakta ve o yılın sıralaması verilmektedir (Kılıçoğlu ve Yılmaz, 2016, s. 95).

Yumuşak güç ölçümünde kullanılan bir diğer küresel yumuşak güç indeksi “Ernst and Young” ve “Skolkovo” kuruluşları tarafından yürütülen “Rapid-Growth Markets Soft Power Index” adlı çalışmadır. Küresel imaj, küresel dürüstlük ve küresel bütünleşme ana başlıkları üzerinden yumuşak gücü sınıflayan indeksteki yumuşak güç kaynakları şu şekildedir:

Tablo 3.1: Ernst and Young ve Skolkovo Kuruluşlarının Yumuşak Güç Kaynakları Sınıflandırması

Küresel İmaj	Küresel Dürüstlük	Küresel Bütünleşme
• Medya ürünlerinin ihracı	• Hukukun üstünlüğü	• Üniversitelerin reytingi
• Ülke diline olan ilgi	• Özgürlük endeksi	• Ülkeye gelen göçler
• Olimpiyatlarda kazanılan madalya	• Seçmen aktifliği	• Turizm
• Ülkedeki önemli şirketlerin sayısı	• CO2 emisyonu	• Yabancı dil bilme düzeyi

Kaynak: (Ernst and Young, & Skolkovo, 2012).

Bu alandaki önemli çalışmalardan biri de uluslararası danışmanlık şirketi Portland tarafından hazırlanan “The Soft Power 30” isimli çalışmadır. Dünyanın en kapsamlı ve karşılaştırmalı küresel yumuşak güç değerlendirilerinden biri olmayı hedefleyen bu çalışmanın %70 lik kısmını, yönetim, dijital, kültür, girişim, etkileşim, eğitim alanlarından alınan objektif veriler, %30’luk kısmını ise, mutfak, teknolojik ürünler, arkadaşlık, kültür, lüks mallar, dış politika ve yaşanılabilirlik başlıklarını kapsayan geniş katılımlı küresel anket verileri oluşturmaktadır (Akdağ ve Ekici, 2017, s. 37).

Portland Communications tarafından geliştirilen yumuşak güç ölçüm modeli, 6 ana kategori altında elde edilen verilerle, dünyanın çeşitli bölgelerinden 10 binden fazla kişinin katılımıyla düzenlenen anket verilerinin birleştirilmesiyle hazırlanmaktadır. Facebook iş birliğiyle oluşturulan dijital bir bileşen aracılığıyla veri toplamayı mümkün kılmaktadır. Model, dünyanın farklı bölgelerinden 25 ülkeyi kapsayan uluslararası anket verilerine dayandırılmakta ve 75’ten fazla göstereyi kapsayan kapsamlı bir sistem çerçevesinde yapılandırılmaktadır (Portland Communications, 2020).

Tablo 3.2: Soft Power 30 İndeksi Kategorileri

Kategori	Kategorinin Bileşenleri
Dijitalleşme	Bir ülkenin dijital altyapısı ve dijital diplomasındaki yetenekleri
Kültür	Bir ülkenin hem popüler hem de yüksek kültürün kültürel sonuçlarına küresel erişimi ve cazibesi
Eğitim	Bir ülkedeki beşeri sermaye düzeyi, burslara katkı ve uluslararası öğrenciler açısından çekiciliği
Girişimcilik	Ülkenin ekonomik modelinin çekiciliği, iş konusundaki dostluk ilişkisi ve yenilik yapma yeteneği
Uluslararası İşbirlikleri	Bir ülkenin diplomatik ağlarının gücü, küresel meselelere katılım ve bu meselelerin gelişimine katkı sunma
Yönetişim	Bir ülkedeki özgürlük, insan hakları ve demokrasi ve siyasi kurumların kalitesine bağlılık

Kaynak: The Soft Power 30 (19 Kasım 2022)

Dünyanın önde gelen uluslararası marka değerlendirme ve danışmanlık şirketlerinden biri olan Brand Finance (2024) tarafından geliştirilen Küresel Yumuşak Güç İndeksi (Global Soft Power Index), 100’den fazla ülkede 170 bini aşkın katılımcının görüşleri doğrultusunda, ülkelerin küresel imajlarını ve yumuşak güç kapasitesini ölçen kapsamlı bir değerlendirme programıdır. İlk dönemlerinde hem kamuoyu hem de karar verici aktörlerin görüşlerine yer veren araştırma, 2022 itibarıyla genel kamuoyu örnekleme odaklanmıştır. İndeks, tanınırlık, etki ve itibar ekseninde; iş, uluslararası ilişkiler, eğitim, kültür, medya, sürdürülebilirlik, insanlar ve yönetim

gibi sekiz temel sütun üzerinden yapılandırılmıştır. Pandemi ile beraber ülkelerin COVID-19 salgınıyla mücadelede performansı kapsamında *Ekonomik İyileşme, Sağlık Hizmetleri ve Aşılar, Uluslararası Yardım* kriterleri gibi başlıklar da araştırma alanlarına dâhil edilmiş, 2023'den itibaren ise değerlendirilme başlıklarından çıkarılmıştır (Brand Finance, 2024).

Tablo 3.3: Küresel Yumuşak Güç Sıralaması 2022-2024

Ülke	2024	2023	2022
ABD	1	1	1
İngiltere	2	2	2
Çin	3	5	4
Japonya	4	3	5
Almanya	5	3	3
Fransa	6	6	6
Türkiye	25	22	22

Kaynak: *Global Soft Power Index, 2022-2024.*

Küresel yumuşak gücün ölçülmesinde kullanılan indeksler burada bahsedilenlerle sınırlı olmamakla birlikte hepsinin ortak amacı ülkelerin yumuşak güç kapasitelerini belirlemek ve uluslararası ilişkiler alanındaki kamu ve kültürel diplomasi potansiyellerini ölçümlemektir.

3.4 Dünyada Kültürel Diplomasi Uygulamaları

Küreselleşme ve gelişen teknolojinin etkisiyle dönüşüme uğrayan uluslararası ilişkiler alanında yeni bir diplomasi anlayışı olarak ortaya çıkan kültürel diplomasi esas itibarıyla belli başlı ülkeler tarafından uzun yıllardır yürütülen bir dış politika aracı konumundadır. Tarihsel süreçte sert gücün gölgesinde ve genelde devlet eliyle yürütülen faaliyetler olarak öne çıkan kültürel diplomasi uygulamaları günümüzde birçok ülke tarafından hem hükümet ve hem de hükümet dışı aktörler vasıtasıyla uygulanmaktadır. Ülke kültürünü muhatap ülkelere ve halklarına tanıtarak onlar üzerinde olumlu etkiler uyandırmayı hedefleyen kültürel diplomasi faaliyetleri, uluslararası alanda daha görünür olmak ve belli bir etki gücü elde etmek isteyen tüm ülkeler tarafından planlı politikalar, güçlü aktörler ve etkin araçlar eşliğinde yürütülmektedir.

3.4.1 ABD

Günümüzde kültürel diplomasi uygulamaların en yoğun ve başarıyla yürütüldüğü ülkelerden biri Amerika Birleşik Devletleri'dir. Kültürel diplomasi çalışmalarına Avrupa'daki ülkelerden çok sonra başlamış olmasına rağmen ilk girişimin Başkan Wilson'ın 1917 yılında kurduğu "Kamu Bilgilendirme Komitesi" (Public Information Committee) ile başladığı kabul edilmektedir. 1920'lerde radyonun bulunmasından sonra başlatılan yabancı dildeki radyo yayınları ile kendini dünyaya anlatma çabası özellikle İkinci Dünya Savaşı boyunca da ABD'nin hedeflerini gerçekleştirmesi anlamında önemli rol oynamıştır (Rosenberg, 1982, s. 209). Bu kapsamda faaliyetler yürüten Dışişleri Bakanlığı Bilgi ve Kültür İşleri Dairesi, Washington'da hazırlanan ve dünyaya servis edilen günlük haberler, sergiler ve filmler ve kitaplar üzerinden kültürel diplomasi girişimlerinde bulunmuştur (Hurlburt, 2008, s. 6).

ABD gerçekleştirdiği bu tür kültürel diplomasi uygulamaları ile 1950-1975 yılları arasında altın çağını yaşamıştır. Bu dönemde Amerika'nın en popüler aktör, sanatçı, müzisyen, yazar ve dansçıları hükümet tarafından çeşitli organizasyonlarla yurt dışına gönderilmiş, ABD'de deki özgürlük ve eşitlik kavramları öne çıkarılarak 89 ülkede 100'den fazla etkinlik gerçekleştirilmiştir (Schneider, 2003, s. 2).

İkinci Dünya Savaşı yıllarında sert güç unsurlarını ön planda tutan ABD, Soğuk Savaş döneminde bu stratejisini kültürel diplomasi yoluyla ikna temelli politikalara dönüştürmüştür. Bu süreçte özellikle sinema ve müzik aracılığıyla karşı kültürlerin kalbini kazanmayı hedefleyen ABD, kültürel diplomasi uygulamaları sayesinde bu amacında önemli ölçüde başarılı olmuştur. Tüm dünyaya ihraç edilen dizi, film ve sinema ürünleri aracılığıyla 'Amerikan yaşam tarzı' olarak adlandırılan kültürel yapı, diğer toplumların beğenisine ve tüketimine etkili bir biçimde sunulmuştur (Aydın, 2022, ss. 319-320).

Kültürel diplomasi uygulamaları bakımından dikkat çeken ülkelere biri olan Amerika Birleşik Devletleri'nde, bu faaliyetlerin İngiltere örneğinde olduğu gibi Dışişleri Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren bir müsteşarlık aracılığıyla yürütüldüğü görülmektedir. Kamu Diplomasisi ve Kamusal İşler Müsteşarlığı (Under Secretary for Public Diplomacy and Public Affairs) olarak bilinen birim, diplomasi ve kamusal işler alanında faaliyet göstererek yabancı toplumları bilgilendirme ve

etkileme yoluyla, ABD hükümeti ile dünya kamuoyu arasında karşılıklı anlayış ve ilişkilerin geliştirilmesini amaçlamaktadır. Bu çerçevede yürütülen çalışmaların; ulusal güvenliğin korunması, Amerikan çıkarlarının savunulması ve dış politika hedeflerinin desteklenmesi gibi stratejik amaçlara hizmet ettiği ifade edilmektedir (Akçay, 2014, s. 37). Bu yaklaşım ilerleyen dönemlerde kamu diplomasisi anlayışının içerik ve yöntem bakımından evrilmesine zemin hazırlamıştır.

ABD'nin Soğuk Savaş yıllarında propoaganda faaliyetleri temelinde oluşturduğu kamu diplomasisi politikaları sonraki dönemlerde daha çok kültürel diplomasi faaliyetleri şeklinde uygulanmıştır. Günümüzde hemen hemen tüm ülke ve kültürden, farklı dini inanışlardan insan günlük hayatlarında, Amerikan kültürünün izlerini taşıyan faaliyetlerle muhatap olmakta, onun etkilerine maruz kalmaktadır. Bu durum ABD'nin kültürel diplomasi araçlarını etkin bir şekilde kullanmasının ve başarılı bir kültürel diplomasi politikası oluşturmasının bir sonucudur (Akçay, 2014, s. 38).

Soğuk savaş döneminin ardından kamu ve kültürel diplomasi faaliyetlerini düşük yoğunlukla gerçekleştiren ABD, 11 Eylül 2001 'de yaşanan "İkiz Kuleler" olayı sonrasındaki süreçte kültürel diplomasinin önemini yeniden keşfetmiştir. 11 Eylül olayı sonrası Dışişleri Bakanlığı tarafından oluşturulan "Response to Terrorism" ve "Gateway to 9/11 Resources" adlı internet siteleri ile uluslararası kamuoyuna konuyla ilgili bilgilendirmeler yapan ABD, saldırılarda ölenlerin mensup oldukları uyruk çeşitliliğine dikkat çekerek terörizmin tüm insanlığı tehdit eden uluslararası bir sorun olduğunu dile getirmiştir. Müslümanlara yönelik bilgi paylaşan internet siteleri yoluyla dünyaya ve Müslümanlara, ABD'nin İslami değerler ve Müslümanlarla bir sorunu olmadığını, ülkede yaşayan Müslümanların yaşam ve ibadet özgürlüğüne sahip olduğunu göstererek, asıl mücadelenin terörle olduğunu dile getirmeyi amaçlamıştır (Akçadağ, 2010, s. 12).

3.4.2 Fransa

Fransa günümüzde kültürel diplomasi alanındaki çalışmalarını 1958 yılında kurulan Kültür Bakanlığı öncülüğünde sürdürmekle birlikte, bu alandaki ilk sistemli faaliyetleri 1883 yılında kurmuş olduğu Alliance Française ile başlatmıştır. Prusya Savaşı yenilgisi sonrası ülkenin kaybolan itibarını yeniden kazanmak üzere yapılan çalışmalar sonucu kurulan Alliance Française (Nye, 2008, s. 96) bu yönüyle

Fransa'ya kamu diplomasisi ve dolayısıyla kültürel diplomasi çalışmalarını başlatan ilk ülke olma hüviyetini kazandırmıştır.

Fransız kültürel diplomasının ana aktörleri arasında medya kuruluşları ve faaliyetleri ön plandadır. Bu kapsamda çalışmalar yürüten Alliance Française, Campus France, Fransız Kültür Merkezi, Medias Monde (France 24 TV, Fransa Uluslararası Radyosu (RFI), Monte Carlo Douliya Arapça Kanalı'nın dâhil olduğu devlet radyo televizyon yayınlarının yanı sıra kültür ve yaratıcı endüstriler, kültürel değişim ve internet, Fransız medyasının uluslararası alanda söz sahibi olmasına katkı sunmaktadır. Yayıncılık faaliyetleri, görsel sanatlar, kitap, performans sanatları, müzik ve sinema gibi unsur ve faaliyetlerle Fransız kültürünün dünyadaki etkisini arttırmak ve kültürel çeşitliliğini ortaya koymaktadır (Yağmurlu, 2019, s. 1195).

Fransa, dil eğitimi ağırlıklı olarak yürüttüğü çalışmaların yanı sıra sahip olduğu kültürel ve estetik değerler üzerinden de diğer ülkelerle ilişkiler inşa etmekte; eğitim, bilim, kültür ve akademik alanda yeni iş birlikleri kurmaktadır. Bu konuda da büyükelçiliklerin yanı sıra Fransız Kültür ve Alliances Française gibi dernekler kültürel diplomasi aracı olarak kullanılmaktadır (Lane, 2013).

Dünyada sınırları dışında en fazla okula sahip ülke olan Fransa, 1990 yılında kurulan ve Fransa Dışişleri Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren Fransız Eğitim Ajansı (AEFE) aracılığıyla küresel ölçekte güçlü bir eğitim ağı kurmuştur. AEFE bugün, 138 ülkede faaliyet gösteren 552 okul ile dünyanın en geniş uluslararası eğitim ağını oluşturmaktadır. Bu okullar, Fransa dışında yaşayan Fransız vatandaşlarının çocuklarına yüksek nitelikli eğitim sunmanın yanı sıra, ev sahibi ülkenin kültürel değerlerine saygı göstererek Fransız dili ve kültürünü teşvik etmeyi amaçlamaktadır. AEFE, 2012 yılında başlattığı “LabelFrancÉducation” programı ile Fransız dilini ve kültürünü yaygınlaştıran kamuya bağlı ve özel yabancı okulları teşvik etmekte ve bu okullara kalite mührü vermektedir (Toutai, 2022, s. 143).

Kültürel diplomasi faaliyetlerinin ülkeler arası ilişkilerde sağladığı olumlu etkiyi en iyi bilen ülkelerden biri olan Fransa uluslararası kültürel değişim ve iş birliği çalışmalarına ağırlık vermeyi ve bağlamda uluslararası yayınları desteklenmeyi de bu faaliyetler kapsamında öncelikli alanlar olarak belirlemiştir. Fransa ayrıca Coco Chanel, Louis Vuitton, Christian Dior gibi ünlü moda markalarıyla, turizm ağırlıklı

cazibe merkezleriyle kültürünü her gün dünyadan milyonlarca insanın ilgisine sunmaktadır (Olins, 2007, s. 172; Yıldırım, 2014, s. 364).

Fransa kültürel diplomasisi, ülkenin sahip olduğu prestij ve etkisinin “francophonie” olarak tanımlanan Fransızca konuşulan ülkeler ve toplulukların varlığına bağlı olduğunu düşünmekte ve bu nedenle Fransızcanın yaygınlaşması için büyük bir çaba göstermektedir (Cull, 2009, s. 20). Kültürel diplomasi alanındaki konumunu korumak ve güçlendirmek için bu alana önemli bütçeler ayıran Fransa, her yıl 1 milyon dolar civarında harcama yapmaktadır (Nye, 2017, s. 113). Kültürel diplomasinin ilk uygulayıcısı ülkelere biri olarak kabul edilen Fransa, bu konudaki önemli yatırımlarına ve tanıtım faaliyetlerine rağmen son yıllarda açıklanan küresel yumuşak güç indeksi sıralamalarında diğer gelişmiş ülkelerin gerisinde kalmaya başlamıştır.

3.4.3 İngiltere

Kültürel diplomasi alanına ayırdığı büyük bütçeler ve dünyanın her tarafında yürüttüğü faaliyetlerle bu alandaki önemli aktörlerden biri olan İngiltere’de kamu ve kültürel diplomasi alanında faaliyet gösteren pek çok kurum olmakla birlikte en temelde üç kurum öne çıkmaktadır. Bunlar; İngiliz Dışişleri Bakanlığı, British Council ve The British Broadcasting Corporation (BBC)’ dir. British Council ve BBC resmi birer kurum olmakla ve kamu kaynaklarını kullanmakla birlikte özerk bir niteliğe sahiptir. Aralarında etkili bir iş bölümü bulunan kurumlardan Dışişleri Bakanlığı ülkenin diplomatik iletişimini, BBC medya iletişimini, British Council da kültürel iletişimini sağlamaktadır (Fisher, 2009, s. 5).

İngiltere, kültürel diplomasi faaliyetlerinin sadece resmi kurumlar ve diplomatlar kanalıyla yürütülmemesi gerektiğini bunun aksine sivil toplum kuruluşları, uluslararası organizasyonlar ve diaspora gibi unsurların da aralarında bulunduğu aktörler eliyle gerçekleştirilmesinin gerekliliğini savunmaktadır. Bu kapsamda, British Council’in yanı sıra ülkenin önemli kültürel ve sanatsal kurumları olan British Museum, British Library, Natural History Museum, Royal Botanik Gardens, Royal Opera House Victoria Albert Museum, gibi kültürel diplomasi aktörlerinden de yararlanan (Yıldırım, 2014, s. 250) İngiltere’nin bir başka önemli yumuşak gücü de dünyada en çok tanınan ve dinlenen uluslararası radyo yayını olan BBC’dir. 32 farklı dilde radyo ve internet yayını bulunan BBC World Service, yarısı Ortadoğu ve

Afrika’da olmak üzere tüm dünyadan 150 milyon dinleyiciye ulaşmaktadır (Gouveia ve Plumridge, 2005, s. 55).

“Üzerinde güneş batmayan imparatorluk” olarak tanınan İngiltere’nin kamu diplomasisi ve stratejik iletişim alanındaki faaliyetleri, günümüzde de yoğun ve etkin bir şekilde devam etmektedir. İngiltere bu alanın etkili araçları olan siyaset, dış politika, ticaret, kültür, dil, eğitim, turizm ve markalaşma gibi unsurları dengeli bir şekilde harmanlayarak başarılı bir kültürel diplomasi uygulamacısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyanın en yaygın dili, bir bakıma lingua franca’sı olan İngilizce, ülkenin kamu diplomasisi çalışmalarında önemli katkılar sağlamakta ve dil öğretimi üzerinden yürütülen etkili kültürel diplomasi ve sosyal empati için alan açmaktadır (Kalin, 2012, s. 152).

3.4.4 Almanya

Avrupa’nın köklü devletlerinden biri olan Almanya, Fransa ve İtalya’dan sonra kültürel diplomasi faaliyetlerine başlayan üçüncü ülkedir. 1924’de kurulan ve Almanya’nın en önemli tanıtım aktörlerinden biri haline gelen Deutsche Welle ile başlayan çalışmalar, günümüzde birçok vakıf, üniversite, enstitü, müze ve sivil toplum kuruluşunun öncülüğü ve iş birliğiyle yürütülmektedir. Almanya’nın dünyada kültürü ile öne çıkmış bir ülke olarak bilinmesi için yapılan kültürel diplomasi faaliyetleri, ülkenin 2. Dünya savaşı ve sonrasındaki soğuk savaş döneminde oluşan olumsuz imajını düzeltmeyi amaçlamaktadır (Sattler, 2007, s. 63).

Devlet tarafından finanse edilen Alman kültürel diplomasi kuruluşlarının hemen hemen hepsi alanında tecrübeli, etki gücü yüksek ve geniş bütçeli organizasyonlardır. Eski Alman Dışişleri Bakanı Spiegel, Almanya’nın Nazi geçmişi dolayısıyla ülkenin kültürel diplomasi alanında yapacağı çalışmalarda oldukça dikkatli davranması gerektiğini belirtmektedir (Demir, 2012, s. 132).

Günümüzde başarılı kültürel diplomasi faaliyetleri yürüten Almanya, dünyada olumlu bir imaja sahiptir. Bu imaj, yabancı ülke halklarının Almanya’ya seyahat etmek, Alman dilini öğrenmek, orada eğitim almak veya yatırım yapmak konusundaki kararlarını şekillendirmektedir. Yüksek yaşam kalitesine sahip, istikrarlı, güvenilir ve gelecek odaklı bir ülke olarak uluslararası çevrede itibar görmeye devam eden Almanya disiplinli yönetimi ve güçlü ekonomik ile performansı ile uluslararası alanda cazibesi olan bir ülkedir (Alemdar, 2018, s. 45).

Almanya'nın kültürel diplomasi faaliyetleri, Alman Federal Meclisi tarafından hazırlanarak Alman Dışışleri Bakanlığı'na sunulan “Yurt dışı Kültür ve Eğitim Politikası” (Auswärtige Kultur- und Bildungspolitik) çerçevesinde yürütölmektedir. Bu politika, Almanya'nın uluslararası arenadaki kültürel ve eğitim alanındaki stratejik hedeflerini belirlemektedir (Alemdar, 2018, s. 46). Söz konusu hedefler şu şekilde özetlenebilir:

- Bilgi ve kültürün ortak üretimi ile insanlar arasında diyalog ortamı yaratılarak uluslararası ilişkiler için sağlam ve istikrarlı bir temel oluşturmak.
- Almancanın hem Avrupa'da hem de dünya genelinde tanıtımını yapmak.
- Küresel krizlerin önlenmesine ve çatışmaların azaltılmasına katkıda bulunmak.
- Avrupa entegrasyonunu desteklemek.
- Dünya genelindeki kültürel çeşitliliğin korunmasını sağlamak.
- Almanya'yı eğitim, bilim, araştırma ve kariyer açısından modern ve cazip bir merkez olarak tanıtmak.
- Almanya'nın yaratıcı ve çeşitli kültürel yapısını ön plana çıkararak tutarlı ve dinamik bir uluslararası imaj oluşturmak.

Alman Yurtdışı Kültür ve Eğitim Politikası, dünyada eğitim ve kültüre erişimin arttırılmasını savunmaktadır. Böylece insanlara dünya çapında eğitim ve öğrenme imkânları ve yeni kariyer fırsatları sunarak, küresel ortaklıklar oluşturmak ve uluslararası iş birlikleri kurmayı var olan ilişkileri güçlendirmeyi amaçlamakta aynı zamanda 2030 Ajandası ve küresel sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin uygulanmasına da katkı yapmayı hedeflemektedir. Almanya bu hedefleri ulaşmak için kültürel diplomasi aktörleri ile birlikte çalışmaktadır. Kültür ve dil konusundaki çalışmalar “Goethe Enstitüsü, eğitim ve bilim konusundaki çalışmalar DAAD ve Alexander von Humboldt Vakfı, iletişim ve medya konusundaki çalışmalar ise Deutsche Welle, DW Akademie gibi kuruluşlar tarafından yürütölmektedir (Anheier, 2017, s. 2).

Almanya'nın en önemli kültürel diplomasi aktörlerinden biri olan Almanya Dışışleri Bakanlığı, kültürel diplomasi faaliyetlerini çeşitli programlar aracılığıyla

yürütmektedir. Bu faaliyetler arasında “Kültür Gönüllüleri” ve “Kültür Varlıklarını Koruma” gibi özel programların yanı sıra, “Alman Dili”, “Alman Okulları”, “Alman Üniversiteleri” ve “Dinlerin Barışı için Sorumluluklar” gibi konulara odaklanan çalışmalar yer almaktadır. Bu faaliyetler Almanya’nın kültürel diplomasisi ve uluslararası ilişkilerini güçlendirmeye hizmet etmektedir. Ayrıca Alman Arkeoloji Enstitüsü ve Merkezi Alman Okulları Teşkilatı (ZfA) gibi kurumlar da yaptıkları çalışmalarla Almanya’nın kültürel diplomasi alanına katkı sunan kurumlar arasında yer almaktadır (Yağmurlu, 2019, s. 1193).

3.4.5 Çin

Uzun bir tarihi geçmişe ve buna bağlı olarak da zengin bir kültüre sahip olan Çin, kamu ve kültürel diplomasi çalışmalarına dünyanın diğer önde gelen devletlerine göre daha yakın tarihlerde başlamıştır. Özellikle 2000’li yıllardan itibaren yumuşak güç ve kültürel diplomasi konusuna ağırlık veren Çin, bu ilgisini 2007’deki Devlet Başkanı olan Hu Cinto ve 2012’de Başkanlığa gelen Xi Jinping’in Çin’in yumuşak gücü ve kültürel faaliyetlerin geliştirilmesi ile ilgili görüşlerinde ortaya koymuştur. Ülke yönetimleri bu ifadeleri sadece sözde bırakmamış, son 10 yılda yaptığı 10 Milyar dolarlık kültürel diplomasi ve yumuşak güç yatırımlarını uygulamaya geçirmiştir (McClory, 2017, s. 70).

Dünyada kendisine yönelik olumsuz yargıları düzeltmek böylece ülke dış politikasına daha elverişli bir alan açmak için kültürel diplomasi çalışmalarına başlayan Çin, son yıllarda öncelikle “kültür” odaklı diplomasi politikaları ile hakkındaki olumsuz küresel algıyı ortadan kaldırmaya çalışmaktadır (Önal, 2020, s. 218). Son 20 yılda Çin’in ulusal bir kimlik oluşturma, ülkenin uluslararası imajını güçlendirme ve dünya kamuoyunda itibarını arttırma konularında yaptığı çalışmalara bakıldığında olumsuz küresel algının ortadan kaldırılması noktasında önemli bir mesafe aldığı söylenebilir.

2010 yılında düzenlenen 16. Çin Ulusal Kongresi’nde kültürel alanda kapsamlı reformlar yapılması kararı alınmış; kültürel sistemin derinleştirilmesi ve geliştirilmesi için çalışmalar yapılmasına vurgu yapılmıştır (Pekcan, 2016, s. 215). Çin’in kültürel diplomasisi yol haritasındaki dönüm noktası 2012’de yapılan 18. Çin Ulusal Kongresidir. Bu kongrede alınan kararlar ve sonrasındaki uygulamalar neticesinde Çin diplomasisinin kültürel yönü daha belirgin hale gelmiştir (Önal,

2020, s. 228). Daha sonra Şangay’da düzenlenen konu ile ilgili forumda uzmanlar, ülkenin sahip olduğu kültürel çekiciliğin harekete geçirilmesinin ve çeşitli kültürel değişim programlarıyla yumuşak gücün artırılmasının gerekliliği üzerinde durmuşlardır. Bu bağlamda Çin’in, geleneksel kültürünün yeniden canlandırılması, özellikle sosyal uyuma vurgu yapılarak uluslararası öğrencilerin ülkeye davet edilmesi, ülke dışında eğitim ve tanıtım faaliyetlerinde bulunmak için Konfüçyüs Enstitülerinin kurulması gibi plan ve programlar hazırlanmıştır (Lai, 2012).

Bu konuda atılan ilk somut adımlardan biri 2012 yılında Pekin’de, toplum yararına çalışma yürüten bir STK olan *Çin Kamu Diplomasisi Derneği* tarafından hayata geçirilmiştir. “Çin’in kamu diplomasisini geliştirmek, Çin ile diğer ülkeler arasında ortak anlayış ve dostluğu güçlendirmek, Çin’e medeni, demokratik, açık, yenilikçi bir imaj kazandırmak ve Çin’in barışçıl gelişimine uygun bir uluslararası çevreye imkân sağlamak” (China Public Diplomacy Association, 2016) gibi hedeflere odaklanarak çalışmalara başlayan Çin kültürel diplomasisinin ana hedefi, 1989 yılı “Tiananmen Meydanı Olayları” ile zedelenen dünyadaki imajını düzeltme ve günümüzdeki “Çin Tehdidi” düşüncesini yıkarak ve barışçıl bir Çin algısı yaratmaktır. Bu kapsamda 2004 yılında kurulan ve dünyanın her tarafına yayılan Konfüçyüs Enstitüleri, Çin kültürünün tanıtımında ve çeşitli kültürel programlar ile yabancı ülkelere yapılan yardımlara odaklanmıştır (Pekcan, 2016, s. 212). Çin kültürünün tanıtımında önemli bir role sahip olan Konfüçyüs Enstitüleri, diğer ülkelerle iyi ilişkiler kurarak Çin kültürünün anlaşılmasını ve Çin dilinin yaygınlaşmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Kasım 2004’te kurulan bu enstitülerin sayısı günümüzde binin üzerine çıkmıştır. Enstitüler, ülkenin uluslararası alandaki “baskıcı ve antidemokratik ülke” algısını değiştirmeye çalışmakla birlikte bazı uzmanlar tarafından Çin’in gizli politikalarını yürütmek adına faaliyet göstermekle suçlanmaktadır. Ancak enstitü yönetimi bu eleştiri ve suçlamaları reddetmektedir (Zaharna vd, 2014, s. 9). Pandaların diğer ülkelere diplomatik hediye olarak verilmesi de Çin’in yumuşak güç ekseninde sürdürdüğü çalışmalara iyi bir örnektir (Hartig, 2012, s. 478).

3.4.6 Japonya

Japonya, İkinci Dünya Savaşı’nın ardından uluslararası alanda itibarını yeniden inşa etmek ve “*Küresel Değişimin Barışçıl Ülkesi*” olarak yeni bir imaj oluşturmak

amacıyla kültürel diplomasi faaliyetlerine ağırlık vermiştir. Japonya'nın uluslararası alanda anlaşılmasını teşvik etmek ve imajını iyileştirmek, çatışmadan kaçınmak için farklı kültürler ve medeniyetler arasında karşılıklı anlayış ve güveni geliştirmek ve tüm dünya için ortak değerler ve ilkelerin geliştirilmesine katkıda bulunmak gibi hedeflere odaklanmıştır (Prime Minister of Japan and His Cabinet, 2024). Japon kültürel diplomasisi bu amaçla geleneksel Japon sanatları, dil eğitimi gibi zengin kültürel geçmişinden ve değerlerinden örnekleri öne çıkarmış, küreselleşmeyle birlikte kültürel diplomasi politikalarına popüler kültürü de dâhil etmiştir.

Japonya'nın pop kültürünü ve diğer kültürel faaliyetlerini dünya çapında tanıtmayı amaçlayan en önemli çalışma “Cool Japan” kampanyasıdır. 2009 yılında başlatılan çalışma o tarihten itibaren Japonya'nın yumuşak güç stratejisinde önemli bir bileşen haline gelmiştir. Japonya “Cool Japan” kampanyası aracılığıyla anime ve manga gibi Japon popüler kültürünü anlatan etkinlik ve faaliyetlere sponsorluk desteği sunarak diğer ülkelerle kültürel değişim programları yürütülmesi için fon sağlamıştır. Bu faaliyetler özellikle Japon pop kültürünün güçlü bir hayran kitlesi kazandığı Asya ülkelerinde başarılı olmuş ve olumlu bir Japonya imajının oluşturulmasında yardımcı olmuştur (Singh, 2003, s. 1).

Japonya'da kültürel diplomasi faaliyetleri büyük oranda devlet kurumları olan Dışişleri Bakanlığı ile Japonya Vakfı başta olmak üzere, Japon Radyo ve Televizyon Kurumu (Nippon Housou Kyoukai – NHK) ve diğer ilgili bakanlıklara bağlı alt birimler tarafından yürütülmektedir. Özellikle, Japonya Dışişleri Bakanlığı ve Japonya Vakfı bu faaliyetlerin lokomotif konumundadır. Başlangıçta bu çalışmaların iki farklı kurum tarafından yönetilmesinin, bir kriz ortamı yaratacağı düşünülmüş ancak süreçte her iki kurum da en iyi şekilde üzerine düşen işlevleri yerine getirerek ve ülke imajını ve itibarını yükseltmiştir (Zykas, 2011, s. 114).

Japon kamu ve kültürel diplomasinin çatı kurumu Japonya Dışişleri Bakanlığı'dır. Bakanlık Japonya dışında açtığı 180'den fazla konsolosluk ve büyükelçilik misyonu ile diğer ülkelerin vatandaşları üzerinde yumuşak güç faaliyetleri sürdürmektedir. Bu kapsamda bütçesi büyükelçilik ve konsolosluklar tarafından karşılanan konserler, sergiler, seminerler, film gösterimleri, Japonca dil eğitimleri gibi Japon kültürünü anlatmaya yönelik kültür programları ile kültürel değişim programları yürütülmektedir (Ogawa, 2009, s. 291).

Dışışleri Bakanlığı'nın bu alandaki faaliyetleri, farklı kültürden halklarla ilişki kurmak, kültürel değişim faaliyetlerinde bulunmak, hedef ülkelere kültürel bağış ve yardımlarda bulunmak, yerel yönetimlerle iş birliği sağlamak ve uluslararası kuruluşlarla ortaklıklar yapmak şeklinde sıralanabilir. Bakanlık bu kapsamda yabancı ülkelerdeki resmî kurumlar, medya ve halkla gerçekleştirdiği çeşitli ortak etkinliklerle ülkenin tanıtımını yapmakta, yabancı liderlerle ve düşünce kuruluşlarıyla gerçekleştirdiği fikir alışverişleri ile Japonya'nın kültürel sınırlarını genişletmektedir (Japan Ministry of Foreign Affairs, 2024).

Japonya Dışışleri Bakanlığına bağlı bir vakıf olarak kurulan Japon Vakfı, Ekim 1972'de Japonya'nın uluslararası kültürel değişim programlarını yürütmek amacıyla kurulmuştur. 2003'de bağımsız bir idari kuruluş olarak yeniden yapılandırılan kurum Dışışleri Bakanlığı gözetiminde faaliyetlerini sürdürse de belli bir idari özerklik ve bütçeye sahiptir. Ana idari merkezi Tokyo'da olmak üzere, 24 ülkede 25 şubesi bulunan Vakıf, İlk olarak Japon hükümetinden aldığı 78 milyar yen ile faaliyetlerine başlamış, daha sonraları devlet sübvansiyonları, yatırım gelirleri ve özel sektör bağışları ile bütçesini arttırmıştır. Japon Vakfı, çalışmalarını uluslararası alanda daha uyumlu ilişkiler yürütmek; dünya halkları arasında anlayış, dostluk ve yardımlaşmayı arttırmak; evrensel kültüre katkı sağlamak ve ikili ve çoklu kültürel değişim programlarına destek vermek amacıyla sürdürmektedir (The Japan Foundation, 2024).

1925'de kurulan ve 2. Dünya savaşı sonuna kadar Japonya ve bölge coğrafyasından haberler veren Japon Radyo ve Televizyon Kurumu, savaş sonrası kapatılmış, 1951'deki San Francisco anlaşmasıyla tekrar yayın hayatına başlamıştır. Uzun süre bölgesel yayıncılık yapan kurum, 1995 yılından itibaren gerçek anlamda uluslararası yayıncılığa ağırlık vermiştir. Kurum başlangıçta, doğrudan bir kültürel diplomasi aktörü olarak görülmemekle beraber 1998'de başlattığı "NHK World" ve "NHK World Premium" gibi uluslararası kanalları ile Japonya'nın dünyaya daha iyi tanıtılması, Japon halkı ve kültürü hakkında eğitici ve eğlendirici programlar yayınlanması ve böylece diğer ülkeler, kültürler ve bölgeler arasında karşılıklı iletişim ve anlayışın sağlanması anlayışına katkı sunmaya başlamış (Yamamoto, 2013, ss. 10-11) ve bu süreçte, ülkenin popüler kültür ile yeniden yükselmesinde rol oynayan kültürel diplomasi aktörlerinden biri haline gelmiştir.

Günümüz uluslararası ilişkiler alanının vazgeçilmez unsurlarından biri haline gelen kültürel diplomasi faaliyetleri konusunda karşılaştırmalı bir araştırma yapan Freeman M. Tovell, incelediği ülke ve kurumların genelde benzer faaliyetler gerçekleştirdiklerini, bununla birlikte uygulamalar bazı belirgin farklılıkların da mevcut olduğunu dile getirmiştir. Araştırma sonucuna göre; değişim programları, sanat performansları, sergiler, radyo-televizyon programları, diziler ve filmler, burslar, kültür merkezleri ve spor etkinlikleri gibi hemen hemen her ülkede benzer amaç ve yöntemle gerçekleştirilen çalışmaların yanında farklı amaç ve önceliklere sahip uygulamalar da bulunmaktadır. Kültürel diplomasinin önde gelen uygulayıcılarından olan Fransızlar ve Almanlar dil konusuna odaklanırken İngilizler eğitim öncelikli faaliyetlere ağırlık vermiş, Kanada kültürel gelişim konusundaki faaliyetlerini, Rusya karşılıklı değişim programları konusundaki çalışmalarını öne çıkarmıştır (Tovell, 1985, ss. 69-82). Aynı şekilde ABD teknolojisi, Almanya kalitesi, Japonya minyatürleştirme, İtalya moda stili, Fransa moda şıklığı, İngiltere klasiği, İsveç tasarımları, Arap Dünyası ise El-Cezire ile anılmaktadır (Gilboa, 2008, s. 67).

Görüldüğü üzere kültürel diplomasi, propaganda ve ikna faaliyetleri anlayışından bugüne önemli bir mesafe almıştır. Bugün birçok ülke, enstitü, kurum, sivil toplum kuruluşu kültürün işlevini propagandadan ziyade toplumlar arası köprü olmaya taşımak için uğraş vermektedir. Çok kültürlü, çok katmanlı dünyada her ulus kendi kültürel dokusunu anlatma, tanıtmaya çabası içindedir. Son dönem tüm toplum, siyaset, ekonomi ve kültür politikaları tüm dünyada sürdürülebilirlik, katılımcılık, ortaklık, iş birliği, karşılıklı anlayış, etkileşim gibi kavramlar çerçevesinde dile getirilmekte ve bu çerçevede şekillendirilmeye çalışılmaktadır (Yıldırım, 2015, s. 242).

Dünyanın en gelişmiş ülkeleri arasında yer alan kültürel diplomasi indekslerinde de başı çeken bu ülkelerin kültürel diplomasi çalışmaları incelediğinde, her birinin kendi geleneksel, kültürel ve politik bağlamlarından beslenen farklı stratejilerin geliştirdiği görülmektedir. ABD, popüler güç gücünü etkin bir şekilde kullanarak küresel bir cazibe merkezi oluştururken, Almanya eğitim programları ile entelektüel bir diyalog inşa etmektedir. Fransa, dil ve sanat birikimini uluslararası alanda pekiştirmekte, İngiltere ise geleneksel bağlarını ve kültürel mirasını modern diplomasiyle harmanlamaktadır. Çin, son yıllardaki ekonomik gücüyle paralel yürüttüğü kültürel

projeler ile öne çıkarken, Japonya da geleneksel ve modern unsurları birleştirerek küresel bir çekim merkezi olmayı başarmaktadır.

Bu çalışmalar, kültürel diplomasının ülkelerin uluslararası itibarlarının arttırılmasında, kültürel miraslarının korunmasında ve diğery toplumlarla uzun vadeli iyi ilişkiler kurulmasında kritik bir rol oynadığını birkez daha ortaya koymaktadır.

4. BÖLÜM: KÜTÜPHANE DİPLOMASİSİ

Bu bölümde, kültürel diplomasinin en yeni alt bileşenlerinden biri olarak ortaya çıkan kütüphane diplomasisi kavramı ele alınmaktadır. Yurt dışı kütüphaneleri, kitap değişim programları, kardeş kütüphaneler, mesleki iş birlikleri ve mimari gibi çeşitli araçlar üzerinden kütüphanelerin uluslararası ilişkilerdeki rolü değerlendirilmekte ve uluslararası ilişkilerde kütüphanelerin dış politika aracı olarak nasıl konumlandığı tartışılmaktadır. Bu bölümde ayrıca Fransa, İngiltere, Almanya, ABD, Çin ve Japonya başta olmak üzere, kütüphane diplomasisini etkin biçimde kullanan ülkelere ve güncel uygulama örneklerine yer verilmektedir.

4.1 Kütüphane Diplomasisi

Kütüphaneler, müzeler ve kültür merkezleri gibi kurumlar, son yıllarda bilgiye erişim sağlayan yapılar olmanın ötesine geçerek, günümüzde kültürler arası iletişimi destekleyen ve uluslararası iş birliklerine zemin hazırlayan önemli diplomatik araçlar hâline gelmiştir. Özellikle kütüphaneler, tarihî belgelerin korunmasından kültürel mirasın yaşatılmasına, toplumsal hafızanın güçlendirilmesinden çok kültürlü etkileşim alanlarının oluşturulmasına kadar pek çok işlev üstlenmektedir. Bu yönüyle, farklı toplumları, kurumları ve bireyleri bir araya getiren bir tür yumuşak güç aracı olarak değerlendirilmektedir. Kütüphane koleksiyonları, etkinlikleri ve kamusal hizmetleri sayesinde hem karşılıklı anlayışı artırmakta hem de kültürler arası bağların gelişmesine katkıda bulunmaktadır (Mariano, 2023, s. 211). Bununla birlikte, 21. yüzyılda kütüphaneler birçok belirsizlik ve zorlukla da karşı karşıyadır. Yeni soğuk savaş döneminde bilgi ve kültür çatışmaları, bilgi kirliliği ve infodemi gibi sorunlar, kütüphanelerin işlevlerini yerine getirmelerini zorlaştıran unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu zorluklara rağmen kütüphaneler ve diplomasisi, uluslararası sistemde tek bir ülke ya da grup tarafından üstesinden gelinemeyecek küresel sorunlara çözüm sunabilmek için her zamankinden daha büyük bir öneme sahiptir (Jankowicz, 2020; Stengel, 2019; Mariano, 2022b, s. 98).

Kültürel diplomaside öne çıkan bale, dans, müzik, sinema gösterileri ve resim, heykel sergileri gibi etkinliklerin yanı sıra kütüphane kurma ve kütüphanecilik hizmetleri sunma faaliyetleri, uluslararası alanda ülkelerin kendi kültürel değerlerini hedef ülkelere tanıtmaya ve onlar üzerinde etki uyandırmada önemli rol oynamaktadır (Lenczowski,

2008, s. 82). Uluslararası ilişkiler disiplininde kültürel kurumların artan stratejik önemi gözlemlenmektedir; bu bağlamda galeriler, arşivler, müzeler ve kütüphaneler etkili aktörler olarak öne çıkmaktadır (Bell and Kennan, 2022, s. 707). Nitekim, akademik çalışmalar bu kurumların uluslararası ilişkiler alanına sunduğu yumuşak güç potansiyelini ve kültürel diplomasi içerisindeki merkezi rollerini giderek daha fazla vurgulamaktadır (Harris ve Thaler, 2020). Tarihsel bir dönüm noktası olarak değerlendirilen 1982 Meksika Kültür Politikaları Konferansı, arşiv ve kütüphanelerin kültür kurumları olarak resmiyet kazanmasında kritik bir rol oynamış (Keskin, Furat ve Güler, 2020, s. 7) ve bu sayede kültürel ekosistemdeki konumları belirginleşmiştir.

Günümüzde dünya çapında faaliyet gösteren ve 100'den fazla ülkede yaklaşık bir milyon okuyucuya hizmet veren yaklaşık 1600 yabancı ülke destekli kütüphane bulunmaktadır. Bu durum kütüphanelerin çoğu ülke için kültürel diplomasinin önemli bir bileşenini oluşturduğunu ve ev sahibi ülke kamuoyları nezdinde kabul gördüğünü göstermektedir. Okuma alışkanlığı ve becerileri kazandıran, kültürler arası iletişimi ve kültürel çeşitliliği teşvik eden ve bilgiye erişim için herkese fırsat eşitliği sunan, atölye çalışmaları, sergiler, film gösterileri, söyleşiler, tartışmalar ile ülkenin çeşitli ekonomik, bilimsel alanlardaki ilerlemesine katkıda bulunan bu kütüphaneler, uluslararası kültürel alanın ana aktörlerinden biri olarak öne çıkmaktadır (Sinha, 2021, s. 4). Kütüphanelerin bu özelliği uygulamada eski kavram olarak yeni bir diplomasi türünün de literatüre girmesine kapı aralamaktadır.

Bu alanda çalışma yapan ve kavramla ilgili literatürdeki ilk yayınlardan birine sahip olan Laugesen, kütüphane diplomasisi kavramına dair net bir tanım yapmamakla beraber, ALA, IFLA ve UNESCO gibi sivil toplum örgütlerinin kütüphane değişimleri, çalışma turları, seminerler ve konferanslar, gönüllü programları ve kütüphane ziyaretleri gibi profesyonel bağlantılar yoluyla kütüphaneciliği ve kütüphaneleri geliştirme çabalarını kültürel diplomasiye katkı olarak görmüş; bu bağlamda kütüphane diplomasisini, ülkeleri, kurumları ve toplulukları uluslararası kütüphane projelerine dâhil ederek, karşılıklı avantaj yaratan iş birliği ağları oluşturmayı ve böylece küresel sorunlara birlikte çözüm geliştirmeyi hedefleyen stratejik bir yaklaşım olarak nitelendirmiştir (Laugesen, 2019, ss. 144-147). Bu yaklaşım; fiziksel ve dijital koleksiyonların özenle yönetildiği bir altyapıyı, halk, akademik, özel ve okul kütüphaneleri gibi farklı türdeki kütüphanelerin birlikte çalışabilirliği, toplama,

düzenleme, yararlanılma ve koruma süreçlerinin uluslararası standartlara uygun yürütülmesini ve bu süreçleri destekleyen politikaları kapsamaktadır. Mesleğin evrensel değerleri olan erişilebilirlik, açıklık, etik ilkeler ve iş birliği kültürü kütüphane diplomasisinin kalıcı ortaklıklara ve küresel mesleki dayanışmaya zemin hazırlamasını sağlamaktadır (Buschman ve Leckie, 2007; Rubin, 2016; Mariano 2022a, s. 4).

Kütüphaneler, koleksiyon ve hizmet sunumlarının ötesinde gerçekleştirdikleri personel değişim programları, kütüphanecilik bursları ve teknoloji transferi gibi mekanizmalar aracılığıyla farklı ülkelerden meslek profesyonellerini ve öğrencilerini etkileşim süreçlerine dâhil ederek hizmet alanlarını genişletmektedirler. Uzun vadede olumlu etkiler yaratan bu türden faaliyetler, ülkelerin imaj inşasına katkı sağlamanın yanı sıra uluslararası platformlarda ortak değerlerin tesis edilmesine ve kurulan ilişkilerin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilirliğine zemin hazırlamaktadır. Sümbül, tarafından da vurgulandığı üzere, kütüphanelerin bilgi erişimini sağlamanın yanında kültürlerarası iletişimi gerçekleştirme ve ilişkileri geliştirme sorumluluğu onların evrensel rolünü derinleştirmektedir (Sümbül, 2017, s. 50). Bu bakış açısıyla, kültürel diplomasiyi yeni bir boyutu olarak değerlendirilebilecek 'kütüphane diplomasisi', özünde bir ülkenin kütüphane ve bilgi hizmetleri altyapısını oluşturan bileşenlerin 'yumuşak güç' aracı olarak işlevselleştirilmesi şeklinde tanımlanabilir.

Kütüphane diplomasisi, propagandanın zihinlerde uyandırdığı olumsuz imaj ve tek yönlü mesaj iletimi yerine, karşı kültürle daha çok diyaloga dayalı bir ilişki kurmayı hedeflemektedir; zira kütüphaneler, diğer kurumlardan farklı olarak bireylere daha demokratik, katılımcı ve güvenilir kamusal alanlar sunmaktadır. Kütüphane diplomasisinde personel hareketliliğinin amacı, insanları yormaktan ziyade yaklaştıran noktalarda ısrar etmek, ortak zorluklara dikkat çekmek veya başka ülkelerdeki meslektaşların üstesinden geldiği krizlerden ders çıkarmak suretiyle karşılıklı anlayış ve iş birliğini teşvik etmektir (Touitou, 2024, s. 67).

Kütüphane diplomasisi, uluslararası düzeyde ülkeler, kurumlar ve topluluklar arasında bilgi paylaşımı, kültürel değişim ve ortak faydaya dayalı ilişkiler geliştirmeyi amaçlayan bir strateji olarak tanımlanmaktadır (Mariano, 2022b, s. 98). Bu strateji, üç ana kavramsal boyut üzerinden ele alınmaktadır. Bunlar; Diplomaside Kütüphaneler (Libraries in Diplomacy), Kütüphaneler için Diplomasi (Diplomacy for Libraries) ve

Diplomasi için Kütüphaneler (Libraries for Diplomacy) boyutlarıdır. Diplomaside kütüphaneler boyutu, kütüphanecilerden yöneticilere, bilgi profesyonellerinden savunuculara kadar geniş bir yelpazede yer alan kütüphane aktörlerinin, uluslararası süreçlere dâhil olarak, küresel standartları, politika kararlarını etkileme çabalarını ifade etmektedir. Kütüphaneler için diplomasi boyutu, kütüphanelerin ve paydaşlarının, uluslararası düzeyde iş birliği yaparak kütüphane hizmetlerini geliştirmesini ifade etmektedir. Bu boyut, ülkeler arası, kurumlar arası ve ülkeler ile kurumlar arası mesleki iş birliklerini kapsamaktadır. Kütüphane diplomasisinin son boyutunu oluşturan diplomaside kütüphaneler boyutu ise, kütüphane aktörleri, uzmanları ve bilgi profesyonellerinin; yurt dışındaki ülkeler ve kurumlarla ilişkiler kurmak, karşılıklı anlayışı güçlendirmek ve uluslararası diplomasiye hizmet eden platformlar oluşturmak amacıyla gerçekleştirdikleri uygulama ve etkileşimleri içermektedir (Mariano, 2022b, s. 99).

Bir devletin, hedef ülke bir kamuoyunda belli bir politikayı, kendi çıkarlarını desteklemek için uluslararası iletişim faaliyetleri ile o ortamı yönetme girişimi olarak tanımlanan savunuculuk, kamu diplomasisinin bütün sahalarında uygulanmaktadır (Cull, 2009, ss. 18-19). Tuch'un ifadesiyle akılların ve gönüllerin fethini sağlayan bir kamu aracı olarak nitelendirilen kamu diplomasisinin bu vasfını devam ettirebilmesi için savunuculuk perspektifini koruması beklenmektedir (Tuch, 1993, s. 3). Bu bağlamda, kütüphanecilik mesleğindeki mesleki savunuculuk ve lobi faaliyetlerinin, kütüphanelerin değerlerini ve önemini vurgulayarak kütüphane diplomasisinin önemli bir boyutunu oluşturduğunu söyleyebiliriz. Kütüphaneler, bilgiye erişim sağlayan, okuryazarlığı teşvik eden, kültürel mirası koruyarak ve hem geleceğe hem de başka kültürlerle aktaran işlevleriyle doğal olarak mesleki diplomasiye katkıda bulunan kurumlardır. Mesleki savunuculuk ve lobi faaliyetleri de bu rolü aktif bir şekilde desteklemekte ve güçlendirmektedir.

Uluslararası meslek kuruluşları kütüphanelerin gelişimini ve ülkelerin kalkınma hedeflerine ulaşmadaki rolünü teşvik etmeyi amaçlayan uluslararası girişimler ve kampanyalar yürütmektedir. IFLA politika yapıcılarının dikkatinin kütüphanelere nasıl çekileceği konusunda düzenlediği etkinliklerle (Schleh, 2008, s. 99) mesleki savunuculuğun uluslararası bir konu olduğunu göstermektedir. Uluslararası düzeydeki bu iş birlikleri farklı ülkelerden kütüphanecilerin ve meslek kuruluşlarının ortak

sorunlara karşı birlikte çalışmasını sağlayarak küresel sorunlara yönelik ortak bir sorumluluk duygusu oluşturmaktadır (Million ve Bossaller, 2020, ss. 43-44).

Bu kavramsal boyutlar ve girişimler, kütüphane diplomasisinin çok boyutlu yapısını gözler önüne sermektedir. Kütüphanelerin ve kütüphane aktörlerinin uluslararası ilişkilerin şekillenmesinde etkili araçlar haline geldiğini, ülkeler ve kurumlar arasında bilgi alışverişinin artırılması ve kültürel anlayışın güçlendirilmesinde stratejik bir role sahip olduklarını göstermektedir. Ke, Lu ve Hu çalışmalarında, kütüphanelerin uluslararası kültürel etkileşim süreçlerinde beş temel işlev üstlendiğini belirtmektedir. Buna göre kütüphaneler; kültürler arası anlayışı kolaylaştıran aracı, ulusal kültürü yurt dışına, yabancı kültürü ülkeye taşıyan yönlendirici, çeşitli etkinlikler düzenleyen organizatör, bilgi ve etkinlikler açısından bir merkez ve nihayetinde uluslararası dijital projelerle liderlik konumu üstlenen kurumlardır. Bu çok boyutlu işlevsellik ve çeşitlilik, kütüphaneleri küresel anlamda önemli bir yumuşak güç aracı hâline getirmektedir (Ke, Lu, ve Hu, 2020, ss. 48-49).

Kütüphane diplomasisinin uluslararası stratejisi kapsamında; muhatap ülkelerde kütüphane kurulması, mevcut kütüphanelere yayın, materyal ve teknik donanım desteğinin sağlanması, kütüphaneler arası iletişim ve iş birliği ağlarının oluşturulması ve personele yönelik karşılıklı eğitim ve değişim program ve projelerin hayata geçirilmesi gibi faaliyetler gerçekleştirilmektedir.

Mariano'ya göre, bu tür projelerin etkin biçimde uygulanabilmesi için dört temel bileşen gerekmektedir (Mariano, 2023, s. 214):

“Aktörler: İç ve dış kamuoyları ile iletişim ve etkileşim içinde olan ve uluslararası faaliyet ve politikaların şekillendirilmesinde önemli rol oynayan bireyler, kuruluşlar veya ülkelerdir.

Hedefler: Aktörleri uluslararası anlayış ve işbirliğini geliştirmeye iten güdüler, amaçlar ve nedensel fikirleri ifade etmektedir.

Stratejiler: Uluslararası politika hedeflerine ulaşmak için kullanılan diyalog, değişim ve müzakere gibi mekanizma ve yöntemleri içermektedir.

Araçlar: Hedeflere ulaşmak ve stratejileri uygulamak için kullanılan, değişim programlarından dijital kampanyalara kadar çeşitli programlar ve faaliyetleri ifade etmektedir.”

4.2 Kütüphane Diplomasinin Unsurları

4.2.1 Yurt Dışı Kütüphaneleri

Kütüphane diplomasinin dayandığı temel unsurlardan biri olan yurt dışı kütüphaneleri tarihsel süreçte öncelikle -kaynak ülkelerin diğer ülkelerde açtığı- kültür merkezleri bünyesinde kurulan kütüphanelerle ortaya çıkmıştır. Bazı ülkelerin genellikle kolonilerindeki kültür merkezlerinde bulunan ve öncelikle kendi vatandaşlarının bilgi ve kültürel ihtiyaçlarını karşılama amacı ile açtıkları yurt dışı kütüphanelerinin tarihi 19.yy'a kadar uzanmaktadır (Gutierrez and Boj, 2016, s. 2). Dil öğretimi ve kültürün tanıtımı amacıyla kurulan kültür merkezlerinin bir parçası olarak kurulan bu kütüphaneler (Prieto-Gutierrez, 2015, s. 362) başlangıçta kolonyalist ülkelerin kendi vatandaşlarından oluşan sınırlı dar bir kullanıcı çevresine hitap etmekteyken zamanla yerel halka da hizmet vermeye başlamış, böylece hizmet çevrelerini genişletmişlerdir. Yerel halk için sundukları kütüphane hizmetleri ile önemli bir boşluğu dolduran bu kütüphaneler aynı zamanda ait oldukları ülkenin kültürünü ve değerlerini tanıtmanın bir aracı haline gelmişlerdir. Bu hizmetler yurt dışı kütüphanelerinin uluslararası alanda tanınırlığını arttırmakta (Prieto-Gutierrez and Boj, 2016, s. 484), kültür merkezleri ve enstitü bünyeleri içerisindeki en sık kullanılan ve en fazla görünen kültür mekânları olarak öne çıkmalarını sağlamaktadır (Prieto-Gutierrez, 2015, s. 368). Günümüzde pek çok farklı faaliyete ev sahipliği yapan yurt dışı kütüphaneleri yalnızca dil veya ülke kültürüyle ilgilenenler için değil, aynı zamanda İnternet kullanımından dijital okuryazarlığa, burs programlarından iş birliği fırsatlarına kadar çeşitli konular hakkında ilgisi olanlar için geniş bir hizmet çeşitliliği sunmaktadırlar (Gutierrez ve Boj, 2016, s. 476).

Tablo 4.1: Yabancı Kültür Merkezleri ve Kütüphaneleri

�lke Adı	Kurum Adı	Kuruluş Yılı	Kültür Merkezi	Kütüphane / Kitaplık Sayısı
Fransa	Alliance Française	1883	1500	1073
ABD	USIA / A. Spaces	1927	140	600
İngiltere	British Council	1934	200	15
Almanya	Goethe Enstitüsü	1951	160	96
Japonya	Japon Vakfı	1972	22	21
Çin	Konf�cy�s Enstitüsü	2004	530	648
Türkiye	Y.E. Enstitüsü	2009	50	50

Kaynak: Tablo, Prieto-Gutierrez ve Boj (2016) tarafından hazırlanan “Yurt Dışındaki En  nemli 30 Kültür Merkezi ve Kütüphanesi” listesinden, çalışmada ele alınan ülke ve kurumlar seçilerek uyarlanmıştır. Tabloda yer alan kültür merkezi/noktası ve kütüphane sayıları ilgili kurumların güncel web sayfalarından alınmıştır.

4.2.2 Kitap Bağış ve Değişim Programları

Kütüphane diplomasisinin uygulama alanlarından biri de Kitap Bağış Programları’dır. Günümüzde dünyanın birçok ülkesinde resmi devlet politikası veya sivil inisiyatiflerle başlatılıp sürdürülen kitap bağış programlarının geçmişi oldukça eskidir. Kitabın kutsal, bilginin g   olarak kabul gördüğü eski dönemlerden itibaren etkili ve itibarlı bir hediye olan kitap, ülke kültürünün, sanatının ve ilminin bir göstergesi olarak da ayrı bir ilgi görmekteydi. Günümüzde  lke tanıtımında ve k lt rl r arası iletişimde ilk akla gelen hediyelerden biri olan kitabın diplomasi alanındaki rolü de büyüktür. 1882’de Mısır Olayları nedeniyle kopma noktasına gelen Osmanlı- İngiliz ilişkileri kitap bağışları nedeniyle yeniden ivme kazanmıştır (Anameriç ve Rukancı, 2017, s. 108).

Uluslararası kitap bağışı ve değişiminin teşvik edilmesi, uluslararası iletişimin güçlendirilmesi ve bilimsel projelere ve kültürel etkinliklere katılımın artırılması, hem ulusal hem de küresel toplumların gelişimini ve sosyokültürel bütünlüğünü desteklemeyi amaçlayan stratejik bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, bilginin daha geniş bir coğrafyada erişilebilir olmasını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda kültürel anlayışı derinleştirerek küresel çapta kütüphaneler ve bilgi merkezleri arasında da bir birlik ve dayanışma hissiyatı oluşturmaktadır. Bu bağlamda, uluslararası iş birlikleri ve etkileşimler, küresel   ekte bir bilgi ağı ve kültürel köprüler kurma açısından büyük önem taşımaktadır (Demianiuk, 2023, s. 82).

Kamu ve kültürel diplomasi faaliyetlerinin son derece öne çıktığı günümüz dünyasında, bu alanın önemli aktörleri olan ülkeler tarafından yürütülen önemli kitap bağış programları mevcuttur. Amerikan Köşesi, Şangay Penceresi gibi devlet destekli faaliyetlerin yanı sıra, Uluslararası Kitap Projesi, (International Book Project) Uluslararası Kitap Yardımı (Book Aid International) gibi sivil toplum girişimleri de sahada faaliyet göstermektedir. STK'ların “yetersiz hizmet alan topluluklardaki eğitimcilerle kitap sağlamak, kültürel okuryazarlık bilincini kazandırmak, fırsatları iletirmek için kalıcı ortaklıklar geliştirmek” gibi amaçlarına karşın, devlet destekli faaliyetlerde ülkenin kültürel kimliğini tanıtmanın, uluslararası arenada ilgi, itibar ve sempati kazanmanın öne çıktığı görülmektedir. Hangi amaçla olursa olsun yapılan faaliyetlerin kütüphane diplomasisinin en önemli unsurlarından biri olduğu görülmektedir.

4.2.3 Uluslararası Ödünç Kitap ve Kaynak Paylaşım Hizmetleri

Kütüphanelerin kullanıcıları tarafından talep edilen ancak kendi koleksiyonlarında olmayan kaynakları yurt içi ya da yurt dışı kütüphanelerden temin ederek çeşitli formatlarda kullanıcı hizmetine sunma hizmetini ifade eden kütüphaneler arası ödünç verme hizmeti (Alkış ve Yılmaz, s. 208), dünyanın birçok ülkesinde genellikle akademik kütüphaneler tarafından yürütülen bir uygulamada hizmeti sağlayan kütüphane ve kütüphaneci, bilginin yaygınlaşması adına önemli bir işlevi yerine getirirken ülkesi adına da prestij sağlayıcı bir iş yapmaktadır. Bu bağlamda kütüphaneler arası ödünç verme, kaynak paylaşımı gibi kavramlarla ifade uygulamalar kütüphane diplomasisinin etkin unsurlarından biri olarak değerlendirilebilir.

Bilgi teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte dönüşen her kurum ve süreç gibi kütüphaneler ve hizmet süreçleri de değişime uğramıştır. Kütüphanelerde bilgisayar kullanımı, dijitalleşme, toplu katalogların oluşturulması, bibliyografik kayıtlara hızlı ve kolay erişim sağlanabilmesi gibi gelişmeler kütüphaneler arası ödünç alışverişi gibi hizmetleri daha da kolaylaştırmış, bu gelişmelerle beraber kütüphaneler arası ödünç alışverişi de artış göstermiştir (Alkış ve Yılmaz, 2008, s. 209).

Kütüphaneler arası kaynak paylaşımı ve ödünç verme uygulamaları yurt dışındaki kişi ve kurumlarla iş birliği yapmak, eğitimi bilim ve kültür alanındaki ilişkilerin

gelişmesine katkı sağlamak, ülkeyi, kurumu ve hizmetleri tanıtmak gibi fırsatların yanı sıra kütüphanelere de katma değer kazandıran bir faaliyet olarak öne çıkmaktadır.

4.2.4 Kardeş Kütüphaneler Programı

Kütüphaneler arasında uluslararası bir ağ oluşturmak, farklı ülkelerdeki kütüphaneler arasında ortaklıklar geliştirerek aralarında “kardeşlik” bağı kurmak amacıyla hazırlanan “Kardeş Kütüphaneler” programları hem dünyanın diğer bölgelerindeki kütüphaneleri hem de buralarda görev yapan kütüphanecileri tanımak, kütüphanecilerin çalışmaları hakkında bilgi edinmek için tüm katılımcılara fırsatlar sunmaktadır. Bu alanda ALA, IFLA, NAPLE- The National Authorities on Public Libraries in Europe (Avrupa'da Halk Kütüphaneleri Konusunda Ulusal Otoriteler) gibi önemli ulusal ve uluslararası meslek birliklerinin koordinatörlüklerinde yürütülen kardeş kütüphaneler programları bulunmaktadır.

1999'da dönemin Amerikan Kütüphane Derneği başkanı olan Sarah Ann Long tarafından ALA'nın Uluslararası İlişkiler Yuvarlak Masası (International Relations Round Table - IRRT) aracılığıyla başlatılan kardeş kütüphaneler programının vizyonu, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki herhangi bir kütüphanenin başka bir ülkedeki bir kütüphaneyle ilişki kurabilmesi karşılıklı bilgi alışverişi ve tecrübe paylaşımı üzerine kurulu idi (IRRT, 2022b, s. 2). Kardeş kütüphaneler programı mesleki bilgi paylaşımının yanı sıra insanların ve kültürlerin birbirini tanıması ve dostluk geliştirmesi anlamında da fırsatlar sunmaktadır.

IFLA'nın “Kardeş Kütüphaneler” programı da aynı vizyonla hayata geçirilmiş, kütüphaneler ve kütüphaneciler açısından oldukça faydalı bir programdır. Programa katılan kütüphaneler ve kütüphaneciler yurt dışındaki meslektaşlarının kütüphane çalışmaları hakkında bilgi edinip kaynak, tecrübe paylaşımında bulunmakta, karşılıklı fikir alışverişi ile yeni olanakların kapısını aralamaktadır. Kardeş kütüphaneler programı ile kurulan sıcak ilişkiler, karşılaşılan zorlukların üstesinden gelinmesine de yardımcı olmaktadır. Dünyanın her tarafından kütüphanelerin katılımına açık olan programda kütüphanelerin yanı sıra bu kütüphanelerle çalışan kuruluşlar da katılımcı olarak yer alabilmektedir. Programın ve kardeş kütüphaneler arasındaki ilişkinin sürekliliğini ve sürdürülebilirliğini sağlamak için her bir kütüphanede bir kütüphaneci irtibat kişisi olarak tanımlanmaktadır (IFLA, 2022, ss.1-2).

Avrupa Birliği lkelerindeki halk kütüphanelerinin faaliyetlerini projelendirmek üzere iletişime geçmelerini sağlayan bir iş birliği programı olan NAPLE Kardeş Kütüphaneler programı, 4 Ekim 2002’ de kurulmuştur. Birlikteki ülkelerin halk kütüphaneleri arasında iş birliğini teşvik etmek amacıyla hayata geçirilen program Avrupa’nın 17 farklı ülkesinden yaklaşık 137 kütüphanenin katıldığı bir ağa dönüşmüştür. Program halk kütüphanelerinin uluslararası iş birliklerinin zorluklarına rağmen benzer hedef kitlelere, amaçlara ve faaliyetlere sahip diğer kütüphanelerle iş birliği yaparak hizmetlerini ve faaliyetlerini güçlendirebileceğini göstermiştir (NAPLE, 2024).

Bu tür programlar kütüphane diplomasisi açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir. Bu programların artması ve medyada yer bulması, kütüphanelerin uluslararası alandaki rolünü ve önemini vurgulayarak, kütüphane diplomasisinin görünürlüğünü arttırmaktadır.

4.2.5 Kütüphaneciler /Bilgi Profesyonelleri

Kütüphaneciler, kütüphane diplomasisinin yürütülmesindeki en etkili aktörlerdir. 1942-1944 yılları arasında ALA’ nın Uluslararası İlişkiler Kurulu’nda ve daha sonra ALA’da Başkan (1952-1954) olarak görev yapan Flora Belle Ludington, kütüphanecileri, uluslararası kütüphanecilik çalışmaları ve kültürel iletişimde oynadıkları önemli rol nedeniyle “barış için verilen savaşta” en etkili unsurlardan biri olarak nitelemiştir (Ludington 1951, s. 37).

Kütüphanecileri, kültürler arası iletişim, barış ve anlayışın sürdürülmesindeki temel unsurlardan biri olarak değerlendiren John. N. Berry, ABD’nin dünyadaki elçilik binaları içerisindeki 170 Bilgi Kaynak Merkezinde görev yapan 450 kadar kütüphanecinin diğer kültürlerden insanlarla kurduğu yüz yüze iletişim ve verdiği hizmetlerle ülke adına önemli bir görevi yerine getirdiklerini ve bu yönüyle de kamu diplomasinin araçlarından biri olduklarını belirtmiştir (Berry, 2003, s. 18). Bu yönüyle nitelikli kütüphaneciler ve kütüphane personeli kütüphanelerin hizmet kalitesi ile birlikte imaj ve itibarına da katkıda bulunmaktadır. Her türlü mesleki bilgi ve uygulamaların yanı sıra bilgi okuryazarlığı, halkla ilişkiler ve teknoloji uzmanlığı güçlü yeteneklere sahip kütüphaneciler ülkenin ve mesleğin tanıtımında kütüphanelerin en önemli gücünü oluştırmaktadırlar.

4.2.6 Kütüphane Binaları / Mimari

Toplumları benzersiz kılan en temel unsur olan kültürün alt bileşenlerinden biri de mimaridir. Mimari ve onun ürünü olan eserler, ait oldukları toplumun kültürel birikimini ve gücünü, düşüncelerini ve dış dünyayı nasıl algıladıklarını yansıtan değerler olarak, söz konusu kültürün tanıtımında önemli bir rol üstlenmektedir (Ercan ve Doğan, 2023, s. 209). Lefebvre'e göre, hiçbir mekân toplumsal bakımdan tarafsız değildir, stratejik ve siyasi ve kültürel anlamlar taşıyan toplumsal bir üründür ve her üretim biçimi kendi mekânını üretmektedir (Lefebvre, 1995, s. 92). Geçmişte olduğu gibi günümüzde de devletler inşa ettikleri simgesel yapılar aracılığıyla uluslararası düzeyde dikkat çekmeye ve kendilerini tanıtmaya devam etmektedir. Mühendislik ve mimarlık harikası olan bu eserler, ülkelerin cazibe merkezi haline gelmesinde önemli bir rol oynamakta (Terzi ve Gürbüz, 2019, s. 40); farklı kültürleri tanımak isteyen ziyaretçiler tarafından o kültür adına çekici unsurlar olarak görülmektedir (Koçoğlu ve Sipahi, 2022, s. 188).

Sahip oldukları tarihi ve kültürel özellikleri nedeniyle cazibe unsuru olan bu eserlere anıtlar, kaleler, saraylar, hanlar, konaklar, müzeler, kiliseler, camiler ve benzeri dini yapılar örnek gösterilebilir (İçöz vd., 2002, s. 144). Bir bölgenin, dönemin ya da kültürün çekiciliğini artıran ve kendilerine has imaj oluşturlarına katkı sunan ikonik mimari yapılar, ait oldukları şehirlerin simgeleri haline gelerek kültürel ve ekonomik değer oluşturlar. Bilbao'daki Guggenheim Müzesi, Roma'daki Kule, Barselona'daki Sagrada Familia ve İstanbul'daki Ayasofya Camisi gibi yapılar, şehirlere ayırt edici bir kimliklerini kazandıran sembol olmuş mimari eserler arasında yer almaktadır (Ercan ve Doğan, 2023, s. 221). Kadim şehirlerin tarihi dokusunu koruyan ve günümüze kadar yaşatan bu eserler tüm dünya kamuoyunun ilgisini çekmekte ve ülkeler adına kültürel diplomasi alanında önemli fırsatlar sunmaktadır. Aynı şekilde ilginç ve yenilikçi mimarinin eseri olan kentsel mekânlar da böyle bir ilginin odağı olmakta ve ülke kültürünü tanıtmakta cazibe unsuru haline gelmektedir. Şehirlerin nabızı olarak nitelendirilen kentsel mekânlar, ortak paylaşılan kimliğe, kültüre ait yaşanılanlar ve yaşayanlar hakkında bize ipuçları sunmaktadır (Yazıcıoğlu, 2010, s. 31).

Son yıllarda, özellikle sosyal medya platformlarında ve dijital yayın ortamlarında sıklıkla karşılaşılan “*Dünyanın En Güzel Kütüphaneleri*” başlıklı içerikler sayesinde, estetik değer taşıyan ve ziyaret edilmesi arzu edilen mekânlar olarak da ön plana çıkmaktadır. Bu tür paylaşımlar, özellikle gençler arasında kütüphaneleri “görülmesi gereken yerler” listesine dâhil etmiş ve “nerelere gidilir” sorusuna verilen yanıtlar arasında kütüphanelerin de yer almasını sağlamıştır. Hürriyet Aile’nin (2015) belirttiğine göre tarihi, sanatsal ve modern yapılarıyla dünyada görülmeye değer birçok etkileyici kütüphane bulunmaktadır. Örneğin, Avusturya’daki Barok mimarisiyle öne çıkan Admont Abbey Kütüphanesi, Dublin’deki Trinity College Kütüphanesi, Portekiz’in ünlü Joanina Kütüphanesi ve Norveç’deki Vennesla bunlardan birkaçıdır. Ülkemizdeki Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi, Rami Kütüphanesi sosyal medya kullanıcıları tarafından sıkça paylaşılarak kütüphaneleri birer cazibe merkezi hâline getirmiştir. Bu durum, kütüphanelerin mekânsal değerlerinin kültürel diplomasi ve yumuşak güç stratejileri açısından da değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Dünyada gerek tarihi, gerekse mimari özellikleri nedeniyle ilgi odağı haline gelmiş çok sayıda ikonik kütüphane binası örneği vardır. Bu binalar tarihi ve turistik değerlerinin yanında kütüphane binası olarak tanınmakta ve toplumların hafızasında yer edinmektedirler. Bu durum kütüphane binaları ve mimarileri üzerinden de ülke adına bir imaj ve itibar sunumu yapılabileceğini göstermektedir.

4.2.7 Kütüphane Koleksiyonları

Kütüphaneler, sahip oldukları çeşitli araçlarla diplomasi alanında önemli bir rol oynama potansiyeline sahiptir. Bu araçlardan biri de kütüphane koleksiyonlarıdır. Uzun bir tarihi geçmişe, özel bir döneme ya da şahsa, sanatsal bir içerik ya da kapsama sahip olmaları, bilimsel ve kültürel değer taşımaları, dijital erişim durumları gibi özellikler koleksiyonları hem ulusal hem de uluslararası kullanıcılar için ilgi çekici hale getirmektedir.

Günümüzde dünya genelindeki çeşitli müze ve kütüphanelerde bulunan Osmanlı dönemi yazma eserleri ve belgeleri, hem bilgi içerikleri hem de taşıdıkları sanatsal değerler bakımından incelenmeye değer önemli kaynaklardır. Türkiye’deki çeşitli yazma ve nadir eser kütüphanelerinin koleksiyonlarında yer alan ve imparatorluğun farklı dönemlerinde üretilmiş olan bu eserler, dönemin sanat anlayışını yansıtma

yanı sıra, özgünlükleri ile sadece Türkiye'nin değil, aynı zamanda dünyanın da zengin kültürel mirası arasında yer almaktadır (Odabaş ve Polat, 2015, s. vi). Bu tür özgün kaynaklar, dünya çapındaki kullanıcıların, kültür ve tarih meraklılarının ilgisini çekerek, ait oldukları ülke ve kültür adına önemli bir kültürel cazibe oluşturmaktadır. Kütüphaneler bulunan entelektüel ve bilimsel içerikli koleksiyonlar, dünya kamuoyunun dikkatini çekecek derecede önemli, kamu ve kültürel diplomasi alanı için cazibe unsuru, eğitim ve bilim alanındaki çalışmalar için etkili birer yumuşak güç kaynağıdır. Yazma eserlerden efemeralara, basılı kitaplardan dijital kaynaklara kadar tüm özgün kütüphane koleksiyonları, yabancı kullanıcılara bilgi hizmeti sunmanın ötesinde, kültür tanıtımına yaptıkları katkılarla ülkenin yabancı ülke kamuoyları nezdinde hayranlık ve itibar kazanmasını sağlamaktadır.

4.2.8 Personel Değişim Programları

Uluslararası alanda gerçekleştirilen personel değişim programları kültürel diplomasiinin en önemli faaliyet başlıklarından birini oluşturmaktadır. Nitelikli eğitim, donanımlı insan kaynağı, mesleki gelişim ve tecrübe paylaşımı gibi bireysel ve toplumsal kazanımlarının yanı sıra, bireyler arası ilişkiler yoluyla uluslararası iyi niyetin geliştirilmesi amacına hizmet eden değişim programları, programa katılan personelin mesleki tecrübe edinmesinin yanında gittiği ülke insanının sosyal ve kültür özelliklerini, yaşam tarzını deneyimlemesini de sağlamaktadır. Bu süreçte ortaya çıkan olumlu izlenimler de o ülkeye karşı duyulan sempatiyi artırmakta; değişim programını yürüten ülkelerin birbirleri nezdinde olumlu imaj oluşturmaya, olumsuz ön yargıları ortadan kaldırmasına, karşılıklı anlayış ve dostluk inşa etmesine, uzun vadede kalıcı ve sağlam ilişkilerin kurulmasına ortam hazırlamaktadır (Ünal, 2016, s. 169). Kütüphane diplomasisinin alanlarından biri olarak değerlendirilen personel (kütüphaneci) değişim programları, mesleki eğitim, bilgi ve tecrübe paylaşımının yanı sıra programın uygulandığı ülkelere karşı kültürel tanışıklık ve sempati oluşmasını sağlamaktadır. Günümüzde birçok ülke gerek karşılıklı ya da tek yönlü olarak kütüphane personelinin uluslararası değişimleri üzerine programlar yürütmektedir.

Alman hükümeti tarafından finanse edilen *Bibliothek and Information International* adlı kuruluş, Almanya'ya yapılan kütüphanecilik odaklı çalışma gezilerini, mesleki ziyaretleri ve uluslararası konferanslara katılım gibi proje bazlı etkinlikler

düzenlemekte, bu programlara katılan yabancı kütüphanecilere sağladığı destek ile hem kütüphanecilik alanına hem de ülkenin kütüphane diplomasisine katkı sunmaktadır. Aynı şekilde Yale Üniversitesi Kütüphaneleri de “Uluslararası Ortaklar Programı” kapsamında 2005 yazında başlatılan ve dünyanın her yerinden kütüphanecilere ve diğer bilgi uzmanlarına açık olan program ile Yale ve diğer ülkelerdeki kütüphane kurumları arasında meslek ilişkiler kurarak yurt içinde ve yurt dışında mesleki gelişimi desteklemektedir. Program kapsamında yılda 2 ila 4 kütüphaneci bu imkânlardan yararlanmaktadır (IRRT, 2022a).

Değişim programlarına dâhil olan personelin program kapsamında gittiği ülkeye karşı olumlu tutum geliştirmesi, bulunduğu ülkede kendi ülkesini ve kültürünü iyi bir şekilde temsil etmeleri ve ülkeye döndüğünde de edindiği bilgi ve tecrübeyi kurumlarına aktarmaları beklenmektedir (Pacher, 2018, s. 1). Başarıyla uygulanan ve karşılıklı fayda elde edilen değişim programları, bireyler ve ülkeler arasında uzun süreli ve kalıcı ilişkilerin kurulmasında katkı sağlamaktadır.

4.2.9 Kütüphanecilik Bursları

Kütüphanecilik bursları da hem mesleki alanından hem de farklı disiplinlerden profesyonellerin eğitim, deneyim, sosyal ve kültürel iletişimin artırılması, bilimsel ve entelektüel alışverişin kolaylaştırılması amacıyla sürdürülen kütüphane diplomasisi faaliyetleri arasında yer almaktadır.

Paris'teki Amerikan Kütüphanesi, 2013 yılından itibaren uygulamaya koyduğu “Ziyaret Bursu” programı ile araştırmacı ve yazarlara Amerikan Kütüphanesi'nde en az bir ay sürecek boyunca yaratıcı bir proje gerçekleştirme fırsatı sunmaktadır. Kitap, film veya müzik eseri ya da kütüphanenin koleksiyonları, araştırma kaynakları ve kullanıcıları üzerine odaklanması beklenen proje kapsamında misafir araştırmacıların seyahat ve konaklama masrafları karşılanmakta, yürütülen projenin kütüphanede sunulması ve kütüphane kullanıcılarının ortak ilgi alanına giren bir konu üzerinde çalıştay düzenlemesi gibi etkinlikler desteklenmektedir (American Library in Paris, 2023). British Library de kütüphane merkezli projeler için çeşitli burs programları ve kütüphane koleksiyonlarını kullanan bireysel araştırmacılar için hibeler sunmak üzere çeşitli ortaklar ve fon sağlayıcılarla çeşitli burslar sunmaktadır.

Bu örneklerin yanında ABD, Almanya, Çin ve Güney Kore gibi ülkeler de dünyanın her yanından kütüphanecilere ve kütüphanelerinde çalışma yapacak farklı meslek alanlarından araştırmacılara yönelik kısa ve uzun dönemli burs programları yürütmektedir.

4.2.10 Kütüphane Ziyaretleri

Kütüphane diplomasisi faaliyetlerinden biri de yabancı ülkelere gelen eğitim, bilim, kültür, sanat, spor, ekonomi, politika vb. alandaki kişi ve/veya heyetler tarafından kütüphanelere yapılan resmi ziyaretlerdir. Bu ziyaretler iki farklı kültürün birbirini tanıması için uygun ortam sunarken, yeni iş birliği imkânlarının da kapısını aralamaktadır. Aynı şekilde yerelde tanınan akademisyen, yazar, sanatçı, siyasetçi, sporcu gibi önemli şahıslar tarafından yapılan ziyaretler de kütüphanelerin toplumda daha çok tanınmasına, eğitim ve kültürel hayata sunduğu katkının yanında kültürler arası barış ve anlayış ortamının oluşmasına katkı sağlamaktadır.

Günümüzde birçok ülkede kütüphaneler, ülkeyi ziyaret eden siyaset, kültür, sanat, spor alanından önemli kişilerin gezi programlarında yer almaktadır.

Mısır'daki İskenderiye Kütüphanesi, tarihi arka planından kalan miras ile dünyanın en bilinen ve dikkat çeken kütüphanelerinden biridir. Tarihteki önemine atıfla yeniden inşa edilen kütüphane bu yönüyle araştırmacıların dışında tüm dünyadan araştırmacı olmayan ziyaretçilerin de ilgisini çekmektedir. Her yıl çok sayıda ziyaretçi ağırlayan kütüphanede, kütüphaneciler turistlere rehberlik etme konusunda eğitilmiştir. Kütüphane içinde yer alan bilgilendirme masalarında Arapça, İngilizce, Fransızca, İtalyanca ve İspanyolca dillerinde hizmet veren profesyonel rehberler eşliğinde kütüphane turları gerçekleştirilmekte ve ayrıntılı bilgi sunulmaktadır (Tosic and Lazarevic, 2009, s. 11).

En güncel örneklerden biri olarak ülkemize gelen resmi heyetler Ankara'daki Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesini ziyaret etmekte kütüphane binası ve koleksiyondaki eserler hakkında bilgi almakta ve memnuniyetlerini belirterek ayrılmaktadırlar. Aynı şekilde Katar Milli Kütüphanesi de Katar Foundation tarafından düzenlenen özel turlarla gezilebilmekte ve ülkenin yumuşak gücü ve kültürel diplomasi aracı olarak kullanılmaktadır.

4.2.11 Mesleki ve Bilimsel Etkinlikler

Kongre, konferans, fuar vb. toplantı ve etkinlikler, bilimsel, ekonomik ve mesleki etkilerinin yanında düzenlendikleri ülke ve şehirlere yaptıkları tanıtım katkısıyla da önemlidirler. Dünyanın farklı ülkelerindeki kütüphaneci ve alan uzmanı akademisyenlerin katıldığı uluslararası kongre, konferans ve fuarlar bir yandan katılımcıların mesleki eğitim, gelişim, ağ kurma ve yeni iş birliği fırsatlarından yararlanmalarına imkân sunarken diğer yandan da hem ev sahibi ülke, şehir, kütüphane ve kütüphaneciler için olumlu imaj oluşturmakta hem de için kütüphane diplomasisi faaliyetinin gerçekleştirilmesini sağlamaktadır.

Bu anlamda Çin hükümetinin, Pekin'deki 1996 IFLA konferansında kütüphaneleri ve kütüphaneciliği ülkedeki en önemli gündem olarak merkeze alması iyi bir örnektir. Konferansın gerçekleştirildiği yılın başlarında hükümet, 2010 yılına kadar her Çin köyüne ve kasabasına kadar kütüphaneler getirmek için yeni bir ulusal program ilan etmiş, konferans faaliyetleri her sabah ve akşam ulusal televizyondan tüm ülkeye yayınlanmıştı. Çinli kütüphaneciler de konferans boyunca bütün programlara önemli katkılarda bulunmuşlar ve kültür turlarına geniş katılım sağlamışlardı (Wedgeworth, 1998, s. 6). International Federation of Library Associations and Institutions World Library and Information Congress (IFLA WLIC) gibi SILF (Shanghai International Library Forum), Working Internationally for Libraries ve ALA Yıllık konferansları gibi önemli organizasyonlar kütüphane diplomasisi ulusal ve uluslararası bilimsel ve mesleki toplantılara örnek gösterilebilir.

4.2.12 Teknik Yardımlar / Teknik İş Birlikleri

Teknik yardımlar hedef ülkenin ya da ülkelerin bilgi birikimi, teknik kapasitesi, üretime ilişkin yetenekleri gibi unsurlarını arttırmaya yönelik faaliyetlerin bütünü olarak kabul edilmektedir. Ülkedeki öğrenciler için oluşturulan burs ve fonları, kurumsal kapasite geliştirme programları, meslek edindirme gibi eğitimleri, bu eğitimler kapsamında verilen ekipman ve malzeme desteklerini, eğitmen/öğretmen görevlendirmelerini, kapasite geliştirmeye yönelik yayın basımını, seminer, sempozyum, konferans gibi bilimsel ve kültürel etkinlikler, matematik olimpiyatları gibi ödüllü yarışmalar ve benzeri tüm faaliyetler teknik yardım olarak değerlendirilmektedir (Ünal, 2016, s. 274).

Başlangıçta dış yardım başlığıyla adlandırılan bu yardımlar bugünkü anlamda kurumsallaşmaya başladığı dönemde, uluslararası kalkınma yardımları olarak kavramsallaşmış, günümüzde ise teknik yardım / iş birliği olarak isimlendirilmiştir. Uluslararası iş birlikleri ve ya ikili ilişkilerle bir ülkenin başka ülke ya da ülkelere yaptığı teknik yardımlar da bu kapsamda dâhil edilmektedir. Bu destekler, uluslararası literatürde yaygın olarak kalkınma yardımları olarak ifade edilse de tarihi süreçte teknik yardımlar, uluslararası yardımlar, deniz aşırı yardımlar gibi farklı isimlerle de anılmaktadır (İpek, 2020, s. 20).

Genellikle az gelişmiş, yoksul ya da gelişmekte olan ülkeler için yapılan, yatırım imkânları ve insan kaynağı özelinde dâhilinde tüm kaynaklarını en verimli şekilde kullanmaları adına gelişmiş ülkeler tarafından yapılan yardımlar ile ülkelerin kalkınmalarına destek sağlamanın yanında insan eğitimi ve gelişimini gözeterek teknik açıdan kapasitelerinin artırılması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda ulaşılmak istenen modern teknolojiler gelişmiş ülkeler vasıtasıyla iş birliği programları dâhilinde az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere aktarılmaktadır (Yelek, 2020 s. 27). Gelişmiş ülkeler az gelişmiş ülkelere yönelik iki taraflı anlaşmalarla da teknik yardım yapabilirler. Örneğin; ABD'nin Uluslararası Kalkınma Ajansı vasıtasıyla gerçekleştirdiği mali yardımların yanında teknik yardımlar yaptığı da görülmektedir. Benzer şekilde Türkiye, Türk Cumhuriyetleri ve Afrika ülkelerindeki öğrencilere hem eğitim hizmeti sağlamakta hem de eğitim programları düzenleyerek çeşitli alanlarda teknik eğitim desteği faaliyetlerinde bulunmaktadır (Özmutlu, 2010, s. 97). Uluslararası teknik yardımlar, yalnızca kalkınma hedeflerine ulaşmak için bir araç değil, aynı zamanda kültürel diplomasi bağlamında ülkeler arası ilişkileri geliştiren önemli bir mekanizma olarak da rol oynamaktadır. Bu yönüyle teknik yardımlar devletlerin veya kurumların bilgi ve uzmanlıklarını paylaşarak diğer ülkelerle ilişkilerini güçlendirmesinde köprü işlevi görmektedir.

Kütüphaneler açısından bakıldığında bilginin ve kültürün korunması, yayılması ve erişilebilir kılınması açısından vazgeçilmez kurumlar olan kütüphaneler dünyanın her yerinde aynı imkânlara sahip değildir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, kütüphane altyapılarının eksikliği ve teknolojik imkânsızlıklar, bilgiye erişim açısından ciddi bir engel oluşturmaktadır. Bu noktada uluslararası teknik yardımlar önem kazanmakta; altyapı ve donanım kurulumu, mesleki eğitim, dijitalleştirme ve teknoloji transferi gibi

birçok alanda yapılan desteklerle kütüphane diplomasisi anlamında faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Hem yerel hem de evrensel anlamda kültürel mirasın korunmasını sağlayan bu tür çalışmalar, iş birliği yapılan ülke kütüphaneleri ve kamuoyları tarafından beğeniyle karşılanmakta, karşılıklı bir bağ kurulmasına ve sempatiye neden olmaktadır. Dünyada farklı uygulama örnekleri bulunan kütüphanecilik alanındaki teknik yardımlar ülkemiz aktörleri tarafından da Balkanlar, Türk Dünyası ve Afrika ülkeleri özelinde sıklıkla tekrarlanmaktadır.

4.3 Küreselleşme ve Kütüphaneler

Değişim ve dönüşümün çok hızlı bir şekilde gerçekleştiği günümüz dünyasında küreselleşme kavramını incelemekten uluslararası ilişkilerini anlayıp değerlendirmemiz neredeyse imkânsızdır. Özellikle 1980’li yıllardan itibaren etkisini daha çok hissetmeye başladığımız gelişmeler bize küresel bir dünyada yaşadığımızı ve bu dünyanın yaşanan hızlı değişimlerle süreklilik arz eden çok boyutlu krizler tarafından şekillendiğini göstermektedir (Keyman, 2019, s. 509). Bu değişim ve dönüşüm süreci, küreselleşme kavramının sanayi devrimi sonrası dönemde ortaya çıkan dinamikleriyle birlikte daha geniş bir bağlamda ele alınmasını gerektirmiştir.

Küreselleşme sanayi çağının sonucu olarak ortaya çıkan bir kavram olmakla beraber esas itibarıyla II. Dünya Savaşı sonrası kendini etkin bir şekilde hissettirmiş bir olgu olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda dünya ölçeğinde sosyal, kültürel, ekonomik, politik, teknolojik ve ekolojik boyutlarda bir bütünleşmeyi ifade eden küreselleşme çok boyutlu bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Tuğrul, 2018, s. 294).

Küreselleşme konusunda yapılan araştırma ve tartışmalarda birbirinden farklı yaklaşımlar mevcuttur. Bu nedenle kavramın herkes tarafından kabul edilen ortak bir tanımı yoktur. Günümüzde ekonomiden, siyasete, kültürden sosyolojiye, coğrafyadan, teknolojiye kadar oldukça yaygın bir kullanımı olan küreselleşme kavramının literatürde birbirinden farklı bakış açılarına sahip tanımları bulunmaktadır. Küreselleşmenin çok boyutlu bir yapısı bu eksenlerdeki tanımların da yapılmasına neden olmuştur (Robenson, 1999, s. 10). Kavramın tanımlanmasına ilişkin yaklaşımlar farklı disiplinlerin perspektiflerine göre değişkenlik göstermektedir. Ekonomistler kavrama daha çok piyasa mantığı çerçevesinden yaklaşırken, sosyal bilimciler insan merkezli bir bakış açısını benimsemekte; ideolojik zeminde duranlar ise milli ve kültürel değerleri ön

plana çıkarmaktadır. Giddens'e göre küreselleşme, bir ülkede meydana gelen olayların dünyanın başka ülkelerindeki olaylar üzerinde etkili olmasını ya da ülkenin kendi sınırları dışında meydana gelen olaylardan etkilenmesini sağlayan ilişkilerin yoğunluk kazanmasıdır (Giddens, 1990, s. 64). Bu çeşitlilik, küreselleşme kavramının farklı disiplinlerde farklı boyutlarda ele alındığını göstermektedir.

Kavramın ilk ortaya çıkışından itibaren yapılan tanımlarda genellikle ekonomik ve politik boyut ile olsa da günümüzde kültür boyutu üzerinde de sıklıkla durulmaktadır. Bu anlamda yapılan tanımda King küreselleşmeyi “politik ve ekonomik sistemin bir ürünü olan kültürel bir sistem” olarak ifade etmektedir (King, 1998, s. 81). Bu yaklaşıma göre ekonomik ve politik faktörler kültürü biçimlendirmektedir.

Kültürel yapının ekonomik unsurlar tarafından belirlenmesi tüketim kültürü tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Tüketim kültürünün tüm dünyada hızla ve benzer biçimde yaygınlaşması “dünyanın küçülmesi” olarak ifade edilmektedir (Robertson, 1999, s. 40). Küreselleşme sürecinde teknolojinin ilerlemesi ve ulaşım imkânlarının artması ile dünya bir taraftan gittikçe küçülürken bir taraftan da farklılıklar öne çıkmaktadır (Sarıtaş, 2009, s. 400). Küreselleşme ile teknoloji arasında oluşan sıkı ilişki, teknolojiyi üreten, geliştiren ve ihraç eden ülkelere ilerleme ve gelişme imkânı tanırken diğer ülkeleri teknoloji sadece tüketen, gelişmiş ülkelere bağımlı hale getirmiştir. Bu yönüyle eleştiri oklarını üzerine çeken küreselleşme, gelişmiş ülkelerin lehine işlemekte, teknolojiye sahip olabilenler ile olamayanlar arasında hem gelir dağılımı hem de bilgiye sahip olma anlamında eşitsizlik ve uçurumlar oluşturmaktadır. Bu olumsuzlukların yanında küreselleşmeyi hızlandıran teknolojik ilerlemeler zaman ve emek kaybını azaltarak, altyapı ve ulaşım maliyetlerini düşürmekte, haberleşme ve bilgi teknolojilerindeki gelişmeler bilginin hızlı erişilebilir ve kolay yaygınlaştırılabilir olmasını sağlamaktadır (Sarıtaş, 2009, s. 405).

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler, hizmetlerin bilgi temelli bir yapıya dönüşmesini beraberinde getirmiştir. Bu dönüşüm, kullanıcı, tüketici ya da müşteriyle kurulan ilişkilerin de bilgi merkezli bir anlayış çerçevesinde şekillenmesine neden olmuştur. Söz konusu gelişmeler, bilgi merkezlerinin bilgi çağındaki stratejik rolünü daha da görünür kılmakta ve bu merkezlerin toplumsal yapı içerisindeki önemini artırmaktadır. Özellikle dijital teknolojilerin yön verdiği değişim ve dönüşüm süreçleri,

bilginin elde edilmesi, iletilmesi ve erişilmesi önündeki zaman ve mekân sınırlılıklarını büyük ölçüde ortadan kaldırarak dünyayı adeta küresel bir köy haline getirmiştir. Bilgiye erişim ve paylaşımın önündeki engellerin azalması, bilgi üretiminde de kayda değer bir artışı beraberinde getirmiştir (Polat ve Akkaya, 2018, s. 535). Kütüphaneler ve kütüphaneciler de bu değişim rüzgârından nasibini almıştır.

Bu süreçte geleneksel kütüphaneler, sanal, dijital, elektronik ve hibrit formatlara dönüşerek, bilgi çağının gereksinimlerine uyum sağlamıştır. Kütüphanecilik mesleği de bilgi yöneticisi veya siber kütüphaneci gibi yeni roller kazanmıştır. Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler, İnternet ve dijital platformlar aracılığıyla bilgi kaynaklarına küresel çapta erişim imkânları artmış, dijital kütüphaneler yaygınlaşmıştır. Bu durum, kütüphaneleri hem fiziksel alan kısıtlamalarından kurtarmış hem de sayısallaştırma süreçlerini hızlandırmıştır. Kullanıcıların da bu süreçte bilgi arama alışkanlıkları değişmiş, doğru bilgiye hızlı ve kolay erişim gibi yeni zorluklar ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, kütüphaneciler de kullanıcı memnuniyetini merkeze alan bilgi danışmanları olarak yeni rollere sahip olmaya başlamışlardır.

4.4 Dış Politika Aracı Olarak Kütüphaneler

Uluslararası ilişkiler alanında son dönemde yaşanan kuramsal ve kavramsal tartışmalar devletlerin dış politika yaklaşımlarının da yeniden yorumlanması ihtiyacını doğurmuştur. Özellikle uluslararası sistemlerde yaşanan değişimlerin neden olduğu yeni siyasal sosyal, kültürel, askeri ve ekonomik gelişmeler devletlere daha aktif kullanacakları yeni dış politika araçları sağlamakla kalmamış aynı zamanda onlara içinde bulundukları dünyanın yeniden değerlendirilmesi fırsatını da beraberinde getirmiştir. Bu değerlendirmelerin sonunda özellikle kurumsal eyleme dönüştürülen düşüncelerin uluslararası ilişkiler alanında oldukça etkili olduğu görülmüştür.

Dünyadaki ilk örneklerle bakıldığında, kütüphaneler, müzeler ve benzeri kültürel kurumların, devletler ve çeşitli kuruluşlar arasındaki diplomatik ilişkilerde uzun bir süredir kültürel elçiler ve dış politika araçları olarak işlev gördüğü tespit edilmektedir. Başlangıçta bu kurumların dış politika ve kamu diplomasisindeki rolleri sıklıkla kültürel emperyalizm ve propaganda kavramlarıyla ilişkilendirilmiş olsa da alandaki bazı çalışmalar, kütüphanelerin müzelerle birlikte bünyelerinde barındırdıkları eğitici, yaratıcı ve yenilikçi potansiyelin hem kendi toplumları hem de kültürler arası iş birlikleri

açısından değerli birer araç olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, söz konusu kurumların ülkelerin dış politika hedeflerine ulaşmasında ve kültürel diplomasi programlarının icrasında, özellikle ulusal kültürün tanıtımı ve ulusal kimlik ile ideallerin yabancı kamuoylarına aktarılması süreçlerinde merkezi bir rol üstlendiği kabul edilmektedir (Mariano ve Vårheim, 2022, s. 659). Nitekim Ekşi de bu durumu “müze ve kütüphane diplomasisi” olarak kavramlaştırmakta ve kütüphane ile müzelerin dış politika ve kültürel ilişkiler amacıyla kullanımını bu şekilde tanımlamaktadır (Ekşi, 2023, s. 347).

Geleneksel diplomasi anlayışında, dünya çapındaki devlet aktörleri, dünya genelinde diyalog ve anlayış oluştururken ulusal çıkarlarını ilerletmek için elçiliklerde, konsolosluklarda ve kültür merkezlerinde kültürel, ekonomik ve bilimle ilgili farklı birimler oluşturmuşlardır (Cull, 2008; Gienow-Hecht ve Donfried, 2010; Laugesen, 2010; Maack, 2001; Robbins, 2007). Benzer şekilde, uluslararası kurumlar, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve araştırma enstitüleri gibi devlet dışı aktörler ile iş dünyası ve medya temsilcileri de küresel arenada kültürler arası politikalar geliştirerek yeni diplomasi alanına katkı sunmaya çalışmışlardır (Chambers, 2016; Reimann, 2004; Snow ve Cull, 2020). İçinde bulundukları toplumların eğitim, bilim, kültür sanat gibi değerlerinin ve tarihsel gelişim süreçlerinin hafızası konumundaki kütüphaneler (Yılmaz, 2019, s. 204) ve diplomasi alanındaki diğer aktörlerin katkısı, gerçek dünyadaki zorlukları çözmede, uluslararası sistemde iletişim kurma ve ortaklığı ilerletmede önemli rol oynamaktadır (Knapp, 2018; Melissen, 2005, Mariano, 2022b, s. 98).

4.5 Kütüphane Diplomasisini Etkin Olarak Kullanan Ülkeler

4.5.1 Fransa

Fransa hem kültürü hem de kütüphaneleri diplomasi aracı olarak kullanan ilk ülkedir. Bu nedenle kütüphaneler ve bilgi hizmetleri üzerinden yürüttüğü kültürel diplomasi çalışmaları açısından da oldukça zengindir. Afrika ve diğer kıtalarda bulunan kolonilerinde açtığı kütüphaneler bir süre sonra yerel halka da açık hale getirilerek tıpkı halk kütüphaneleri gibi hizmet vermeye başlamıştır. Bu süreç yerel halklarda eğitim ve kültürel amaçlı bilgiye erişim imkânı sunarken diğer taraftan da Fransız kültürünün yaygınlaşmasına yardımcı olmuştur. Bugün dünyada oldukça geniş bir ağa sahip olan

bu kütüphaneler bulundukları ülkeler ile Fransa arasında kültürel bağların artmasına hizmet etmektedir (Maack, 2001, ss. 77-78). Fransa'nın kütüphane diplomasisi olarak nitelendireceğimiz faaliyetler, bir asırdan uzun süredir çeşitli statü ve misyonlara sahip kültür ve araştırma kuruluşları etrafında inşa edilmiştir.

Fransa, 160'tan fazla ülkede faaliyet gösteren, Fransız Enstitüsü, Fransız Araştırma Enstitüsü, Fransız Kültür Merkezi, Alliance Française gibi kurumların '500'den fazla şubesi ile geniş bir kültürel ağa sahiptir. Bu kuruluşların yaklaşık 400'ü ziyaretçilerine kütüphanesi hizmeti sunmaktadır. Buradaki kütüphaneler, Fransız medya kütüphanelerinin uluslararası ağını oluşturmaktadır. Önceden Fransa Dışişleri Bakanlığı (Ministère de l'Europe et des Affaires Etrangères –MAEE)'nin Medya Kütüphaneleri Ofisi tarafından koordine edilen bu ağın yönetimi, günümüzde Fransız Enstitüsü tarafından üstlenilmektedir. Dijital teknolojiyi ve entelektüel tartışmaları merkezine alan Fransız Enstitüsü, Kitap ve Bilgiyi Yaygınlaştırma Bölümü bünyesinde yürütülen bu görevler, uluslararası iş birliği süreçlerini güçlendirmektedir (Jagu, 2011, s. 131).

Fransız medya kütüphaneleri ağı, büyükelçiliklerin liderliğinde faaliyet gösteren kültür merkezleri ve bağımsız kurumların kütüphanelerini kapsamaktadır. Bu kütüphaneler, bilgi paylaşımını ve kültürel diplomasi faaliyetlerini destekleyen çekici ve dinamik mekânlar olarak tasarlanmakta aynı zamanda Fransız dilinin ve kültürünün yurt dışındaki etkisini artırmak amacıyla zengin bir koleksiyon ile kullanıcı hizmeti vermektedir. Enstitü, medya kütüphanelerinin gelişimi için üç temel müdahale alanı belirlemiştir. Bunlar, mesleki eğitim, ağ için dijital ve fiziksel araçların geliştirilmesi ve Medya Kütüphanesi Destek Planı aracılığıyla modernizasyon projelerine finansman sağlamaktır (Jagu, 2011, s. 132). Bu üç alan Enstitü'nün medya kütüphanelerini hem uluslararası aktörlerle etkileşimi güçlendiren dinamik merkezler hâline getirmeyi hem de yerel paydaşlarla sürdürülebilir iş birlikleri geliştirmeyi amaçlayan stratejik bir çerçeve oluşturmasını sağlamaktadır.

Fransız Enstitüsü, kültürel iş birliği girişimlerinin merkezinde yer almakta ve kütüphaneler aracılığıyla yerel ortaklarla projeler geliştirmektedir. Kütüphanecilikle ilgili konular için bir proje yöneticisi atanarak, uluslararası projelerin koordinasyonu sağlanmakta; yerel yönetimler ile kültürel değişim projeleri hazırlanmakta ve kamuya açık kütüphanelerin uluslararası iş birliği fırsatlarına erişimini desteklemektedir (Jagu,

2011, s. 133). Bu sistem sayesinde Fransız Enstitüsü, medya kütüphaneleri etki odaklı sürdürülebilir projeler hayata geçirmektedir.

Madrid'deki medya kütüphanesinin yerel yönetimle birlikte çok kültürlü kütüphaneler üzerine seminer düzenlenmesi, Rio'daki Maison de France'ın Brezilya Ulusal Kütüphanesi ile ortak projeler geliştirmesi, Almanya'da kütüphane kataloglarının entegrasyonu, Çin Ulusal Kütüphanesi'nde mesleki toplantıların düzenlenmesi, Danimarka ve Meksika'da kütüphaneler arası ödünç verme hizmeti, Fas Kraliyet Kütüphanesi personeline dijitalleştirme eğitimi verilmesi gibi faaliyetler bu kapsamda yapılan çalışmalardır (Jagu, 2011, ss. 134-135). Bunlar Fransız kütüphane diplomasisinin ne kadar geniş bir coğrafyada etkin olduğunu göstermektedir.

Fransa'nın bir başka kütüphane diploması aracı da burs programlarıdır. Bu programlardan biri olan ve Paris Amerikan Kütüphanesi tarafından yürütülen “Ziyaret Bursu Programı”, “kültürler arası entelektüel söylemi zenginleştirmek” amacıyla 2013'de başlatılmıştır. Dünyanın her bölgesinden araştırmacı, yazar ve sanatçılara açık bir program için adayların bir kitap projesi, kurgu veya kurgu dışı ya da uzun metrajlı bir belgesel film üzerinde çalışıyor olması beklenmektedir. Burs başvuruları ilkbahar ve sonbahar dönemi olmak üzere yılda iki kez açılmaktadır. Programa kabul edilen adayların 1 ay süreyle bulunacakları Paris'te Amerikan Kütüphanesi ev sahipliğinde, düzenlenen etkinliklere katılmaları ve kütüphanenin çalışmalarına destek vermeleri gerekmektedir (American Library in Paris, 2023).

Fransa Dışişleri Bakanlığı ve Ulusal Bilimsel Araştırmalar Merkezi tarafından desteklenen ve ülkemizde de bir şubesi bulunan Fransız Anadolu Araştırmaları Merkezi de Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu, sanat tarihi, arkeoloji, antik bilimler gibi konularda araştırma yapan yerli ve yabancı bilim insanlarına burs ve konaklama imkânlarının yanı sıra çalışmalarında yararlanmak üzere zengin kütüphanelerinden yararlandırmaktadır (Çelik, 2016, para. 12).

Fransa'nın son yıllarda popülerlik kazanan başka hizmeti de, edebiyat, haber, sinema ve müzik gibi farklı içerik türlerine dünyanın herhangi bir ülkesinden uzaktan erişim sağlayan Culturethèque platformudur. Bu platform, Fransız Milli Görsel-İşitsel Enstitüsü (Institut National de l'Audiovisuel -INA), Fransız Milli Kütüphanesi (Bibliothèque Nationale de France -BNF), Gallica, Uluslararası Felsefe Koleji (Collège

International de Philosophie -CIP), Shoah Memorial ve Universcience gibi birçok kurum tarafından desteklenmektedir (Gutierrez and Boj, 2016 s. 8).

4.5.2 İngiltere

İngiltere'nin kütüphane diplomasisi konusunda en önemli kurumu British Council'dır. 1934'te The British Committee for Relations with Other Countries adıyla kurulan ve daha sonra adı British Council (BC) olarak kısaltılarak yapılandırılan merkezin ana faaliyetlerinden biri de yurt dışında Britanya kütüphaneleri kurmaktır. Dünyadaki en yaygın yabancı kültür merkezlerinden biri olan British Council özellikle 2. Dünya savaşıdan sonra dünyanın çeşitli ülkelerinde dil eğitimi programları başta olmak üzere çeşitli kültür ve sanat faaliyetleri ile İngiliz dili ve kültürüne katkı sunmaktadır. Kurum bu çalışmalar kapsamında merkezleri içinde zengin kütüphaneler oluşturmuş ve bu kütüphaneleri yumuşak gücünün bir parçası olarak kullanmıştır.

Ülkemizde ilki 1940 yılında Micheal Grant tarafından açılan British Council, Türkiye ile İngiltere arasında kültür ve eğitim alanındaki ilişkileri geliştirmek amacıyla kurulmuştur. Kurum hizmete girdiği ilk yıllarda 8000'den fazla memur ile İngilizce öğretmenlerine yönelik olarak İngilizce dil eğitimleri düzenlemiş; bu çalışmalarını desteklemek amacıyla bir de büyük bir kütüphane hizmete açılmıştır (Er, 2018, s. 30). İzleyen yıllarda İstanbul, Ankara, İzmir, Adana gibi şehirlerde kültür merkezleri içinde yerel halka hizmet veren İngilizce yayınlardan oluşan kütüphaneler açılmış, halkevlerinde de dil eğitimlerini desteklemek amacıyla İngilizce kütüphaneleri hayata geçirilmiş, fotoğraf sergileri ve benzeri etkinliklerle dil ve kültürel alanında faaliyetler yürütülmüştür (Malkoç, 2009, s. 25). British Council 1950'li yılların başında da bütçe kesintileri nedeniyle Avrupa'da bulunan merkezlerindeki kütüphane faaliyetleri durdurmak zorunda kalmış ya da tamamen kapatmıştı (Barnicot, 1951, s.147). Ülkemizde hizmet veren İzmir ve Adana British Council kütüphaneleri de bu dönemde kapatılmıştır. Bulundukları ülkelerde uzun yıllar yoğun ilgi gören diğer kütüphaneler de 2000'li yılların başlarında alınan bir kararla kapatılmaya başlanmıştır. Bu kararın alınmasında kütüphanelerin dijital ortamda hizmet vermeye başlamasının yanında işletme maliyetlerinin yüksekliğinin rol oynadığı düşünülmektedir.

Günümüzde, eğitim, kültür ve eğlence kaynaklarını herkesin kullanımına sunmak için yenilikçi uygulamalara yönelen British Council, birçok merkezde dijital kütüphane oluşturmaya başlamıştır.

Hindistan ve Sri Lanka'da üç, Pakistan'da iki, Myanmar'da ise bir şehirde fiziksel mekânlara sahip olan British Council kütüphaneleri; kullanıcıların kendilerini ifade edebilecekleri başkalarıyla etkileşim kurabilecekleri atölyeler ve çeşitli kültür sanat etkinliklerine katılabilecekleri sosyal alanlar sunmaktadır. Yangon'daki çocuk kütüphanesi ülkenin en kapsamlı çocuk kütüphanesidir. Buradaki kütüphanede evlere kitap teslim hizmeti de sunulmaktadır. Son dönemde oluşturulmaya başlanan ve 7/24 hizmet veren dijital kütüphaneler, günlük gazetelere, akademik ve popüler e-dergilere, sesli kitaplara, İngiliz Edebiyatı örneklerine ve dil öğrenme kaynaklarına erişim imkânı sunmaktadır. 31 ülkede ücretli ve ücretsiz hizmet veren bu kütüphanelere, kullanıcılar uygulama üzerinden erişim sağlayarak okuma, oyun oynama, profesyonel eğitimlere katılma, film ve tiyatro yapımları izleme gibi aktivitelere katılabilmektedir (British Council, 2025).

British Council, günümüzün gelişmiş teknolojik olanaklarından yararlanarak daha kapsamlı bir kitleye erişmeyi amaçlamakta ve bu doğrultuda başarılı projeler hayata geçirmektedir. Kurum, hizmetlerini daha geniş bir kullanıcı kitlesine ulaştırmak amacıyla çevrimiçi ve uzaktan eğitim metotları ile özel olarak tasarlanmış dijital kütüphane benzeri yenilikçi adımlar atmayı planlamaktadır (Leonard vd., 2002, s. 20).

İngiltere'nin kütüphane diplomasisinin etkili aktörlerinden biri de CILIP (Chartered Institute of Library and Information Professionals) olarak bilinen Kütüphane ve Bilgi Profesyonelleri Yetkili Enstitüsü'dür. Birleşik Krallık'taki kütüphane ve bilgi yönetimi alanındaki profesyoneller için en büyük meslek kuruluşu konumunda olan Enstitü, kapsamlı bir vizyon ve eylem planı kütüphane diplomasisi anlamında uluslararası stratejini şekillendirmiştir. Bu strateji küresel kütüphane, bilgi ve bilgi yönetimi topluluklarını ortak değerler çerçevesinde bir araya getirmeyi ve mesleğin insan hakları, kapsayıcılık ve adalet temelinde gelişmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

CILIP, uluslararası iş birliklerini güçlendirmek, bilgi profesyonellerinin gelişimini desteklemek ve sürdürülebilir kalkınmaya katkı sunmak için çeşitli hedefler belirlemiştir. Bu stratejinin temelinde, mesleki etik ilkeleri benimseyen, topluluklara

kaliteli hizmet sunan ve profesyonelliği en üst seviyeye taşıyan bir yaklaşım bulunmaktadır. Bilgi profesyonellerinin yalnızca teknik bilgiye sahip olmaları değil, aynı zamanda toplumsal fayda yaratmaları ve liderlik vasıflarını geliştirmeleri beklenmektedir. CILIP bu kapsamda, kütüphane ve bilgi yönetimi alanındaki uzmanların mesleki gelişimini teşvik etmek için eğitim, akreditasyon ve uluslararası iş birlikleri gibi araçları etkin bir şekilde kullanmakta, dijital içerikler ve konferanslar gibi platformlar aracılığıyla kütüphane ve bilgi uzmanlarının güncel gelişmelerle uyumlu şekilde ilerlemesini sağlamaktadır. Uluslararası ortaklıklar, CILIP'in stratejisinin temel taşlarından biridir. Küresel ölçekte etkileşim sağlamak ve bilgi paylaşımını artırmak adına farklı ülkelerdeki meslek kuruluşlarıyla iş birliği yapılmakta, projeler geliştirilmektedir. IFLA gibi uluslararası kuruluşlarla kurulan bağlantılar, bilgi profesyonellerinin dünya çapında daha etkin bir rol üstlenmesini ve bu temsillerle ülkenin imaj ve itibarının artmasını sağlamaktadır. Ayrıca, İngiltere'nin kütüphane diplomasisi, doğal ve insan kaynaklı krizler sırasında yardıma ihtiyacı olan ülkelere destek sağlamakta, bilgiye erişimi kolaylaştırmak ve bilgi profesyonellerinin kriz yönetimi konusundaki kapasitelerini güçlendirmek için çalışmalar yürütmektedir. Bu stratejinin uygulanması, dünya genelinde kütüphaneci ve diğer bilgi profesyonellerinin ortak bir vizyon doğrultusunda hareket etmelerini sağlamaktadır. CILIP'in liderliğinde yürütülen bu süreç, kütüphane ve bilgi yönetimi alanında daha etkili, sürdürülebilir ve kapsayıcı bir yapının oluşturulmasına katkıda bulunmakta, uluslararası alanda mesleki iş birliklerini ve bilgi paylaşımını kolaylaştırmaktadır (CILIP, 2024).

İngiliz Milli Kütüphanesi (British Library) AR-GE birimi tarafından hazırlanan yürütülen çeşitli burs programları bulunmaktadır. Uluslararası araştırmacılar ve meslek profesyonellerini desteklemek amacıyla hazırlanan bu programlar ile araştırmacılara kütüphane kaynakları ile çalışma imkânı sunulurken meslek profesyonelleri için kariyer gelişimi, uluslararası tecrübe paylaşımı ve iş birliği imkânlarının arttırılması amaçlanmakta, kütüphaneler yoluyla uluslararası diplomasi faaliyeti sürdürülmektedir.

British Library tarafından 2004 yılından beri yürütülmekte olan “Tehlike Altındaki Arşivler Programı” (The Endangered Archives Programme -EAP), dünya genelinde yok olma, ihmal veya fiziksel bozulma tehlikesi altındaki arşivlerin dijitalleştirilmesini destekleyen bir hibe programıdır. Kültürel mirasın korunması ve bilgiye açık erişimin teşvik edilmesi amacıyla faaliyet gösteren Arcadia Vakfı'nın desteği ile yürütülen

program kapsamında şimdiye kadar 500 projeye hibe sağlanmış, 13 milyondan fazla görsel ile 35.000 ses kaydının dijitalleştirilmesine yardımcı olunmuştur (British Library, 2024). Tehlike Altındaki Arşivler Programı, İngiliz kütüphane diplomasisine uluslararası kültürel iş birliği ve bilgi paylaşımı alanında liderlik vasfı kazandırmış; kültürel mirasın korunması, bilgiye erişimin arttırılması ve yerel kimliklerin güçlendirilmesi gibi faydalarının yanında uluslararası alanda İngiltere'nin yumuşak gücünü kuvvetlendiren bir faaliyet olarak öne çıkmıştır.

4.5.3 Almanya

Almanca'nın tüm dünyada öğrenilmesini teşvik etmek ve uluslararası iş birlikleri vasıtasıyla Almanya'nın sosyal, kültürel, eğitim ve politikasına dair bilgiler aktarmak (Sacker, 2005, s. 2) amacıyla kurulan Goethe Enstitüsü, Alman kütüphane diplomasisinin de amiral gemisi konumundadır. Enstitü kütüphaneleri, tüm dünyada Almanca kitapların başka dillere çevrilmesi konusunda çalışmalar yaparak, Almanca konuşmayanlar için çağdaş Alman edebiyatına, çocuk ve gençlik edebiyatına ve akademik ve kurgusal olmayan çalışmalara daha kolay erişim imkânı sunmaktadırlar. Enstitü kütüphaneleri ayrıca yerel kütüphaneler ile yayın değişimleri yapmakta, yerel meslek dernekleri ile ortak etkinlikler düzenlemektedirler. 2014'de Vietnam Danang şehrinin 600 fotoğrafını içeren bir kitabın basımı, 2016'da Mandalay, Myanmar'da düzenlenen kukla festivali organizasyonu, Nijerya'daki fotoğraf sergisi gibi etkinlikler Goethe Enstitülerinin kütüphane diplomasisi uygulamalarına örnek teşkil etmektedir (Gutierrez ve Boj, 2016, ss. 8-9).

Enstitü 1957' den beri ülkemizde de faaliyet göstermektedir. Türkiye'de Alman kültürünün tanıtılması ve böylece iyi ve güçlü bir Almanya imajının oluşturulması ana amacıyla çalışmalarına başlayan Enstitü bu hedefleri gerçekleştirmek için başta dil öğretimi olmak üzere sanat, edebiyat, medya, müzik, kültür alışverişi ve göç, şehir ve toplum konularının yanında kütüphanecilik alanında da faaliyet göstermektedir (Aral, 2014, s. 47). Enstitü'nün İstanbul, Ankara ve İzmir' de bulunan halka açık kütüphaneleri sahip oldukları zengin koleksiyonlarını şehirde herkes için erişilir kılmaktadır. Bu enstitüler kanalıyla faaliyetlerini gerçekleştiren Onleihe adlı çevrimiçi kütüphane platformu da Alman dili ve kültürünün yaygınlaştırılmasında hem önemli bir araç olarak öne çıkmaktadır. Pandemi döneminde tüm dünyada 390.000 binden fazla

kullanıcının Onleihe portalı üzerinden Goethe Enstitüleri kütüphanelerini ziyaret etmesi ve günde yaklaşık 1.100 kütüphane materyalini ödünç alması da bunun bir göstergesidir. Goethe Enstitüsü kütüphaneleri ayrıca Almanya'yı ve Alman kültürünü tanıtmak amacıyla çeşitli yayınlar hazırlayıp, "Mein Weg nach Deutschland" gibi siteler kanalıyla Almanya'da eğitim, çalışma hayatı ve günlük yaşam konularında bilgi hizmeti sunmaktadır (Tekin, 2023, s. 356).

İstanbul Ankara ve İzmir'deki Enstitü merkezlerinin yanı sıra Adana ve Bursa'daki iki dernek aracılığıyla kültürel diplomasi faaliyetlerini yürüten kurum, ülkemizdeki kütüphanecilik haftalarında mesleki kongre, konferans ve toplantılarda aktif görevler almakta, halk kütüphanecilerine yönelik mesleki değişim programları ile kültürel ve mesleki bilgi aktarımında rol oynamaktadır.

Alman hükümeti tarafından finanse edilen Bibliothek and Information International (BII) adlı kuruluş, Almanya'ya yapılan kütüphanecilik odaklı çalışma gezilerini, mesleki ziyaretleri ve uluslararası konferanslara katılım gibi proje bazlı etkinlikler düzenlemekte, bu programlara katılan yabancı kütüphanecilere sağladığı hibe desteği ile hem kütüphanecilik alanına hem de ülkenin kütüphane diplomasisine katkı sunmaktadır.

Alman Dışişleri Bakanlığı'na bağlı bir kurum olan ve 1929'dan beri İstanbul'da da bir şubesi bulunan Alman Arkeoloji Enstitüsü yerli ve yabancı araştırmacılara sosyal bilimlerden tarihe ve arkeolojiden antropolojiye dek pek çok alanda araştırma ve burs imkânı sunmaktadır. 100.000'e yaklaşan kütüphane koleksiyonu ile zengin bir kütüphaneye sahip olan Enstitü konaklama ve burs imkânlarının yanında kütüphanesini de araştırmacıların hizmetine sunmaktadır (Çelik, 2016, s. 68).

Almanya'nın bir başka kütüphane diplomasisi aktörü de Bibliothek & Information Deutschland (BID) tarafından oluşturulan 8 kişilik bir komite tarafından yürütülen Bibliothek & Information International (BII) kuruluşudur. Uluslararası literatürde BI-International olarak bilinen kuruluş, burs programları aracılığıyla uluslararası kütüphaneci değişim programları yürütmektedir. 2000 yılından bu yana desteklenmekte olan bu programlar, Almanya ile iş birliği yapılan ülkelerdeki kütüphane ve bilgi profesyonelleri arasında iletişim kurulmasını, deneyim ve kişisel tecrübelerin paylaşılmasını amaçlamaktadır. Programlar, mesleki ziyaretleri, çalışma gezilerini ve konferans ziyaretlerini kapsamaktadır. Son yıllarda "Ortak Ülke Programı" ve

“Kütüphaneci İkamet Programı” gibi farklı burs programları hayata geçirilerek Almanya ile diğer ülkeler arasında kütüphaneler ve kütüphaneciler kanalıyla kültürlerarası iletişimin teşvik edilmesi hedeflenmektedir. İkamet Programı ile ise Alman kütüphane uzmanlarının iş birliği yapılan ülkelerde kalması ve mesleki çalışmalar yürütmesi planlanmış, bu kapsamda insan kaynakları yönetimi ve kütüphane mekânları, sürdürülebilirlik hedeflerinin uygulanması, lobicilik, okul kütüphaneleri ve dijitalleşme gibi konularda farklı bakış açıları kazandırılması amaçlanmaktadır (BI-International, 2024).

Yılda bir veya iki kez verilen burs ile kütüphaneciler gittikleri ülkelerde kütüphaneleri ziyaret etmekte yeni bağlantılar kurmakta ve mesleki tecrübelerini aktarabilmektedir. Bunun yanı sıra yurt dışından meslek uzmanlarının Almanya’ya gelmesi, mesleki konferans ve gezilere katılması, ortak projeler yapması gibi farklı burs destekleri de Almanya’nın kütüphane diplomasisi anlamında yürüttüğü faaliyetler arasındadır.

4.5.4 ABD

Amerika Birleşik Devletleri’nin kamu diplomasisi uygulamaları, özellikle Soğuk Savaş döneminde, ideolojik rekabetin yoğunlaştığı uluslararası ortamda farklı iletişim araçlarının stratejik olarak kullanılmasına dayanıyordu. Bu kapsamda, kütüphaneler ve yayıncılık faaliyetleri, Amerikan kamu ve kültürel diplomasi uygulamalarının etkili unsurları olarak karşımıza çıkmaktadır. ABD, United States Information Agency (USIA) aracılığıyla yürüttüğü bu faaliyetlerde kütüphaneleri, Amerikan değerlerini, yaşam tarzını ve siyasi sistemini yaymak için bir aracı olarak kullanmıştır. Bu uygulamalar günümüzde “kütüphane diplomasisi” kavramı altında değerlendirilmesi gereken çok boyutlu bir stratejik yaklaşımı temsil etmektedir.

USIA tarafından kurulan kütüphaneler, Amerikan dış politikasına hizmet edecek şekilde tasarlanmış, buralarda yer alan koleksiyonlar bilinçli olarak oluşturulmuştur. Bu yönüyle tarafsız bilgi erişimi sağlayan mekânlar olmaktan ziyade ideolojik yönlendirme amacı güden kurum havası veren bu kütüphanelerin, kullanıcıların Amerikan kültürüyle tanıştıkları ve kaynaştıkları birer sosyal sosyal etkileşim alanı olarak kullanması da ayrıca dikkat çekicidir (Aydınlı, 2022, s. 326). USIA yalnızca 1963 yılında faaliyette bulunduğu ülkelerde 850 binden fazla kitap ve 22 milyondan fazla dergi bağışı gerçekleştirmiştir. Bu yayınlar, çeşitli dillerde ve yerel halkın anlayabileceği şekilde

hazırlanmış (USIA, 1964, s. 9; akt: Aydın, 2022, s. 326), bağış programları ile Amerikan değerlerinin daha geniş kitlelere ulaşması sağlanmıştır.

ABD'nin bu faaliyetleri yalnızca kütüphane materyallerinin bağış ve dağıtımıyla sınırlı kalmamış, öğrenci değişim programları, burslar ve lider yetiştirme gibi girişimlerle de desteklenmiştir (Aydın, 2022, s. 323). Bu girişimler hem ABD hem de dünya kütüphane diplomasisi tarihi anlamında önemli birer referans niteliği taşımaktadır.

Ülkenin siyasi, ekonomik ve kültürel çıkarlarını korumak ve Amerikan değerlerini dünyaya tanıtmak amacıyla kurulmuş olan USIA'nın 1999'da kapatılması (Arndt, 2006, s. 542) ile duraklama dönemine giren kütüphane diplomasisi faaliyetleri, ilki 2000'de Rusya'da açılan ve günümüzde dünyanın 400 farklı yerinde faaliyetlerini sürdüren American Corners kütüphaneleri ile yeniden canlılık kazanmıştır.

ABD'nin kültürel kaynaklarını ve değerlerini canlandırmak ve yeniden tüm dünyaya tanıtmak için başlatılan American Corners programı 1990'ların sonlarında kapatılan *Amerikan Kültür Merkezlerinin* yerini alan oldukça mütevazı ama etkili bir program olarak Amerikan bilgi hizmetleri alanına ait en iyi uygulama örneklerini sunmaktadır. Artan güvenlik endişeleri nedeniyle büyükelçiliklere erişimin kısıtlandığı bu dönemde Amerikan kaynaklarının yabancı ülkelerdeki yerel kurumlar iş birliği ile erişime sunulması, bilgiye erişimi daha hızlı ve kolay hale getirmekte, kullanıcı dostu bir uygulama olarak her yaştan Rusya vatandaşının istediği zaman en yakınındaki Amerikan Köşesi'nden faydalanmasına imkân tanımaktadır (Schneider, 2003, s. 15). Amerikan kültürü hakkında bilgi almak isteyenler için bilgiye erişim fırsatı sunan bu mekânlar, ülkemizde de Bursa, İzmir, Kayseri, Erzurum ve Gaziantep'te farklı üniversite ve benzeri kurumlar bünyesinde faaliyet göstermektedir (Aral, 2014).

Amerikan Kütüphaneciler Derneği (American Library Association - ALA) tarafından kurulan ve 1923'te deneme amaçlı hizmete açılan Ecole de Bibliothecaires, Carnegie Vakfı, (Carnegie Endowment for International Peace), Rockefeller Vakfı ve Yıkılmış Fransa için Amerikan Komitesi gibi önemli kuruluşlar tarafından desteklenmekteydi. ALA'nın yönetiminde 1923 -1929 yılları arasında eğitim öğretim hizmeti veren okul, kütüphanecileri eğitmeye ve savaş sırasında kesintiye uğrayan kilit sosyal yapıların inşasına yardımcı olmaya odaklanan proje olarak ortaya çıkmış, kısa sürede küresel bir profesyonel yapı yaratmayı amaçlayan uluslararası bir programa dönüşmüştür. ALA'nın

okulun kuruluşunda başlangıçtaki amaçlarından biri de Amerikan kütüphanecilik modelini avrupa'ya ihraç etmektir, bu amaç bir yönüyle gerçekleşmiş olsa da okulun işlevi uluslararası kütüphaneciliğin gelişiminde de önemli rol oynamıştır. ALA ve Fransız kütüphaneciler arasındaki başarılı iş birliğinin bir örneği olan Paris Kütüphanecilik Okulu, kütüphanecilik mesleğini öne çıkaran sivil bir uluslararası girişim haline gelmiş (Witt, 2013, s. 132); IFLA gibi uluslararası bir mesleki kuruluşun fikri öncülüğünü yapan ve bilgi profesyonellerinin gelişimine katkı sunan önemli bir tarihi figür olarak hafızalara kazınmıştır (Witt, 2014, s. 504).

Bu yönüyle kütüphane diplomasisi anlamında alanındaki ilk ve tek örnek olma özelliği taşıyan okul, yurt dışında kütüphanecilik eğitimi alan ve modern Türk kütüphaneciliğinin kurucusu sayılan Fehmi Edhem Karatay'ın eğitim aldığı kurum olması nedeniyle Türk Kütüphaneciliği açısından da önemli bir yere sahiptir.

Fehmi Edhem Karatay, 1924–1925 eğitim-öğretim döneminde Paris Kütüphane Okulu'nda (Paris Library School / Ecole de Bibliothecaires) eğitim görmüş, Temmuz 1925'te mezun olarak Türkiye'ye dönmüştür (Report on Summer Library School, 1925, s.2). 29.12.1952 tarihli İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Hizmet Cetvelindeki bilgilere göre 3 Ağustos 1925 tarihinde Darülfünun Kütüphane Müdürlüğü görevine atananan Fehmi Edhem Karatay, kütüphanenin arşiv kayıtlarına göre 15 Ağustos 1925'de göreve başlamış (Kayaoğlu, 2000, s. 97), 15 Eylül 1925' de ülkemizdeki ilk kütüphanecilik kursunu düzenlemiştir (Ötüken, 1957, s.1). Paris Kütüphane Okulu'nun müfredatına dayalı olarak hazırlanan ve uygulanan bu kurs, yalnızca Türkiye'de modern kütüphaneciliğin temellerinin atılması açısından değil, aynı zamanda ABD ve Fransa'nın yürüttüğü erken dönem kütüphane diplomasisi uygulamaları bağlamında da dikkate değer bir örnek teşkil etmektedir.

İkinci Dünya Savaşından sonra Japonya'yı işgal eden ABD, 1945-1952 yılları arasında kaldığı ülkede eğitim, kültür, ekonomi ve askeri anlamda birçok çalışma yürütmüş; işgal sırasında sonrası yeniden inşa çalışmaları sırasında Japon kütüphaneleri ve kütüphanecilik sistemlerini de yeniden yapılandırma faaliyetlerine girişmiştir. Bu kapsamda açılan enformasyon merkezleri, sivil bilgi ve eğitim kurumları olarak Japon halkına demokrasi ve batı değerlerini benimsetirken, ABD'li kütüphanecilerin görev

yaptığı enformasyon merkezi kütüphaneleri de kültürel ve yumuşak gücün bir aktörü olarak ABD adına önemli rol oynamışlardır (Bell and Kennan, 2022, s. 710).

İlki 1927 yılında Buenos Aires'te kurulan İkili Kültür Merkezi (Instituto Cultural Argentino-Norteamericano-ICANA) olarak bilinen *American Spaces* (*Amerikan Alanları/ Mekânları*) adlı kurum, ABD'nin günümüzdeki en aktif ve birincil kamu kültür ve bilgi merkezleridir. Merkezi, Washington, DC'de bulunan ve Bölgesel Kamu Katılım Uzmanları adı verilen bir grup uzman tarafından danışmanlık hizmeti verilen Amerikan Alanları ülke hakkında daha fazla bilgi edinmek isteyen dünya çapındaki topluluklara gelişmiş teknolojilerle donatılmış modern ortamlar aracılığıyla hizmet sunmaktadır. 140 ülkedeki 600'den fazla şubesi ile ABD'nin kütüphane diplomasisi adına oldukça önemli çalışmalar yapan bu merkezler, açık erişimli kütüphane koleksiyonları ile kullanıcıları için profesyonel beceriler ve girişimcilik kursları, Amerikan İngilizcesi dil kursları, Amerikan yaşam ve eğitim sistemi hakkında danışmanlıklar sunmakta, makerspace, STEM, robotik kodlama ve oyun gibi faaliyetlerle eğitime destek vermektedir. Merkezler ayrıca davet edilen uzmanlar konuşmacılarla demokratik ilkeler etrafında öğrenmeyi, tartışmayı ve toplumsal katılımı teşvik eden sosyal ve kültürel programlar yürütmektedir (American Spaces, 2023). Bu merkezler bulundukları ülkedeki yerel halkın ABD ile ilk etkileşime geçtiği, karşılıklı anlayış ve ortaklıklar geliştirmeye başladığı yerler olarak değerlendirilmektedir.

Amerikan Alanları merkezi bir bir ağın parçası olmakla birlikte bulundukları ülkelerdeki iş birliklerine yere bağlı olarak farklı isimler almaktadırlar. Amerikan Merkezleri, Amerikan Köşeleri ve ikili merkezler isimleriyle hizmet veren bu kurumlardan Amerikan Merkezleri, büyükelçilikleri içinde veya yakınında bulunan ve ABD Hükümeti'ne ait veya kiralanmış mekânlarda hizmet vermektedir. Amerikan Köşeleri bulundukları ülkeye ait mekânlarda çoğunlukla milli kütüphanelerde veya üniversite kampüslerinde yer almaktadır. İkili Merkezler ise genellikle Latin Amerika'daki ülkelerle ortak işletilen merkezlerdir (American Space Annual Report, 2017, s. 3)

Kütüphane diplomasisi faaliyetleri açısından en zengin ülkelerden biri olan ABD'nin bir başka diplomasi faaliyeti de kütüphanecilik burslarıdır. Yale Üniversitesi Kütüphaneleri “Uluslararası Ortaklar Programı” kapsamında 2005 yazında başlatılan ve

dünyanın her yerinden kütüphanecilere ve diğer bilgi uzmanlarına açık olan bir burs programı aracılığıyla Yale Üniversitesi Kütüphanesi ile diğer ülkelerdeki kütüphaneler arasında işbirlikleri kurarak yurt içinde ve yurt dışında mesleki gelişimi desteklemektedir. Program kapsamında yılda 2 ila 4 kütüphaneci bu burslardan yararlanmaktadır (IRRT, 2022, s. 1).

4.5.5 Çin

Şangay Penceresi Programı, yabancı ülke kütüphaneleri ve bilgi merkezleri için hazırlanan kitap bağışlarına dayalı kültürel değişim projesidir. 2002 yılında Şangay Kütüphanesi tarafından başlatılan proje “Uluslararası Çin Kitapları” (CBI) programının bir parçası olarak hayata geçirilmiştir. Şangay Kütüphanesi bu proje ile dünya çapındaki kütüphanelerle iş birliği içine girerek karşılıklı kitap bağış programları düzenlemekte ve kadim Çin kültür ve medeniyetinin tanıtımına katkı sağlamaktadır. Projenin bir başka amacı da Çin’in son yıllarda yükselen yıldızı haline gelen Şangay şehrini ve cazibesini kütüphane ve kitaplar üzerinden tüm dünyaya anlatmaktır. Proje tüm dünyadan kütüphane ve bilgi merkezlerinin iş birliğine açıktır. Partnerlik anlaşması imzalanan kütüphanelere 3 yıl süreyle 500 kitaplık bağış eser gönderimi yapılmaktadır. İlk yıl 500, sonraki iki yıl 100 kitap ile devam eden programa bağışlanan eserlerin bibliyografik kayıtları ve ayrıca kataloglama konusunda yardımlaşma da dâhildir. Proje ortağı kütüphanelerden anlaşmaya uygun olarak bağış kitapları kütüphanenin okuma salonunda, halka açık bir bölümünde ya da özel bir odada açık raf sistemiyle kullanıcı hizmetine sunmaları beklenmektedir. 2013 yılından itibaren e-ortamdaki yayınlar da projeye dâhil edilmiştir. Bu yayınların da kütüphanelerin kendi veri tabanları üzerinden erişime sunulması istenmektedir. Programa katılan ortak kütüphaneler bağış yayınları uygun şekilde saklamalı, yönetmeli, yerel okuyucuları bu koleksiyonlar hakkında bilgilendirmeli ve okuma veya ödünç verme için gerekli kolaylığı sağlamalıdır. Şanghay Kütüphanesi tarafından gönderilen anketlerine ilişkin geri bildirimler, kullanıcı ve dolaşım istatistikleri raporlar şeklinde hazırlanmalıdır. Proje kapsamındaki eserler proje ortağı kütüphanelere sunulan listeden seçilmektedir. Bu eserlerin konusal dağılımı sanat, ekonomi, insan, felsefe, edebiyat, kültür, halk gelenekleri ve doğa, aşıcılık, geleneksel Çin tıbbı ve mimarisi, antik ve çağdaş Şangay ve Çin tarihini kapsamaktadır. Programa dâhil edilen tüm yayınlar telif hakları anlamında sorunsuz ve son baskılar arasından seçilmektedir (Shanghai Library, 2024).

“Şangay Penceresi” projesi günümüzde de tüm dünyadan ortaklıklar oluşturma ve geliştirme çalışmalarına devam etmekte, uygun olan kütüphanelerle partnerlik anlaşmaları imzalayarak ortaklıklar kurmaya devam etmektedir.

Çin’in kütüphane diplomasisi yürüttüğü çalışmalardan biri de Kısaca SILF olarak bilinen Uluslararası Şangay Kütüphane Forumu’dur (Shangai International Library Forum). İlki 2002’de düzenlenen organizasyon Şanghay Kütüphanesi (Şanghay Bilimsel ve Teknik Bilgi Enstitüsü), Şangay Kütüphanesi Kültür ve Turizm Araştırma Birimi, Şanghay Kütüphane Bilimi Derneği ve Şanghay Bilimsel ve Teknik Bilgi Derneği tarafından ortaklaşa düzenlenmektedir (SILF, 2024). Çin, SILF dışında da geniş katılımlı bölgesel kütüphaneler arası toplantılar düzenlemekte ve ikili görüşmelerle kültürel faaliyetlerini sürdürmektedir. 2013’de Çin Kültür Bakanlığı öncülüğünde gerçekleştirilen “Asya Kütüphane Yöneticileri Forumu”, 2015’deki ve 2017’de “Çin - Arap Kütüphane Yöneticileri Forumu”, Mayıs 2017 ‘deki Asya ve Okyanusya Milli Kütüphaneleri Müdürleri toplantısı bu alandaki önemli faaliyet olarak öne çıkmaktadır (Ke, Lu, and Hu, 2021, s. 48).

Çin’in kütüphane diplomasisi yürüttüğü kurumlardan biri de Konfüçyüs Enstitüleridir. Dünyadaki diğer uluslararası örnekler gibi dil eğitimi ve kültür öncelikli programlar ile çalışmalarını yürüten enstitüler, o kurumların aksine bağımsız merkezler yerine bulundukları ülkelerdeki anlaşmalı üniversite ve benzeri eğitim kurumlarında faaliyet göstermektedirler. Enstitüler, öğretmen maaşlarından eğitim materyallerine, kurulan kütüphanelerden ülkenin tanıtımında kullanılan referans kaynaklarına, değişim programlarından burslara kadar her türlü finansman desteğini devletten almaktadır (Zaharna vd., 2014, s. 33). Çin’in dünya genelindeki bu kademeli politik-stratejik hareketiyle birlikte, ev sahibi ülkelerde dili eğitimi amacıyla faaliyet gösteren Konfüçyüs Enstitülerinin sayısı dünya genelinde önemli bir artış göstermiştir. Süreçte 530’dan fazla merkez ve kütüphanenin kurulması, özellikle de daha büyük politik, ekonomik, stratejik çıkarlara sahip olduğu ülkelerde, kütüphane diplomasisinin önemli bir bileşeni olarak kullandığını göstermektedir (Sinha, 2021, s. 5).

Çin’deki büyük kütüphaneler tarafından başlatılan 2011-2015 ve 2016-2020 dönemlerini kapsayan beş yıllık planlarında uluslararası iş birliği ve kütüphane diplomasisi faaliyetlerinin önemli yer tuttuğu görülmektedir. Ke Lu ve Hu, tarafından

hazırlanan çalışmada liste halinde verilen bilgilere göre; Şangay Kütüphanesi, dış tanıtımını güçlendirmeye ve Şangay Penceresi markasını geliştirmeye odaklanırken, Pekin Çocuk Kütüphanesi uluslararası etkisini artırmak ve Kuşak Yol Projesi kapsamında için iş birlikleri oluşturmayı hedeflenektedir. Chongqing Kütüphanesi, uluslararası değişim programları aracılığıyla kültürel dışa açılımını desteklemeyi amaçlamış, Nanjing Kütüphanesi ise yabancı kütüphanelerle mevcut iş birliklerini derinleştirmeye öncelik vermiştir. Guangxi Zhuang Özerk Bölgesi Kütüphanesi, özellikle ASEAN ülkeleri kütüphaneleriyle kültürel alışverişi ve iş birliğini güçlendirmeyi planlarken, Guangzhou Kütüphanesi de çok kültürlü değişimleri teşvik ederek uluslararası bağlarını kuvvetlendirmeyi ön plana almıştır (Ke, Lu ve Hu, 2021, s. 47). Bu kütüphanelerin ortak hedefi, kültürel miraslarını uluslararası düzeyde tanıtmak, bilgi alışverişini artırmak ve farklı kültürler arasında köprüler kurmaktır.

Çin'in kütüphane diplomasisi faaliyetleri sadece bunlarla sınırlı değildir. Çin Milli Kütüphanesi başta olmak üzere farklı şehir veya eyalet kütüphaneleri tarafından yürütülen çeşitli iş birliği faaliyetleri bulunmaktadır. Milli Kütüphane'nin 2010 yılında Japonya ve Güney Kore Milli Kütüphaneleri ile başlattığı dijital kütüphane iş birliği projesi, 5 Kasım 2018' de Xiamen Şehir Kütüphanesi ile Fort Vancouver Bölge Kütüphaneleri arasında de imzalanan protokol başlatılan kütüphaneci değişim programı Çin'in kütüphane diplomasisi alanındaki diğer faaliyet başlıklarını oluşturmaktadır (Ke vd., 2021, s. 48).

4.5.6 Japonya

Japonya'nın kütüphane diplomasisi kapsamında yürüttüğü çalışmaların büyük kısmı Japonya Vakfı kütüphaneleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Vakfın Japonya'da üç ve faaliyet gösterdiği yurt dışı merkezlerinde 15 olmak üzere toplam 18 kütüphanesi bulunmaktadır. Vakıf kütüphaneleri hem basılı hem de dijital ortamda bulunan koleksiyonlarını güncelleyip geliştirerek kapsamlı yabancı kullanıcılarına bilgi hizmetleri sunmaktadır. Kütüphaneler bulundukları ülkelerde yerel halka açık ve ücretsiz hizmet sunmaktadır (The Japan Foundation, 2024).

Japonya, kütüphane diplomasisi faaliyetleri kapsamında uluslararası iş birliğine önem vermektedir. Bu iş birliğinin bir örneği, kütüphaneci değişim programlarıdır. Edamatsu (1999) bu program hakkında şunları belirtmektedir: Japonya Vakfı tarafından

desteklenen ve Milli Kütüphane katkılarıyla sürdürülen mesleki personel değişim programı kapsamında İngiltere ve Çin ile personel değişimi gerçekleştirilmiş, üç ila dört aylık bir sürelerle kütüphaneciler karşılıklı olarak mesleki bilgi ve tecrübelerini geliştirme şansı bulmuştur. Avustralya Çin ve Kore’de bulunan Japonca kaynakların kataloglanması amacıyla Japon kütüphaneciler ilgili ülkelerde eğitim vermiştir. Bu programlar, kütüphanecilik alanında verimli çalışmalar ve yeni iş birlikleri oluşturmayı amaçlamaktadır. Ancak, Edamatsu'nun belirttiği gibi, dil sorunları, masraf paylaşımı ve programların sık tekrarlanmaması gibi zorluklar yaşanmaktadır (Edamatsu, 1999, ss. 2-4). Uygulandıkları dönemlerde yoğun talep gören bu eğitimler hem kültürel mirasın korunması noktasında hem de Japonya’nın kütüphane diplomasisi anlamında kayda değer çalışmalar olarak öne çıkmaktadır.

Japonya’nın kütüphane diplomasisi faaliyetleri arasında yayın değişim programları da önemli bir yer tutmaktadır. Dünya genelinde 900’ den fazla kurumla değişim ortağı olan Ulusal Diyet Kütüphanesi, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü’nün (UNESCO) Uluslararası Yayın Değişimine İlişkin Sözleşmesi (1984 tarihli 6. Antlaşma) ve Devletler Arasında Resmi Yayınlar ve Resmi Belgelerin Değişimine İlişkin Sözleşmesi (1984 tarihli 7. Antlaşma) kapsamında bu faaliyetleri Japonya adına koordine etmekte (National Diet Library, 2024) ve kütüphane diplomasininin bir aktörü olarak Japonya’nın tanıtımına katkı sağlamaktadır.

4.5.7 Diğer Ülke Örnekleri

Kütüphane diplomasisi olarak değerlendirdiğimiz faaliyetler, çalışmamızda yer verdiğimiz ABD, Fransa, İngiltere, Almanya ve Çin gibi öncü ülkelerin dışında da artan bir ilgi görmektedir. Rusya, İtalya, İspanya ve Avusturya gibi Avrupa ülkelerinin yanı sıra Güney Kore, Japonya, Hindistan ve Brezilya gibi gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler de son yıllarda bu alana yönelik çalışmalarını arttırarak kültürler arası iletişim ve etkileşime katkı sunmaktadırlar.

Kütüphane diplomasisi alanındaki çalışmaları ile dikkat çeken ülkelere biri olan Güney Kore’nin yürüttüğü faaliyetlerin ana aktörü Kore Kültür, Spor ve Turizm Bakanlığı’na bağlı olarak hizmet veren Milli Kütüphanedir. Kore Milli Kütüphanesi Kütüphane kanunu uyarınca dünyanın birçok ülkesindeki kütüphanelerle değişim ve iş birliği çalışmaları yürütmektedir. Kanun kapsamında imzalanan ikili ve çoklu iş birliği

anlaşmaları ile uluslararası kütüphanecilik faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Bu kapsamda, başta ülke ile ilgili materyallerin toplanması olmak üzere, yabancı ülkelerle her türlü bilgi ve kaynak alışverişi, kütüphane organizasyonlarına katılım, kütüphaneler arası personel değişim programları gibi faaliyetler gerçekleştirilmektedir (National Library of Korea [NLK], 2024). Kore bu tür programlar ile sadece kültürel tanıtım değil bilgi ve kaynak paylaşımı konusunda da iş birliğini amaçlamaktadır.

Yurt dışında Kore kültürünü tanıtmak ve anlaşma yapılan ülkelerle iyi ilişkiler geliştirmek amacıyla 2006 yılında başlatılan “Kültürel Ortaklılar Programı” ile öncelikli olarak Asya, Afrika veya Güney Amerika lkeleri kütüphanecilerine yönelik mesleki eğitimler düzenlenmektedir. Program kapsamında her yıl farklı ülkelerden dört kütüphaneci Kore'ye davet edilerek kütüphanelerde Kore dili ve mesleki konularda eğitimler verilmektedir. Kore Milli Kütüphanesi ayrıca, Kore tarihi ve kültürünü tanıtmak, ülkeye olan ilgiyi arttırmak amacıyla “Kore'ye Açılan Pencere” programı yürütmektedir. Bu proje ile anlaşma yapılan ülke ve kurum kütüphanelerinde Kore kitaplıkları oluşturularak bu kütüphanelere malzeme ve donanım desteği verilmektedir (National Library of Korea [NLK], 2024). Uluslararası ölçekte yapılan ödünç kitap alışverişi ve belge sağlama hizmetleri de Güney Kore'nin kütüphane diplomasisine dair faaliyetleri arasındadır

Kore kütüphane diplomasisinin bir başka aktörü de Kore Kültür Merkezi'dir. 2009 yılında Kore Kültür, Spor ve Turizm Bakanlığı destekli kâr amacı gütmeyen kuruluş olarak hayata geçirilen merkez Güney Kore Kültür ve Bilgi Servisi tarafından yönetilmektedir. Günümüzde 29 ülkedeki 33 şehirde hizmet veren büyük bir ağa dönüşen yapı bünyesinde bulunan kütüphaneler ile Kore kültürünü tanıtmaya faaliyetlerine katkı sunmaktadır (Korean Culture and Information Service [KOCIS], 2024). Bu kurumların dışında Kore Vakfı da kültürel diplomasi alanında kütüphanelerle ilgili çalışmalarda bulunmaktadır.

1991 yılında kurulan ve Güney Kore'nin uluslararası alanda tanıtımı için çalışmalar yürüten vakıf, yabancı ğrenci ve akademisyenler başta olmak üzere Güney Kore hakkında çalışmalar yapmak isteyen araştırmacılar için ülke içinde eğitim ve burs imkânları sunmaktadır. Bu çalışmaların yanı sıra kültürel değişim programları düzenlemekte ve yurt dışında bulunan niversitelerde “Kore alışmaları” gibi

programların yürütülmesi için finansal destek sağlamaktadır (Korean Foundation, 2024). Kore Vakfı, yürüttüğü programlar aracılığıyla yurt dışındaki üniversiteler, araştırma enstitüleri, müzeler ve kütüphaneleri desteklemekte; bu sayede Kore kültürünün uluslararası alanda görünürlüğünü artırmakta ve ülkenin küresel imajı ile itibarı üzerinde olumlu katkılar sağlamaktadır.

Bu alanda öncü çalışmaları olan ülkelere nazaran daha yakın dönemde kurumsallaşan Rusya'nın kültürel diplomasi alanındaki kütüphane odaklı faaliyetleri 'Russkiy Mir' (Rus Dünyası) Vakfı tarafından yürütülmektedir. Rus Dünyası Vakfı (Russkiy Mir Foundation), Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Vladimir Putin'in 2007 yılında yayımladığı 796 sayılı kararname ile kurulmuştur. Rus dilinin uluslararası düzeyde yaygınlaştırılması, Rus kültürünün tanıtılması ve geliştirilmesi ile Rusya lehine olumlu bir kamuoyu oluşturulması amacıyla kurulan Russkiy Mir Vakfı (Gülseven, 2019, s. 41), Rossotrudniçestvo, Gorchakov Vakfı, Vladimir Kuçin Vakfı ve Rus Ortodoks Kilisesi gibi çeşitli aktörlerle iş birliği içinde çalışmaktadır. Bu aktörlerle birlikte, özellikle eski Sovyet coğrafyası olmak üzere küresel ölçekte ideolojik ve kültürel etkisini artırmayı hedeflemekte; Batı'nın değer sistemine karşı alternatif bir yaklaşım geliştirerek, uluslararası alanda Rusya'nın etki gücünü pekiştirmeye yönelik faaliyetler yürütmektedir. Bu kapsamda, kültürel diplomasi anlayışı çerçevesinde işlev gören vakıf, söz konusu iş birlikleri aracılığıyla Rusya'nın yumuşak güç stratejisine hizmet etmektedir (Millî İstihbarat Akademisi, 2025, s. 35).

Kuruluşundan itibaren 46 ülkede yaklaşık 108 merkeze ulaşan kurum, dünyadaki diğer ülke örnekleri gibi ülkesinin dil ve kültürel hazinesini dünyaya tanıtmaya amacı gütmekte; Rus dili ve kültürüne destek çalışmalarını yürütmektedir. Vakıf genellikle üniversiteler ile çocuk ve gençlik konusunda çalışan kuruluşlar gibi sosyal ve kültürel alanlar içinde hizmet veren kurum, görsel işitsel medya merkezi, ücretsiz internet erişimi ve Rus veri tabanlarına sahip kütüphanesi ile ülkenin kütüphane diplomasisi faaliyetlerine katkı sunmaktadır (Anlamassova, 2017, ss. 165-166).

1980'li yılların sonlarında yenilikçi bir girişimle kurulan Avusturya kütüphaneleri, bugün çoğunluğu Orta, Doğu ve Güneydoğu Avrupa'da olmak üzere toplam 28 ülkede, 65 merkezde faaliyet göstermektedir. Bu kütüphaneler, Avusturya'nın dış kültür politikasını esnek ve yerelleşmiş bir yaklaşımla şekillendirme fırsatı sunmakta; ev

sahibi ülkelerdeki üniversiteler ve kütüphaneler gibi yerel kurumlarla kurulan stratejik ortaklıklar aracılığıyla, ilgili bölgeye özgü biçimde uyarlanmış kültürel içerikler sunmaktadır. Okuma günleri, akademik konferanslar, film ve müzik geceleri, sergiler, sempozyumlar ve söyleşi oturumları gibi etkinlikler sayesinde faaliyet gösterdiği ülkeler ile kültürel iletişimi güçlendirmektedir. Bu yönüyle, özellikle Avusturya'nın diplomatik temsilciliğinin bulunmadığı şehirlerde dahi kültürel bir temas noktası oluşturarak “kütüphane diplomasisi” nin özgün bir örneğini teşkil etmektedirler. Yerel ortaklar tarafından işletilen “kültür ve medya merkezleri”, doğrudan kültürel alışverişe olanak tanımakta, böylece dış politika araçları içinde kütüphanelerin stratejik değerini görünür kılmaktadır. Elde edilen başarının etkisiyle, başlangıçta hedeflenen coğrafi alanların ötesine geçilerek İsrail, Türkiye, Kafkaslar ve Orta Asya gibi yeni bölgelerde de Avusturya kütüphaneleri açılmaya başlanmıştır. Bu merkezlerin koleksiyonları Avusturya Federal Avrupa ve Uluslararası İlişkiler Bakanlığı (BMEIA) tarafından sağlanırken; altyapı, personel ve faaliyet giderleri ev sahibi ülkelerdeki sponsor kuruluşlar tarafından karşılanmaktadır (Österreich-Bibliotheken, 2024)

5. BÖLÜM: TÜRKİYE’NİN KÜLTÜREL DİPLOMASİ VE KÜTÜPHANE DİPLOMASİSİ FAALİYETLERİ

Bu bölümde, Türkiye’nin kültürel diplomasi yaklaşımı ve bu alandaki kurumsal yapılanması gözden geçirilerek Türkiye’nin kütüphane diplomasisine yönelik faaliyetler değerlendirilmektedir. Bu kapsamda Türkiye’nin kütüphane diplomasisi alanındaki aktör kurum ve kuruluşlarının çalışmaları, dış politikada kütüphanelerin artan etkisi çerçevesinde ele alınmaktadır.

5.1 Türkiye’nin Kültürel Diplomasisi

Türkiye’nin kültürel diplomasi faaliyetleri, ülkenin uluslararası arenadaki etkinliğini artırmak ve küresel itibarını güçlendirmek açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu faaliyetler, sadece diplomatik ilişkilerin derinleşmesine değil, aynı zamanda Türkiye’nin farklı coğrafyalarda kültürel bağlarını yeniden canlandırarak bölgesel ve küresel aktör olarak konumunu pekiştirmeye hizmet etmektedir (Garakhanova, 2023, s. 224).

Türkiye’nin yumuşak gücü, tarihi birikimi ve geniş coğrafi etkisi sebebiyle diğer ülkelerden ayrıışan özgün bir karakter taşımaktadır. Özellikle Orta Asya’dan Balkanlar’a uzanan alanlarda, bölgesel dinamikleri harekete geçirme kapasitesiyle dikkat çekmektedir. Kamu diplomasisi politikalarının şekillenmesinde, ülkelerin kültürel gemişi ve dış politika önceliklerinin belirleyici rol oynadığı vurgulanmaktadır (Kalin, 2011, ss. 5-23). Bölgesel bir güç olarak Türkiye, Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Doğu coğrafyalarında, Osmanlı döneminden miras kalan kültürel unsurların günümüzde de etkisini sürdürdüğü bir merkez konumundadır. Bu kültürel miras, dil, müzik, mutfak ve inanç gibi çeşitli alanlarda kendini göstermekte; bölgedeki yumuşak güç kapasitesine önemli katkılar sağlamaktadır. Öte yandan, bu etkileşim tek taraflı değil; karşılıklı kültürel alışveriş ve etkileşim şeklinde gerçekleşmektedir. Eski Osmanlı topraklarındaki kültürel miras, Türkiye’nin kendi kültürel kimliğinde de izler bırakmaktadır (Sancak, 2016, s. 21).

Türkiye, aidiyet bağı kurduğu Orta Asya, Balkanlar, Kafkasya ve Orta Doğu bölgeleri dışında, Avrupa, Afrika ve Asya ülkelerinde de kapsamlı kültürel diplomasi faaliyetleri yürütmektedir. Eğitim projeleri, insani yardımlar ve ekonomik yatırımlar gibi çok yönlü araçlarla bu bölgelerde etkinliğini artırmaktadır. Bu noktada kültürel diplomasinin

özünde insandan insana, doğrudan ve samimi bir iletişimin yer aldığı unutulmamalıdır. Devletin görevi ise bu tür etkileşimlerin önünü açacak politikalar geliştirmek ve sürdürülebilir ortamlar sağlamaktır (Purtaş, 2013, ss. 1-5).

Ülkemizdeki kültürel diplomasi faaliyetlerinin başlangıcı dünyadaki örneklerinin aksine oldukça yakın tarihlidir. Cumhuriyetin ilk yıllarında içe dönük bir siyaset izleyen Türkiye, soğuk savaş yıllarında ABD, başta olmak üzere Almanya, Fransa, İngiltere gibi bu alanda öncü olan ülkelerin tek taraflı kültürel diplomasi faaliyetlerine maruz kalmıştır. 90'lı yıllarda tüm dünyada değişen diplomasi anlayışına uygun olarak kabuk değiştiren Türk kültürel diplomasisi dış politikada etkin bir araç olmaya başlamıştır. Bu kapsamda yapılan çalışmaların ilki 1992'de Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)'nın kurulmasıdır. Uzun süre Türkiye'nin kültürel diplomasi aktörü olarak faaliyet gösteren TİKA'nın ardından 2009'da Yunus Emre Enstitüsü kurulmuş, yurt dışında kurulan kültür merkezleri aracılığıyla Türkiye'nin kültürel diplomasi faaliyetlerini yürütmeye başlamıştır. 2010 yılında kurulan Yurt dışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı da kültürel diplomasinin bir aktörü olarak faaliyetlerini sürdürmüştür. Türkiye'nin kamu ve kültürel diplomasi faaliyetlerinin koordinasyonunu sağlamak üzere kurulan İletişim Başkanlığı Kamu Diplomasisi Dairesi bahsi geçen kuruluşların yanı sıra Dışişleri Bakanlığı eşgüdümünde, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yürütülen faaliyetleri tek çatı altında toplamak üzere yapılandırılmıştır (T.C. İletişim Başkanlığı, 2021, s. 334).

Türkiye'nin kamu ve kültürel diplomasi alanındaki politika belirleme ve faaliyetleri koordine etme sorumluluğu T.C. İletişim Başkanlığı ve Dışişleri Bakanlığı'ndadır. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı ise Türkiye'nin küresel iletişim stratejilerinin oluşturulmasında, ulusal imaj yönetiminde ve kültürel diplomasi uygulamalarının koordinasyonunda merkezi bir rol oynamakta; Dışişleri Bakanlığı ise Türkiye'nin kamu ve kültürel diplomasi faaliyetlerini koordine etme ve bu faaliyetlerin genel dış politika hedefleriyle uyumunu sağlama görevini üstlenmektedir.

5.1.1 T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı

Türkiyenin kamu ve kültürel diplomasi alanındaki en önemli aktör olan T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 24 Temmuz 2018 tarihli ve 30488 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 14 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kurulmuş olup,

Türkiye Cumhuriyeti'nin en genç ve dinamik kurumlarından biridir Başkanlığın temel vizyonu, “Türkiye markasını güçlendirmek” olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda, devletin tüm kurumlarıyla koordineli bir iletişim stratejisi izleyerek, Türkiye'nin tanıtımına ve itibarının artırılmasına yönelik kapsamlı çalışmalar yürütmektedir (T.C. İletişim Başkanlığı, 2025). İletişim Başkanlığı'nın bu misyonu, Türkiye'nin uluslararası alandaki etkinliğini artırma ve “Türkiye Yüzyılı” hedeflerine ulaşma sürecinde kritik bir rol oynamaktadır.

T.C. İletişim Başkanlığı, bütüncül bir iletişim yaklaşımı çerçevesinde, Türkiye'nin ulusal ve uluslararası düzeyde güvenilir, tutarlı ve olumlu bir imajla temsil edilmesini amaçlamaktadır. Kurumun yürüttüğü faaliyetler değerlendirildiğinde, bu amacın farklı başlıklarda yapılandırılmış stratejik alanlar üzerinden gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu kapsamda; kamu kurumları arasında iletişimde eşgüdüm sağlanarak tutarlı mesajların iletilmesi, “bütünlüklü iletişim stratejisi” anlayışıyla yürütülmektedir. Türkiye'nin sahip olduğu ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal birikimin yurt içi ve yurt dışında tanıtılması ise “Türkiye markasını güçlendirme” başlığı altında ele alınmaktadır. Ayrıca, vatandaşların taleplerine hızlı yanıt verilmesi ve devletle toplum arasındaki iletişimin güçlendirilmesi hedefi, “devlet-millet ilişkilerini geliştirme” kapsamında değerlendirilmektedir. Medya alanındaki faaliyetler; medya kuruluşlarıyla iş birliği yapılması, basın mensuplarının desteklenmesi ve nitelikli içeriğin teşvik edilmesi çerçevesinde “medya ilişkileri ve destek” başlığı altında toplanmaktadır. Diğer yandan, uluslararası medya ve düşünce kuruluşlarının Türkiye ile ilgili yayınlarının düzenli olarak izlenmesi, analiz edilmesi ve bu doğrultuda kamuoyunun bilgilendirilmesi “uluslararası medya ve düşünce kuruluşları takibi” işleviyle yerine getirilmektedir. Son olarak, kamu kurumları, medya, akademi, sivil toplum ve iş dünyası gibi çeşitli aktörlerle ortak çalışmalar yürütülmesi “paydaşlarla iş birliği” anlayışının bir göstergesi olarak öne çıkmaktadır (T.C. İletişim Başkanlığı, 2025).

İletişim Başkanlığı'nın faaliyetleri, ülkemizin kamu ve kültürel diplomasi çalışmalarına önemli katkılar sağlamaktadır. Kültürel diplomasi, bir ülkenin kültürel değerlerini, sanatını, eğitimini, bilimini ve diğer kültürel unsurlarını kullanarak uluslararası ilişkilerini geliştirme ve karşılıklı anlayışı artırma çabalarını ifade eder (Schneider, 2003, s. 3). Başkanlığın “Türkiye markasını güçlendirmek” hedefi, doğrudan kültürel diplomasi faaliyetleriyle örtüşmektedir. Bu bağlamda, İletişim Başkanlığı, Türkiye'nin

zengin kültürel mirasını, sanatsal üretimini, tarihi derinliğini ve insani değerlerini uluslararası platformlarda etkin bir şekilde tanıtarak, ülkeye yönelik olumlu bir imaj oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. İletişim Başkanlığı, kamu diplomasisi faaliyetlerinin etkin bir şekilde yürütülmesi kapsamında bir koordinasyon mekanizması oluşturmuştur. Bu mekanizma, çeşitli unsurları içermektedir (T.C. İletişim Başkanlığı, 2024, ss. 11-12);

- **Kamu Diplomasisi Koordinasyon Kurulu:** Farklı bakanlık, kurum ve kuruluşların temsilcilerinden oluşan bu kurul, kamu diplomasisi stratejilerinin belirlenmesi ve uygulanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Kurul, paydaşların bağımsız kurumsal hedeflerini Türkiye'nin kamu diplomasisi politikalarıyla uyumlu, tekrarlardan kaçınan, zaman ve kaynak israfını önleyecek şekilde kurgulanmıştır.
- **Ulusal Kamu Diplomasisi Strateji Belgesi ve Eylem Planı:** Türkiye'nin kamu diplomasisi alanındaki politika ve stratejilerini belirleyen temel belgelerdir. Bunlar, kamu diplomasisi alanında uzman akademisyenlerin ve paydaş kurum ve kuruluşların katılımıyla gerçekleştirilen çalıştay serilerinin ve yine paydaş kamu kurum ve kuruluşlarla gerçekleştirilen danışma ve istişare toplantılarının çıktıkları üzerine bina edilmiştir. Bu belgeler, uzun soluklu ve süreç odaklı istişare oturumları sonucu elde edilen alana dair güncel durum bilgisi ve paydaşların uygulama süreçlerine dair tecrübe ve değerlendirmelerini içermektedir.
- **Kamu Diplomasisi İzleme Sistemi (KADİZ):** Kamu diplomasisi faaliyetlerinin planlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve raporlanması süreçlerini takip etmek için kullanılan bir sistemdir. KADİZ sayesinde stratejik bir bakış açısıyla ülkemizin kamu diplomasisi alanındaki mevcut durumunun resmi, anlık olarak çekilebilmekte, alandaki fırsatlar görülebilmekte ve ülkemizin ileri sürdüğü politikaları ve tezleri tüm dünyaya daha etkili anlatma yolunda öneriler geliştirilebilmektedir.

T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, bu çalışmaları ile ülkemizin kamu ve kültürel diplomasi süreçlerinde öncü bir rol üstlenerek Türkiye'nin uluslararası alandaki etkinliğini ve itibarını artırmayı hedeflemektedir.

5.1.2 Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı

Dışışleri Bakanlıkları devletlerin uluslararası ilişkiler alanındaki tüm faaliyetlerinin ana aktörüdür. Devletin diplomatik alanda temsil edilmesi, uluslararası ilişkilerinin yürütülmesi, ikili veya bölgesel iş birliklerinin kurulması ve geliştirilmesi gibi faaliyetler Dışışleri Bakanlıkları bünyesinde gerçekleştirilmektedir. Kamu ve kültürel diplomasi alanındaki çalışmalar da bu faaliyetler arasında yer almaktadır. Devletlerin kamu ve ya kültürel diplomasisini yürütmekle görevli kurum ya da kuruluşlar farklı çalışmalar ve yöntemlerle bu alana hizmet ediyor olsa da Dışışleri Bakanlıkları sorumlu çatı kurum olarak işin merkezinde yer almaktadır (Şahin, 2022, s.101). Yalnızca siyasi meselelerde değil, kültür, sanat ve sosyal konularda da etkin bir aktör olan kurum ülkemizde de aynı amaçlara yönelik olarak çalışmalarını yürütmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı milli menfaatlerini önceleyen bir dış politika yürütmektedir. Bu politikalar içerisinde yer alan kamu diplomasisi ve alt diplomasi türlerine ait tüm faaliyetlerin yürütülmesinde ülkedeki diğer kurumlarla birlikte eşgüdüm ve iş birliği halinde çalışmalar yapmaktadır. Bu kapsamda yapılan çalışmalarla kültür ve tanıtım konulu faaliyetler başta olmak üzere, eğitim, bilim, teknoloji, gençlik, spor, arşiv ve kütüphanecilik alanlarında yapılan birçok iş birliği faaliyeti desteklenmiş, 2023 yılı itibariyle 11 ülke ile 21 iş birliği anlaşması imzalanmıştır (T.C. Dışışleri Bakanlığı, 2024, s.112). Bu anlaşmalar, Türkiye'nin kamu diplomasisi alanındaki faaliyetlerinin yalnızca mevcut iş birlikleriyle sınırlı kalmadığını, Türkiye'nin uluslararası alanda görünürlüğünü artırmaya ve diplomatik ilişkilerini daha da güçlendirmeye yönelik planlamaları da içerdiğini göstermektedir.

Dışışleri Bakanlığı'nın 2019-2023 Dönemi Stratejik Planında yer alan amaç ve hedefler de kamu diplomasisi çalışmalarına atfedilen önemi göstermektedir. Planda ülkemizin tanınırlığının ve kamu diplomasisi alanındaki etkinliğinin artırılması amacıyla yurt dışı temsilciliklerimizde, ülke tanıtımına yönelik, kültürel, sanatsal ve sosyal etkinliklerin düzenleneceği ve diplomasi eğitimi alanında elde edilen kazanımların yabancı ülkelerin kurum ve kuruluşları ile paylaşılacağı belirtilmektedir (T.C. Dışışleri Bakanlığı, 2019, s.2)

Her ülke kültürel diplomasi faaliyetlerini farklı enstrüman ve uygulamalarla yürütmekle beraber, görev alanları gereği Dışışleri Bakanlıkları tarafından yürütölen kültürel etkinlikler oldukça benzer içeriklerle tanımlanmaktadır; (Yağmurlu, 2019, s. 1197).

- Kültürel etkinlikler
- Kültür merkezleri ve enstitöleri
- Dil okulları
- Yabancı ölkelerdeki okullar
- Değişim programları
- İşbirliği Programları
- Yabancı ölkelere yayın yapan radyo ve televizyonlar
- Ölkeler arasında imzalanmış ikili ve çoklu protokoller

gibi başlıklarla belirtilen bu unsurlar ölkemizin dış politika ve kültürel diplomasi faaliyetlerinin ana konuları arasında yer almaktadır.

5.2 Türkiye'nin Kütüphane Diplomasisi ve Aktörleri

Sosyal ve kültürel hayatın en temel kurumlarından biri olan kütüphaneler; bilgi kaynaklarının depolandığı ve geleneksel anlamda erişime sunulduğu mekânlar olmanın ötesine geçmiş; ihtiyaç duyulan bilgiye hızlı ve kolay bir şekilde erişilebilen, etkileşime açık, dinamik öğrenme alanları haline gelmiştir. Ölkemiz kütüphaneleri de sahip oldukları zengin içerikli koleksiyonların yanı sıra hizmet çeşitliliği, dönüşen mekânları, konforlu kullanım alanları ve yetkin personeli ile yerli ve yabancı kullanıcılarının sosyal, kültürel ve akademik bilgi ihtiyaçlarını karşılayan kurumlara dönüşmüş hem yerel hem de uluslararası alanda daha görünür, bilinir ve tercih edilir kurumlar olarak da öne çıkmaya başlamışlardır.

Kütüphane diplomasisi bağlamında değerlendirebileceğimiz bu tür gelişmelerin kendi kültürümüzdeki tarihsel örneklerine bakıldığında II. Abdülhamid döneminde yürütölen kütüphane kurma çalışmaları ve dış ölkelere yapılan kitap bağışları gibi faaliyetlerin gerçekleştirildiği görölmektedir. Gerçekleştirilen bu faaliyetler Osmanlı'nın bilgi merkezlerini birer kültürel iletişim aracı olarak değerlendirdiğini ortaya koymaktadır. Özellikle ABD ile kurulan diplomatik ilişkiler çerçevesinde 1880'li yıllarda İstanbul'a gelen ABD temsilcilerinin katkılarıyla önemli bir kültürel alışveriş yaşanmıştır. Sultan II. Abdülhamid'in talebi üzerine Amerika'dan çeşitli yayınlar ve nüfus sayımı belgeleri

getirilmiş; buna karşılık Osmanlı tarafından da, aralarında Amerikan Kongre Kütüphanesi'nin de bulunduğu bazı kurumlara yüzlerce kitaptan oluşan koleksiyonlar armağan edilmiştir. Bu eserler hem diplomatik nezaketin bir parçası olmuş hem de Amerikan Kongre Kütüphanesi'ndeki ilk Türkçe koleksiyonun temelini oluşturmuştur (Anameriç ve Rukancı, 2018, s. 107).

Son yıllarda yüksek bir ivme ile seyreden teknolojik gelişmeleri yakından takip etmeye çalışan Türk kütüphaneciliği yaşanan değişimlere aynı hızla karşılık verme ve toplumsal alandaki varlıklarını güçlendirmek çabası içindedir. Bu çabalar kapsamında Türk kütüphaneleri ve kütüphanecileri ait oldukları kurumların izin ve imkânları dâhilinde ülkemizin kütüphane diplomasisi faaliyetlerine destek vermektedirler. Bu kapsamda başta Balkan coğrafyası olmak üzere, gönül ve kültür coğrafyamızda yer alan ülkelerde gerçekleştirilen kütüphane kurma çalışmaları, nadir kitap, yazma eser ve belgelerin onarım ve dijitalleştirilme faaliyetleri ve yayın bağış desteği gibi kütüphane ve bilgi odaklı diplomasiyle ilgili örnek girişimleri mevcuttur.

Kadim geçmişimizin izlerini taşıyan ve bu yönüyle önde gelen kültürel miraslarımızdan biri olan Türk kütüphaneleri, kültürel diplomasi açısından son derece önemli potansiyele sahip kurumlardır.

Türkiye'nin kültürel diplomasi faaliyetlerinde kütüphaneleri güçlü bir iletişim ve temsil aracı olarak kullanan T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı ve Dışişleri Bakanlığı yönlendirme ve koordinasyon, Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi ile Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü modelleme ve uygulama, Yunus Emre Enstitüsü, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Maarif Vakfı gibi kurumlar ise dil ve eğitim, kültürel iletişim, diaspora, temelli hizmetleriyle kütüphane diplomasisi alanında aktör konumunda yer alan kurumlardır. Bu kurumların seçilmesinde; sahip oldukları kurumsal deneyim, uluslararası alandaki çalışmaları ve kültürel temsile yönelik rolleri etkili olmuştur. Bu kurumların incelenmesi hem uygulamada karşılaşılan örneklerin daha anlaşılmasına hem de Türkiye'nin kültürel diplomasi alanındaki kurumsal yapısını ortaya koymaya katkı sağlamaktadır.

5.2.1 Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi

Ülkemizin en büyük kütüphanelerinden biri olan Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi hem sahip olduğu koleksiyonlar hem gerçekleştirdiği işbirlikleri hem de mimarisi ile ülkemizin en önemli kütüphane diplomasisi araçlarından biri haline gelmiştir.

Kütüphane kuruluş çalışmaları sırasında “Dünya Kitaplığı” projesi için yayın değişimi programı başlatmış ve bu kapsamda ülkemizin yurt dışında bulunan temsilciliklerine; bulundukları ülkelerin kültür birimleri ile irtibata geçerek, ülkelerin kültür, sanat, tarih gibi alanlardaki yayınlarından Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesine bağışlamaları talebini iletmıştır. Bu talebe 132 ülke 140 dildeki yayınla destek vermiş ve gelen yayınlar kütüphanedeki dünya kitaplığı salonuna yerleştirilmiştir. Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi de yaygın bağışında bulunan ülkelere 56’sına teslim edilmek üzere 10.000 civarında eseri dış temsilciliklerimiz aracılığıyla göndererek ülkemizin kültürel tanıtımına kütüphane ve kitaplar üzerinden katkı sunmuştur. Kazakistan Elbaşı Kütüphanesi, Katar Milli Kütüphanesi ve Macaristan Milli Kütüphanesi ile imzalanan işbirliği protokolleri, yabancı ülke Devlet Başkanları ve Büyükelçiler tarafından yapılan ziyaretler, sergi ve uluslararası konferanslar da Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi tarafından gerçekleştirilen kütüphane diplomasisi faaliyetleri arasındadır (Ayhan Tuğlu, kişisel görüşme, 4 Mart 2025).

5.2.2 Kültür ve Turizm Bakanlığı

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Cumhurbaşkanlığı ve Dışişleri Bakanlığı’ndan sonra Türkiye’nin kültürel diplomasi anlayışına hizmet eden en önemli kurumlardan biridir. Bakanlık hali hazırdaki hizmet birimlerinin yanı sıra 15.7.2018 tarih ve 30479 sayılı 4 No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Yurt dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) ve Vakıflar Genel Müdürlüğü (VGM)’nin Bakanlığa bağlanmasından sonra Türkiye’nin kültürel diplomasi alanındaki en etkili kamu kurumlarından biri haline gelmiştir (Eren, 2020, s. 119).

Bakanlığın kütüphane diplomasisi kapsamındaki faaliyetlerinde Kütüphane ve Yayınlar Genel Müdürlüğü (KYGM) ana aktördür. KYGM, Türkiye’nin zengin kültürel mirasını ve bilgi birikimini uluslararası alanda tanıtmak, diğer ülkelerle kültürel bağları

güçlendirmek ve iş birliğini artırmak amacıyla çeşitli kütüphane diplomasisi faaliyetleri yürütmektedir.

KYGM, Milli kütüphane kanalıyla, IFLA, başta olmak üzere CDNL (Conference of Directors of National Libraries), CENL (Conference of European National Librarians), EİT (Ekonomik İşbirliği Teşkilatı) Üyesi Ülkeler Millî Kütüphane Yöneticileri ve SEENL (The South East European National Librarians) gibi uluslararası meslek kuruluşlarına üye olarak ve bu kuruluşların çalışmalarına destek vererek (Milli Kütüphane, t.y.). Türk kütüphaneciliğinin uluslararasılaşmasına katkı sağlamaktadır.

Kütüphanecilik ve bilgi hizmetleri alanında iş birliğini geliştirmek, uzmanlık bilgisi ve kaynak paylaşımına yönelik olanaklar yaratmak amacıyla Yurt dışındaki kütüphaneler ve kuruluşlarla ikili anlaşmalar yapmakta ve kütüphaneler arası iş birliği faaliyetleri çerçevesinde araştırmacılar tarafından ihtiyaç duyulan ve Türkiye kütüphanelerinde bulunmayan eserler Yurt dışından temin etmektedir (Milli Kütüphane, 2024).

Bunlara ek olarak, Milli Kütüphane'nin yurt dışındaki kütüphanelerde oluşturulan kitaplıklar ve çeşitli kurumlara yapılan kitap bağışlarıyla Türkiye'nin ve Türk kültürünün tanıtımında etkin bir rol oynadığı görülmektedir (Milli Kütüphane, 2024). KYGM tarafından yürütülen bir diğer önemli kütüphane diplomasisi faaliyeti de, TEDA Projesi olarak anılan, Türk Kültür, Sanat ve Edebiyat Eserlerinin Dışa Açılımını Destekleme Projesidir.

TEDA Projesi, Türk kültür, sanat ve edebiyatıyla ilgili Türkçe veya başka bir dilde yayımlanmış eserlerin çeviri ve yayım yoluyla yurt dışında tanıtılmasını amaçlamaktadır. Bu amaçla, yurt dışındaki yayıncılara yönelik bir destek programı uygulanmaktadır. 2005 yılında başlatılan bu proje sayesinde, Türk yazarların eserleri yabancı okurlara kendi dillerinde ulaşmakta ve Türk edebiyatının uluslararası kitap pazarındaki görünürlüğü artmaktadır. Bakanlık tarafından yürütülen TEDA Projesi ile Türk edebiyatının dünya çapında dolaşımı desteklenmekte ve bu amaçla TEDA Danışma ve Değerlendirme Kurulu tarafından uygun görülen başvurular desteklenmektedir. (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024 s. 4). TEDA projesi Türkiye'nin kültürel tanıtımı noktasında stratejik bir araç olarak ülkenin yumuşak gücünü artıran sürdürülebilir bir model sunmaktadır.

Uluslararası kitap fuarları da kütüphane diplomasisi anlamında değerlendirilecek faaliyet başlıklarından biridir. Farklı ülkelerden ve kültürlerden yayıncıları, yazarları, çevirmenleri, kütüphanecileri ve okurları bir araya getiren önemli platformlardan biri olan kitap fuarları Türk edebiyatı ve kültürünün yabancılara tanıtılmasında kültürel bir köprü görevi görmektedir. Frankfurt Kitap Fuarı, Londra Kitap Fuarı ve Kahire Kitap Fuarı gibi büyük uluslararası etkinliklerde Türkiye'nin yayıncılık sektörünü temsil eden KYGM, Rami'de düzenlediği Uluslararası Kütüphane ve Teknoloji Festivali ile yerli ve yabancı sektör temsilcilerini bir araya getirerek alana katkı sunmaktadır (Kütüphane ve Yayınlar Genel Müdürlüğü, 2024).

Kültür ve Turizm Bakanlığı devletin farklı kurum ve kuruluşları ile de ortaklıklar kurarak kütüphane diplomasisi anlamında ortak faaliyetler yürütmektedir. Bu kapsamda TİKA ortaklığında hayata geçirilen proje ile Türkiye Milli Kütüphanesi ile Özbekistan Ali Şir Nevai Milli Kütüphanesi arasında bir mutabakat imzalanarak Özbek kütüphanecilerden ve uzmanlardan oluşan on kişilik meslek profesyoneline 7-12 Mayıs 2018 tarihlerinde Ankara'da materyal sağlama, kataloglama, dijitalleşme, bilgi işlem altyapıları gibi alanlarda eğitimler verilmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2018, s. 113). Bu tür çalışmalar ile Türk Dünyası ülkeleri ile ortak tarih ve kültürel miras ekseninde bilgi ve tecrübe paylaşımı yapılarak bu ülkelerde modern kütüphanecilik anlayışının gelişimi desteklenmekte ve kütüphane altyapılarının güçlendirilmektedir. Bu tür iş birlikleri bölge ülkeleri ile akademik ve kültürel bağları derinleştirmekte, Türkiye'nin kültürel diplomasiindeki yumuşak gücünü arttırmaktadır.

5.2.3 Diyanet İşleri Başkanlığı

Türkiye'nin kültürel diplomasi bağlamındaki kurumsal aktörlerinden biri olan Diyanet İşleri Başkanlığı Yurt içindeki görevlerinin yanı sıra ve Yurt dışında da birçok ülkede dini hizmetlerde bulunmaktadır. İlk yurt dışı kadroları 24/02/1978 tarihli ve 7/14656 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile oluşturulmuştur. Bu karar ile Yurt dışında 10 farklı ülkede Din Hizmetleri Müşavirlikleri açılarak Diyanet İşleri Başkanlığının Yurt dışı teşkilatlanmaları gerçekleştirilmiştir.

Günümüzde 59 ülkede Din Hizmetleri Müşavirliği, 54 şehirde Din Hizmetleri Ataşeliği, 3 ayrı ülke ve şehirde ise Din Hizmetleri Koordinatörlüğü şeklinde faaliyetlerine devam eden kurum, hizmet verdiği bölgelerdeki kullanıcıların dini ve kültürel bilgi ihtiyaçlarını

karşlamak için cami ve dernek merkezlerinde kütüphaneler oluşturmuştur. Başkanlık ve Türkiye Diyanet Vakfı yayınları başta olmak üzere bölge halkının dil ve lehçelerine uygun yayınlardan oluşan kütüphane koleksiyonları Diyanet İşleri Başkanlığının talimatları çerçevesinde geliştirilmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı, ABD'nin başkenti Washington'da bulunan Diyanet İslam Merkezindeki Kültür Merkezi Kütüphanesi, Almanya'nın Köln şehrindeki Diyanet İşleri Türk-İslam Birliği (DİTİB) Genel Merkezi ve Köln Merkez Camii Kütüphanesi ve Japonya'nın başkenti Tokyo'daki Tokyo Camii ve Diyanet Kültür Merkezi Kütüphanesi gibi örneklerle inanç diplomasisinin yanı sıra kütüphane diplomasisi alanında da önemli hizmetler sunmaktadır (Midilli, 2021, ss.171-172).

Diyanet İşleri Başkanlığı, yurt dışında yaşayan Türk vatandaşları, soydaş topluluklar ve İslam dinine mensup farklı coğrafyalardaki halklara yönelik olarak yürüttüğü yayıncılık ve kütüphane hizmetleri aracılığıyla, dini bilgilendirme, kültürel süreklilik ve toplumsal aidiyetin güçlendirilmesine katkı sunmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda Başkanlık, çeşitli dil ve lehçelerde dini içerikli yayınlar hazırlayarak bunları ücretsiz biçimde erişime sunmakta; böylece bilgiye erişimi kolaylaştırmayı hedeflemektedir. Yayıncılık alanındaki güncel eğilimleri yakından takip eden kurum, kısa, orta ve uzun vadeli hedefler doğrultusunda yeni projeler geliştirmekte; ayrıca hizmetlerine katkı sağlayacak nitelikteki yayınları derleyerek düzenli bir arşiv sistemi oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra hem yurt içinde hem de yurt dışında kütüphaneler kurmakta ve bu kütüphanelerin işleyişine yönelik hizmetleri planlı biçimde yürütmektedir. (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2017, s. 22). Başkanlık ayrıca Kırgızistan'ın Oş şehrinde cami, medrese ve kütüphane içeren bir külliye kurmak üzere hazırlıklarını sürdürmektedir. (Ünal, 2016, s. 330).

5.2.4 Yunus Emre Enstitüsü

Türkiye'nin kültürel diplomasisi kapsamında önemli bir rol üstlenen Yunus Emre Vakfı, 2007 yılında 5653 sayılı yasa ile kurulmuş; bu çerçevede, Türk dili, tarihi, sanatı ve kültürel değerlerinin uluslararası alanda tanıtımını amaç edinmiştir. Vakfın çatısı altında faaliyet gösteren ve 2009 yılında çalışmalarına başlayan Yunus Emre Enstitüsü (YEE) ise, başta Türkçe öğretimi olmak üzere kültür ve sanat alanlarında etkinlikler düzenlemekte; çeşitli ülkelerdeki eğitim kurumları ve Türkoloji bölümleriyle iş

birlikleri geliştirerek Türkçenin yurt dışında yaygınlaşmasına katkı sağlamaktadır. Günümüzde 80’den fazla kültür merkezi aracılığıyla yürütülen bu çalışmalar, Türkiye’nin kültürel görünürlüğünü ve uluslararası itibarını artırma hedefiyle şekillenmektedir (Yunus Emre Enstitüsü, 2024).

Yunus Emre Enstitüsü (YEE), kuruluş amacı ve faaliyetleri doğrultusunda Türkiye’nin kültürel diplomasi alanındaki temel aktörlerinden biri olarak konumlanmaktadır. Kültürel diplomasi perspektifiyle uluslararası düzeyde kültürel iletişimi ve karşılıklı etkileşimi desteklemek, Enstitünün temel misyonları arasında yer almaktadır. Bu doğrultuda, yurt dışında kurduğu kültür merkezleri aracılığıyla hem Türkçe öğretimi faaliyetleri yürütmekte hem de kültürel ve sanatsal etkinlikler düzenleyerek Türkiye’nin yumuşak güç unsurlarını temsil etmektedir (Ekşi, 2018, s. 343).

Enstitünün faaliyet alanları dört başlık altında toplanmaktadır. Bunlar; yabancı uyruklulara yönelik Türkçe öğretimi, kültür-sanat çalışmaları, bilimsel-akademik faaliyetler ve doğrudan kültürel diplomasi girişimleridir. Türkçe öğretimi kapsamında yüz yüze ve uzaktan eğitim projeleri, Türkçe Yeterlik Sınavı ve yaz okulu programları öne çıkmaktadır. Kültür-sanat alanındaki çalışmalar ise dünya kültür mirasını tanıtmayı ve sanatçılara destek vermeyi amaçlamaktadır. Bilim ve akademi çalışmaları kapsamında, dünya üniversitelerinde Türkoloji çalışmalarının desteklenmesi, bilimsel eğitim programları düzenlenmesi ve Türkiye’nin akademik birikiminin tanıtılması gibi etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Son olarak, doğrudan kültürel diplomasiye yönelik olarak kurulan Kültürel Diplomasi Akademisi aracılığıyla bu alanda teorik ve uygulamalı çalışmalar yürütülmektedir (Yunus Emre Enstitüsü, 2017, s. 19).

Yunus Emre Enstitüsü, yürüttüğü Türkçe öğretim faaliyetleriyle Türkçeyi uluslararası düzeyde etkin bir dil hâline getirmeyi hedeflerken; düzenlediği kültür ve sanat etkinlikleriyle de Türkiye’nin tarihsel ve kültürel birikimini dünya kamuoyuna tanıtarak, ülkenin saygınlığını ve büyük devlet imajını güçlendirmeyi amaçlamaktadır (Ekşi, 2018, s. 362).

Ülkemizin kültürel diplomasisi alanındaki ana aktörlerinden biri olan ve kütüphane diplomasisi faaliyetlerinde de aynı rolü üstlenmesi beklenen Yunus Emre Enstitüsü bu beklentiye 11 Nisan 2012 tarihinde T.C. Ziraat Bankası ile imzalanan protokol vasıtasıyla cevap vermiştir. İki kurum arasında imzalanan protokol ile hayata

geçirilmesi düşünülen “100 Türkiye Kütüphanesi” projesi ülkemizin kütüphane diplomasisi hamlesi anlamında önemli bir çalışmadır. “Türk dili, edebiyatı, sanatı tarihi, mutfağı, siyaseti, politikası, ekonomisi, özetle kültürünü Yurt dışında tanıtmayı amaçlayan proje ile yurt dışında bulunan Yunus Emre Kültür Merkezleri başta olmak üzere Türkoloji bölümleri bulunan üniversiteler, Türkiye Kütüphanesi’nin kurulacağı yerler olarak belirlenmiş, bu kapsamda yapılan çalışma ile Ortadoğu ve Afrika’da 16, Balkanlar’da 27, Kafkaslar ve Orta Asya’da 15, Rusya ve Baltık Ülkelerinde 13, Avrupa’da 18 ve diğer 11 merkezde kütüphane açılması planlanmıştır. 2015 yılı sonu itibariyle “65 Türkiye Kütüphanesi” proje kapsamında hizmete hazır hale getirilmiştir (Yunus Emre Enstitüsü, 2015, s. 123).

YEE tarafından hazırlanan “*Balkanlar’da Kültürel Mirasın Yeniden İnşası Projesi*” kapsamında Bosna Hersek’deki 16 kütüphanede çalışma yapılmış, bazı merkezlerde gezici kütüphane ve görme engelliler için kitap seslendirme hizmetleri hayata geçirilmiştir (Yunus Emre Bülteni, 2012, s.25). “Yunus Emre Kütüphane Söyleşileri” başlığı altında gerçekleştirilen Türk Edebiyatı konuşmaları gibi etkinlikler YEE’nin kütüphane diplomasisi kapsamında gerçekleştirdiği başlıca faaliyetler arasında yer almaktadır.

5.2.5 Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)

Türkiye’nin yürüttüğü dış yardım faaliyetlerinin büyük bir kısmı TİKA tarafından organize edilmektedir. TİKA, 1990’lı yıllarda Sovyetler Birliği’nden ayrılarak bağımsızlığını kazanan Türk devletlerinin toparlanma süreçlerine katkıda bulunmakta, onların kalkınma ve yeniden yapılanmalarına destek olmaktadır. Bağımsızlıklarını yeni kazanan bu Türk Devletleri aynı zamanda Batılı devletler başta olma üzere siyasi ve ekonomik açıdan güçlü devletlerin ilgisini çekmekte ve onların kültürel ve siyasi etki alanına girme tehlikesi altında bulunmaktadır. TİKA, bu süreçte Türk devletlerinin kültürel ve siyasi haklarını korumak, teknik altyapı eksiklerinin giderilmesine katkıda bulunmak gibi konularda önemli faaliyetler gerçekleştirmiştir (Erdağ, 2015, s. 244).

Dışişleri Bakanlığına bağlı olan TİKA, 1999 yılında Başbakanlığa bağlanmıştır. 2001 yılında 4668 sayılı kanun ile TİKA’nın teşkilat yapısı, görev ve sorumlulukları, Resmi Gazetede yayımlanmıştır. 4668 sayılı kanun ile “Ekonomik, Kültürel, Eğitim ve Teknik İşbirliği Başkanlığı” olan resmi adı, “Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı

(TİKA)” olarak değişmiştir. Yaşanan gelişmelerle birlikte yeni ve farklı ihtiyaçların ortaya çıkması ile TİKA’nın istenilen etkinlik düzeyine ulaşamaması bu değişime gerekçe olarak gösterilebilir (Erdağ, 2015, s. 244).

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), kuruluşunu takip eden yıllarda öncelikli olarak Türkistan coğrafyasına odaklanmış ve faaliyetlerini buradaki Türk devletlerine yönelik kalkınma yardımları çerçevesinde yürütmüştür. Ancak, küresel ve bölgesel gelişmelerin etkisiyle 2011 yılında yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Bu sürecin ilk adımı, kurumun adının değiştirilmesi olmuştur. 2 Kasım 2011 tarihinde yayımlanan 656 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname ile kurumun adı “Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı” olarak yeniden düzenlenmiştir (Resmi Gazete, 2011). Bu isim değişikliği ile yeni yapılanmada nasıl bir yol izleneceği ve hizmet alanının neler olacağına dair ipuçları verilmektedir.

Yeni yapılanma ile dünyada da giderek önem kazanmaya başlayan yumuşak güç ve insani diplomasi alanlarındaki faaliyetlerle kurumun etkinliğinin artırılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda aynı amaçla faaliyet yürüten Yunus Emre Enstitüsü, Kızılay ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı gibi kurumlarla iş birliği geliştirerek, kurumlar arası koordinasyonun güçlendirilmesi hedeflenmiştir.

Ayrıca, TİKA’nın koordinatörlük misyonu doğrultusunda proje bazlı bir dönüşüm gerçekleştirerek sağlık, eğitim, ekonomi, bilişim, tarım ve hayvancılık gibi çeşitli alanlarda proje odaklı programlara yönelmesi sağlanmıştır. Kurum, bu alanlardaki faaliyetlerini proje destekleri aracılığıyla yürütmenin yanı sıra kültür-sanat etkinlikleri, dil eğitimleri, sergiler ve konferanslar gibi organizasyonlara da imza atmakta; yurt dışında bulunan Türk kültür mirasına ait yapıların koruma ve onarım projelerini desteklemektedir (Aktaş, 2021, s. 88).

Günümüzde 62 program koordinasyon ofisine sahip olan TİKA, 150 ülkede faaliyet göstermeye devam etmektedir. Bugünün modern diplomasi anlayışında, yumuşak güç bağlamında yapılan yardımların dış politika üzerindeki olumlu etkileri ön plana çıkmakta ve ülkelerin sağlık, eğitim, kültürel, teknik, ekonomik vb. alanlardaki yardım faaliyetleri, o ülkenin imajını olumlu yönde etkilemektedir. Bu sebeple Türkiye, din, dil, ırk gibi herhangi bir ayrım gözetmeden tüm toplumlar nezdinde TİKA’nın etkinliğini

genişletmeyi ve uluslararası arenada görünürlüğünü artırmayı hedeflemektedir (Aktaş, 2021, s. 89).

“Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), misyon beyanında bölgesel ve küresel sorunlara adaletli ve kalıcı çözümler sunma amacını taşımaktadır. Bu doğrultuda, faaliyet gösterdiği ölkelerde ekonomik, sosyal ve insani kalkınma süreçlerini desteklemeyi ve ortak tarihi ile kültürel mirasın korunmasını hedefleyen sürdürülebilir projeler yürütmektedir (TİKA, 2018, s. 14). Ajansın 2018 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan görevleri arasında, iş birliği yapılan ölkelerle ekonomik, ticari, teknik, sosyal, kültürel ve eğitim alanlarında ilişkiler geliştirmek, kalkınma odaklı projeler hazırlamak ve uygulamak bulunmaktadır. Ayrıca, gerektiğinde yabancı ölkeler ve topluluklara insani yardım ve teknik desteklerin koordinasyonunu sağlamak da ajansın sorumlulukları arasındadır (Resmi Gazete, 2018). Türk dış politikasında önemli bir konuma sahip olan TİKA, Türkiye’nin dış yardımlarını etkili bir şekilde koordine ederek ölkelerin uluslararası düzeyde daha görünür ve etkin olmasına katkı sunmaktadır (Kardaş ve Erdağ, 2012, s. 170). TİKA’nın yürüttüğü yardım faaliyetleri coğrafi bölgelere göre çeşitlilik gösterse de genel olarak beş ana başlık altında toplanmaktadır. Bu başlıklar arasında; eğitim, sağlık ve yönetim gibi sosyal altyapıların geliştirilmesi, ekonomik altyapının güçlendirilmesi, üretim sektörlerinin desteklenmesi, birden fazla sektörü kapsayan altyapı yatırımları ile kurumsal kapasiteyi artırmaya yönelik projeler yer almaktadır (TİKA, 2017b, s. 39).

Kurum, insani ve teknik yardımların yanı sıra kültürel diplomasi çerçevesinde okul, kütüphane ve laboratuvar gibi eğitim ve bilgi altyapılarına yönelik projeler gerçekleştirmektedir. TİKA’nın kültürel diplomasi faaliyetleri içerisinde, kütüphane diplomasisi kapsamında değerlendirilebilecek nitelikli çalışmalar da yer almaktadır. Bu bağlamda, TİKA ile Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü iş birliğinde hayata geçirilen “Balkanlar ve Doğu Avrupa Ölkeleri Osmanlı Dönemi Evrakı ve Yazma Eserler Programı”, bu alandaki en dikkat çekici örneklerden biri olarak öne çıkmaktadır (TİKA, 2017a).

TİKA, bu proje kapsamında Balkan ölkelerindeki kütüphane ve arşivlerde yer alan Osmanlıca el yazması eserlerin dijital ortama aktarılması ve korunmasına yönelik çalışmalar yürütmüştür. Arnavutluk, Bosna-Hersek, Kuzey Makedonya ve son olarak

Romanya Millî Kütüphanesi'nde bulunan nadir eserler ile arşiv belgeleri dijitalleştirilerek elektronik ortamda araştırmacıların erişimine açılmıştır. Proje sonunda, orijinal belgelerin uygun koşullarda muhafaza edilebilmesi amacıyla ev sahibi kurumların teknik altyapısı yenilenmiş; sürecin sürdürülebilirliği için tarayıcı, sunucu, bilgisayar gibi donanım desteği sağlanmıştır (TİKA, 2022, s. 3). Darfur'daki el-Faşir Üniversitesi'ne eğitim desteği çerçevesinde kurulan dijital kütüphane de TİKA'nın kütüphane diplomasisi kapsamında yürüttüğü çalışmalara örnek olarak, gösterilebilir (Kaya, 2021, s. 438). Günümüzde 170 ülkedeki 63 program koordinasyon ofisi ile eğitim, sağlık, üretim, ortak tarihi ve kültürel miras olmak üzere 30.000'i aşkın proje konusu ile faaliyet gösteren TİKA 2021'de 554 milyon TL bütçe ile Bakanlık içerisinde en çok payı alan kuruluş olmuştur. Bu bütçe içerisinde en büyük pay ise müzeler, kütüphaneler ve güzel sanatlar gibi kültürel yatırımlara ayrılmıştır (Şahin, 2022, s. 110). Bu rakam 2024 yılında 1.489.557.000 TL'ye yükseltilmiştir (TİKA, 2023, s. 6). Bu bütçe TİKA'nın ülkemizin kültürel diplomasi faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde en aktif kuruluşlardan biri olarak çalışmalarına devam edeceğini göstermektedir.

5.2.6 Maarif Vakfı

Yurt dışında Türkiye Cumhuriyeti adına Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) dışında doğrudan eğitim kurumu açma yetkisine sahip tek kuruluş olan Türkiye Maarif Vakfı (TMV)'nin kuruluşu ile ilgili hukuki altyapı 2014 yılında MEB tarafından başlatılmış, 17 Haziran 2016'da TBMM'de kabul edilen 6721 sayılı Kanun ile hayata geçirilmiştir (Akgün ve Çelik, 2022, s. 331). Türkiye Maarif Vakfı, kamu yararına çalışan ve kâr amacı gütmeyen bir vakıftır ve her ülkede eğitimin her kademesinde etkin bir şekilde faaliyet göstermek amacıyla kurulmuştur (TMV, 2021, s. 17). Örgün ve yaygın eğitim hizmetleri sunmayı ve geliştirmeyi, öğrencilere burslar sağlamayı, eğitim kurumları ve yurtlar açmayı, yurt içi de dâhil olmak üzere bu kurumlarda çalışacak öğretmenler yetiştirmeyi, bilimsel araştırmalar ile AR-GE çalışmaları gerçekleştirmeyi, eğitim öğretim amaçlı yayın yapmayı hedeflemektedir. Faaliyet gösterdiği ülkelerdeki güncel mevzuata ve müfredata uygun asgari bir ortaklık içerisinde hareket eden vakıf bu amaçla geliştirilen Uluslararası Maarif Akreditasyon Programı (IMP) ile bütünsel bir yaklaşım sergilenmektedir (TMV, 2021, s. 46).

Çalışmalarına 1 Eylül 2016'da başlayan TMV, 2023 yılı sonu itibarıyla faaliyette bulunduğu 67 ülkenin 52'inde 467 eğitim kurumuyla Türkiye'yi uluslararası eğitim arenasında başarı ile temsil küresel bir diplomasi aktörüdür. Eğitimde kalitenin artırılması, insan kaynağının güçlendirilmesi ve ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanması vizyonu ile hareket ederek, okul öncesinden yükseköğretime kadar eğitimin her kademesinde örgün ve yaygın eğitim hizmetleri sunmakta olan Maarif Vakfı, yurt dışında eğitici desteği ve kültürel etkinlikler gibi faaliyetler ile kendine özgü müfredatı ve eğitim metoduyla küresel ölçekte Türkiye ekolünü temsil etmektedir (Türkiye Maarif Vakfı, 2023, s.4).

Türkiye Maarif Vakfı'nın kütüphane diplomasisi açısından da kayda değer çalışmalarda bulunmaktadır. Türkiye Maarif Vakfı, eğitim ve öğretimi desteklemek üzere Vakıf merkezi ve okullarında zengin kütüphaneler kurarak bilgiye erişimi kolaylaştırmayı hedeflemektedir. Merkezi otomasyon sistemiyle öğrencilerin kaynaklara dijital ortamda da ulaşımını sağlayarak öğrenmeyi ve kültürel etkileşimi desteklemektedir (Türkiye Maarif Vakfı, 2021, s. 71).

5.2.7 Yurt dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)

Türkiye'nin Yurt dışındaki vatandaşları ile bağlarını güçlendirmek ve onların etkinliklerini artırarak, ülkenin uluslararası ilişkiler yaklaşımını katkı sağlayacak politikaları üretmek amacıyla hayata geçirilen Yurt dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), 6 Nisan 2010 tarihli 5978 sayılı yasa ile kurulmuştur. 15 Temmuz 2018 tarihli "Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı'nun 4 numaralı kararnamesi ile yapısı ve görevleri yeniden düzenlenen YTB, tüm dünyada nüfusu altı milyondan fazla vatandaş diasporası; dil, kültür veya tarih birliği ile bağlı olduğumuz tarihsel diasporayı oluşturan kardeş topluluklar ile Türkiye burslusu olarak 170'den fazla ülkeden, eğitim görmek amacıyla ülkemize gelen, yakınlık diasporası çerçevesindeki uluslararası öğrenciler ve bunlara yönelik çalışmalar yürüten STK'larla birlikte faaliyetler yapmakla görevlendirilmiştir. YTB'nin temel görevleri arasında, sınırlarımızın dışındaki vatandaşlarımız ile ilgili çalışmalar yapılması ve sorunları için uygun çözümler üretilmesi, soydaş ve akraba topluluklar ile kapsamlı ilişkiler inşa edilmesi, ülkemizde bulunması ve eğitim alması uygun görülen öğrencilerin Türkiye'de bulunduğu süreçleri

başarılı bir şekilde tamamlanması gibi sorumluluklar bulunmaktadır (Yurt dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, 2022, s. 5). Faaliyet gösterdiği alanlar itibariyle ülkemizin, kamu, eğitim ve kültürel diplomasi aktörleri arasında önde gelen kurumlardan biri olan YTB, kütüphane odaklı faaliyet ve hizmetleriyle de Türkiye'nin kütüphane diplomasisi uygulayıcılarından biri olarak kabul edilebilir.

YTB'nin kütüphane diplomasisi odağında projelere imza atmıştır. Bu projelerin ilki Tarihi ve kültürel mirasın korunması kapsamında yapılan çalışmadır. YTB, 2013 yılında yurt dışında bulunan vatandaşların kültürel kimliklerinin korunması bağlamında Balkanlar, Kuzey Afrika, Orta Asya ve Orta Doğu'da "Kültürel-Sosyal İşbirliğinin Geliştirilmesi ve Tarihi Mirasın Korunması Çalışmaları" başlığıyla kültürel değişim ve eğitim programları düzenlemiştir. Bu kapsamda bölgedeki kütüphaneleri desteklemiştir (Yurt dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, 2013, s. 35-36). Yurt dışında yaşayan gençlere yönelik yürütülen çalışmalardan biri de Anadolu Okuma Evi projesidir. Bu projenin temel hedefi, Türk nüfusunun yoğun olarak bulunduğu bölgelerde Türkçe kütüphaneler kurmak ve mevcut kütüphanelerin kaynaklarını zenginleştirmektir. Bu doğrultuda, 2018 yılı içerisinde, Almanya'da iki, Fransa, Belçika ve Hollanda'da ise birer adet olmak üzere toplamda beş "Anadolu Okuma Evi" hizmete açılmıştır (Tok, 2023, s. 40). Yabancı ülkelerde yaşayan Türk gençlerinin Türkçeyi unutmamaları için Türkçe bilgi kaynaklarına erişimlerinin kolaylaştırılmak amacıyla açılan kütüphanelerde, çocuk, din, düşünce, edebiyat, kültür ve tarih kategorilerinde her yaştan kullanıcıya hitap edebilecek yayın bulunmakta; ödünç kitap hizmeti, okuma grupları oluşturma gibi sosyal ve kültürel etkinlikler yürütülmektedir (Çömlek, 2023, s.95). YTB, Yurt dışındaki yerel yönetimlere ait merkezler, STK'lar, üniversitelerde yürüttüğü kütüphane odaklı faaliyetler ile diaspora gençliğine Türkçenin ve Türk kültürünün öğretilmesi ve yaygınlaştırılması anlamında önemli bir rol oynamaktadır.

YTB tarafından yayımlanan, "YTB Bülten", "Telve", "Memleketim", "Almanya Türk Diasporası Atlası", "Gagauz Atasözleri Derlemeleri" gibi dergi ve kitaplar; "İnsan Hazineseri Serisi - Birinci Nesil Hikayeleri", "Irak Türkleri Sözlü Tarih Belgesel ve Kitap Projesi" gibi çalışmalar, "Diaspora Bizim" podcast serisi, ve uluslararası öğrencilere yönelik "Türkiye Bursları" programı (Yurt dışı Türkler ve Akraba

Topluluklar Başkanlığı, 2023) kütüphane diplomasisiyle yakından ilişkilendirilebilecek faaliyetlerdendir.

5.2.8 Sivil Toplum Kuruluşları (STK)

Günümüzün diplomasi anlayışında uluslararası ilişkiler sadece devletlerin ya da hükümetlerin faaliyetleri ile sınırlandırılmamaktadır. Bu noktada çeşitli toplumsal grupların ülkenin diplomasi alanlarına dâhil oldukları; farklı meslek ve iş çevrelerinden çeşitli etnik, inanç ve düşünce tabanlarından gelen toplumsal yapıların hem kendi gündemleri ve öncelikleri doğrultusunda hem de toplumsal fayda anlamında devletlerin uluslararası politikalarına katkı sunma çabasında oldukları görülmektedir (Doğan ve Mazlum, 2006, s. 13-14). Uluslararası literatürde “Hükümet Dışı Kuruluşlar” (Non Governmental Organizations) ifadesi tanımlanan bu kurumlar ülkemizde “Sivil Toplum Kuruluşları” (STK), “Sivil Toplum Örgütleri” (STÖ) gibi kavramlar ile tanımlanmaktadır. (Çaha vd., 2013, s.13). Sivil Toplum kavramı son yıllarda anlamını genişleterek katılıma açık, çeşitliliğe sahip, demokratik bir toplumu tanımlamak için kullanılmaya başlanmış, günümüzde de sivil toplum ve demokratik toplum kavramları birbirinin yerine kullanılır hale gelmiştir (Sezik, 2018, s. 1).

Ülkemizde de özellikle son yıllarda hızlanan demokratikleşme hamleleri toplumda Sivil Toplum kavramına ve örgütlenmelerine ilgiyi arttırmıştır. Bu gelişmelerle birlikte sayıları da artmaya başlayan STK’lar, ilgi alanları doğrultusunda Türkiye’nin kamu ve kültürel diplomasisine dâhil olmaya başlamışlardır. Uluslararası alanda STK’ların sürece katılımları devletle yarışan, devleti tamamlayan ya da devletle işbirliği içinde hareket eden unsurlar şeklinde gerçekleşmektedir. STK’lar bu anlamda devletin klasik dış politika konularının haricinde kalan bazı yeni alanlara nüfuz ederek dış politika süreçlerine dâhil olabildikleri gibi, dış politika ile ilgili konularında karar alıcılarla doğrudan ve devamlı bir iş birliği yoluna da gidebilmektedirler (Doğan ve Mazlum, 2006, s.15). Hükümet dışı aktörler olan değerlendirilen STK’lar ile iş birliği yapmak, hedef ülkelerdeki muhataplarla iletişim kurmak için uygun bir ortam yaratmaktadır. STK’lar, hükümetlerin elinde pek bulunamayan üç önemli imkâna sahiptir. Bunlar; alan uzmanlığı, bağlantılar ve güvenilirliktir. İnsanlar, bir devletin ya da hükümetin diplomatik yaklaşımlarını ve arkasındaki amaçları sorgulayabilir. Ancak STK’lar,

uzmanlık alanlarındaki bilgi birikimleri ve sivil bağlantıları ile diğer ülkelerdeki muhatapları ile daha etkili iletişim kurabilmektedir (İyigüngör, 2024, s. 71).

Devlet otoritesinden bağımsız olarak faaliyet gösteren, gönüllü katılıma dayalı, üyelerinin bireysel çıkarlarının ötesinde sosyal faydayı esas alan ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, yasal bir çerçeve içinde çalışmalarını sürdüren STK'lar (Şahin, 2007, s. 31), yumuşak güç unsuruna dönüşen faaliyetleri ile faaliyetin sahibi ülkenin ülkenin imajına olumlu katkı sağlayan ve ülke itibarını arttıran kamu ve kültürel diplomasi aktörleri olarak kabul görmektedir (Melissen, 2005; Cull, 2009; Snow, 2009; Szondi, 2009; Zaharna, 2010; Sancar, 2012; Çevik, 2014). İnsan hakları, eğitim ve sağlık alanındaki sorunlarla mücadele başta olmak üzere, bölgesel kalkınmaya destek ve doğal afetlerin önlenmesi gibi konularda önemli çalışmalar yapan ve görevler üstlenen STK'lar yardım ettikleri, sorunlarına çözüm ürettikleri insanlar tarafından dost olarak görülmekte, ait oldukları ülkelere sempati duyulmasına neden olmaktadır. Kültürel diplomasi faaliyetlerini STK'larla yürütmek hükümetleri ve halkları ikna etmenin en kolay yöntemlerinden biridir. STK'lar bu anlamda hem güvenilir hem de devletlerin resmî aktörlerine kıyasla sivil ağlarla iletişimde son derece başarılıdır. (Leonard vd., 2002, ss. 55-56)

STK'lar, ulusal ve uluslararası alanda genellikle güvenilir ve saygın aktörler olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte, her bir STK'nın kendi toplumunun siyasal yapısı, kültürel değerleri ve tarihsel arka planı tarafından şekillendiği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle, farklı ülkelerde faaliyet gösteren STK'lara yönelik değerlendirme ve analizlerde, genel kabullerin yanı sıra, yereldeki durumun da dikkate alınması büyük önem taşımaktadır. STK'ların işleyiş biçimleri, öncelikleri ve etki alanları, içinde bulundukları sosyo-politik çevreye göre değişkenlik gösterebilir. Dolayısıyla, tüm STK'lara aynı yaklaşımı uygulamak yerine, her birinin kendi toplumsal ve kültürel ortamı içinde ele alınması, daha sağlıklı ve gerçekçi değerlendirmeler yapılmasını sağlayacaktır.

Türkiye'nin Kütüphane diplomasininin kurgulanmasında ve yürütülmesinde ülkemizde bulunan mesleki STK'lara önemli roller düşmektedir. Bu kapsamda Avrasya Kütüphaneler Derneği (AKD), Belediye Kütüphaneleri Derneği (BKD), Halk Kütüphaneleri Derneği (HKD), Okul Kütüphaneleri Derneği (OKD), Türk Dünyası

Kütüphaneciler Vakfı (TDKV), Türk Kütüphaneciler Derneği (TKD), Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği (ÜNAK) ve Ankos gibi dernek, vakıf ve mesleki platformlar bu yönüyle ülkemizin kütüphane diplomasisi aktörleri olarak değerlendirilmelidir.

Bu çerçevede, mesleki sivil toplum kuruluşlarının; mesleki bilgi, teknik birikim ve deneyim paylaşımı, farklı ülkelerdeki kütüphanelerle yayın ve personel değişimi gerçekleştirilmesi, uluslararası kütüphane birlikleriyle iş birliklerinin geliştirilmesi, kütüphanecilik alanında uluslararası düzeyde politika oluşturulması ve uygulanması, ayrıca uluslararası konferanslar, projeler, eğitim programları ve yayın faaliyetlerinin yürütülmesi ile kütüphanecilerin bu tür mesleki etkinliklere katılımının teşvik edilmesi gibi çok yönlü faaliyetlerde etkin rol üstlenmeleri ve bu yolla Türkiye'nin kütüphane diplomasisine katkı sunmaları beklenmektedir.

5.2.9 Özel Sektör Kuruluşları

Kültürel diplomasi alanındaki sorumlulukların paylaşımında özel sektör ve küresel ölçekte faaliyet gösteren çok uluslu şirketler de önemli aktörler arasında yer almaktadır. Bu şirketlerin, uluslararası düzeyde devletler kadar bilinirlik ve etki gücüne sahip olmaları, kültürel diplomasi çerçevesindeki yükümlülüklerini de artırmaktadır (İyigüngör, 2024, s.2).

Kamu ve kültürel diplomasi alanında önde gelen ülkelerden biri olan ABD'de bu alanda özel sektör kuruluşları ile yapılan iş birliklerine sıklıkla rastlanmaktadır. Yapılan iş birlikleri ve ortaklıklar ile dünyada ABD'nin kültürel diplomasisi alanını genişletmek için çalışmalar yürütmektedirler. Özel sektör kuruluşları, sahip oldukları güçlü ekonomik kaynaklar sayesinde kültürel diplomasi faaliyetlerinde ülkeleri adına önemli katkılar sunma potansiyeline sahiptir. Bu kapsamda, kültürel diplomasi inisiyatifleri altında yürütülen program ve etkinliklere sponsorluk sağlayabildikleri gibi, çeşitli kültürel faaliyetler ve sergiler için doğrudan finansman desteği de sunabilmektedirler. Bu türden destekler, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları (STK'lar) aracılığıyla hayata geçirilen kültürel diplomasi uygulamalarının uzun ömürlü ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşmalarında oldukça önemlidir (İyigüngör, 2024, ss.70-71). Özel sektörün sponsorluk destekleri yanında geliştirdikleri ürün ve hizmetlerle yoluyla da ülkelerinin kültürel diplomasi gücünü arttırmaktadır.

Ülkemizde bilgi ve belge yönetimi alanında faaliyet gösteren özel sektör kuruluşları geliştirdikleri kütüphane otomasyonları, kütüphane uygulamaları ve veri tabanları ile sadece Yurt içinde değil uluslararası alanda da varlık göstermeye başlamışlardır. Yurt dışındaki akademik kurumlar ile yapılan bağlantılar ve ticari anlaşmalar sonucu bu ülkelerde ülkemiz kaynakları ile üretilen ürün ve hizmetler yabancı ülke kütüphanelerinin ve araştırmacılarının hizmetine sunulularak ülkemizin kütüphanecilik sektöründeki gelişmelere görünürlük kazandırılmaya başlanmıştır. Bu çalışmalar henüz başlangıç seviyesindeki girişimler olarak kabul edilse de ülkemiz adına tanıtım ve olumlu imaj oluşturma bakımından önemli, kütüphane diplomasimiz adına da dikkat çeken çalışmalardır.

6. BÖLÜM: KÜTÜPHANE DİPLOMASİSİNE İLİŞKİN BULGULAR VE TARTIŞMALAR

Bu bölümde, araştırma problemi doğrultusunda oluşturulan araştırma sorularına yanıt bulmak amacıyla yürütülen anket ve görüşmelerden elde edilen verilerin bulgulara yer verilmiştir. Çalışma, nicel ve nitel veri toplama tekniklerinin bir arada kullanıldığı karma yöntem yaklaşımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın nicel verileri, Türkçe olarak hazırlanan anket formunun İngilizceye çevrilip iki dilli hâle getirilmesiyle oluşturulan çevrimiçi form aracılığıyla elde edilmiştir. Söz konusu anket, 2 Aralık 2024 ile 10 Şubat 2025 tarihleri arasında uygulanmış ve 42 farklı ülkeden 44'ü kadın, 56'sı erkek olmak üzere toplam 100 yabancı kullanıcı tarafından yanıtlanmıştır. Katılımcıların kıtasal dağılımı incelendiğinde; Asya'dan 18, Avrupa'dan 14, Afrika'dan 8 ve Amerika kıtasından 2 katılımcının yer aldığı görülmektedir.

Çalışma kapsamında toplanan nitel veriler, hem kamu kurumlarını hem de ilgili mesleki alanları temsil eden kurumsal ve bireysel aktörlerle gerçekleştirilen görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. Kurumsal düzeyde yapılan görüşmelere; ülkemizin kütüphane diplomasisi aktörü olarak kaul edilen Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi, Kütüphane ve Yayınlar Genel Müdürlüğü, Diyanet İşleri Başkanlığı, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Türkiye Maarif Vakfı (TMV) ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) gibi kamu kurumlarının mesleki formasyonu bulunan yöneticileri katılmıştır. Bunun yanı sıra, bilgi ve belge yönetimi alanındaki mesleki sivil toplum kuruluşlarının yöneticileri ile özel sektör temsilcilerine de kurumsal aktörler arasında yer verilmiştir.

Bireysel aktörler ise Avustralya, Fransa, İngiltere, Norveç ve Türkiye'den uluslararası alanda deneyim sahibi, yurt dışındaki kütüphane hizmetlerinde, mesleki örgütlerde veya akademik kurumlarda aktif görev yapan kütüphaneciler ve akademisyenlerden seçilmiştir. Kurumsal görüşmeler 3 Eylül–15 Kasım 2024 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş; bireysel görüşmeler ise 7–14 Mart 2025 tarihleri arasında tamamlanmıştır. Görüşmeler, Türkiye'de bulunan katılımcılarla yüz yüze; yurt dışındaki görüşmecilerle ise çevrim içi görüntülü iletişim araçları kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Elde edilen bulgular, araştırma sorularına sistematik biçimde yanıt verecek şekilde tablolar, grafikler ve tematik analiz sonuçlarıyla sunulmaktadır. Katılımcıların görüş ve deneyimlerinden hareketle, kütüphane diplomasine ilişkin mevcut durum betimlenmekte; belirlenen temalar üzerinden genel eğilimler tartışılmaktadır. Bulgular, literatürdeki benzer çalışmalarla karşılaştırmalı olarak ele alınmakta ve Türkiye'nin kütüphane diplomasisi uygulamalarına yönelik çıkarımlara zemin hazırlamaktadır.

6.1 Katılımcılara ilişkin Tanıtıcı Bilgiler

Araştırmanın bulgularını anlamlandırabilmek ve elde edilen verilerin bağlamsal olarak değerlendirilmesini sağlamak amacıyla, katılımcıların yaş, eğitim düzeyi, çalışma durumları ve uyruklarına ilişkin tanıtıcı bilgilere yer verilmiştir. Bu veriler, çalışmanın farklı temsil çeşitliliğine sahip bireylerin görüşlerine dayandığını göstermekte; bulguların kültürel bağlamda daha sağlıklı yorumlanmasını hedeflemektedir.

6.1.1 Katılımcıların Tanımlayıcı Profillerine İlişkin Bulgular

Tablo 6.1, araştırmaya katılan bireylerin temel sosyodemografik özelliklerini ortaya koymaktadır.

Tablo 6.1: Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler

Değişken	n	%
Katılımcıların Bölgeleri		
Asya	44	44,0
Afrika	16	16,0
Amerika	3	3,0
Avrupa	37	37,0
Meslek		
Öğrenci	35	35,0
Çalışan	65	65,0
Mezuniyet		
Lise	9	9,0
Lisans	50	50,0
Lisansüstü	41	41,0
Cinsiyet		
Kadın	44	44,0
Erkek	56	56,0
Yaş Grupları		
18-29	55	55,0

Değişken	n	%
30-39	22	22,0
40 ve üzeri	23	23,0

Katılımcıların bölgelere dağılımı incelendiğinde, en büyük oranı %44 ile Asya bölgesinden gelen bireyler oluşturmaktadır. Avrupa'dan katılanlar %37'lik bir paya sahipken, Afrika bölgesinden katılım %16 seviyesinde kalmaktadır. Amerika kıtasından gelen katılımcıların oranı ise %3 ile sınırlı kalmaktadır.

Katılımcıların mesleki dağılımı incelendiğinde, çalışan bireylerin %65'lik bir orana sahip olduğu görülmektedir. Öğrenci katılımcılar ise %35'lik bir kesimi oluşturmaktadır.

Eğitim düzeyi bakımından ele alındığında, katılımcıların yarısını lisans mezunlarının oluşturduğu görülmektedir. Lisansüstü eğitim alan bireyler %41 oranında yer alırken, lise mezunlarının oranı %9 seviyesinde kalmaktadır. Cinsiyet dağılımında erkek katılımcıların %56'lık bir orana sahip olduğu, kadın katılımcıların ise %44 oranında yer aldığı görülmektedir.

Yaş gruplarına bakıldığında, katılımcıların %55'inin 18-29 yaş arasında yer aldığı görülmektedir. 30-39 yaş aralığındaki bireylerin oranı %22 iken, 40 yaş ve üzerindeki katılımcılar %23'lük bir dilimi oluşturmaktadır.

6.1.2 Kütüphane Kullanımı ve Farkındalığına İlişkin Betimsel Görümüm

Kütüphane diplomasinin etkili bir kültürel diplomasi aracı olarak değerlendirilmesi amacıyla, katılımcılara Türkiye Cumhuriyeti ya da Türk kuruluşları tarafından yurt dışında hizmete sunulan kütüphanelere ilişkin temel yönelimleri ölçmeye yönelik üç genel soru yöneltilmiştir. Bu sorular; kütüphaneyi tercih etme nedenleri, ziyaret sıklığı ve kütüphane hakkında bilgi edinme kaynakları gibi kullanıcı davranışlarını anlamaya yönelik yapılandırılmıştır. Elde edilen bulgular aşağıdaki tablo içerisinde değerlendirmektedir.

Tablo 6.2: Kütüphanelerin Tercih Edilme Nedenleri

Tercih Nedeni	n	%
Türkiye ve Türk kültürü hakkında araştırma/inceleme yapmak	62	62,0
Türkçe dergi, roman, karikatür vb. yayınları okumak	15	15,0
Mekân tasarım ve estetiğinin uyandırdığı huzur, rahatlık vb.	13	13,0
Kütüphane personelinin çalışmalarına katkı sağlaması	4	4,0
Kütüphanedeki kurslara ve kültürel etkinliklere katılmak	3	3,0
Diğer	3	3,0

Türkiye ve kuruluşları tarafından yurt dışında oluşturulan kütüphanelerin tercih edilme nedenleri incelendiğinde, en büyük oranı %62 ile “Türkiye ve Türk kültürü hakkında araştırma/inceleme yapmak” maddesinin oluşturduğu görülmektedir.

Kütüphanelerin bir diğer tercih edilme nedeni, %15 oranıyla “Türkçe dergi, roman, karikatür vb. yayınları okumak” olarak belirlenmiştir.

Mekân tasarımının ve estetik unsurların %13 oranında bir tercih sebebi olarak belirtilmesi, kütüphanelerin fiziki ortamlarının kullanıcı deneyimini doğrudan etkilediğini göstermektedir. Aynı şekilde, kütüphane personelinin kullanıcıların çalışmalarına sağladığı katkının %4'lük bir orana sahip olması, insan faktörünün bilgiye erişimdeki önemini vurgulamaktadır. Buna ek olarak, kütüphanelerde düzenlenen kurs ve kültürel etkinliklerin tercih nedeni olarak belirtilmesi (%3), bu mekânların yalnızca bilgiye erişim noktaları olmanın yanı sıra sosyal etkileşim alanları olarak da işlev gördüğüne işaret etmektedir. Katılımcıların %3'ü de kütüphaneleri ödünç kitap almak, akademik çalışmalar yürütmek ve tüm hizmetlerinden yararlanmak amacıyla kullandığını belirtmiştir.

Tablo 6.3: Katılımcıların Kütüphane Kullanım Sıklığı

Kütüphane Kullanım Sıklığı	n	%
Her gün	0	00,0
Haftada birkaç gün	19	19,0
Haftada bir gün	14	14,0
Ayda birkaç gün	45	45,0
Daha az	22	22,0

Katılımcıların Türkiye tarafından yurt dışında hizmete sunulan kütüphaneleri hangi sıklıkla kullandıkları incelendiğinde katılımcıların %45'i bu kütüphaneleri “ayda birkaç kez”, %22'si ise “daha seyrek” kullandıklarını belirtmiştir. Haftada birkaç kez

kullandığını ifade edenlerin oranı %19, haftada bir kez kullananların oranı ise %14'tür. Her gün kullanım bildiren katılımcı ise mevcut değildir.

Tablo 6.4: Katılımcıların Türk Kütüphanelerinden Haberdar Olma Kanalları

Bilgi Kaynağı	n	%
İnternet	51	30,5
Sosyal Medya	49	29,3
Geleneksel Basın	3	1,8
TV Programları	3	1,8
Aile ve Arkadaş Çevresi	56	33,5

*Not: *Verilen cevaplar çoklu yanıt olduğundan toplam sayı, örneklem sayısını aşmaktadır.*

Katılımcıların Türkiye'nin yurt dışındaki kuruluşlarına ait kütüphanelerin varlığını hangi kaynaklardan öğrendiklerine dair dağılım incelendiğinde, en büyük oranın %33,5 ile "aile ve arkadaş çevresi" olduğu görülmektedir. Bilgi edinme kaynakları arasında İnternet (%30,5) ve sosyal medya (%29,3) oldukça yüksek oranlarda yer almaktadır

Geleneksel medya araçları olan basın (%1,8) ve televizyon programları (%1,8) ise oldukça düşük oranlarda kalmıştır.

6.1.3 Kütüphane Diplomasisi Algısına İlişkin Bulgular

Kütüphane diplomasisinin uluslararası ilişkilerde bir yumuşak güç aracı olarak nasıl algılandığını değerlendirmek amacıyla, katılımcılara bu diplomasi türüne yönelik genel yaklaşımlarını ortaya koyacak beş önermelik soru yöneltilmiştir. Bu sorular, gelişmiş ülkelerde kütüphane diplomasisinin dış politika stratejilerinin bir parçası olarak sistemli biçimde yürütüldüğüne ilişkin algıyı, bu uygulamaların ulusal çıkarlara ve kültürel tanıtıma katkısını ve yönetsel düzeyde farkındalık düzeyini ölçmeyi amaçlamaktadır. Özellikle, başka bir ülkenin kültürel temsil araçlarından biri olan kütüphaneleri kullanan bireylerin kütüphane diplomasisine ilişkin genel bilgi, bilinç ve tutum düzeylerini anlamak hedeflenmiştir. Elde edilen bulgular, tablo 6.5'te verilmektedir.

Tablo 6.5: Kütüphane Diplomasisi Algısı

Değişken	$\bar{X}$	ss	Minimum	Maksimum	Çarpıklık	Basıklık
Kütüphane diplomasisi gelişmiş ülkelerin dış	2,72	0,560	1	3	-1,909	2,870

Değişken	$\bar{X}$	ss	Minimum	Maksimum	Çarpıklık	Basıklık
politikasının bir parçasıdır						
Kütüphane diplomasisini sistemli uygulayan ülkeler yumuşak gücünü artırır	2,69	0,569	1	3	-1,731	2,184
Kütüphane diplomasisini sistemli uygulayan ülkeler ulusal çıkarlarına katkı sağlar	2,69	0,569	1	3	-1,731	2,184
Gelişmiş ülkeler bilinçli ve sistemli kütüphane diplomasisi uygular	2,56	0,552	1	3	-0,760	-0,491
Kütüphane diplomasisi yöneticiler tarafından yeterince bilinmemektedir	2,33	0,577	1	3	-0,160	-0,602

Tablo 6.5'te yer alan bulgular, kütüphane diplomasisine ilişkin çeşitli algıları ve görüşleri betimleyerek katılımcıların konuya dair yaklaşımlarını ortaya koymaktadır. Ortalama değerler Katılımcıların kütüphane diplomasisi kavramına yönelik bilgi, tutum ve farkındalık düzeylerini değerlendirmek amacıyla hazırlanan beş maddelik Likert ölçeği (1=Katılmıyorum, 2=Kısmen Katılıyorum, 3=Katılıyorum, 0=Fikrim Yok) üzerinden elde edilen veriler, bu alana ilişkin güçlü algılarla birlikte bazı farkındalık sınırlılıklarını da ortaya koymaktadır.

“Kütüphane diplomasisi gelişmiş ülkelerin dış politikasının bir parçasıdır” ifadesi, ortalama $\bar{X} = 2,72$ ve $ss = 0,560$ ile en yüksek katılım düzeyine sahiptir. Bunu, *“kütüphane diplomasisini sistemli uygulayan ülkeler yumuşak gücünü artırır”* ve *“...ulusal çıkarlarına katkı sağlar”* önermeleri izlemekte olup, her iki ifade de $\bar{X} = 2,69$, $SS = 0,569$ ile oldukça benzer bir eğilim göstermektedir. Bu önermelere verilen yanıtların çarpıklık değerlerinin oldukça negatif ($-1,731$ ila $-1,909$) ve basıklık değerlerinin pozitif ($2,184$ ila $2,870$) olması, katılımcıların büyük bir bölümünün bu görüşlerde yoğunlaştığını ve görüşlerin tepe noktada toplandığını göstermektedir.

Öte yandan, *“Gelişmiş ülkeler bilinçli ve sistemli kütüphane diplomasisi uygular”* ifadesi $\bar{X} = 2,56$ ile hâlâ olumlu algılanmakla birlikte, daha dengeli bir dağılım göstermektedir (çarpıklık = $-0,760$; basıklık = $-0,491$). Katılımcıların bu ifadeye yönelik daha farklı görüşlerde dağılmış olduğu görülmektedir.

“Kütüphane diplomasisi yöneticiler tarafından yeterince bilinmemektedir” önermesi ise ortalama $\bar{X} = 2,33$ ile en düşük düzeyde katılım almıştır. Bu bulgu, karar verici düzeyde bu diplomasi biçiminin yeterince benimsenmediği yönünde bir algı olduğunu gösterse de, yanıtlardaki dağınıklık ve göreceli düşük çarpıklık değeri ($-0,160$), katılımcıların bu konuda daha temkinli veya kararsız olduğunu işaret etmektedir.

Genel olarak, elde edilen bulgular; katılımcıların kütüphane diplomasisini uluslararası ilişkilerde etkili, stratejik ve yumuşak güç üretici bir araç olarak gördüklerini, ancak bu diplomasi türünün yönetsel ve kurumsal düzeyde yeterince görünür olmadığı yönünde eleştirel bir bakış geliştirdiklerini ortaya koymaktadır.

6.1.4 Kütüphane Diplomasisinin Unsurlarına İlişkin Bulgular

Bu bölümde yer alan sorular, kütüphane diplomasisini oluşturan temel unsurların katılımcılar tarafından nasıl algılandığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Özellikle kütüphanelerin fiziksel mekânları, içerik zenginliği, dijital kaynakları ve insan kaynağı gibi bileşenlerinin diplomatik ve kültürel süreçlere olan katkısı, bu sorular aracılığıyla değerlendirilmiştir. Bu bağlamda katılımcılara; kütüphane mekânlarının cazibe ve çekicilik unsuru olup olmadığı, gerçekleştirilen etkinliklerin kültürel temsil gücü, özel koleksiyonlar ve dijital içerikler aracılığıyla sağlanan kültürel aktarım, nitelikli kütüphanecilerin kültürlerarası etkileşimdeki rolleri ve uluslararası iş birlikleri (örneğin değişim programları, teknik yardımlar, kardeş kütüphaneler gibi) hakkında sorular yöneltilmiştir. Söz konusu soruların temel amacı, kütüphanelerin bu unsurlar aracılığıyla uluslararası düzeyde kültürel temsil, imaj inşası ve kültürel diplomasiye dayalı etkileşim süreçlerinde stratejik birer aktör olarak algılanıp algılanmadığını belirlemektir. Elde edilen bulgular tablo 6.6’da özetlenmektedir.

Tablo 6.6: Kütüphane Diplomasisinin Unsurları

Değişken	$\bar{X}$	ss	Minimum	Maksimum	Çarpıklık	Basıklık
Ülkenin tarihi ve kültürel özelliklerini yansıtan kütüphaneler ülkenin imajına katkı sağlar	2,69	0,521	1	3	-1,443	1,251
Dış devletlerde hizmete giren kütüphanelerde düzenlenen etkinlikler ülke tanınırlığını artırır	2,77	0,485	1	3	-2,034	3,643
Dış devletlerde kütüphanelerde sunulan	2,74	0,498	1	3	-1,812	2,655

Değişken	$\bar{X}$	ss	Minimum	Maksimum	Çarpıklık	Basıklık
koleksiyonlar toplumların tanınmasını sağlar						
Dış devletlerde kütüphanelerde sunulan özel koleksiyonlar kültürel mirasın tanıtılmasına katkı sağlar	2,77	0,485	1	3	-2,034	3,643
Kütüphane koleksiyonları kültürlerarası diyaloga katkı sunar	2,64	0,628	1	3	-1,578	1,426
Dijital olanaklarla kütüphanelerin dış dünyaya açılması diplomasıye katkı sağlar	2,72	0,560	1	3	-1,909	2,870
Dış devletlerde nitelikli kütüphanecilerle hizmet verilmesi ülke itibarını artırır	2,74	0,549	1	3	-2,108	3,708
Nitelikli kütüphanecilerin kültürlerarası etkileşime katkı sağlayabileceğini düşünüyorum	2,77	0,536	1	3	-2,332	4,744
Kütüphanecilik alanında uluslararası değişim ve burs programları kültürel tanıtıma katkı sağlar	2,79	0,522	1	3	-2,590	6,043
Ülkede yayınlanan eserlerin başka ülkelere gönderilmesi tanıtıma katkı sunar	2,72	0,560	1	3	-1,909	2,870
Başka ülkelere ödünç eser ve kaynak paylaşımı hizmeti sunmak ülkenin imajını güçlendirir	2,62	0,633	1	3	-1,444	1,028
Yabancı heyetlerin / misafirlerin ülkenin önemli kütüphanelerini ziyaret etmeleri ülkenin tanıtımına katkı sağlar	2,69	0,521	1	3	-1,443	1,251
Kardeş Kütüphaneler Programı kültürlerarası iş birliğine katkı sunar	2,79	0,469	1	3	-2,291	4,920
Uluslararası teknik yardımlar ve teknoloji transferi ülkenin imajına katkı sağlar	2,82	0,506	1	3	-2,890	7,700

Araştırma bulguları, katılımcıların büyük çoğunluğunun kütüphaneleri kültürel diploması faaliyetlerinde etkili bir araç olarak değerlendirdiğini göstermektedir. Bu anlamda en yüksek ortalama “Uluslararası teknik yardımlar ve teknoloji transferi ülkenin imajına katkı sağlar” ifadesine verilmiştir ($\bar{X} = 2,82$). Bu bulgu, teknik anlamdaki kültürel katkıların, doğrudan tanıtıma yönelik içeriklerden bile daha etkili algılandığını ortaya koymaktadır. Kütüphanecilik alanında uluslararası değişim ve burs

programlarının kültürel tanıtıma katkısı da yüksek oranda onay almış ($\bar{X} = 2,79$), bu eğilimi “Kardeş Kütüphaneler Programı kültürlerarası iş birliğine katkı sunar” ifadesi de desteklemiştir ($\bar{X} = 2,79$).

Kütüphanelerde düzenlenen etkinliklerin ülke tanınırlığını artırdığı görüşü $\bar{X} = 2,77$ ortalamasıyla dikkat çekici düzeydedir. *Nitelikli kütüphanecilerle hizmet verilmesinin ülke itibarını artıracacağı görüşü* ise $\bar{X} = 2,74$ gibi yüksek bir değere sahiptir.

Bununla birlikte, ödünç eser ve kaynak paylaşımı gibi geleneksel hizmetlerin kültürel diplomasi etkisi katılımcılar tarafından daha sınırlı bulunmuştur. “*Başka ülkelere ödünç eser ve kaynak paylaşımı hizmeti sunmak ülkenin imajını güçlendirir*” ifadesi $\bar{X} = 2,62$ ile en düşük ortalama değere sahip bulgudur.

Bu veriler, nitelikli insan kaynağı, teknik iş birlikleri ve uluslararası değişim programlarının, kültürel tanıtımda en etkili ve görünür stratejiler olarak algılandığını göstermektedir.

6.1.5 Türkiye'nin Kütüphane Diplomasisi Algısına İlişkin Bulgular

Türkiye'nin kütüphane diplomasisine ilişkin algılarını ölçmek amacıyla yöneltilen ifadelerden elde edilen nicel veriler analiz edilmiştir. Bu ifadeler aracılığıyla, Türkiye'nin kütüphane diplomasisi faaliyetlerinin algılanan başarısı, bu faaliyetlerin devlet ve toplum üzerindeki etkisi, ilgili kurumsal farkındalık düzeyi, uluslararası görünürlük ve dış politika ile ilişkilendirilme potansiyeli gibi boyutlar değerlendirilmiştir. Soruların yöneltilme amacı, hem kütüphane diplomasisinin mevcut durumuna dair farkındalığı ölçmek hem de bu alandaki uygulama ve strateji eksikliklerini ortaya koymaktır. Böylelikle kütüphanelerin kültürel diplomasi içindeki yeri konusunda eleştirel bir değerlendirme zemini oluşturulması hedeflenmiştir. Elde edilen bulgulara tablo 6.7’de yer verilmiştir.

Tablo 6.7: Türkiye'nin Kütüphane Diplomasisi Algısı

Değişken	$\bar{X}$	ss	Minimum	Maksimum	Çarpıklık	Basıklık
Türkiye'nin yürüttüğü kütüphane diplomasisi faaliyetlerini başarılı buluyorum	1,85	0,745	1	3	0,260	-1,112
Türkiye'nin kütüphane diplomasisi Türk devletine ve toplumuna olumlu	2,31	0,614	1	3	-0,281	-0,555

katkılar sağlamaktadır						
Türkiye'de yöneticiler kütüphane diplomasisini yeterince bilmemektedir	2,51	0,683	1	3	-1,092	0,008
Türkiye'de kültürel diplomasi yürütücüsü kurumlarda kütüphane diplomasisi farkındalığı düşüktür	2,67	0,530	1	3	-1,285	0,746
Türkiye'nin kütüphane diplomasisi uluslararası alanda yeterince bilinmemektedir	2,64	0,628	1	3	-1,578	1,426
Türkiye'nin kültürel diplomasi aktörleri kütüphane diplomasisini etkin bir şekilde uygulamamaktadır	2,62	0,544	1	3	-1,005	0,001
Türkiye dış politika hedeflerine ulaşmada kütüphane diplomasisi potansiyelini yeterince kullanmamaktadır	2,62	0,633	1	3	-1,444	1,028
Türkiye'deki kütüphanelerin uluslararası alanda tanınırlığı düşüktür	2,56	0,552	1	3	-0,760	-0,491

Tablo 6.7'de yer alan bulgular, katılımcıların Türkiye'nin kütüphane diplomasisine ilişkin genel olarak eleştirel bir bakış açısına sahip olduğunu göstermektedir. En düşük ortalama değere sahip ifade, “*Türkiye'nin yürüttüğü kütüphane diplomasisi faaliyetlerini başarılı buluyorum*” ($\bar{X}=1,85$) olup bu durum, uygulamalara yönelik sınırlı bir memnuniyete işaret etmektedir. Benzer şekilde, “*Türkiye'nin kütüphane diplomasisi Türk devletine ve toplumuna olumlu katkılar sağlamaktadır*” ifadesinin ortalama değeri de görece düşük ($\bar{X}=2,31$) çıkmıştır; bu da olumlu katkı algısının sınırlı olduğunu göstermektedir.

Öte yandan, “*Türkiye'de kültürel diplomasi yürütücüsü kurumlarda kütüphane diplomasisi farkındalığı düşüktür*” ($\bar{X}=2,67$), “*Türkiye'nin kütüphane diplomasisi uluslararası alanda yeterince bilinmemektedir*” ($\bar{X}=2,64$) ve “*Kütüphane diplomasisi dış politika hedeflerine ulaşmada yeterince kullanılmamaktadır*” ($\bar{X}=2,62$) gibi yüksek ortalamalara sahip ifadeler, katılımcıların bu alanda ciddi yapısal eksiklikler ve farkındalık problemleri gözlemlediğini ortaya koymaktadır.

Bu bulgular, kütüphane diplomasisinin Türkiye'deki kültürel diplomasi faaliyetlerinde henüz kurumsallık sağlayamadığını ve stratejik olarak değerlendirilmediğini

düşündürmektedir. Ayrıca, çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde birçok ifadenin sola çarpık (negatif çarpıklık) olduğu, yani olumsuz yargılara yüksek oranda olduğu görülmektedir.

6.1.6 Türkiye'nin Kütüphane Diplomasisi Unsurlarına İlişkin Bulgular

Bu bölümde, Türkiye'nin kütüphane diplomasisine yönelik algısının belirli uygulama ve araçlar üzerinden nasıl şekillendiğini ortaya koymak amacıyla yöneltilen ifadelere ilişkin bulgular sunulmaktadır. Söz konusu ifadeler; kütüphanelerin ülke imajına katkısı, kültürlerarası diyaloga sağladıkları destek, yurt dışındaki koleksiyonların işlevi, dijital hizmetlerin itibara etkisi, personel niteliği, etkinlikler ve uluslararası iş birlikleri gibi bir dizi unsur üzerinden kütüphane diplomasisinin algılanan kapasitesini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu sorular, hem kütüphane diplomasisi araçlarının ne derece fark edildiğini hem de bu araçlara ilişkin beklenti ve tutumları analiz etmeye yöneliktir. Böylece, Türkiye'nin kültürel diplomasisi politikaları bağlamında kütüphanelerin potansiyelinin ne derece fark edildiği ve ne ölçüde kullanıldığına dair genel bir algı ortaya konulmak istenmiştir. Elde edilen bulgular tablo 6.8'de özetlenmiştir.

Tablo 6.8: Türkiye'nin Kütüphane Diplomasisi Unsurları

Değişken	$\bar{X}$	ss	Minimum	Maksimum	Çarpıklık	Basıklık
Türkiye adına hizmet veren kütüphaneler ülkenin imajına olumlu katkıda bulunur	2,67	0,621	1	3	-1,722	1,897
Türkiye adına yurt dışındaki kütüphanelerde düzenlenen etkinlikler ülkenin tanınırlığını artırmaktadır	2,67	0,621	1	3	-1,722	1,897
Türkiye adına yurt dışındaki kütüphanelerde bulunan koleksiyonlar ülkenin tanınmasını sağlar	2,59	0,637	1	3	-1,319	0,690
Türkiye'nin yurt dışındaki kütüphane koleksiyonları kültürlerarası diyaloga katkıda bulunmaktadır	2,64	0,584	1	3	-1,421	1,147
Türkiye adına hizmet veren kütüphanelerde nadir eserler kültürel miras tanıtımına katkı sağlar	2,69	0,521	1	3	-1,443	1,251
Türk kütüphanelerinin yurt dışında daha etkin olması kültürel diplomasiyi güçlendirir	2,79	0,469	1	3	-2,291	4,920
Türk kütüphaneleri dijital	2,77	0,536	1	3	-2,332	4,744

hizmetlerle ülkenin itibarını güçlendirebilir						
Yurt dışında hizmet veren kütüphanelerde nitelikli kütüphaneciler ülke itibarına katkı sağlar	2,77	0,536	1	3	-2,332	4,744
Türkiye adına hizmet veren kütüphane personeli eğitilmiş ve nitelikli seçilmelidir	2,74	0,595	1	3	-2,244	3,919
Uluslararası personel değişimi ve burs programları Türkiye'nin imajına katkı sunar	2,72	0,605	1	3	-2,053	3,120
Türkiye'den yayınlanan eserlerin bağış yoluyla kütüphanelere gönderilmesi uluslararası tanıtıma katkı sağlar	2,74	0,498	1	3	-1,812	2,655
Türkiye'nin kütüphaneleri ödünç kaynak paylaşımı yoluyla kültürel diplomasisini güçlendirebilir	2,69	0,569	1	3	-1,731	2,184
Türkiye'ye gelen yabancı misafirlerin önemli kütüphaneleri ziyaret etmesi kültürel tanıtıma katkı sunar	2,72	0,510	1	3	-1,617	1,875

Tablo 6.8'deki veriler, katılımcıların Türkiye'nin kütüphane diplomasisi unsurlarına büyük ölçüde olumlu yaklaştığını göstermektedir. Bu bölümdeki ifadeler 2,5'in üzerinde olup, birçok ifadenin ortalaması 2,7'nin üzerine çıkmıştır. Özellikle $\bar{X}=2,79$ değeri alan “*Türk kütüphanelerinin yurt dışında daha etkin olması kültürel diplomasiyi güçlendirir*” ifadesi ile $\bar{X}=2,77$ ortalamayı bulan “*Türk kütüphaneleri dijital hizmetlerle ülkenin itibarını güçlendirebilir*” ve “*Yurt dışında hizmet veren kütüphanelerde nitelikli kütüphaneciler ülke itibarına katkı sağlar*” ifadeleri, öne çıkan bulgular arasında yer almaktadır.

Bu yüksek ortalamalar, kütüphanelerin hem uluslararası temsil gücü hem de yumuşak güç etkisi açısından stratejik araçlar olarak algılandığını ortaya koymaktadır. Çarpıklık ve basıklık değerleri de bu eğilimi desteklemekte; ifadelerin büyük çoğunluğu negatif çarpıklık (sola çarpıklık) göstermekte ve yanıtların olumlu uça yoğunlaştığını işaret etmektedir.

Bununla birlikte, “*Türkiye adına yurt dışındaki kütüphanelerde bulunan koleksiyonları ülkenin tanınmasını sağlar*” ($\bar{X}=2,59$) gibi görece daha düşük ortalamaya sahip ifadeler, bazı unsurların potansiyeline dair algının daha sınırlı olduğunu düşündürmektedir. Bu

durum, koleksiyon tanıtımının diğer unsurlara kıyasla daha az görünür olduğunu işaret etmekle beraber bulgular genel anlamda Türkiye'nin kütüphane diplomasisi kapsamında çeşitli uygulama araçlarının yüksek değere sahip olduğunu ve bu alanda yapısal ve kurumsal yatırımların kültürel diplomasi kapasitesini artıracak yönünde güçlü bir kanaatin bulunduğunu göstermektedir.

6.1.7 Türkiye'nin Kütüphane Diplomasisinin Ülke İmajı ve İtibarına Katkısı

Bu bölümde, kütüphane diplomasisinin doğrudan Türkiye'nin uluslararası imajı, itibarı ve kültürel diplomasisi performansı üzerindeki etkisini ölçmeyi amaçlayan sorulara ilişkin bulgular sunulmaktadır. Yöneltilen ifadeler; kütüphanelerin Türkiye'ye yönelik algıyı nasıl şekillendirdiği, kültürel ilgi uyandırıp uyandırmadığı, Türkiye'ye dair medya takibi ve seyahat isteği gibi davranışsal değişimlere yol açıp açmadığı gibi temel göstergelere odaklanmaktadır. Bu sorular, kütüphanelerin ülke adına olumlu algı yönetimi ve uluslararası kamuoyuna yönelik yumuşak güç stratejileri açısından nasıl işlev gördüğünü anlamaya yönelik tasarlanmıştır. Elde edilen bulguların özeti tablo 6.9'de verilmiştir.

Tablo 6.9: Türkiye'nin Kütüphane Diplomasisinin Ülke İmajı ve İtibarına Katkısı

Değişken	$\bar{X}$	ss	Minimum	Maksimum	Çarpıklık	Basıklık
Türk kütüphaneleri sayesinde Türkiye'yi daha yakından tanıdım	2,51	0,644	1	3	-0,986	-0,037
Türk kütüphanelerini kullanmaya başladıktan sonra Türkiye'ye yönelik olumsuz düşüncelerim azaldı	2,51	0,644	1	3	-0,986	-0,037
Türk kütüphaneleri Türkiye ve Türk kültürüne olan ilgimi artırdı	2,49	0,644	1	3	-0,886	-0,203
Türk kütüphanelerini kullandıktan sonra Türkiye ile ilgili haberleri daha yakından takip etmeye başladım	2,44	0,598	1	3	-0,519	-0,583
Türk kütüphanelerini kullandıktan sonra Türkiye'yi ziyaret etmek istedim	2,56	0,680	1	3	-1,301	0,457

Bulgular genel olarak, Türk kütüphanelerinin ülke imajı ve kültürel ilgi oluşturma açısından olumlu bir etki potansiyeline sahip olduğunu, ancak bu etkinin sınırlı düzeyde algılandığını göstermektedir. Tüm ifadelerin ortalama değerleri 2,5 civarında seyretmekte olup, katılımcılar kütüphane deneyimi ile Türkiye'ye dair algılarında bir değişim yaşadıklarını ifade etmektedir. Özellikle $\bar{X}=2,56$ değeri ile *“Türk kütüphanelerini kullandıktan sonra Türkiye'yi ziyaret etmek istedim”* ve $\bar{X}=2,51$ *“Türk kütüphaneleri sayesinde Türkiye'yi daha yakından tanıdım”* ifadeleri en yüksek ortalamalara sahip olup, Türk kütüphanelerini kullanımının Türkiye'ye yönelik ilgiyi artırdığı yönünde olumlu bir izlenim vermektedir. $\bar{X}=2,44$ değeri ile *“Türk kütüphanelerini kullandıktan sonra Türkiye ile ilgili haberleri daha yakından takip etmeye başladım”* ifadesinin görece düşük ortalaya sahip olması bilgi takibi ve medya ilgisi açısından daha zayıf bir dönüşüm yaşandığını göstermektedir.

Çarpıklık (negatif) ve basıklık değerleri, katılımcı yanıtlarının büyük ölçüde olumlu uçta toplandığını göstermekte olup, özellikle Türkiye'ye karşı sempati ve kültürel ilginin artması gibi boyutlarda kütüphanelerin ülke tanıtımına, imaj ve itibarına katkı sunduğu söylenebilir.

6.2 Anket Bulgularına İlişkin Tartışmalar

Bu bölümde, anket aracılığıyla elde edilen nicel veriler doğrultusunda ortaya çıkan eğilimler değerlendirilmekte ve katılımcıların kütüphane diplomasisine ilişkin algıları istatistiki bulgular ışığında tartışılmaktadır. Bulguların, araştırmanın kuramsal temelleri ve amaçları çerçevesinde nasıl anlam kazandığı analiz edilmektedir.

6.2.1 Katılımcı Bilgilerine İlişkin Tartışmalar

Araştırma bulguları, kütüphane diplomasisine yönelik algının katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine bağlı olarak anlamlı farklılıklar gösterebileceğini ortaya koymaktadır. Bölgesel dağılım açısından değerlendirildiğinde, katılımcıların büyük çoğunluğunun Asya (%44) ve Avrupa (%37) kökenli olması, çalışmanın bu iki bölge ekseninde şekillendiğini göstermektedir. Bu durum, bölgesel kültürel yaklaşımların ve bilgiye erişim politikalarının, kütüphane diplomasisi kavramının algılanmasında belirleyici rol oynayabileceğine işaret etmektedir. Asya'da kütüphanelerin bilgiye erişimde sosyal eşitlik aracı olarak kullanımı ile Avrupa'daki kültürel diplomasi

geleneklerinin farklılığı, katılımcı perspektiflerinin çeşitlenmesine katkı sağlamaktadır. Amerika ve Afrika'dan katılımın görece düşük olması ise bu bölgelerde konunun görünürlüğünün artırılması gerektiğine işaret etmektedir.

Mesleki dağılıma bakıldığında, çalışan bireylerin %65'lik oranla araştırmada baskın bir grup oluşturduğu görülmektedir. Bu durum, iş dünyasında aktif olan bireylerin uluslararası ilişkiler ve kültürel diplomasi kavramlarına daha aşina olmaları nedeniyle, kütüphane diplomasisini daha stratejik bir araç olarak görme eğiliminde olabileceklerini düşündürmektedir. Buna karşılık, öğrenciler (%35), daha idealist ya da akademik bilgiye dayalı bir yaklaşımla kavrama farklı anlamlar yükleyebilir. Dolayısıyla, mesleki konunun bireylerin diplomatik pratiklere yüklediği anlamlar açısından belirleyici bir faktör olduğu söylenebilir. Bu bulgu, literatürde diplomatik farkındalık ile mesleki deneyim arasındaki ilişkiye dair çalışmalara da paralel bir örnek teşkil etmektedir.

Eğitim düzeyi ise kütüphane diplomasisi bağlamında eleştirel bilinç düzeyinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Katılımcıların yarısı lisans mezunu olup, %41'i lisansüstü düzeyde eğitim almaktadır. Bu oran, katılımcıların çoğunluğunun yükseköğrenim görmüş bireylerden oluştuğunu göstermekte ve bu bireylerin kavramsal farkındalık düzeyinin yüksek olabileceğini düşündürmektedir. Lise mezunlarının %9 gibi sınırlı bir orana sahip olması, eğitim düzeyi arttıkça kültürel diplomasiye yönelik ilgi ve kavrayışın da yükseldiği yönündeki bulguları desteklemektedir. Bu bağlamda, eğitimin kütüphane diplomasisine yönelik tutum ve değerlendirmelerde belirleyici bir değişken olduğu sonucuna varmak mümkündür.

Araştırma bulgularında erkek katılımcıların %56'lık oranla daha yüksek temsil edilmesi, farklı toplumsal konumların kültürel katılım pratiklerine etkisi üzerine düşünmeyi gerekli kılmaktadır. Kadın katılımcıların %44 oranında yer alması, bilgiye erişim olanaklarının, bireylerin sosyal sorumlulukları, günlük yaşam pratikleri ve mekânsal hareketlilikleri ile doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu durum, bireylerin kamusal alanlarla kurduğu ilişkinin sadece bireysel tercihlere değil, aynı zamanda çevresel ve yapısal koşullara da bağlı olduğunu düşündürmektedir.

Katılımcıların yaş grupları incelendiğinde, %55'lik bir oranla 18-29 yaş aralığındaki bireylerin çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir. Bu durum, araştırmanın özellikle genç bireylerin görüşlerine dayandığını ve genç kuşakların kütüphane diplomasisine dair

algılarının belirleyici olduğunu göstermektedir. Dijital dönüşüm çağında yetişmiş olan bu kuşak, kütüphaneleri yalnızca bilgi erişim noktası olarak değil, aynı zamanda küresel kültürel etkileşim alanları olarak değerlendirme eğilimindedir. Buna karşın, 40 yaş ve üzerindeki katılımcıların (%23) geleneksel bilgi kaynaklarına ve ulusal kültürel mirasın korunmasına daha fazla önem vermeleri, diplomatik süreçleri tarihsel perspektiften yorumlamalarına neden olabilir. Bu bağlamda, yaş değişkeni bireylerin kütüphane diploması uygulamalarına yönelik beklenti ve değerlendirmelerinde anlamlı farklılıklar yaratmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, araştırmanın ortaya koyduğu sosyo-demografik farklılıklar, kütüphane diploması bağlamında kültürel kimliklerin, mesleki deneyimlerin, eğitim düzeylerinin ve yaş gruplarının farklı algılar üretebildiğini göstermektedir. Bu farklılıklar, kütüphane diplomasısının küresel ölçekte çok katmanlı ve çoğulcu bir stratejiyle geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Gelecekteki çalışmalarda bu değişkenlerin neden olduğu algısal farklılıkların nitel yöntemlerle derinlemesine incelenmesi, kütüphane diplomasısının daha kapsayıcı ve etkili bir şekilde kurgulanmasına katkı sağlayacaktır.

6.2.2 Katılımcıların Kütüphaneleri Tercih Nedenlerine İlişkin Tartışma

Kullanıcıların Türk devleti ve kuruluşları tarafından oluşturulan kütüphaneleri tercih etme nedenleri incelendiğinde, tercihlerdeki belirgin odaklanma, bu yapıların kültürel diploması işlevlerine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Katılımcıların %62 gibi yüksek bir oranla “Türkiye ve Türk kültürü hakkında araştırma/inceleme yapmak” motivasyonunu belirtmeleri, bu kütüphanelerin Türkiye’nin kültürel kimliğini yurt dışında temsil eden enformasyon odakları olarak konumlandığını göstermektedir. Özellikle Türkçe kaynakların sınırlı olduğu coğrafyalarda bu kütüphaneler, akademisyenler ve kültürel etkileşim içinde olan bireyler açısından vazgeçilmez başvuru alanları hâline gelmektedir. Bu durum, kütüphane koleksiyonlarının nicelik ve nitelik olarak hedef kitlenin ilgi ve beklentilerine göre şekillendirilmesini gerekli kılmaktadır.

Bu bağlamda, koleksiyon geliştirme politikalarının yalnızca klasik bilgi kaynaklarıyla sınırlı kalmaması, aynı zamanda güncel akademik yayınları, kültürel miras belgelerini ve disiplinlerarası kaynakları da içermesi gerekmektedir. Kullanıcıların öncelikli

amacının akademik araştırma olduğu dikkate alındığında, kütüphanelerin yerel bağlamlara duyarlı, fakat evrensel bilimsel standartlara uygun bir içerik sunması, kültürel diplomasi açısından stratejik değer taşımaktadır.

Bununla birlikte, kütüphanelerin yalnızca akademik değil, aynı zamanda gündelik yaşamın ve kültürel tüketimin de bir parçası olduğunu gösteren diğer tercihler de dikkat çekicidir. Katılımcıların %15'i Türkçe roman, dergi, karikatür gibi popüler yayınlara erişim amacıyla bu kütüphaneleri kullandığını belirtmiştir. Bu oran, kültürel aidiyetin ve dilsel sürekliliğin diaspora bağı ya da kültürel temas hâlindeki topluluklar için ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Popüler kültüre dair kaynakların erişilebilirliği, kütüphaneleri bireysel kimlik inşasında ve kültürel yakınlaşmada etkin aktörler hâline getirmektedir.

Ayrıca, mekânsal estetik ve mimari tasarım unsurlarının %13 oranında tercih sebebi olarak belirtilmesi, kullanıcı deneyiminin fiziksel çevreyle doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. Kütüphanelerin birer “kültürel temas mekânı” olarak konumlanması, yalnızca içerikle değil, kullanıcıyı içine alan atmosferle de mümkün olmaktadır. Bu çerçevede, estetik unsurların kültürel temsil biçimi olarak değerlendirilmesi ve Türk kültürünün görsel/tasarım değerlerinin kütüphane mekânına yansıtılması, mekânsal diplomasi açısından da anlamlıdır.

Öte yandan, kütüphane personelinin bilgiye erişimdeki rolünün yalnızca %4 oranında belirtilmesi, insan etkileşiminin kütüphane hizmetlerinde daha görünür kılınması gerektiğine işaret etmektedir. Özellikle rehberlik hizmetleri, danışma faaliyetleri ve kullanıcı eğitimi gibi etkileşim temelli hizmetlerin görünürlüğünün artırılması, kütüphanelerin sadece bilgi sunan değil, kullanıcıyı yönlendiren ve güçlendiren kurumlar hâline gelmesine katkı sağlayacaktır.

Son olarak, kütüphanelerin bütün hizmetlerinden yararlanmayı amaçlayan kullanıcıların oranının yalnızca %1 gibi düşük bir düzeyde kalması, bu yapıların daha çok belirli amaçlara hizmet eden tematik merkezler şeklinde kullanıldığını düşündürmektedir. Bu durum, çok yönlü ve kapsayıcı hizmet modellerinin hâlen kullanıcılar tarafından sınırlı düzeyde algılandığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, kullanıcıların ihtiyaç duyduğu içerik ve hizmetlerle temas etmesini kolaylaştıran, aynı zamanda kütüphanenin tüm

olanaklarını tanıtan kapsayıcı bilgilendirme stratejilerinin geliştirilmesi önem taşımaktadır.

6.2.3 Katılımcıların Türk Kütüphanelerinden Haberdar Olma Kanallarına İlişkin Tartışma

Katılımcıların Türk Kütüphanelerinden haberdar olma kanallarına ilişkin bulgular, kütüphanelerin toplum içindeki bilinirliğiyle ilgili önemli bir eğilimi ortaya koymaktadır. En yüksek oranla (%33,5) “aile ve arkadaş çevresi” aracılığıyla bilgi edinilmesi, kültürel kurumların tanıtımında bireyler arası iletişimin ve sosyal etkileşim ağlarının belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir. Bu durum, kütüphane gibi kültürel alanların tanıtımında geleneksel pazarlama ve kurumsal iletişim faaliyetlerinden ziyade, kullanıcı deneyiminin ve doğrudan tavsiyelerin daha etkili olduğuna işaret etmektedir. Sosyal sermaye çerçevesinde değerlendirildiğinde, bireylerin çevrelerinden edindikleri bilginin güvenilirliği, bu tür mekânlara yönelik motivasyonlarını güçlendiren önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

Bununla birlikte, İnternet (%30,5) ve sosyal medya (%29,3) gibi dijital mecraların da oldukça yüksek oranlarda bilgi kaynağı olarak belirtilmiş olması, kültürel diplomasi bağlamında dijitalleşmenin artan etkisini teyit etmektedir. Özellikle genç kullanıcı profili göz önünde bulundurulduğunda, dijital platformlar üzerinden gerçekleştirilecek tanıtım ve bilgilendirme stratejilerinin, kütüphanelerin görünürlüğünü artırmada son derece işlevsel olduğu söylenebilir. Bu bulgu, kültürel kurumların yalnızca fiziksel hizmetlerle değil, aynı zamanda dijital temsil biçimleriyle de etkileşim kurmaları gerektiğini göstermektedir. Sosyal medyanın görsel anlatım gücü, kullanıcı yorumlarına açıklığı ve hızlı paylaşım olanağı, kütüphane deneyimlerinin yaygınlaştırılmasında önemli bir araç haline gelmiştir.

Öte yandan, geleneksel medya araçları olan basın ve televizyon programlarının %1,8 gibi oldukça düşük oranlarda tercih edilmesi, bu mecraların kültürel diplomasi araçları olarak etkilerinin giderek azaldığını göstermektedir. Benzer şekilde, okullar aracılığıyla bilgi edinme oranının %1,2 gibi düşük bir düzeyde kalması, eğitim kurumlarının bu tür kütüphanelerin tanıtımında yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır. Oysa okul temelli bilgilendirme faaliyetleri, öğrencilerin kültürel mekânlara yönlendirilmesi açısından büyük bir potansiyel barındırmaktadır. Eğitim sistemine adapte edilecek tanıtıcı

içeriklerin, öğrencilerin bu tür kaynaklardan daha etkin yararlanmalarını teşvik edebileceği düşünülmektedir.

Dikkat çekici bir diğer bulgu ise, kültürel diplomasi faaliyetlerinin önemli aktörlerinden biri olan Yunus Emre Enstitüsü'nün yalnızca %1,8 oranında bilgi kaynağı olarak belirtilmiş olmasıdır. Bu sonuç, Enstitü'nün özellikle dijital çağın iletişim dinamiklerine uygun tanıtım stratejilerini yeniden gözden geçirmesi gerektiğine işaret etmektedir. Enstitü gibi kurumların, içerik üretimi, kullanıcı etkileşimi ve dijital erişilebilirlik alanlarında daha proaktif politikalar geliştirmesi hem kurumsal görünürlüğü artırabilir hem de kültürel misyonlarını daha geniş kitlelere ulaştırabilir.

Elde edilen veriler genel olarak değerlendirildiğinde, bireylerin bilgi edinme süreçlerinde hem sosyal çevrenin hem de dijital platformların etkisinin güçlü olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, kütüphanelerin tanıtımında kullanıcı deneyimlerini ön plana çıkaran sosyal medya kampanyaları, dijital içerik üretimi ve etkileşim temelli iletişim stratejileri geliştirilmesi önerilebilir. Geleneksel medya ve kurumsal tanıtım çabalarının etkinliğini artırmak için ise yerel ağlarla iş birliği yapılması ve eğitim kurumlarıyla entegre çalışmalar yürütülmesi, kütüphane bilinirliğini sürdürülebilir şekilde yaygınlaştırmanın yollarından biri olabilir.

6.2.4 Kütüphane Diplomasisi Algısına İlişkin Tartışma

Bu çalışmada elde edilen betimsel veriler, kütüphane diplomasisinin uluslararası ilişkilerde yükselen bir yumuşak güç aracı olarak algılandığını ve bu alana yönelik farkındalığın giderek arttığını göstermektedir. Katılımcılar, kütüphane diplomasisinin gelişmiş ülkeler tarafından dış politika stratejileriyle uyumlu biçimde kullanıldığını düşünmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu, kütüphane diplomasisinin gelişmiş ülkelerin dış politika araçları arasında yer aldığına inandıklarını ifade etmiştir ($\bar{X}=2,72$). Bu bulgu, özellikle Amerika Birleşik Devletleri, Fransa ve Çin gibi ülkelerin tarihsel ve güncel uygulamalarıyla örtüşmektedir. Nitekim ABD, Soğuk Savaş döneminde USIA ve Franklin Book Programs gibi girişimlerle kütüphaneler aracılığıyla özgürlük ve demokrasi gibi değerleri yaymayı hedeflemiş; benzer biçimde Fransa, Frankofon Afrika'da kütüphaneleri kültürel diplomasi için bir araç olarak kullanmıştır (Maack, 2001; Laugesen, 2010). Günümüzde ise Çin, Şangay Penceresi Programı aracılığıyla

kütüphane ve kitaplar üzerinden kültürel diplomasisini yürütmektedir (Şangay Libray, 2024)

Ankete katılanlar ayrıca, kütüphane diplomasisinin ülkelerin yumuşak güç kapasitesini artırabileceğini düşünmektedir ($\bar{X}=2,69$). Bu görüş, Joseph Nye'in yumuşak güç kavramıyla örtüşmekte olup, kütüphanelerin kamu diplomasisi bağlamında artan önemini vurgulayan çalışmalarda da destek bulmaktadır (Cull, 2008; Bell ve Kennan, 2022; Mariano, 2023). Yumuşak gücün bir parçası olarak kütüphaneler, sadece bilgi ve kültür aktarımıyla ülkeler ve halkları aracılığıyla karşılıklı güven ve etkileşim ortamı yaratarak uluslararası ilişkilerde rol üstlenmektedir.

Katılımcıların, kütüphane diplomasisinin ulusal çıkarlara katkı sağlayabileceği yönündeki düşünceleri ($\bar{X}=2,69$), Hem Robbins'in (2007) Pakistan ve Afganistan'daki Franklin Programları üzerine yaptığı analizlerle hem de Mack (2001) ve Laugesen'in (2010) çalışmaları ile desteklenebilir. Çalışmalar, bu tür programların, uygulandığı ülkelerde uygulayıcı ülkelerin değerlerine yönelik olumlu düşünceler geliştiğini göstermiştir. Öte yandan, kütüphane diplomasisini sistemli biçimde uygulayan gelişmiş ülkelerin daha başarılı olduğu yönündeki algı ($\bar{X}=2,56$), bu ülkelerde kültürel diplomasi stratejilerinin daha kurumsallaşmış olmasına dayanmaktadır (Prieto-Gutierrez and Boj, 2016; Laugesen, 2019).

Ancak, kütüphane diplomasisinin yöneticiler tarafından yeterince bilinmediğine ilişkin sonuç ($\bar{X}=2,33$), Mariano ve Vårheim'in (2022) çalışmalarında ortaya koyduğu gibi, kavramın gerek kütüphane ve bilgi hizmetleri alanlarında teorik olarak hâlâ yeterince yerleşmediğini göstermektedir. Uygulayıcı ve karar verici konumdaki bireysel ve kurumsal aktörlerin bu konudaki farkındalık eksikliğinin, kütüphane diplomasisinin etkinliğini sınırlayan bir unsur olarak değerlendirilmelidir.

6.2.5 Kütüphane Diplomasisinin Unsurlarına İlişkin Tartışma

Bu bölümdeki bulgular, kütüphane diplomasisini oluşturan temel unsurlar üzerinde güçlü bir katılımcı uzlaşısını ortaya koymaktadır. Araştırmada yer alan ifadeler, kütüphane diplomasisinin yürütülmesinde etkili araç ve stratejilerin neler olabileceğine dair katılımcı algılarını ölçmekte; dolayısıyla hem mevcut durumun tespitine hem de geleceğe dönük politika önerilerine olanak tanımaktadır. Bu çerçevede, teknik yardımlar ve teknoloji transferi gibi yenilikçi diplomatik araçlar, en yüksek ortalama değeri olarak

($\bar{X} = 2,82$) öne çıkmıştır. Bu bulgu, modern kütüphane diplomasisi bağlamında “teknolojik kapasite” ve “yenilikçilik” gibi kavramların ülkelerin sembolik güç aktarımında ne kadar etkili olduğuna işaret etmektedir. Bu görüş, Cain (2010) tarafından kütüphanelerdeki dijital kaynakların ve elektronik medya araçlarının diplomasisinin yeni yüzü haline geldiği yönündeki değerlendirmeleri ile örtüşmektedir.

Benzer biçimde, kütüphanecilik alanında uluslararası değişim ve burs programları ($\bar{X} = 2,79$) ile Kardeş Kütüphaneler Programı ($\bar{X} = 2,79$) gibi faaliyetler, kültürlerarası iş birliğinin kalıcı zeminlere oturmasına olanak tanıyan stratejiler olarak öne çıkmıştır. Bu sonuçlar, özellikle Maack (2001) ve Mariano (2023) tarafından vurgulanan, kütüphanelerin kültürel değişim ve insan hareketliliği yoluyla uluslararası anlayışa katkı sağladığı yönündeki bulgularla doğrudan ilişkilidir. Uluslararası dolaşımda yer alan nitelikli kütüphanecilerin kültürlerarası etkileşimi destekleyici rolleri de yüksek düzeyde onaylanmıştır ($\bar{X} = 2,77-2,74$ arası). Bu durum hem hizmet kalitesinin hem de kültürel temsil kapasitesinin insan kaynağıyla doğrudan bağlantılı olduğunu göstermektedir. Laugesen (2019) de çalışmasında nitelikli kütüphanecilerin bir ülkenin değerlerini taşıyan kültürel aktörler olarak işlev gördüğünü ifade etmiştir.

Bulgulara göre, dış devletlerde düzenlenen kütüphane etkinlikleri ($\bar{X} = 2,77$) ve bu kütüphanelerde sunulan koleksiyonların ($\bar{X} = 2,74$) toplumların birbirini tanımasına aracılık ettiği yönündeki kanaatler de oldukça yüksektir. Bu bulgular, kütüphane diplomasisi faaliyetleri aracılığıyla kültürel aktarımı desteklemektedir. Nitekim, ABD’nin 20. Yüzyıl boyunca sürdürdüğü kitap, broşür dağıtımı ve kütüphanelerdeki etkinlikler aracılığıyla kültürel tanıtımın yapıldığını ortaya koymaktadır (Richards, 2001; Cull, 2008). Türkiye’nin de bu konuda kültürel diplomasi aktörü kurumları aracılığı ile son yıllarda benzer faaliyetler yürüttüğü bilinmektedir. Bu yönüyle çalışma, kütüphanelerin kültürler arası iletişimin bir aracı ve kültürün taşıyıcısı olarak da görüldüğünü göstermektedir.

Araştırmada dijital olanaklar yoluyla kütüphanelerin sınır-ötesi erişime açılması da önemli bulunmuştur ($\bar{X} = 2,72$). Bu durum dijital diplomasi kavramı açısından kayda değer bir göstergedir. Bu bulgu, Mariano ve Vårheim (2022) tarafından da dile getirilen, dijital dönüşümün diplomasi araçlarını yeniden şekillendirdiği yönündeki çağdaş kuramsal yaklaşımlarla uyumludur.

Genel olarak değerlendirildiğinde, bulgular, kütüphane diplomasisinin üç temel ekseninde yapılandığını göstermektedir: (1) Nitelikli insan kaynağı ve uluslararası dolaşım, (2) dijitalleşme ve teknik iş birlikleri, (3) kültür odaklı koleksiyon ve etkinlik sunumu. Bu unsurlar ülke adına yalnızca kültürel tanıtımı değil, aynı zamanda uluslararası alanda yüksek bir itibar algısını da mümkün kılmaktadır. Mariano (2022) ve Lor (2019), kütüphane diplomasisinin yalnızca geçmişteki gibi bir kültürel egemenlik aracı değil, aynı zamanda 21. yüzyılın çok kutuplu dünyasında yumuşak güç aktarımının esnek ve çok aktörlü uygulamalarından biri haline geldiğini belirtmektedir.

6.2.6 Türkiye'nin Kütüphane Diplomasisi Algısına İlişkin Tartışma

Araştırma bulguları, Türkiye'nin kütüphane diplomasisine yönelik algıların genel olarak eleştirel bir çerçevede şekillendiğini göstermektedir. Özellikle "Türkiye'nin yürüttüğü kütüphane diplomasisi faaliyetlerini başarılı buluyorum" ifadesinin en düşük ortalamaya ($\bar{X}=1,85$) sahip olması, uygulamalar konusunda ciddi bir memnuniyetsizlik olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, kütüphane diplomasisinin Türkiye bağlamında yeterince anlaşılamadığına ve stratejik bir araç olarak değerlendirilmediğine dair güçlü bir işaret taşımaktadır.

Bu bulgular, literatürdeki küresel eğilimlerle karşılaştırıldığında daha net anlam kazanmaktadır. Örneğin, ABD'nin uyguladığı kültürel diplomasi politikalarında, kütüphaneler merkezi bir rol üstlenmiş ve kamu diplomasisinin taşıyıcı araçları olarak kullanılmıştır (Richards, 2001; Schneider, 2003; Laugesen 2019;). Oysa Türkiye örneğinde, bu şekilde kurgulanmış bir kütüphane diplomasisi mimarisine rastlanmamaktadır.

Katılımcıların yüksek oranda hemfikir olduğu ifadelerden biri olan "kültürel diplomasi yürütücüsü kurumlarda kütüphane diplomasisi farkındalığı düşüktür" ($\bar{X} = 2,67$), kurumsal düzeydeki farkındalık eksikliğine işaret etmektedir. Bu bulgu, Mariano ve Vårheim (2022) tarafından da vurgulanan bir sorunu yansıtmaktadır: kütüphane diplomasisi, diğer kültürel diplomasi araçlarına kıyasla gerek teorik düzeyde gerekse uygulamada halen yeterince geliştirilememiştir. Türkiye özelinde bu durumun daha belirgin olması, konunun kamu kurumlarınca ilgi görememesinden ve kütüphanelerin dış politika vizyonunda yeterince yer bulamamasından kaynaklandığını göstermektedir.

Türkiye'nin kütüphane diplomasisi uygulamalarının uluslararası alanda yeterince tanınmadığı ($\bar{X} = 2,64$) yönündeki yaygın kanaat, uluslararası görünürlük sorununun altını çizmektedir. Oysa tarihsel örneklerde görüldüğü gibi, ABD Bilgi Ajansı ve Paris'teki Amerikan Kütüphanesi gibi yapılar sayesinde, ABD kütüphaneciliği uluslararası bir etki gücüne ulaşmıştır (Maack, 2001; Witt, 2013; Laugesen, 2019). Türkiye'de benzer uluslararası temsil yapılarının ya da kardeş kütüphaneler, diaspora kütüphaneleri, yurtdışı kültür merkezleri gibi araçların kurumsallaşmamış olması, bu görünürlük eksikliğinin nedenlerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu ayrıca, Türkiye'nin dış politika hedeflerine ulaşmasında kütüphane diplomasisini yeterince kullanmadığını ifade etmiştir ($\bar{X} = 2,62$). Bu bulgu, kütüphanelerin diplomasi alanındaki değerinin fark edilmediği yönündeki literatür tespitiyle uyumludur (Mariano, 2022). Türkiye'de bu potansiyelin çoğu zaman kültür merkezleri, büyükelçilik etkinlikleri veya dil kurslarıyla sınırlı kaldığı, kütüphane odağının ise ihmal edildiği anlaşılmaktadır.

Ayrıca, verilerde dikkat çeken bir diğer unsur da çarpıklık (negatif) değerlerinin yüksekliğidir. Bu istatistiksel bulgular, olumsuz yargıların yaygın olduğunu göstermektedir. Bu durum, Mariano (2022) ve Laugesen (2019) gibi araştırmacıların da belirttiği şekilde, ülkelerin kültürel diplomaside hangi araçları ne ölçüde etkili kullandığıyla doğrudan ilişkilidir. Eğer kütüphane diplomasisi sistematik biçimde planlanmaz, ulusal bir çerçevede kurumsallaşmaz ve kamu diplomasisiyle uyumlu hale getirilmezse, beklenen etkiyi gösteremeyecektir.

Son olarak, Türkiye'nin kütüphane diplomasisine dair algı ile potansiyel arasındaki kopukluk, küresel örneklerle daha da görünür hale gelmektedir. Özellikle Amerikalıların kütüphaneler arası iş birlikleri, bibliyografik standartlar ve eğitim programları yoluyla yürüttükleri diplomatik faaliyetler, kütüphanelerin küresel bilgi politikaları üzerinde etki kurmak için de kullanılabileceğini göstermiştir (IRRT, 2022). Türkiye için bu düzeyde bir diplomatik strateji geliştirmek, yalnızca memnuniyetsizlik algısını değil, uygulama düzeyindeki etkisizliği de olumlu anlamda dönüştürebilir.

6.2.7 Türkiye'nin Kütüphane Diplomasinin Unsurlarına İlişkin Tartışma

Bu bölümdeki bulgulara bakıldığında, katılımcılar genel anlamda kütüphane diplomasisi için geçerli olan unsurların Türkiye için de geçerli olduğunu belirtmiş ve olumlu olarak değerlendirmiştir. En yüksek ortalama, “Uluslararası teknik yardımlar ve teknoloji transferi ülkenin imajına katkı sağlar” ($\bar{X} = 2,82$) ifadesine verilmiştir. Bu bulgu, kütüphane diplomasisinde teknoloji temelli iş birliklerinin ve yumuşak güç kapasitesinin önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Benzer biçimde, “Kütüphanecilik alanında uluslararası değişim ve burs programları kültürel tanıtıma katkı sağlar” ($\bar{X} = 2,79$) ve “Kardeş Kütüphaneler Programı kültürlerarası iş birliğine katkı sunar” ($\bar{X} = 2,79$) ifadeleri, insan kaynağı ve karşılıklı değişim temelli yaklaşımların öne çıktığını göstermektedir. Bu sonuçlar, Nye’in (2004) yumuşak güç kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, bilgi üretimi ve paylaşımının kültürel diplomasi stratejilerinde merkezî rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Kütüphaneler aracılığıyla yürütülen kamu diplomasisi uygulamalarının, teknik yardım, burs ve hareketlilik programları gibi altyapı ve insan temelli girişimlerle daha etkin hale geldiği görülmekte; özellikle kütüphaneciler aracılığıyla sağlanan kültürlerarası etkileşim, yalnızca kaynak paylaşımından ibaret olmayıp aynı zamanda bir “ilişki inşası” sürecine de hizmet etmektedir.

Bununla birlikte, araştırma sonuçları daha geleneksel hizmetlerin, kültürel diplomasi açısından daha düşük algılandığını göstermektedir. “Başka ülkelere ödünç eser ve kaynak paylaşımı hizmeti sunmak ülkenin imajını güçlendirir” ifadesi, ortalama 2,62 ile en düşük değere sahip olmuştur. Bu bulgu, klasik kütüphanecilik işlevlerinin kültürel etkisinin sınırlı algılandığını ve katılımcıların daha çok etkileşimsel, yenilikçi ve görünür faaliyetleri önemsedğini göstermektedir.

Yine “Dış devletlerde kütüphanelerde sunulan koleksiyonlar toplumların tanınmasını sağlar” ($\bar{X} = 2,74$) ve “Dış devletlerde hizmete giren kütüphanelerde düzenlenen etkinlikler ülke tanınırlığını artırır” ($\bar{X} = 2,77$) ifadeleri, kütüphanelerin literatürdeki örneklerine önceki bölümlerde yer verildiği üzere önemli bir tanıtım aracı olarak algılandığını göstermektedir.

Katılımcılar ayrıca nitelikli kütüphanecilerin hizmet verdiği kütüphanelerin ülke itibarını artıracığı ($\bar{X} = 2,74$) ve kültürlerarası etkileşime katkı sunacağı ($\bar{X} = 2,77$) görüşüne yüksek düzeyde katılmışlardır. Bu da kültürel diplomaside sadece içerik değil, içeriği sunan aktörlerin niteliğinin de belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Berry'nin (2003) yurt dışı kütüphanecileri ve bilgi uzmanları gibi rollerin profesyonel yeterliliği üzerine yapılan çalışmalar, benzer şekilde bu ilişkiyi vurgulamaktadır.

Öte yandan, “Kütüphane koleksiyonları kültürlerarası diyaloga katkı sunar” ($\bar{X} = 2,64$) ifadesi, diğer önermelere kıyasla görece düşük bir ortalama sahiptir. Bu durum, kütüphane diplomasisi uygulamalarında koleksiyonun kendisinden ziyade nasıl yapılandırıldığı, hedef kitleye nasıl sunulduğu ve ne ölçüde erişilebilir olduğunun daha etkili olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, bu çalışma, kütüphane diplomasisinin başarılı bir şekilde yürütülebilmesi için dijital olanaklar, uluslararası değişim, teknoloji transferi, hizmetler ve nitelikli insan kaynağı gibi unsurların öne çıktığını ortaya koymaktadır. Literatürle paralel biçimde, modern kütüphane diplomasisi uygulamalarının karşılıklı anlayışa, iletişime ve ilişki kurmaya dayalı olması gerektiği yönünde güçlü bir eğilim gözlenmektedir.

6.2.8 Türkiye'nin Kütüphane Diplomasisinin Ülke İmajı ve İtibarına Katkısına İlişkin Tartışma

Bu bölümdeki bulgular Türk kütüphanelerinin yabancı kullanıcılar nezdinde Türkiye'nin uluslararası arenadaki imajına ve itibarına belirli ölçüde katkı sağladığını ortaya koymaktadır. Katılımcılar, kütüphane kullanımı sonrası Türkiye'yi daha yakından tanıdıklarını ($\bar{X} = 2,51$) ve Türkiye'yi ziyaret etme arzularının arttığını ($\bar{X} = 2,56$) belirtmişlerdir. Bu bulgu kütüphanelerin ait olduğu ülke ve kültür adına olumlu duygu ve izlenim oluşturma potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, kütüphaneler birer elçi işlevi görerek, kullanıcı deneyimi yoluyla bir ülkenin kültürel birikimini tanıtmada etkili bir araç hâline gelmektedir (Mariano ve Vårheim, 2022).

Nye'nin (2004) “yumuşak güç” kavramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, bu bulgular kütüphanelerin bireylerin gönüllü ilgisini kazanma potansiyeline işaret eder. Türkiye örneğinde, kütüphane deneyimiyle kurulan bu gönüllü etkileşimler, doğrudan propaganda ya da resmi tanıtım faaliyetlerine kıyasla daha kalıcı ve samimi bir etki

yaratabilmektedir. Özellikle “olumsuz düşüncelerin azalması” ($\bar{X} = 2,51$) ve “Türk kültürüne olan ilginin artması” ($\bar{X} = 2,49$) gibi bulgular, bu dönüşümün psikososyal boyutunu desteklemektedir.

Öte yandan, “Türkiye ile ilgili haberleri daha yakından takip etmeye başladım” ifadesinin ortalaması ($\bar{X} = 2,44$) diğerlerine göre biraz daha düşük kalmıştır. Bu durum, kütüphane deneyiminin medya ve bilgi takibi davranışları üzerinde sınırlı bir etki yarattığını göstermektedir. Diğer bir deyişle, bireyler Türkiye’ye dair daha olumlu düşünceler geliştirse bile, bu ilgi her zaman bilgi takibi ya da politik gündemle ilgilenme davranışına dönüşmemektedir. Bu da bize kütüphane diplomasisinin etkileşimsel boyutunun güçlü, ancak bilişsel süreklilik açısından daha fazla desteklenmesi gerektiğini düşündürmektedir.

Verilerdeki negatif çarpıklık ve basıklık değerleri ise, yanıtların olumlu uça yoğunlaştığını göstermekte; bu da Türk kütüphanelerinin ülke imajını olumlu yönde etkileyen, güven uyandırıcı bir ortam sunduğuna işaret etmektedir.

Özellikle diaspora, yabancı öğrenciler ya da kısa süreli ziyaretçiler için kütüphaneler, ev sahibi ülke kültürüyle tanışmanın ilk durağı olarak görülebilir. Bu nedenle, kullanıcı deneyimini zenginleştiren programların (ör. Türk dili atölyeleri, kültürel tanıtım sergileri, ortak okuma etkinlikleri) bu bağlamda etkili bir araç olarak tasarlanması önem arz etmektedir.

Sonuç olarak, buradaki bulgular Türk kütüphanelerinin ülke imaj ve itibarını doğrudan etkileyebilecek yumuşak güç araçları olduğunu göstermektedir. Ancak bu katkı henüz potansiyel düzeyde kalmış; sistemli bir yapıya sahip olmadığı ve faaliyetlerin süreklilik göstermediği için derinlemesine bir dönüşüm gerçekleştirememiştir. Etkin bir kütüphane diplomasisi için, bir sistem içerecek şekilde yapılandırılması gerekmektedir.

6.3 Görüşmecilere İlişkin Bulgular

Bu çalışmada, kütüphane diplomasisinin farklı boyutlarını incelemek amacıyla nitel veriler üzerinden de kapsamlı bir analiz gerçekleştirilmiştir. Katılımcı görüşleri dikkatlice okunarak her bir ifadeden anlamlı içerikler türetilmiş, benzer içeriklere sahip ifadeler kodlar hâlinde sınıflandırılmıştır. Elde edilen kodlar, içerik benzerlikleri ve kavramsal yakınlıklar temelinde gruplanarak kategorilere dönüştürülmüş; daha üst

düzeydeki ortak anlam çerçeveleri ise temalar başlığı altında toplanmıştır. Böylelikle veriden tümevarımsal bir yaklaşımla tematik yapı oluşturulmuş ve sistematik bir kod kitabı geliştirilmiştir.

Tablo 6.10: Kod Kitabı

Tema	Kategori	Kod
Kütüphane Diplomasinin Kavramsal Çerçevesi ve Yumuşak Güç İlişkisi	Kütüphane Diplomasinin Tanımı ve Kavramsallaşması	Kütüphanelerin kültürel diplomasi aracı olarak konumlanması
		Kütüphanelerin diplomasi aktörleriyle benzer işlevler üstlenmesi
		Kavramın literatürdeki yerinin yeni oluşmaya başlaması
	Kütüphanelerin Yumuşak Güç Aracı Olarak Rolü	Kütüphanelerin cazibe ve etki yaratma potansiyeli
		Toplumsal bellek ve kültürel aktarım işlevlerinin yumuşak güçle ilişkisi
		Bilgiye erişim, açıklık ve evrensellik ilkeleriyle güç üretme kapasitesi
		Yumuşak gücün kültürel diplomasi ile birleşme noktası olarak kütüphane
	Diğer Yumuşak Güç Unsurlarıyla İlişki ve Bütünleşme	Eğitim diplomasisiyle doğal bütünlük
		Bilim diplomasisiyle veri ve araştırma paylaşımı üzerinden kesişim
		Kütüphaneciliğin disiplinlerarası doğasının farklı diplomasi türleriyle bağlantı kurması
	Dijital Diplomasi ve Yeni Medya Entegrasyonu	Yapay zekâ, dijital koleksiyon ve blockchain teknolojilerinin diplomasiye etkisi
		Kütüphanelerin dijital araçlarla uluslararası görünürlük kazanma kapasitesi
Uluslararası Kütüphane Diplomasini Geliştiren Ülkelerin Kütüphane Diplomasini Uygulamaları ve İyi Örnekler	Gelişmiş Ülkelerin Kütüphane Diplomasisi Stratejileri	Yurt dışı kütüphane kurma faaliyetleri
		Kütüphane merkezli kültür tanıtımı projeleri
		Azınlıklar ve göçmenler için hizmet sunan kütüphaneler

				Dijitalleştirme ve veri erişimi projeleri
				Uluslararası sempozyum ve konferans düzenleme
				Mesleki değişim ve staj programları
				Uluslararası kütüphane birliklerine aktif katılım
				Yayın bağışları ve kültürel materyal transferi
				Uluslararası kültür merkezleri içindeki kütüphane bölümleri
				Diplomatik heyetlerin kitap temelli etkileşimleri
Türkiye'nin Durumu ve Yeterliliği	Mevcut Uygulama	Kurumsal Kavramsal	Farkındalık Yetersizlik ve	Kütüphane diplomasisi farkındalığının düşük olması
				Kavramın yeni ve kurumsal anlamda yerleşmemiş olması
				Kütüphane diplomasisi çalışmalarının sistemsizlik sorunu
				Kurumlar bazında bazı başarılı uygulamaların varlığı
				Sivil toplum kuruluşlarının çabaları
				Akademik ve mesleki bireysel girişimlerin önemi
				Kütüphane faaliyetlerinin dağınık ve eşgüdümsüz yürütülmesi
				Türk kütüphaneciliğinin uluslararası görünürlük sorunu
				Uluslararası standartlara ulaşma ihtiyacı
				Sürecin başında olduğu ve gelişime açık olduğu görüşü
İmaj ve Yönetiminde Rolü	İtibar Kütüphane Aracı Olarak Kullanımı	İtibar ve Prestij		Kütüphanelerin diplomatik prestij nesnesi olarak sunulması
				Ulusal değerlerin temsil alanı olarak kütüphaneler
				Kütüphane aracılığıyla akademik ve bilimsel imaj inşası

			Nitelikli fiziksel ortamın itibar algısına katkısı
Yabancı Kamuoyunda Oluşturma ve Mesaj Taşıma	Algı	Kütüphaneler üzerinden olumlu mesajların iletilmesi	Kütüphane faaliyetlerinin uluslararası ilgi yaratması
			Kütüphanelerin kültürel çekim merkezi olarak işlev görmesi
İş birliği, Değişim ve Uzun Vadeli Diplomatik Etki	Kütüphane Temelli İş birliği	Ortak proje ve etkinlikler üzerinden iş birliği geliştirme	Kütüphaneler üzerinden bilgi ve deneyim paylaşımı
			Uluslararası kütüphanelerle kardeşlik ilişkisi kurma
Mesleki ve Kültürel Değişim Programları	Karşılıklı	staj ve eğitim programları düzenlenmesi	Meslektaş değişimi ve saha temelli tanışma faaliyetleri
Uzun Vadeli Diplomatik Etki ve Güven İnşası	Kütüphanelerin	halklar arasında karşılıklı güven ortamı yaratması	Kütüphane aracılığıyla kalıcı ilişkiler kurma potansiyeli
			Kültürlerarası anlayışı teşvik etme kapasitesi
Kütüphane Diplomasisi Politikaları ve Gelecek Vizyonu	Politika, Koordinasyon ve Yapısal Gereksinimler	Ulusal kütüphane diplomasisi politikasının oluşturulması	Aktörlerin rolleri ve görev dağılımının netleştirilmesi
			Kurumsal koordinasyon eksikliğinin giderilmesi
			Süreklilik ve izleme mekanizmalarının kurulması
Stratejik Eylem Önerileri ve Gelecek Perspektifi	Uluslararası etkinliklere aktif katılım ve temsil		Dijital dönüşüm ve teknolojik altyapı yatırımları
			Göçmenlere yönelik kapsayıcı hizmetler geliştirme

Başarı öykülerinin uluslararası görünürlük kazanması
Ortak kültürel ve dijital platformlar oluşturma
Mesleki burs, fon ve sosyal sorumluluk projeleri
Uluslararası mesleki gelişim için eğitim programları

Analiz süreci sonucunda, toplamda 6 tema ve bu temalar altında yapılandırılmış 17 kategori belirlenmiştir. Kodlama süreci verilerin doğrudan yorumlanmasına dayanmakta olup, her bir tema, kategori ve kod düzeyinde özgün içerikler korunarak düzenlenmiştir.

Çalışmada yer verilen temalar şunlardır:

- *Kütüphane Diplomasinin Kavramsal Çerçevesi ve Yumuşak Güç İlişkisi*
- *Uluslararası Kütüphane Diploması Uygulamaları ve İyi Örnekler*
- *Türkiye'nin Mevcut Durumu ve Uygulama Yeterliliği*
- *İmaj ve İtibar Yönetiminde Kütüphane Rolü*
- *İş Birliği, Değişim ve Uzun Vadeli Diplomatik Etki*
- *Kütüphane Diploması Politikaları ve Gelecek Vizyonu*

Her bir tema, kendi içerisinde belirlenen kategoriler aracılığıyla detaylandırılmış ve özgün kodlarla desteklenmiştir. Analiz bulguları, kod kitabı üzerinden sistematik bir şekilde yapılandırılmış olup, kod-kategori-tema ilişkisi bütünsel bir kurgu içinde ele alınmıştır. Aşağıda, tema ve kategori bağlamında yapılan bu yapılandırmaya ilişkin detaylı içerikler sunulmuştur (Tablo 6.10).

6.3.1 Kütüphane Diplomasinin Kavramsal Çerçevesi ve Yumuşak Güç İlişkisi

Kütüphane diplomasinin kavramsal çerçevesine dair yapılan kodlamalar incelendiğinde, katılımcıların en fazla vurgu yaptığı unsurun “kütüphanelerin cazibe ve etki yaratma potansiyeli” olduğu görülmektedir. Bu kod yalnızca sayısal olarak en yüksek değeri almakla kalmamış, aynı zamanda katılımcı türleri arasında en dengeli dağılıma sahip konulardan biri hâline gelmiştir. STK temsilcileri bu potansiyeli

yumuşak gücün temel taşıyıcısı olarak tanımlarken, kamu çalışanları uluslararası prestij üretme işlevine, özel sektör ise imaj inşasındaki katkıya dikkat çekmiştir. Uzmanlar ise, bu etkiyi kültürel diplomasi stratejilerinde süreklilik sağlayan bir araç olarak değerlendirmiş ve özellikle uluslararası sahnede kültürel tanıtım işleviyle ön plana çıkardıkları görülmüştür. Bu bulgular, özellikle kültürel çekim stratejilerinde kütüphanelerin merkezi bir unsur olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır (Şekil 6.2).

Şekil 6.2:Kütüphane Diplomasinin Kavramsal Çerçevesi ve Yumuşak Güç İlişkisi Kod Matrisi

Kod Sistemi	Uzman	STK	Kamu	Özel Sektör	TOPLAM
✓ Kütüphane Diplomasinin Kavramsal Çerçevesi ve Yumuşak Güç İlişkisi					0
✓ Kütüphane Diplomasinin Tanımı ve Kavramsallaşması					0
• Kavramın literatürdeki yerinin yeni oluşmaya başlaması			1		1
• Kütüphanelerin diplomasi aktörleriyle benzer işlevler üstlenmesi		1			1
• Kütüphanelerin kültürel diplomasi aracı olarak konumlanması	2	3	5	2	12
✓ Kütüphanelerin Yumuşak Güç Aracı Olarak Rolü					0
• Kütüphanelerin cazibe ve etki yaratma potansiyeli	4	4	4	2	14
• Toplumsal bellek ve kültürel aktarım işlevlerinin yumuşak güçle ilişkisi	6	2	3	2	13
• Yumuşak gücün kültürel diplomasi ile birleşme noktası olarak kütüphane	3	1		1	5
• Bilgiye erişim, açıklık ve evrensellik ilkeleriyle güç üretme kapasitesi	5	1			6
✓ Diğer Yumuşak Güç Unsurlarıyla İlişki ve Bütünleşme					0
• Eğitim diplomasisiyle doğal bütünlük	2	3	4	3	12
• Bilim diplomasisiyle veri ve araştırma paylaşımı üzerinden kesişim	5	3	2	2	12
• Kütüphaneciliğin disiplinlerarası doğasının farklı diplomasi türleriyle bağlantı kurması	2	1	3	2	8
✓ Dijital Diplomasi ve Yeni Medya Entegrasyonu					0
• Yapay zekâ, dijital koleksiyon ve blockchain teknolojilerinin diplomasiye etkisi	1				1
• Kütüphanelerin dijital araçlarla uluslararası görünürlük kazanma kapasitesi	1				1
Σ TOPLAM	31	19	22	14	86

Yine yoğun atıf yapılan kodlardan biri “kütüphanelerin diplomasi aktörleriyle benzer işlevler üstlenmesi”dir. Katılımcıların, kütüphanelerin diplomatik görünürlük üretmedeki rolüne ilişkin değerlendirmeleri, bu yapıları kültürel temsilin aracı olarak gördüklerini kanıtlar niteliktedir. Uzman görüşleri de bu değerlendirmeleri destekler niteliktedir; kütüphanelerin diplomasi mekanizmalarıyla paralel çalışan ve devlet politikalarının bilgiye dayalı izdüşümlerini aktaran yapılar olarak konumlandırılması gerektiği ifade edilmiştir.

Aynı şekilde “toplumsal bellek ve kültürel aktarım işlevlerinin yumuşak güçle ilişkisi” de hem STK hem kamu nezdinde güçlü şekilde öne çıkarken, özel sektör daha sınırlı katkı sunmuştur. Bu kodun altında kütüphaneler; geçmişle bugün arasında bir köprü, kültürel sürekliliğin taşıyıcısı ve ulusların kimliğini geleceğe aktaran araçlar olarak ele alınmaktadır. Uzmanlar bu durumu, kütüphanelerin yalnızca kaynakları saklayan kurumlar değil, ortak hafızayı yeniden inşa eden aktörler olduğu yönünde yorumlamış; özellikle kültürel mirasın geleceğe aktarımında stratejik rol üstlendiklerini vurgulamışlardır.

Daha az ancak anlamlı yoğunluk taşıyan diğer kodlar arasında “bilgiye erişim, açıklık ve evrensellik ilkeleriyle güç üretme kapasitesi” ve “kavramın literatürdeki yerinin yeni oluşmaya başlaması” dikkat çekmektedir.

Öte yandan “kütüphanelerin kültürel diplomasi aracı olarak konumlanması” kodu, özellikle kamu aktörleri tarafından sıklıkla vurgulanmış ve kurumsal strateji düzeyinde bu yapılarla kültürel temsil arasında doğrudan ilişki kurulduğu görülmüştür. Uzman görüşleri ise bu stratejik ilişkiyi kültürel gösterge sistemleriyle ilişkilendirerek, kütüphanelerin kültürel kimliğin temsili ve aktarımında sembolik sermaye üreticileri olarak işlev gördüğünü dile getirmiştir.

6.3.2 Kütüphane Diplomasisinin Tanımı ve Kavramsallaşması

Kütüphanelerin kültürel diplomasi aracı olarak kullanılması, ülkelerin uluslararası alandaki kültürel etkileşim ve tanıtım stratejilerinde önemli bir yer edinmektedir. STK temsilcileri, kütüphanelerin kültürel mirasın aktarımında ve ulusal kimliğin güçlendirilmesinde bilinçli bir araç olarak değerlendirildiğini vurgulamaktadır. Kamu kurumlarında çalışan katılımcılar ise kütüphanelerin hem bilginin evrensel paylaşımında hem de kültürel cazibenin artırılmasında etkili olduklarını belirtmektedir.

“Kütüphaneler sahip oldukları kaynaklar ve sundukları hizmetler ile kültürler arasında sempati oluşturan bir etkiye sahiptir. Bu yönüyle ülkenin yumuşak güç unsurlarından biri olan kütüphaneler kültürlerarası ilişkilerde araç olarak kullanılabilirler.” (Uzman4)

“Uluslararası projeler ve işbirlikleri, kültürel değerlerin tanınırlığını artırma açısından önemli bir rol oynamaktadır. Bu tür girişimler, yalnızca mevcut kültürel unsurların paylaşılmasını değil, aynı zamanda daha önce fark edilmemiş kültürel ortaklıkların keşfedilmesini de mümkün kılmaktadır.” (Uzman1)

“Evet katılıyorum. Kütüphane diplomasisi, tıpkı diğer kültürel diplomasi alanları gibi ülke adına cazibe oluşturan, müzeler, sanat galerileri ve kültür merkezleri gibi ülkelerin kendi kültürel değerlerini bilinçli ve sistemli bir şekilde tanıtılmasında kullanılan etkili bir araçtır.” (Kamu1)

“Başka bir ülkede kütüphane faaliyetleri, daha çok eğitim kurumlarına bağlı destekleyici kütüphane hizmetleri ve kurum içinde ihtisas kütüphaneleri oluşturmak koşuluyla gerçekleştirilmektedir. Kütüphane ve bilgi merkezlerinin oluşumunda ülkelerin kültürel ve eğitim amaçlarına bağlı olarak oluşturulan derme geliştirme politikaları olması gerekmektedir.” (DSTK3)

Kütüphanelerin diplomasi aktörleriyle benzer işlevler üstlenmesi, kültürel diplomasi bağlamında devletlerin uluslararası stratejilerine kütüphane kurumlarını dâhil etmeleriyle somutlaşmaktadır. STK'lar kütüphanelerin bu süreçte daha görünür kılınması gerektiğini belirtirken, kamu çalışanları kütüphanelerin stratejik planlama dâhilinde etkinleştirildiğini ifade etmektedir. Özel sektör temsilcileri ise bu işlevin henüz tam potansiyeline ulaşmadığını dile getirmektedir.

Bir bilgi ve deneyim paylaşımı. Karşılıklı projeler olduğu zaman bir deneyim paylaşımı, sonra ortak çalışma, yani araştırma fırsatları, birlikte araştırma... bu çok önemli. (Uzman7)

Kütüphaneler bilgi odaklı işleyişleri sayesinde herhangi bir ideolojik, siyasi veya ekonomik çıkar çatışmasına neden olmadan kültürler arasında köprüler kurabilirler. (Uzman4)

“Bu çalışmayı konu ile ilgili önemli bir farkındalık çalışması olarak değerlendiriyorum. Süreçte tüm aktörlerin stratejik bir planlama ve koordinasyon dâhilinde organize olarak ülke kütüphaneciliğimizi daha etkin ve görünür bir hale getirebileceğimizi düşünüyorum.” (STK1)

Kütüphane diplomasisinin literatürdeki yerinin yeni oluşmaya başlaması, bu alanın hem akademik hem de uygulama düzeyinde henüz gelişme aşamasında olduğunu göstermektedir. STK temsilcileri kavramın daha fazla görünürlük kazanması gerektiğini vurgularken, kamu kurumlarındaki katılımcılar ise uygulamaların kavramsal çerçeveyi aşarak doğrudan sahada etkili olması gerektiğini savunmaktadır.

Uluslararası projelerle geliştirilen bilgi alışverişi, akademik dünyada yenilikçi yaklaşımları desteklemekte ve araştırmaların daha geniş bir çerçevede yürütülmesine imkân tanımaktadır. (Uzman1)

“Mesleğimize farklı bir bakış açısı getiren bu çalışmanın hem meslek alanımıza hem de ülkemize faydalı olmasını temenni eder başarılar dilerim.” (STK3)

Kültürel diplomasi bağlamında kütüphanelerin sunduğu dermeler ve hizmetler, kültürlerarası etkileşimi destekleyerek ülkeler arası sempati ve anlayış ortamı oluşturmaktadır. Kamu çalışanlarının ifadeleri, kütüphanelerin kültürel köprü işlevini güçlü biçimde üstlendiğini göstermektedir. Buna karşın bazı özel sektör temsilcileri, bu potansiyelin daha fazla değerlendirilmesi gerektiği kanaatinde.

“Yani aslında burada baktığımızda yine bilgi ve kültür yayılması açısından ülkenin kültürel zenginliklerinin dünyayla paylaşılması mümkündür. Bir uluslararası sergi yapılabilir; kütüphaneler bu noktada çok işlevsel araçlardır.” (Uzman7)

“Kütüphaneler sahip oldukları kaynaklar ve sundukları hizmetler ile kültürler arasında sempati oluşturan bir etkiye sahiptir. Bu yönüyle ülkenin yumuşak güç unsurlarından biri olan kütüphaneler kültürlerarası ilişkilerinde araç olarak kullanılabilirler.” (DSTK2)

Kütüphanelerin kültürel diplomasi aracılığıyla bilgi, kültür ve değer paylaşımını desteklemesi, uluslararası ilişkilerde kalıcı etkiler yaratmaktadır. Özel sektör temsilcileri kütüphaneleri ulusal kimliğin dünyaya açılan pencereleri olarak tanımlarken, STK ve kamu katılımcıları kütüphanelerin hem geçmiş kültür birikimini koruma hem de yeni kültürel bağlar kurma işlevlerine dikkat çekmektedir.

“Kütüphaneler her ülke için tanıtım, bilgi dolaşımı ve kültürel temsil açısından önemli kurumlardır. Bu yönüyle, ülkelerin kültürel markalaşmasında etkin rol oynarlar.” (Uzman1)

“Kesinlikle katılıyorum. Kütüphaneler her ülke için tanıtım, kültür, bilgi akışı merkezleridir, adeta ülkelerin pencereleridir. O nedenle ülkeyi kültürü iyi tanıtmak ve tanımak için kütüphaneler en iyi araçlardır.” (Özel3)

“Katılıyorum. Kütüphanelerin diplomasiyi, ülkelerinin kültürel, entelektüel, eğitim vb. konulardaki çalışmalarını ve başarılarını diğer

lkelerle paylaşmak için bir araç olarak kullandığını düşünebiliriz. Kütüphaneler, kendi ülke kültürünü diğerk ülkelere tanıtımlakla birlikte diğerk ülkelerin kültürlerini de tanımak ve tanıtımlak için ev sahipliğı yapabilir.” (Kamu1)

Kütüphane diplomasisi kavramı, gerek kamu gerek STK gerekse özel sektör temsilcileri tarafından kültürel tanıtım ve uluslararası etkileşim açısından önemli bir araç olarak görülmektedir. Ancak görüşler, kavramın kuramsal altyapısının henüz yeterince olgunlaşmadığını ve uygulamada bölgesel farklılıkların olduğunu göstermektedir. Kamu kurumları daha sistematik bir yapıdan söz ederken, özel sektör temsilcileri daha esnek ve yenilikçi kullanımların gerekli olduğunu ifade etmektedir.

“Kütüphaneler, ideolojik ve ekonomik çatışmalardan uzak, karşılıklı kültürel anlayışın ve empatik bağların kurulduğı ortamlar yaratabilirler. Bu yönüyle kültürel diplomasiye özgün katkılar sunmaktadırlar.” (Uzman4)

6.3.3 Kütüphanelerin Yumuşak Güç Aracı Olarak Rolü

Kütüphanelerin cazibe ve etki yaratma potansiyeli, özellikle gelişmiş ülkelerde kültürel diplomasinin en etkili araçlarından biri olarak değerkendirilmektedir. STK temsilcileri, kütüphanelerin yumuşak güç stratejilerinde eğitim, kültür ve bilim alanlarındaki etkilerinin belirgin bir şekilde hissedildiğini vurgulamaktadır. Kamu kurumlarında görev yapan katılımcılar ise kütüphanelerin bilginin ve kültürel mirasın evrensel bir şekilde paylaşılması suretiyle uluslararası alanda prestij oluşturduğunu belirtmektedir.

“Kütüphaneler, bir ülkenin kültürel ve akademik gücünü dünyaya tanıtımlak için çok güçlü argümanlara sahiptirler ve bu yönleriyle yumuşak gücün bir aracı olarak kabul edilirler. (Uzman1)

“ağdaş ve konforlu bina tasarımı, kütüphaneyi kültürel ve mimari bir simgeye dönüştürebilir. Etkileyici bir kütüphane yapısı, ülkenin modernlik ve kültürel birikim açısından güçlü bir imaj sergilemesine katkıda bulunur.” (Uzman1)

“Gelişmiş ülkelerin ve özellikle kütüphanecilik alanında önde gelen ülkelerin bunu yaptıkları düşüncesine katılıyorum. Kütüphanelerin

toplumdaki olumlu imajından faydalanarak kendi kültürlerini bilinçli ve sistemli olarak tanıtmanın kendileri açısından daha risksiz olduğu kanaatindeyim.” (STK2)

“Kütüphaneler her dönemde ikili kültürel ilişkilerde önemli roller kurumlardır. Bu yönüyle yumuşak güç aracı olarak ülkelerinin stratejik güç kaynakları arasında yer almışlardır.” (Kamu1)

Toplumsal bellek ve kültürel aktarım işlevleri üzerinden kütüphanelerin yumuşak güç kapasitesini artırdığı görülmektedir. STK çalışanları, kütüphanelerin bilgi birikimini kuşaklar arası aktarma misyonu ile kültürel sürekliliğin taşıyıcısı olduklarını ifade etmektedir. Kamu kurumlarındaki katılımcılar ise kütüphanelerin bu işlevi sayesinde ülkelerin kültürel diplomasi sahasında etkili birer araç hâline geldiklerini belirtmektedir.

“Bilginin korunması, sınıflandırılması ve paylaşılması gibi evrensel işlevleri olan kütüphaneler doğal olarak uluslararası işbirliklerine en yatkın kurumlardandır.” (Uzman4)

“Kütüphanelerin sınırları aşan bilgi ve kültür paylaşımıyla karşı kültürlerde sempati oluşturan bir yönü vardır.” (Kamu1)

“Kütüphaneler, içerisinde bulundukları toplumun ürettiği bilgiyi depoladığı, bu bilgiye ihtiyacı olanlara kullandığı ve bu bilginin gelecek nesillere aktarıldığından hareketle ülkelerin yumuşak güçleri ile kütüphaneler arasında doğrudan olmasa bile dolaylı bir ilişki olduğunu söyleyebiliriz.” (STK2)

“Kütüphaneler ait oldukları toplumun bellekleri, kültürel etkileşimlerin ve araştırmaların merkezinde olan kurumlar oldukları için doğal olarak kültürel anlamda bir yumuşak güç unsuru olarak kabul edilebilirler.” (Kamu3)

Kütüphanelerin bilgiye erişim, açıklık ve evrensellik ilkeleri doğrultusunda güç üretme kapasiteleri, uluslararası toplumlar üzerinde cazibe unsuru yaratmalarına olanak sağlamaktadır. STK temsilcileri bilgi merkezlerinin bilimsel iletişimdeki rolüne dikkat çekerken, kamu çalışanları ise bilgiye açık erişimin ülkelerarası güven ve etkileşimi güçlendirdiğini savunmaktadır.

“Bilginin serbestçe paylaşılması, halklar arasında empati ve güven oluşturur, bu da uluslararası ilişkilerde önemli bir yumuşak güç kaynağıdır.” (Kamu1)

“Koleksiyonlar, özellikle de nadir kapsamındaki kültürel miras koleksiyonları ile farklı kültürleri tanıtabilir ve bilgi akışı sağlanarak uluslararası etkileşimi artırabilir.” (Uzman9)

“Bilimsel iletişim ve politika ilişkileri tarafından insani değerlerin yükseltilmesinde rol alan kanallarla ülkelerin politikalarını etkileyebilme kapasitesi çerçevesinde yumuşak güç kavramı önem arz etmektedir.” (DSTK3)

Yumuşak gücün kültürel diplomasi ile birleşme noktası olarak kütüphanelerin rolü, ülkeler arası kültürel bağların inşa edilmesinde temel bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. STK çalışanları kültürel ilişkilerin diplomatik etkileşim üzerindeki etkisini vurgularken, özel sektör temsilcileri de kültürel ilişki ağlarında kütüphanelerin güçlendirici işlev üstlendiğini belirtmektedir.

“Kütüphaneler ekonomik veya siyasi çıkar çatışmalarından bağımsız, güvenli bir kültürel temas alanı olarak ülkeler arası işbirliklerinde daha cazip hale gelmektedir.” (Uzman4)

“Kurulan bu ilişkiler sayesinde kültürel anlayış derinleşmekte, ortak değerler etrafında birleşme kolaylaşmaktadır.” (Uzman9)

“Kültürler İlişkiler yumuşak gücün en önemli temel ayaklarından bir tanesidir. Kütüphaneler ise kültürel ilişkiler ile doğrudan ilişkilidir. Bundan dolayı kütüphaneler yumuşak gücün aracıdır diyebiliriz”(Özel1)

“Kütüphaneler ile yumuşak güç arasında güçlü bir ilişki vardır. Bilgi, kültür ve öğrenim kurumları olarak kütüphaneler, kültürlerarası anlayışın geliştirilmesi, algıların şekillendirilmesi ve uluslararası iyi ilişkilerin kurulmasında önemli bir rol oynar.” (STK3)

Özel sektör temsilcilerinin değerlendirmeleri, kütüphanelerin kültürel hafıza ve bilginin aktarımı açısından devlet destekli yapılar kadar etkin kullanılabileceğine işaret

etmektedir. Kamu çalışanları ise kütüphanelerin devlet politikaları çerçevesinde kültürel diplomasiye katkı sunduğunu belirtmektedir.

“Kütüphaneler, ülkelerarası bilgi akışını sağlayarak hem diplomatik ilişkileri yumuşatmakta hem de kamuoyları arasında sempati oluşturmaktadır.” (Kamu1)

“Kütüphanelerin, mimari açıdan dikkat çeken yapıları, teknolojik altyapısı, nitelikli personeliyle ve zengin koleksiyonları ile uluslararası işbirliğinde cazibe merkezi oluşturabileceği değerlendirilmektedir.” (Uzman4)

“Evet, bu ülkeler kütüphane diplomasi uygulamaları ile bir ülkenin kültürel, eğitimsel ve bilimsel hedeflerine ulaşmasına katkıda bulunur ve uluslararası alandaki etkisini artırır.” (DSTK2)

“Evet kullanılabilir. Gelişmiş batılı ülkeler başta olmak üzere dünya üzerinde bunun örneğini pek çok ülke uygulamasında görmekteyiz.” (Özel3)

Kütüphane diplomasisinin etkin biçimde yürütülmesi, ülkelerin uluslararası arenada kültürel, ekonomik ve siyasi kazançlar elde etmesinde önemli bir rol oynamaktadır. STK temsilcileri kütüphanelerin bilgi ve kültürün paylaşımında üstlendikleri aktif rolü vurgularken, kamu ve özel sektör çalışanları bu etkinin sadece kültürel değil ekonomik ve diplomatik alanlarda da somut çıktılar ürettiğini belirtmektedir.

“Kütüphane personelinin nitelikli olması, farklı kültürlerle iletişim kurabilme becerisi, diplomasi süreçlerinde etkinlik sağlar; bu da dış politikada etkili kültürel temsil kapasitesini artırır.” (Uzman1)

“Evet sağlamaktadırlar. Kütüphane diplomasisi, bir ülkenin yumuşak gücünün bir parçası olarak sadece kültür ve eğitim alanında değil dış politikaya etkisi nedeniyle siyasi, yabancılara karşı albeni oluşturma potansiyeline göre turizm, mesleki teknolojiye gelişim etkisiyle kütüphane teknolojileri gibi alanları da etkiler.” (STK2)

6.3.4 Diğer Yumuşak Güç Unsurlarıyla İlişki ve Bütünleşme

Kütüphanelerin eğitim diplomasisiyle doğal bütünlüğü, kültürel ve bilimsel etkileşimin sürekliliğini sağlayan temel araçlardan biri olarak değerlendirilmektedir. STK temsilcileri, kütüphanelerin eğitim kurumlarıyla olan doğrudan ilişkilerini vurgularken, kamu çalışanları kütüphaneleri eğitim faaliyetlerinin destekleyici ve bütünleyici unsuru olarak görmektedir. Özel sektör katılımcıları ise eğitim ve kültür diplomasi süreçlerinde kütüphanelerin görünürlüğünün artırılmasının önemine işaret etmektedir.

“Kütüphanelerin eğitsel bağlamdaki etkisi, farklı kültürlerden akademisyenlerin ortak projelerle bir araya gelmesini sağlaması ve bu yolla ülkelerarası anlayış ve sempati ortamı oluşturmaları bakımından güçlü bir diplomatik araç olarak öne çıkmaktadır.”
(Uzman6)

“Bu projeler, uzun vadeli ilişkiler kurarak ülkelerin bilimsel ve kültürel hafızalarının iç içe geçmesine olanak tanımaktadır.”
(Uzman8)

“Kütüphaneler eğitim ve bilim hayatının önemli unsurlarıdır. Her iki alanda da bilgiye ve kaynağa erişimin adresi olan kütüphaneler dil eğitiminden diğer kültürel programlara kadar birçok alanda her iki diplomasi türünün faaliyetlerinde doğal olarak merkezi bir konumda yer alır.” (STK3)

“Kütüphaneler ve kütüphane diplomasisi eğitim, kültür ve bilim odağında çalışma yapan tüm kişi ve kurumların merkezinde yer almaktadır.” (STK1)

Bilim diplomasisi ile veri ve araştırma paylaşımı üzerinden kütüphanelerin etkisi daha da görünür hâle gelmektedir. STK temsilcileri, kütüphanelerin bilimsel bilginin toplanması ve evrensel düzeyde yayılması süreçlerinde oynadığı rolü vurgulamaktadır. Kamu kurumlarında çalışan katılımcılar ise uluslararası araştırma iş birliklerinin temelinde kütüphanelerin sağladığı veri ve kaynak paylaşımının yer aldığını ifade etmektedir. Uzmanlar ise dijitalleştirme projelerinden disiplinlerarası makalelere kadar geniş bir alanda kütüphanelerin barışçıl temas noktaları sunduğunu belirtmektedir.

“Dijital koleksiyonlar, nadir eserler ve kültürel arşivler yoluyla kütüphaneler bilim diplomasisinin arka planını oluşturan kurumlardır. Bu kaynaklar hem kültürel mirasın korunmasını hem de ülkeler arası bilimsel üretimi artırmayı mümkün kılmaktadır.” (Uzman2)

“Bazı ülkeler siyasi düzeyde iletişimi kesse de, ortak bilimsel ortaklıklar ve buna bağlı olarak yayın çalışmaları sürmekte ve bu durum kütüphanelerin bağımsız bir diplomatik kanal olarak ne denli etkili olduğunu göstermektedir.” (Uzman7)

“Disiplinlerarası çalışmalar artık ülkelerin sınırları içinde değil, uluslararası bilimsel ağlar üzerinden yürütülmektedir.” (Uzman2)

“Kütüphane diplomasisi, kültürel diplomasi, eğitim diplomasisi ve bilim diplomasisi gibi diğer yumuşak güç unsurları ile sıkı bir ilişki içindedir. Bu unsurlar birbirlerini tamamlayarak, ülkelerin uluslararası alandaki kültürel, eğitimsel ve bilimsel etkilerini artırır.” (Kamu1)

“Kütüphaneler eğitim ve bilim hayatının önemli unsurlarıdır. Kütüphaneler üzerinden yürütülen diplomasi faaliyetleri bu nedenle eğitim ve bilim diplomasisi ile yakından ilişkilidir.” (STK3)

Kütüphaneciliğin disiplinlerarası doğasının farklı diplomasi türleriyle bağlantı kurması, kütüphaneleri uluslararası iletişimin ve kültürel paylaşımın stratejik merkezlerinden biri hâline getirmektedir. STK çalışanları kütüphane biliminin eğitim, bilim ve kültür diplomasi süreçlerinin doğal paydaşı olduğunu belirtirken, kamu ve özel sektör temsilcileri bu çok yönlü yapının diplomatik etkiyi artıran önemli bir unsur olduğunu ifade etmektedir. Uzmanlar da bu disiplinlerarası bağların hem kültürel hem de stratejik pozisyonlar yarattığını vurgulamaktadır.

“Fransa Milli Kütüphanesi’nin uluslararası ilişkiler bölümü, yabancı kütüphanecilerin eğitimi, koleksiyon desteği ve ortak platformlar gibi uygulamalarla kültürel etkisini artırmaktadır. Benzer uygulamalar Türkiye için de stratejik değer taşımaktadır.” (Uzman2)

“Bu tür temaslar, başlangıçta önyargılı olan bireylerde bile yakınlık ve sempati oluşturabilir, bu da kültürel diplomasiyi doğrudan etkileyen bir işlemdir.” (Uzman9)

“Kütüphanecilik disiplinler arası bir meslek olduğu için eğitim, bilim ve kültürel diplomasi ile özellikle yakından ilişkilidir, bu diplomasi türlerindeki faaliyetlerde kütüphanelerin kullanıldığı görülmektedir.” (Kamu3)

“Kütüphane bilimi disiplinlerarası bir bilimdir ve diplomasi ekosistemi içersinde bahsi geçen bütün diplomasi türleri ile doğrudan ilişkilidir”(Özel1)

Özel sektör temsilcileri, kütüphanelerin eğitim ve bilim diplomasisi alanlarında üstlendiği görevlerin ülkelerin kültürel prestijine doğrudan katkı sağladığını vurgulamaktadır. Kamu çalışanları ise kütüphanelerin bilgi paylaşımı yoluyla uluslararası alanda karşılıklı anlayışı ve iş birliğini artırdığını belirtmektedir.

“Kütüphaneler, bilgi alışverişinin ve stratejik yaklaşımların geliştiği mekânlardır. Kütüphaneler vasıtasıyla bilimsel temasların diplomatik kazanımlara dönüşmesi mümkün hâle gelir.” (Kamu1)

“Bu üç diplomasi başlığı birbirinden ayrılmaz bir parçadır ve kütüphaneler dolayısıyla kütüphane diplomasisi de bu diplomasi türlerinin kesişiminde ya da bir başka deyişle merkezinde yer alır.” (Özel3)

“Kütüphaneler koleksiyon derleme ve koruması ve bilginin yaygınlaştırılması işlevleri nedeniyle hem bilimsel çalışmalar hem de eğitim ile ilgili tüm faaliyetlerin merkezindedir”(Özel1)

Kamu kurumları, kütüphanelerin kültürel ve bilimsel iletişimi kolaylaştıran araçlar olması yönündeki rollerini daha çok ulusal stratejilerle ilişkilendirmektedir. STK'lar ise kütüphane diplomasisini bağımsız bir yumuşak güç unsuru olarak görmektedir. Özel sektör çalışanları bu iki yaklaşımın birbirini tamamlayıcı etkiler yarattığını belirtmektedir. Uzman görüşleri de bu ikili yaklaşımı destekler nitelikte olup, hem

markalaşma hedeflerine hem de entelektüel diplomasiye katkı sunduğunu vurgulamaktadır.

“Uluslararası işbirlikleri, ülkelerin kültürel markalaşmasına doğrudan katkı sağlamaktadır. Özellikle kütüphanecilik, müzecilik ve sanat gibi alanlarda geliştirilen projeler ülkelerin tanınırlığını artırmakta ve diplomatik zemin oluşturmaktadır.” (Uzman1)

“Kütüphaneler bilgiyi toplama, erişime sunma, kültürel mirası koruma ve paylaşma gibi güncel işlevleriyle farklı milletler arasında kültürel alışverişin ve anlayışın geliştirilmesine katkıda bulunur.” (Kamu2)

“Kütüphaneler koleksiyon derleme ve bilginin yaygınlaştırılması işlevleri nedeniyle hem bilimsel çalışmalar hem de eğitim ile ilgili tüm faaliyetlerin merkezindedir”(Özel1)

Kütüphane diplomasisinin diğer yumuşak güç unsurları ile bütünleşerek eğitim ve bilim diplomasisi alanlarında işlevsel hâle gelmesi, ülkelerin uluslararası düzeyde etkilerini artırmalarına zemin hazırlamaktadır. Katılımcılar kütüphanelerin eğitim ve bilim odaklı diplomatik girişimlerin merkezinde yer aldığı konusunda hemfikirdir. Ancak STK'lar bu sürecin daha esnek ve toplum tabanlı ilerlemesi gerektiğini savunurken, kamu kurumları stratejik bir yaklaşımın önemine dikkat çekmektedir. Uzmanlar ise bu diplomasi biçimlerinin sürekli geçişli olduğuna ve birbirini tamamlayarak etkili hâle geldiğine işaret etmektedir.

“Uluslararası akademik ve kültürel ortaklıklar, kütüphane diplomasisini yalnızca destekleyici değil, aynı zamanda yönlendirici bir diplomatik aktöre dönüştürmektedir.” (Uzman1)

“Zikredilen tüm diplomasi unsurları birbirlerini devamlılık açısından tamamlamaktadır.” (DSTK1)

6.3.5 Dijital Diplomasi ve Yeni Medya Entegrasyonu

Dijitalleşme, kütüphane diplomasisinin çağdaş araçlarıyla bütünleşmesini sağlayarak kültürel görünürlüğün sınırlarını genişletmektedir. Kütüphaneler bu teknolojik kapasite aracılığıyla sadece veri sunan kurumlar değil, aynı zamanda bir ülkenin dijital prestijini

temsil eden yapılar hâline gelmiştir. Uluslararası dijital projeler yoluyla erişilebilir hâle getirilen koleksiyonlar ve akıllı sistemler, kütüphanelerin bilimsel itibarı kadar kültürel imajını da dönüştürmektedir.

“Son dönemde kütüphanelerde teknoloji ve buna bağlı hizmetler öne çıkmaya başladı, yapay zeka, robotik sistemler ve dijitalleşme süreçleri gibi yenilikler de ülkenin modernliğini ve geleceğe yönelik vizyonunu temsil eden unsurlar ait olduğu ülkenin kütüphane diplomasisine olumlu katkı yapmaktadır.”(Uzman1)

Dijital koleksiyonların uluslararası erişime açılması, bilgiye verdiği önemi göstermek isteyen ülkeler için kritik bir sembol değer taşımaktadır. Bu tür dijitalleşme çabaları sadece içerik sunmakla kalmamakta, aynı zamanda bir ülkenin açık bilim kültürüne, akademik katkı potansiyeline ve bilişim altyapısına dair güçlü mesajlar iletmektedir. Nadir eserler, tarihî belgeler ve akademik veritabanlarının dijital ortamda paylaşımına açılması, kütüphaneleri görünürlüğü yüksek diplomatik aktörler arasına yerleştirmektedir.

“Öncelikle dijital projeler, uluslararası görünürlüğün artırılmasında önemlidir. Nadir eserlerin, tarihi belgelerin ve akademik kaynakların dijitalleştirilerek açık erişime sunulması, bir ülkenin bilgiye verdiği önemi ve bilimsel katkısını küresel ölçekte daha görünür hale getirmektedir.”(Uzman1)

Kütüphane teknolojilerinin sınır aşan işlevselliği, ülkeler arasında karşılıklı etkileşim ve tanınırlık düzeyini doğrudan etkilemektedir. Dijital altyapılar yalnızca bilgi aktarımını kolaylaştırmakla kalmamakta, aynı zamanda kütüphaneleri küresel ağların aktif üyeleri hâline getirmektedir. Uluslararası projelerde dijital entegrasyon sağlayan kütüphaneler, teknolojik yeterlilikleri sayesinde kültürel ve diplomatik görünürlüklerini pekiştirmektedir. Bu süreçte yapay zekâ gibi sistemler hem koleksiyon yönetimini kolaylaştırmakta hem de farklı kültürlerden kullanıcılarla etkileşimi hızlandırmaktadır.

“Son olarak, kütüphane teknolojileri bilgi paylaşımını hızlandıran, sınırları aşan ve kütüphaneleri küresel bilgi ağlarına dahil eden önemli bir bileşendir ve kütüphanelerin bu tip işbirlikleri ile

görünürlüklerini sağlamalarına, diplomasi anlamında katkı sunmalarına imkan verir.”(Uzman1)

Yapay zekâ teknolojisiyle düzenlenen seminerler, dijital okuryazarlık temalı konferanslar ve bilgi toplumunu hedefleyen eğitim ağları, kütüphanelerin uluslararası etkinliğini artıran somut göstergeler arasında yer almaktadır. Kütüphaneler bu yönüyle bilgi paylaşımıyla sınırlı kalmamakta, aynı zamanda birer uluslararası rekabet ve prestij alanı oluşturmaktadır. İskandinav ülkelerinde yürütülen çalışmalar, dijital diplomasi ekseninde bu etkinin nasıl stratejik hale geldiğini göstermektedir.

“Bir ülkenin uluslararası alandaki imajını güçlendirmek için kütüphaneler aracılığıyla yürütülen çeşitli stratejiler ve faaliyetler bulunmaktadır. Bunların en başına personel değişim programlarını koyabilirim. Kütüphaneler, farklı ülkelere gelen kütüphanecilerle bilgi ve deneyim paylaşımı yaparak kültürel ve akademik bağlarını güçlendirebilirler. İkinci önemli strateji ise uluslararası konferanslar düzenlemek ve bu etkinliklere ev sahipliği yapmaktır. Kütüphaneler, yalnızca bilgi-belge yönetimi ile sınırlı kalmayıp, kendi ağlarını kullanarak uluslararası platformlarda etkin bir rol üstlenebilirler. Bu bağlamda, özellikle İskandinav ülkelerinin kütüphane politikaları ve stratejileri dikkat çekmektedir. Crateting Knowledge Konferansı, Nordic Bilgi Okuryazarlığı Cemiyeti gibi oluşumlar bilgi okuryazarlığı eğitimleri üzerine stratejik planlar yapılmasını sağlamaktadır. Yapay zekanın kütüphanelerde kullanımı üzerine düzenlenen web seminerine Norveç ve Danimarka’dan yaklaşık 400 kişi katılmıştır. Bu tür akademik ve profesyonel iş birlikleri sadece bilgi paylaşımıyla sınırlı kalmamakta, aynı zamanda ülkeler arasındaki rekabet ve prestij mücadelesine de katkı sağlamaktadır.”(Uzman8)

Aynı zamanda bu dönüşüm, kütüphaneleri küresel politika alanında kültürel temsil merkezleri haline getirmektedir. Uzmanlar bu etkileşimleri dijital diplomasi adı altında değerlendirmekte ve kütüphanelerin, sınırları aşan teknolojik ağlar sayesinde ulusların yumuşak güç kapasitesine doğrudan katkı sağladığını belirtmektedir. Bu nedenle

kütüphane teknolojilerinin uluslararası iş birliklerinde diplomatik etkisi giderek daha fazla vurgulanmaktadır.

“Dijital koleksiyonlar, açık erişim platformları ve yapay zeka destekli kütüphane sistemlerini içeren teknoloji kullanımı kütüphane diplomasisinin en önemli bileşenlerinden biridir.”(Uzman6)

“Burada özellikle gelişmiş çağımızda dijital çağda dijital diplomasi dediğimiz bir alanı da yeni açıyoruz.”(Uzman7)

Kütüphaneler bu zeminde dijital içeriklerin küresel dolaşımını sağlayarak ülkeler arası etkileşimi güçlendirmektedir. Bu sayede dijital projeler, bir ülkenin modernlik, açıklık ve akademik katılım düzeyi hakkında doğrudan fikir sunmaktadır. Dijital koleksiyonların, akıllı sistemlerin ve uluslararası seminerlerin merkezine konumlanan kütüphaneler, ulusların kültürel profilini dijital alan üzerinden diplomatik bir dile dönüştürmektedir.

6.3.6 Uluslararası Kütüphane Diplomasi Uygulamaları ve İyi Örnekler

Katılımcılar arasında en çok atıf alan kodun “uluslararası sempozyum ve konferans düzenleme” olması dikkat çekmektedir. Bu kod, STK katılımcıları tarafından özellikle vurgulanmış, kamu ve özel sektör temsilcileri de bu değerlendirmeye anlamlı katkılar sunmuştur. Şekil 6.3. incelendiğinde, bu kodun diğer tüm kodlara kıyasla belirgin biçimde öne çıktığı açıkça görülmektedir; bu da uygulama örneklerinin sahada en çok dikkat çeken stratejik araçlardan biri olarak kabul edildiğini göstermektedir.

Şekil 6.3: Uluslararası Kütüphane Diplomasi Uygulamaları ve İyi Örnekler Kod Matrisi

Kod Sistemi	Uzman	STK	Kamu	Özel Sektör	TOPLAM
Uluslararası Kütüphane Diplomasi Uygulamaları ve İyi Örnekler					0
Gelişmiş Ülkelerin Kütüphane Diplomasisi Stratejileri					0
Yurt dışı kütüphane kurma faaliyetleri	1	4	4	3	12
Kütüphane merkezli kültür tanıtımı projeleri	3	3	1	2	9
Dijitalleştirme ve veri erişimi projeleri	2	2		1	5
Azınlıklar ve göçmenler için hizmet sunan kütüphaneler	1	1			2
Uluslararası İşbirlikleri ve Ortak Etkinlikler					0
Uluslararası sempozyum ve konferans düzenleme	6	2	2	3	13
Mesleki değişim ve staj programları	2	1		1	4
Uluslararası kütüphane birliklerine aktif katılım	1		1		2
Yayın bağışları ve kültürel materyal transferi	2	2	4	2	10
Diplomatik Amaçlı Kütüphane Temsilleri					0
Diplomatik heyetlerin kitap temelli etkileşimleri			1		1
Uluslararası kültür merkezleri içindeki kütüphane bölümleri	1	1	2		4
Σ TOPLAM	19	16	15	12	62

Bir diğer öne çıkan kod “yayın bağışları ve kültürel materyal transferi” olup, özellikle kamu temsilcileri tarafından sıkça referans verilmiştir. Bu kod, kütüphane diplomasisinin somut ve sürdürülebilir çıktıları arasında yer almakta; bilgi ve kültür dolaşımının araçsal temsili olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca “dijitalleştirme ve veri erişimi projeleri” de katılımcılar tarafından önemli bulunmuş, bu kod özel sektör tarafından da anlamlı biçimde sahiplenilmiştir. Bu durum, teknolojik araçların kütüphane diplomasisinde etkili bir unsur hâline geldiğini ve bilgi paylaşımı ile kültürel mirasın korunmasında dijital platformların vazgeçilmez birer araca dönüştüğünü ortaya koymaktadır.

6.3.7 Gelişmiş Ülkelerin Kütüphane Diplomasisi Stratejileri

Gelişmiş ülkelerin kütüphane diplomasisi stratejileri incelendiğinde, yurt dışında kütüphane kurma faaliyetlerinin kültürel tanıtımın ve uluslararası etkilerin artırılmasında önemli bir araç olarak kullanıldığı görülmektedir. STK temsilcileri bu girişimlerin kültür aktarımını kolaylaştırdığını vurgularken, kamu kurumları ise bu faaliyetleri uluslararası iş birliği ve diplomatik ilişkiler açısından değerlendirmektedir. Uzman1 bu çerçevede, ABD, Fransa, İngiltere, Çin ve Almanya gibi ülkelerin kütüphane diplomasisinde öne çıktığını ve bu ülkelerin uluslararası görünürlüklerini kütüphane odaklı projelerle kurumsallaştırdıklarını belirtmektedir. Uzman3 ise özellikle

ABD'nin Library of Congress ve ALA aracılığıyla dünya genelinde kurduğu dış ülke ağlarının, diplomasi açısından istikrarlı bir etki yarattığını vurgulamaktadır.

“Kültürel diplomasi, ülke markalama ve uluslararası itibar anlamında önde olan gelişmiş ülkeler kütüphane diplomasisi anlamındaki çalışmaları ile de başat ülkeleri oluşturuyorlar, ABD, Fransa, İngiltere, Almanya, Avustralya, Çin, Japonya, Kore, İtalya, İspanya gibi ülkeler diğerlerine göre bu alandaki çalışmaları ile öne çıkan ülkelerdendir.”(Uzman1)

“Çin uluslararası alanda dil ve kültürünü tanıtmak amacıyla Konfüçyüs Enstitüleri adı verilen merkezler kuruyor, bu enstitüler kütüphane işlevi görerek Çin dili, tarihi, kültürü ve edebiyatı ile ilgili materyaller sunuyor ve dünya genelinde 150'den fazla ülkede faaliyet göstermektedir.” (DSTK3)

“Yurt dışında kütüphane kurmak, bir ülkenin görünürlüğü, kültürel, diplomatik ve ekonomik amaçlarını gerçekleştirmesi açısından son derece önemlidir.” (STK2)

Kütüphane merkezli kültür tanıtımı projeleri, gelişmiş ülkelerin uluslararası alandaki etkilerini artırmalarını destekleyen stratejik uygulamalar arasında yer almaktadır. STK temsilcileri kütüphane aracılığıyla yürütülen kültür projelerinin ülkelerin yumuşak güç stratejilerine hizmet ettiğini belirtirken, özel sektör çalışanları da bu projelerin ülkeler arası algı yönetiminde etkili olduğunu ifade etmektedir. Uzman3 British Library'nin Commonwealth ülkeleriyle yürüttüğü dijital arşiv projeleri üzerinden İngiltere'nin kültürel bağlarını korumaya devam ettiğini ve eski sömürgelerle akademik iş birlikleri kurduğunu belirtmektedir. Aynı zamanda Almanya'nın Goethe-Institut aracılığıyla yürüttüğü kütüphane faaliyetleri, kültür diplomasisinin sürekliliğini sağlayan somut örnekler arasında yer almaktadır.

“British Library, Commonwealth ülkeleri ile yürüttüğü projeler ve dijital arşiv uygulamalarıyla öne çıkmaktadır. Özellikle eski sömürge ülkeleriyle akademik ve kültürel işbirliği bağları bulunmaktadır.”(Uzman2)

“Hindistan Sahitya Akademileriyle Hindistan'ın zengin dil ve edebiyat mirasını dijitalleştirerek dünya genelinde kütüphanelere sunuyor.”
(DSTK3)

“Bu projeler, kültürel, eğitimsel ve bilimsel etkileşimler aracılığıyla uluslararası ilişkilerin güçlendirilmesine katkı sağlamaktadır.”
(DSTK2)

Gelişmiş ülkeler tarafından yürütülen dijitalleştirme ve veri erişimi projeleri, kültürel diplomasi stratejilerinde kütüphanelerin merkezî bir rol üstlenmesini sağlamaktadır. STK çalışanları bu projelerin kültürel mirasın korunması ve uluslararası bilgi akışının hızlanması açısından kritik olduğunu savunurken, özel sektör temsilcileri ise dijitalleşmenin ülkeler arası kültürel etkileşimi artıran bir platform yarattığını vurgulamaktadır. Özellikle Bibliothèquennationale de France’ın dijitalleştirme faaliyetleri, Fransız kültürünün küresel düzeyde tanıtımına katkı sunmaktadır.

“Bibliothèquennationale de France (BnF) ve InstitutFrançais aracılığıyla, Fransızca konuşan ülkelerle yoğun bir kütüphane diplomasisi yürütmektedir. Dijitalleştirme projeleri, uluslararası konferanslar ve dil-eğitim programlarıyla kütüphane ve personel değişim programları bu konudaki en önemli faaliyetleridir.”
(Uzman3)

“ABD’nin 2. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında yabancı ülkelerde açtığı kütüphaneler günümüzde ‘AmericanSpaces’ altında devam etmektedir.” (STK2)

“Gelişmiş ülkelerin kütüphane diplomasisi faaliyetlerini genel başlıklar halinde izah etmek gerekirse, dijitalleştirme ve ‘Europeana’ gibi ortak platformlar söylenebilir.” (STK3)

Azınlıklar ve göçmenler için hizmet sunan kütüphaneler, gelişmiş ülkelerin kültürel diplomasi stratejilerinde özel bir yer tutmaktadır. STK temsilcileri kütüphanelerin farklı kültürel gruplara erişim sağlayarak sosyal uyumu artırdığını belirtirken, kamu kurumları bu hizmetlerin göçmen topluluklar üzerinde olumlu etkiler yarattığını vurgulamaktadır.

“Almanya’da DeutscheBibliothek ve Goethe-Institut, Almanca dilini ve kültürünü yaygınlaştırmak için aktif bir politika izlemektedir. Goethe-Institut’un çeşitli ülkelerde kurduğu kütüphaneler kanalıyla faaliyet gösterdiği ülkeler ile diplomatik, kültürel ve akademik etkileşimi sürdürmektedir.” (Uzman3)

“Almanya’nın Goethe Enstitüsü kütüphaneleri ile yabancı ülkelerde verdiği hizmetler ve azınlıklar için kurulan kütüphaneler örnek olarak gösterilebilir.” (STK1)

STK çalışanları, bu girişimlerin ülkelerin imajını güçlendirdiğini söylerken, kamu temsilcileri bilgiye erişimin demokratikleşmesi yönünden önemine dikkat çekmektedir. Uzman1, birçok gelişmiş ülkenin bu tür diplomatik girişimleri ortak temalar etrafında gerçekleştirdiğini, özellikle burslar, kütüphane köşeleri ve kitap bağışı gibi uygulamaların benzer stratejilerle yürütüldüğünü vurgulamaktadır. Yurt dışındaki kütüphane faaliyetlerinin ülkelerin dış politika hedefleriyle de doğrudan örtüştüğü ifade edilmektedir.

“Dış ülkelerde açtıkları köşeler, kütüphaneler, burs ve değişim programları, uluslararası teknik yardımlar, projeler ve bağış programları ile faaliyetlerini sürdürmektedirler. Programlar hemen hemen birbirine benzemektedir.” (Uzman1)

“Yabancı ülkelerdeki kütüphaneler ile ülke kendi kültürünü tanıtmanın dışında farklı kültürlerden insanlara da hitap etme şansı bulmaktadır.” (STK3)

“Window of Shanghai gibi uluslararası kitap bağış programları, bu alanda yapılan çalışmalara örnek verilebilir.” (Kamu2)

Kültürel diplomasi ekseninde kütüphaneler aracılığıyla gerçekleştirilen dijitalleştirme projeleri, uluslararası bilgi akışını kolaylaştırarak ülkelerin yumuşak güç stratejilerine katkı sunmaktadır. STK temsilcileri bu dijital platformların kültürel mirasın evrenselleşmesine hizmet ettiğini savunurken, özel sektör çalışanları teknolojik yardımların kültürel etkileşimi hızlandığı görüşündedir. Uzman3, Fransa’nın Bibliothèque nationale de France (BnF) ve InstitutFrançais gibi kurumlar aracılığıyla hem dijitalleştirme projeleri hem de kültürel iş birlikleri geliştirdiğini ve bu sayede

uluslararası kamuoyunda bir kültürel aktör olarak kendini konumlandığını ifade etmektedir.

“Kütüphaneler bilgiye kolay erişim sağlama, uluslararası işbirlikleri yürütme ve ülkeler arası kültürel alışverişi kolaylaştırma gibi önemli görevleri yerine getirir. Fransa ulusal kütüphanesi bu noktada özellikle dijital erişimi artırma ve uluslararası işbirliklerine açık olma konusunda adımlar atarak kendini bir kültürel bir aktör olarak konumlandırmıştır.” (Uzman3)

“Amerika’nın ALA öncülüğünde tüm dünyada yürüttüğü uluslararası projeler bu alandaki faaliyetlerdendir”(Özel1)

Yurt dışında kütüphane kurulumları ve kültürel projeler, gelişmiş ülkelerin azınlık ve göçmen topluluklarla kurdukları yapıcı ilişkileri güçlendirmektedir. Kamu temsilcileri kütüphanelerin bu gruplar üzerinde doğrudan etkili olduğunu belirtirken, özel sektör çalışanları kültürel iletişim stratejilerinde kütüphanelerin merkezi rol oynadığını ifade etmektedir. Uzman3 bu bağlamda, Fransa’nın Fransızca konuşulan bölgelerde yürüttüğü personel değişim programları ve dil temelli eğitim projeleriyle göçmen gruplara yönelik sistematik bir kütüphane diplomasisi geliştirdiğini belirtmektedir.

“Bibliothèque nationale de France (BnF) ve Institut Français aracılığıyla, Fransızca konuşan ülkelerle yoğun bir kütüphane diplomasisi yürütmektedir. Dijitalleştirme projeleri, uluslararası konferanslar ve dil-eğitim programlarıyla kütüphane ve personel değişim programları bu konudaki en önemli faaliyetleridir.” (Uzman3)

“ABD’nin farklı ülkelerde açtığı kütüphane köşeleri ve mesleki etkinlikler ülkeler arası dostluğu artırmaktadır.” (STK1)

Gelişmiş ülkelerin dijitalleştirme ve kütüphane kurulum faaliyetleri, kütüphane diplomasisinin kurumsallaşarak sürdürülebilir bir yapıya kavuşmasına katkı sağlamaktadır. STK çalışanları bu süreçlerin uzun vadeli etkiler yarattığını savunurken, kamu temsilcileri dijitalleşen kütüphanelerin kültürel diplomasi açısından stratejik bir araç haline geldiğini ifade etmektedir. Uzman1, Avustralya’da uygulanan bazı

projelerde yabancı akademisyenlerin uzun süreli eğitim programlarına katıldığını ve bu süreçte hem teknik hem de diplomatik kapasitelerinin artırıldığını belirtmektedir.

“Bu proje kapsamında, hedef üniversitelerin eğitimcileri belirli sürelerle Avustralya'ya davet edilerek altı aylık yoğun eğitim programlarına tabi tutulmuş, bu süreçte hem teknik hem de yönetsel beceriler geliştirilmiştir.” (Uzman1)

“Kitap bağış kampanyaları, yabancı ülkelerde kütüphane kurumları gibi programlar sürekli gerçekleştirilmekte ve dostluk ilişkilerini güçlendirmektedir.” (Özel2)

Kütüphane diplomasisi faaliyetleri, gelişmiş ülkelerin sınırlarının ötesinde kültürel etki yaratmak amacıyla yürüttükleri çok katmanlı stratejilerin temel taşları arasında yer almaktadır. Eğitim, bilim, kültür ve teknoloji alanlarında kütüphaneler üzerinden gerçekleştirilen diplomasi uygulamaları, ülkelerin yumuşak güçlerini pekiştirirken aynı zamanda bilgiye erişim hakkını evrenselleştirmekte ve kültürel bağları güçlendirmektedir. STK'ların, kamu kurumlarının ve özel sektör temsilcilerinin görüşleri, kütüphane diplomasisinin uluslararası ilişkilerde stratejik bir araç hâline geldiğini açıkça göstermektedir.

6.3.8 Uluslararası İş Birlikleri ve Ortak Etkinlikler

Uluslararası sempozyum ve konferans düzenleme faaliyetleri, kütüphane diplomasisinin önemli bir bileşeni olarak değerlendirilmektedir. Bu etkinlikler aracılığıyla ülkeler, kültürel tanıtım faaliyetlerini bilgi paylaşımı ve bilimsel iş birlikleri ile pekiştirmektedir. STK'lar, kamu kurumları ve özel sektör temsilcileri bu etkinliklerin mesleki gelişimi ve uluslararası görünürlüğü artırdığını vurgulamaktadır. Uzmanlardan biri, kütüphanelerin bağlı oldukları kurumların uluslararası stratejileri doğrultusunda bu etkinliklere entegre olduklarını, doğrudan bağımsız hareket etmektense devletin ya da üniversitenin genel vizyonunu temsil ettiklerini vurgulamaktadır.

“Kütüphaneler, bağlı oldukları kurum ve kuruluşların bir parçası olarak faaliyet gösterirler. Bir üniversite kütüphanesi, üniversitenin genel vizyonu ve stratejileri doğrultusunda hareket ederken, bir milli

kütüphane ise doğrudan devlet politikaları çerçevesinde konumlanır.”
(Uzman6)

Mesleki değişim ve staj programları, uluslararası kütüphane diplomasisi uygulamaları içinde etkin rol oynamaktadır. Kütüphane çalışanlarının farklı kültürel ortamlarda deneyim kazanması, bilgi ve teknoloji transferini hızlandırmakta, aynı zamanda kurumsal iş birliklerini güçlendirmektedir. STK temsilcileri bu değişimlerin uluslararası mesleki ağların genişlemesine katkı sağladığını belirtmektedir.

“Fransa Milli Kütüphanesi, Fransız Kültür Bakanlığı'nın desteğiyle farklı çeşitlilikteki meslektaşları davet ediyor. Bu davetler, hem eğitim amaçlı hem de belirli projelerin yürütülmesi için yapılıyor. Ancak burada ufak bir detay var: Bu programlara katılanların kendilerini ifade edecek kadar Fransızca bilmesi gerekiyor.”
(Uzman3)

Uluslararası kütüphane birliklerine aktif katılım, ülkelerin kültürel ve bilimsel diplomasi çabalarına doğrudan katkı sağlamaktadır. Kamu kurumları bu organizasyonlar üzerinden hem bilgi ağlarına erişim sağlamak hem de ulusal kütüphanecilik politikalarının uluslararası görünürlüğünü artırmaktadır. Bu süreç, kültürel diplomasi stratejileri ile doğrudan ilişkili bir rol oynamaktadır. Uzman katkısı, bu tür birliklerin sadece bilgi paylaşımı değil, aynı zamanda politik ve kültürel prestij mekanizmaları olarak işlev gördüğüne işaret etmektedir. Özellikle Kuzey Avrupa ülkeleri, uluslararası birliklerdeki aktif rolleriyle küresel ölçekte bilgiye erişim ve kültürel etkileşimi yönlendiren aktörler hâline gelmektedir.

“Avrupa'daki kütüphanecilik gelişmeleri büyük ölçüde Birleşik Krallık ve İskandinav ülkeleri tarafından yönlendirilmektedir. Özellikle Kuzey Avrupa'da sağlık kütüphaneciliği alanında yapılan çalışmalar, diğer ülkelere farklı bir konumda değerlendirilebilir.”
(Uzman8)

Yayın bağışları ve kültürel materyal transferi faaliyetleri, kütüphane diplomasisinin en somut çıktılarından biri olarak kabul edilmektedir. Özellikle gelişmiş ülkeler, kültürel miraslarını ve bilimsel kaynaklarını paylaşarak ülkeler arası bilgi ve kültür transferini desteklemektedir. Hem STK'lar hem de kamu kurumları, bu faaliyetlerin kültürel

ilişkiler üzerinde yapıcı etkiler oluşturduğunu vurgulamaktadır. Uzmanlardan biri, bu tür faaliyetlerin sadece sembolik değil, aynı zamanda stratejik kültürel etkiler doğurduğunu; örneğin Fransa'nın uluslararası kütüphane ortaklıkları yoluyla koleksiyon yardımı ve platform kurulumları gibi etkin desteklerle kültürel nüfuz oluşturduğunu ifade etmektedir.

“Fransa Milli Kütüphanesi'nin uluslararası ilişkiler bölümü vardır... Bu projeler kapsamında yabancı kütüphanecilerin eğitilmesi, koleksiyon yardımları, ortak platformlar oluşturulması gibi Fransa'nın kültürel etki alanını genişleten stratejik mesleki faaliyetler yer almaktadır.” (Uzman3)

“ABD'nin 2. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında açtığı kütüphaneler ile başlattığı kitap bağış programları günümüzde ‘AmericanSpaces’ altında devam etmektedir.” (Türk Dünyası Kütüphaneciler Vakfı – STK)

“Kütüphanemizde 110 farklı ülkenin kitabı ve bölümü bulunmaktadır ve kütüphane bağışlayan ülkelere karşılıklı kitap gönderimi yapılmaktadır.” (Kamu1)

Yabancı ülkelerde okuma odalarının kurulması, tematik etkinliklerin gerçekleştirilmesi ve okur-yazar buluşmalarının organize edilmesi, kütüphane diplomasisinin sosyal etkileşim boyutunu güçlendirmektedir. Kamu kurumları bu etkinliklerin ülkeler arası empatiyi artırdığını savunmakta, özel sektör temsilcileri ise bu etkinliklerin kültürel diyalog ortamları yarattığını vurgulamaktadır.

“Yabancı ülkelerde okuma odalarının kurulması, tematik okuma grupları, okur-yazar buluşmaları gibi kütüphane diplomasisi faaliyetleri gerçekleştirilmektedir.” (DSTK2)

Dijitalleştirme projeleri ve uluslararası dijital erişim ağlarının kurulması, bilgi kaynaklarının küresel erişimini artırmakta ve kültürel mirasın korunmasına katkı sağlamaktadır. STK'lar bu alanda yürütülen dijital arşiv projelerini bilgi adaleti açısından önemli bulmakta, özel sektör aktörleri ise veri paylaşımının kültürel diplomasiye sağladığı stratejik katkıya dikkat çekmektedir.

“ABD’nin, Almanya’nın ve İngiltere’nin kütüphane dijitalleştirme ve uluslararası erişim projeleri, ülkeleri adına kültürel imaj ve itibar sağlamaktadır.” (STK2)

“Europeana gibi ortak dijital platformlar üzerinden kültürel mirasın erişime sunulması, gelişmiş ülkeler tarafından yürütülen kütüphane diplomasi stratejilerinin bir parçasıdır.” (STK3)

6.3.9 Diplomatik Amaçlı Kütüphane Temsilleri

Uluslararası kültür merkezlerinde yer alan kütüphane bölümleri, ülkelerin yumuşak güç stratejileri doğrultusunda bilgi paylaşımını ve kültürel aktarımı destekleyen önemli yapılar arasında bulunmaktadır. Bu kütüphaneler aracılığıyla hem yerel halk hem de farklı milletlerden bireyler ülke kültürüyle doğrudan temas kurabilmektedir. STK ve kamu kurumlarının yürüttüğü bu faaliyetler, farklı diplomatik amaçlarla kütüphane kullanımı örnekleri sunmaktadır.

“Türkiye Maarif Vakfı olarak 6721 sayılı Maarif Kanunu çerçevesinde K12 ve Üniversite düzeyinde eğitim kurumlarında ve eğitim merkezlerinde kütüphane kurmakla yetkili bir kurumdur. Bununla beraber faaliyet gösterdiği ülkelerdeki devlet üniversiteleri bünyesinde Türkiye Araştırmaları Merkezi adıyla kitaplıklar ve kütüphane oluşturma faaliyetleri yürütmekteyiz.” (DSTK3)

Kamu kuruluşlarının desteklediği bu kütüphaneler, dini ve kültürel misyonların yanı sıra evrensel değerlere katkı sağlayacak nitelikte kaynaklar oluşturmaktadır.

“Yurt dışındaki diyanet merkezlerinde örneğin Köln, Washington ve Tokyo gibi büyük şehirlerde yer alan kültür merkezleri içinde kütüphaneler kurarak sadece yerel halka değil orada olan her milletten Müslümanlar için de kullanıcı hizmeti sunmakta, İslam dininin yanı sıra Türk kültürü ve ülke tanıtımına katkı sağlamaktadır.” (Kamu3)

Kültürel mirasın korunması ve bilgi paylaşımı hedefiyle yürütülen diplomatik kütüphane projeleri, ülkeler arasında bilimsel ve kültürel dayanışmanın artırılmasında etkili olmaktadır. Özellikle Balkanlar ve Türk dünyasında yapılan teknik destek ve

donanım yardımları, kütüphanelerin diplomatik ilişkilerdeki görünürlüğünü artıran uygulamalar arasında değerlendirilmektedir.

“Pek çok ülkede okul ve üniversite kütüphanelerine teknik altyapı ve donanım desteği verilmektedir. Balkanlar ve Türk dünyası başta olmak üzere tüm dünyada anlaşmalar kapsamında kütüphane ve arşivlerde kültürel miras koruma çalışmaları yürütülmektedir.”
(DSTK1)

Bu bulgular doğrultusunda, diplomatik amaçlı kütüphane temsilciliği faaliyetleri ülkelerin uluslararası alanda görünürlüklerini artıran, kültürel etkileşimi güçlendiren ve bilgi tabanlı ilişkiler kurmalarına katkı sağlayan önemli bir araç olarak öne çıkmaktadır. STK, kamu ve farklı sektör temsilcileri bu tür kütüphane faaliyetlerinin hem siyasi hem de kültürel düzlemde değerli iş birlikleri geliştirdiğini ifade etmektedir.

6.3.10 Türkiye’nin Mevcut Durumu ve Uygulama Yeterliliği

Üçüncü tema olan “Türkiye’nin Mevcut Durumu ve Uygulama Yeterliliği”, kütüphane diplomasisinin ülke içindeki kurumsal farkındalık düzeyini, mevcut uygulamaların niteliğini ve uluslararası alandaki yansımalarını değerlendirmek açısından kritik bir başlık sunmaktadır. Katılımcıların görüşleri, Türkiye’nin bu alanda hâlâ gelişim aşamasında olduğunu, ancak bazı yapısal açılımlar ve bireysel girişimlerle potansiyel taşıdığını ortaya koymaktadır. Şekil 6.4, bu tema altında en çok hangi kodlara referans verildiğini açık biçimde ortaya koyarak hem sorun alanlarını hem de geleceğe dair fırsatları görselleştirmektedir. Uzmanlar da özellikle kütüphane diplomasisine yönelik farkındalığın düşüklüğüne dikkat çekmiş ve bu durumun temel bir yapısal engel oluşturduğunu belirtmişlerdir.

Şekil 6.4: Türkiye’nin Mevcut Durumu ve Uygulama Yeterliliği Kod Matrisi

Kod Sistemi	Uzman	STK	Kamu	Özel Sektör	TOPLAM
▼ Türkiye’nin Mevcut Durumu ve Uygulama Yeterliliği					0
▼ Kurumsal Farkındalık ve Kavramsal Yetersizlik					0
● Kütüphane diplomasisi farkındalığının düşük olması		4	4	3	11
● Kavramın yeni ve kurumsal anlamda yerleşmemiş olması		1	1	2	4
● Kütüphane diplomasisi çalışmalarının sistemsizlik sorunu		3	1	2	6
▼ Faaliyetlerin Niteliği ve Kapsamı					0
● Kurumlar bazında bazı başarılı uygulamaların varlığı			1	2	3
● Sivil toplum kuruluşlarının çabaları	1	1		1	3
● Akademik ve mesleki bireysel girişimlerin önemi	2	2			4
● Kütüphane faaliyetlerinin dağınık ve eşgüdümsüz yürütülmesi		2			2
▼ Uluslararasılaşma Düzeyi ve Zorluklar					0
● Türk kütüphaneciliğinin uluslararası görünürlük sorunu		4	5	3	12
● Uluslararası standartlara ulaşma ihtiyacı		4		2	6
● Sürecin başında olunduğu ve gelişime açık olduğu görüşü		4	5	2	11
Σ TOPLAM	3	25	17	17	62

Kod düzeyinde en yüksek atıf, “kütüphane diplomasisi farkındalığının düşük olması” koduna yapılmıştır. Bu durum, tüm sektörlerde ortak bir sorunsal olarak değerlendirilmiş; STK, kamu ve özel sektör temsilcilerinin neredeyse eşit ağırlıkla bu eksikliği vurguladığı görülmüştür. Kurumsal farkındalıkla birlikte anılan bir diğer dikkat çekici kod ise “Türk kütüphaneciliğinin uluslararası görünürlük sorunu”dur. Bu kod özellikle kamu kurumları tarafından yoğun biçimde işlenmiş, Türkiye’nin mevcut faaliyetlerinin uluslararası düzeyde sınırlı kaldığına işaret edilmiştir.

“Gelişime açık olunduğu görüşü” kodu da görece yüksek sayıda atıf almış ve sürecin henüz olgunlaşmamış olması hem bir zorluk hem de bir potansiyel olarak tanımlanmıştır. Özellikle STK ve kamu çalışanları bu alanın gelecekte daha sistematik ve stratejik olarak ele alınabileceğine dair iyimser bir tutum sergilemiştir. Öte yandan “kütüphane diplomasisi çalışmalarının sistemsizlik sorunu” ve “dağınık ve eşgüdümsüz yürütülmesi” gibi kodlara gelen atıflar hem mevcut durumun eleştirisini hem de kurumsallaşma ihtiyacını ortaya koymaktadır.

6.3.11 Kurumsal Farkındalık ve Kavramsal Yetersizlik

Kütüphane diplomasisi kavramına yönelik kurumsal farkındalık Türkiye’de henüz arzu edilen düzeyde değildir. Özellikle meslek camiasında ve ilgili kurumlarda konunun öneminin yeterince kavranmadığı, farkındalığın daha yeni yeni oluştuğu gözlenmektedir. STK’lar ve kamu kurumlarının bu konudaki değerlendirmeleri, ulusal

çapta kütüphane hizmetlerinin itibar kazanmasıyla farkındalık düzeyinin artabileceğini düşündüklerini göstermektedir.

“Yeterli değildir. Kültürel diplomasi ve kütüphaneler konusunda çalışmalar yürüten kurumlarda farkındalık geliştirmek için öncelikle ülke içinde meslek camiasında bu anlamda bir farkındalığın oluşması gerekmektedir. Kütüphaneler ve kütüphanecilik hizmetleri değer gördükçe bu farkındalık kurumlarımıza ve çalışmalarımıza daha çok yansiyacaktır.” (DSTK3)

“Henüz bu konuda çok başlarda olduğumuzu düşünüyorum, bu anlamda yeterli bulmuyorum ama yapılmakta olan akademik ve mesleki çalışmalar ve oluşturulacak farkındalıklar ile ülkemiz kütüphane diplomasisi adına güzel işler başarılacağına inanıyorum.” (STK2)

Kamu kurumlarında da kütüphane diplomasisine ilişkin farkındalık henüz sınırlı düzeyde oluşmuş görünmektedir. Bazı kurumların kendi bünyelerinde önemli projeler yürütüyor olmasına karşın, bu projelerin kamuoyunda ve mesleki çevrelerde yeterince görünür olmadığı ifade edilmektedir. Kavramın akademik çalışmalara konu edilmesi ise bu görünürlüğü artırabilecek bir gelişme olarak değerlendirilmiştir.

“Bu konuda kurumlarda farkındalık düzeylerinin farklılık gösterse de mevcut olduğunu düşünüyorum. TİKA’nın Balkanlar özelinde ve Doğu Avrupa Ülkelerini de kapsayacak şekilde yürüttüğü 'Osmanlı Dönemi Evrakı ve Yazma Eserler Programı' önemli ve başarılı bir çalışma örneği. Bunlar kurumsal faaliyet olarak kayda girmekle beraber bunun toplumsal anlamda bilinirliğinin düşük olduğu görülüyor.” (DSTK1)

“Kavram olarak bile henüz yeni duyduğumuz kütüphane diplomasisi konusunda ne yazık ki ülkemizde henüz istenen farkındalık oluşmamıştır. Belki bazı kurum ve uygulamalar yönünden farkındalığı olan çalışmalarda bulunan kurumlar vardır ama yaygın olmadığını düşünüyorum.” (Kamu3)

Kütüphane diplomasisinin kurumsal anlamda yerleşmemiş bir kavram olması, Türkiye’de bu alanda sistemli bir politika üretilmemesinin temel nedenlerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Gerek kamu gerekse özel sektör temsilcileri kavramın henüz yeni olmasına dikkat çekmekte ve bu alanda daha güçlü yapılar kurulması gerektiğini vurgulamaktadır. Uzmanlardan biri, bireysel inisiyatiflerle sürdürülen projelerin ülkeler arası ilişkilerde diplomatik etkiler yaratabildiğini ve bu tür gayretlerin, kütüphane diplomasisinin kurumsallaşmadığı ülkelerde ciddi bir boşluğu doldurduğunu belirtmektedir.

“Kütüphaneler ve kütüphaneciler, uluslararası iş birlikleri aracılığıyla ülkeler arasındaki kültürel ve akademik etkileşimi artırarak diplomatik ilişkilerin gelişimine katkıda bulunmaktadır... Türkiye’den ÜNAK ile ortak bir proje düşüncemiz var... akademik ve kültürel diplomasi anlamında değer katacaktır kanatindeyim.”
(Uzman8)

“Hayır. Çünkü bilincinde değiliz kanaatindeyim. Kütüphaneler ve kütüphane diplomasisi ülkemizin sosyal siyasi, ekonomik ve kültürel birçok alanda karşılaştığı engelleri ortadan kaldırabilecek bir potansiyele sahiptir. Bir Ermeni soykırımını aydınlatmak için bile Kütüphane diplomasisinin önemli rolü olacağına inanıyorum. Henüz bunun bile çok fazla bilincinde değiliz diye düşünüyorum.” (Özel2)

“Türkiye’de ilgili kurumların kütüphane diplomasisi konusundaki farkındalığının olduğunu düşünmemekle birlikte bu konuda emekleme adımları mahiyetinde çalışmalar yapılmaktadır ve başarıları genel olarak olumlu bir gelişim gösterse de, bu alandaki farkındalık ve uygulamaların geliştirilmesi gereken bazı yönleri bulunmaktadır.”
(DSTK2)

Türkiye’de kütüphane diplomasisi alanında yürütülen çalışmaların sistemsizlik sorunuyla karşı karşıya olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan girişimlerin bireysel veya kurumsal düzeyde sınırlı kalması, bu alanda daha bütüncül ve koordineli politikaların eksikliğini ortaya koymaktadır.

“Yapılmakta olan çalışmaların bir politika ve koordinasyondan yoksun olarak yapıldığını o nedenle de henüz istenen etkinin elde edildiğini düşünmüyorum. Ancak bu görüşmeden de anladığım üzere konuyla ilgili farkındalık oluşması ve yeterlilik düzeyi istediğimiz gibi olmasa da bazı projelerin hayata geçiriliyor olması kütüphane diplomasimiz için umut verici, çalışmalar bir sistem ve koordinasyona kavuşunca mesleğimizin uluslararasılaşması hakkında daha güçlü adımlar atabiliriz diye düşünüyorum.” (STK3)

“Son yıllarda farklı kurumlarımız tarafından yapılan çalışmalar olmakla birlikte henüz bu çalışmalardan tam anlamıyla yararlanılamamıştır.” (DSTK2)

Özel sektör temsilcilerinin de benzer şekilde kütüphane diplomasisi faaliyetlerinin daha sistematik yürütülmesi gerektiğine dair ortak bir görüşe sahip oldukları görülmektedir. Bu alandaki girişimlerin görünür ve sürdürülebilir olması, çalışmaların etkisinin artmasına doğrudan katkı sunabilecektir.

“Bu konuda başarılı olduğumuzu düşünmüyorum ama konu farkındalığının oluşması, yürütülen çalışmalarda koordinasyon ve işbirliği Türkiye’de bu manada yapılan ilk tez niteliğindedir. Umarım bu çalışma ile birlikte kütüphane diplomasisi kavramı ilgili kurumların odağına yerleşir.” (Özel2)

Kütüphane diplomasisine ilişkin mevcut durumu ele aldığımızda, kavramsal düzeydeki eksiklikler, kurumsal farkındalık yetersizlikleri ve sistemsizlik sorunlarının bir bütün olarak alandaki ilerlemenin önünde engel teşkil ettiği görülmektedir. STK, kamu ve özel sektör temsilcileri bu alanın potansiyelini teslim etmekte, ancak etkinliğin sağlanabilmesi için daha fazla stratejik yönlendirme ve kurumsal destek gerektiğini dile getirmektedir.

6.3.12 Faaliyetlerin Niteliği ve Kapsamı

Türkiye’de kurumlar bazında yürütülen bazı kütüphane diplomasisi uygulamalarının, uluslararasılaşma hedeflerine katkı sağlama potansiyeli taşıdığı görülmektedir. Özellikle kamu kurumları ve bazı özel sektör kuruluşlarının yurt dışı kitap bağışları, okur-yazar

buluşmaları ve teknik altyapı destekleri gibi faaliyetlerle görünürlüklerini artırmaya çalıştıkları anlaşılmaktadır. Ancak bu faaliyetlerin etkisinin daha da güçlenebilmesi için kurumsal düzeyde sistemli bir yaklaşıma ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda uzmanlardan biri, kütüphanelerin mimari yapıdan koleksiyon niteliğine, personel becerisinden teknoloji altyapısına kadar pek çok unsurla diplomatik işlevlerini doğrudan etkilediğini belirtmektedir. Bu vurgu, kurumsal düzeydeki faaliyetlerin yalnız sayısal değil, niteliksel olarak da değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

“Bu soruya daha önce değinmiştik ama kısaca tekrar etmek gerekirse; kütüphaneler, nitelikli koleksiyonlar, mimari tasarım, personel niteliği ve teknolojik altyapı gibi unsurların kalite ve etkisi kütüphane diplomasisinin başarısını da doğrudan etkilemektedir.” (Uzman1)

“Bu konuda kurumsal anlamda kendi birim kütüphanelerimiz üzerinden bir değerlendirme yapabilirim. Kitap yayın ve bağış programları ile yurt dışındaki birim kütüphanelerimizde düzenlenen okur-yazar buluşmaları bu anlamda başarıyla gerçekleştirilen kütüphane diplomasisi çalışmalarındandır.” (DSTK2)

“Özellikle Türkiye Cumhuriyetlerinde kurulan Milli Arşiv ve Milli Kütüphane uygulamalarında Türkiye'ye ait bir otomasyon sisteminin kullanılması özel sektör bağlamında kültür diplomasisinin/ekosisteminin uygulandığının kanıtıdır” (Özel1)

Sivil toplum kuruluşlarının çabaları da Türkiye’de kütüphane diplomasisi uygulamalarının gelişimine önemli katkılar sağlamaktadır. Bu kuruluşlar, uluslararası etkinliklere katılım sağlayarak, mesleki dayanışmayı güçlendiren projeler ve ortaklıklar geliştirerek Türkiye'nin kütüphanecilik alanındaki görünürlüğünü artırmaktadır. STK'ların faaliyetleri, resmi kurumların çabalarını tamamlayan bir yapı oluşturmakta ve alandaki eksiklikleri belirli ölçüde kapatmaktadır.

“Türk Kütüphaneciler Derneği üye olduğu IFLA ve LIBER aracılığı ile uluslararası mesleki kongre, konferans, çalıştay, değişim programları ve projelere dahil olarak ülkemiz ve mesleğimiz adına katkı sunmaya çalışmaktadır. ABD'deki Bill ve Melinda Gates Vakfı'ndan sağlanan fonla ve 'Yerel Dönüşüm Küresel Erişim'

sloganıyla düzenlenen 'Herkes İçin Kütüphane (HİK)' projesinde ortak olarak yer almıştır.” (STK1)

Akademik ve bireysel mesleki girişimlerin önemi kütüphane diplomasisinin ilerleyişinde dikkat çeken bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Bireysel düzeyde gerçekleştirilen projeler, uluslararası görünürlüğü artırmakta ve alandaki profesyonel etkileşimi güçlendirmektedir. Ayrıca mesleki yayınlar, ortak platform oluşturma çabaları ve değişim programları gibi faaliyetler, kütüphane diplomasisinin kurumsal ve akademik düzeyde desteklenmesine olanak tanımaktadır.

“Henüz yolun başında bir mesleki STK olmakla beraber, “Türk Dünyası ile dost ve kardeş coğrafyalardaki topluluklar ve kişiler arasında kültürel ve meslekî bilimsel bilgiyi paylaşmayı ve geliştirmeyi, ulusal ve uluslararası düzeyde mesleki dayanışma ve yardımlaşmayı gerçekleştirmek, ortak yayıncılık çalışmaları ve bilgilendirme hizmetlerini hayata geçirmek” misyonu ile çalışmalar yürütmekteyiz.” (STK1)

Türkiye’de yürütülen kütüphane faaliyetlerinin dağınık ve eşgüdümsüz olması, genel etkiyi sınırlayan temel bir problem olarak ortaya çıkmaktadır. Kurumlar arasında yeterli koordinasyonun sağlanamaması, kütüphane diplomasisinin kurumsal bir politika haline dönüşmesini engellemektedir.

“Yapılmakta olan çalışmaların bir politika ve koordinasyondan yoksun olarak yapıldığını o nedenle de henüz istenen etkinin elde edildiğini düşünmüyorum. Ancak bu görüşmeden de anladığım üzere konuyla ilgili farkındalık oluşması ve yeterlilik düzeyi istediğimiz gibi olmasa da bazı projelerin hayata geçiriliyor olması kütüphane diplomamız için umut vericidir.” (STK3)

Türkiye’de kütüphane diplomasisine yönelik faaliyetlerin genel değerlendirmesinde, farklı aktörlerin girişimlerinin umut verici olduğu ancak sistematik bir bütünlükten uzak yürütüldüğü gözlemlenmektedir. Kurumsal başarı örnekleri, sivil toplum desteği, bireysel akademik çabalar ve özel sektör katkıları birlikte düşünüldüğünde, kütüphane diplomasisinin gelecekte daha organize ve stratejik biçimde geliştirilebileceği anlaşılmaktadır.

6.3.13 Uluslararasılaşma Düzeyi ve Zorluklar

Türk kütüphaneciliğinin uluslararası düzeyde görünürlük kazanma süreci, farklı kurumların bireysel çabalarına rağmen henüz istenilen seviyeye ulaşamamıştır. Katılımcı ifadeleri gerek kültür merkezleri gerekse diplomasi aktörlerinin girişimlerine rağmen uluslararası alanda Türk kütüphaneciliğinin yeterince tanınmadığını ortaya koymaktadır.

“Ülkemiz kurumlarının Yurt dışındaki kütüphane hizmetleri hakkında kısıtlı bir bilgiye sahip olmakla birlikte çalışmaların henüz istene seviyede olmadığını düşünüyorum. Bu konuda önde gelen ülkelerin çalışmaları seviyesinde hizmetler üretmemiz gerekmektedir.”
(Uzman6)

“Yunus Emre Enstitüsü Kütüphaneleri, Türkiye’nin yurt dışı tanıtım faaliyetlerinde önemli bir görevi olduğunu bilmekle beraber kütüphanelerin sayıları, koleksiyon içerikleri ve sayısı, sunduğu hizmetleri hakkında ayrıntılı bir bilgiye sahip değiliz. Proje düşünce olarak güzel ve başarılı ama uygulama sonuçları henüz bizlerin bilgisi dışında.” (STK1)

Türk kütüphaneciliğinin uluslararası platformlarda daha güçlü bir temsil elde edebilmesi için, uluslararası standartlara uygun hizmet üretimi büyük bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır. Katılımcı görüşleri, özellikle mesleki yeterlilik, hizmet kalitesi ve uluslararası etkinliklere katılım alanlarında eksikliklerin varlığına işaret etmektedir.

“Ülkemizin diplomasi aktörleri ile koordinasyon içinde uzun vadeli planlar oluşturularak sistemli bir çalışma yürütülmelidir.” (DSTK3)

“Türk kütüphaneciliğinin teknik ve altyapı açısından sorunu bulunmadığını düşünüyorum. Aksine kütüphane personellerinin mesleki yeterlilik ve gelişimi konusunda ivedi adımların atılması, uluslararası etkinlikler ve çalışmalarda daha fazla rol alması gerekiyor.” (Özel3)

Sürecin henüz başlangıç aşamasında olduğu ve gelişim potansiyelinin bulunduğu yönündeki görüşler de dikkat çekmektedir. Özellikle akademik, kurumsal ve bireysel

düzeyde yürütülen çeşitli faaliyetlerin, henüz olgunlaşmamış olmakla birlikte ilerisi için umut verici olduğu düşünülmektedir.

“Yapılmakta olan çalışmaların henüz yeterli seviyede olduğunu düşünmemekle birlikte yukarıda da bahsettiğim üzere uluslararası alanda görünürlüğümüz arttıran çalışmalara imza attıkça ülke kütüphaneciliğimizin uluslararasılaşması hız kazanacaktır.” (STK2)

“Yurt dışındaki kütüphane diplomasisi faaliyetleri daha çok kendimize yarıyor gibi. Bu anlamda emekleme döneminde olduğumuzu ve dışarıdaki faaliyetleri ve işbirliklerini bu sahayı öğrenmek için değerlendirmemiz gerektiğini düşünüyorum bu anlamda bu faaliyetler öncelikle kendimize katkı sağlamaktadır, öğrendikçe iyi uygulamalar yaptıkça uluslararasılaşmamıza da yarayacaktır.” (Kamu3)

Özel sektörün görüşleri de süreçte mesleki yeterliliğin artırılması ve proje bazlı iş birliklerinin önemine vurgu yapmaktadır. Özellikle uluslararası standartlara erişim ve sürekli gelişim hedeflerinin belirlenmesi gerektiği ifade edilmektedir. Özel sektör katılımcıları, altyapı eksikliği bulunmadığını ancak insan kaynağı ve uluslararası etkileşim açısından eksikliklerin sürdüğünü belirtmektedir.

“Yetersiz olduğunu düşünüyorum. Ülkemizin Yurt dışı birimlerinde kütüphanecilik ile ilgili faaliyetlerin öne çıktığı bir örnek pek hatırlamıyorum ama KYGM, Yunus Emre Enstitüsü, TİKA ve YTB’nin çalışmalarında kütüphanelerle de ilgili çalışmalarda bulunduğunu hatırlıyorum. Ümit ederim ki bundan sonraki çalışmalarda kütüphanelerle ilgili yapılan çalışmalar öne çıkar ve başlı başına bir diplomasi hareketi olarak ilerler”(Özel1)

Uluslararasılaşma yönünde umut veren gelişmelere rağmen, katılımcıların büyük bir bölümü sistemli, planlı ve sürdürülebilir bir çerçeve oluşturulmadıkça arzulanan düzeye ulaşmanın zor olacağını vurgulamaktadır. Bu çerçevede, gerek kamu kurumlarının gerekse sivil toplum ve özel sektör aktörlerinin ortak hareket ederek daha güçlü bir yapı oluşturmaları gerektiği yönünde örtük bir uzlaşma olduğu anlaşılmaktadır.

“Türkiye son yıllarda sahadaki çeşitli aktörlerle kütüphane diplomasisi olarak nitelendireceğimiz çalışmalara imza atmaya

başlamıştır. Bu çalışmalar sistemli ve koordineli bir yapıya büründüğünde bu konuda önemli bir mesafe kaydedeceğimize ve Türk kütüphaneciliğinin uluslararasılaşmasını güçlendireceğimize inanıyorum.” (Kamu2)

Türk kütüphaneciliğinin uluslararası görünürlük sorunu, uluslararası standartlara ulaşma ihtiyacı ve sürecin başlangıç aşamasında bulunulması gibi unsurlar birlikte değerlendirildiğinde, mevcut çabaların umut verici olduğu ancak daha sistemli bir ilerlemeye ihtiyaç duyulduğu ortaya çıkmaktadır. Kurumlar arası iş birliği, mesleki gelişim ve farkındalık çalışmaları yoluyla bu sürecin daha etkili şekilde yönetilebileceği anlaşılmaktadır.

6.3.14 İmaj ve İtibar Yönetiminde Kütüphane Rolü

Kütüphanelerin bir ülkenin uluslararası imaj ve itibar yönetiminde nasıl bir araç olarak kullanıldığına ilişkin değerlendirmeler, katılımcıların ortak bir farkındalığa sahip olduğunu göstermektedir. İmaj ve itibar yönetimi ekseninde, kütüphanelerin sunduğu kültürel, bilimsel ve estetik katkılar; yalnızca bilgi sunumu değil, aynı zamanda diplomatik prestij inşası için de stratejik bir değer taşımaktadır. Şekil 6.5'de görüldüğü üzere, katılımcıların atıfları belirli kodlar üzerinde yoğunlaşmış ve kütüphane yapılarının çok boyutlu işlevlerine vurgu yapılmıştır.

Şekil 6.5: İmaj ve İtibar Yönetiminde Kütüphane Rolü Kod Matrisi

Kod Sistemi	Uzman	STK	Kamu	Özel Sektör	TOPLAM
▼ İmaj ve İtibar Yönetiminde Kütüphane Rolü					0
▼ Kütüphanelerin İtibar ve Prestij Aracı Olarak Kullanımı					0
Kütüphanelerin diplomatik prestij nesnesi olarak sunulması	3	3	3	3	12
Ulusal değerlerin temsil alanı olarak kütüphaneler	1	1	1		3
Kütüphane aracılığıyla akademik ve bilimsel imaj inşası	5	1	3		9
Nitelikli fiziksel ortamın itibar algısına katkısı			2		2
▼ Yabancı Kamuoyunda Algı Oluşturma ve Mesaj Taşıma					0
Kütüphaneler üzerinden olumlu mesajların iletilmesi	3	3	3	1	10
Kütüphane faaliyetlerinin uluslararası ilgi yaratması	5	1			6
Kütüphanelerin kültürel çekim merkezi olarak işlev görmesi	1		1		2
Σ TOPLAM	18	9	13	4	44

Katılımcıların en fazla değindiği kod, “kütüphanelerin diplomatik prestij nesnesi olarak sunulması” olmuştur. Özellikle STK, uzmanlar, kamu ve özel sektör temsilcileri bu başlık altında yoğun bir görüş birliği sergilemiş; kütüphanelerin fiziksel görünümünden

hizmet kalitesine kadar birçok unsurun ulusal prestij üzerinde doğrudan etkili olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda “kütüphane aracılığıyla akademik ve bilimsel imaj inşası” da dikkat çeken bir diğer yoğun atıf noktası olmuştur; katılımcılar, bilimsel içerik ve akademik birikimin sergilenmesinin uluslararası itibar kazandırmada önemli bir rol oynadığını vurgulamıştır.

Yabancı kamuoyunda algı oluşturma ve mesaj taşıma alanında ise “kütüphaneler üzerinden olumlu mesajların iletilmesi” kodu öne çıkmıştır. Gerek kamu kurumları gerekse STK'lar bu kod altında, kütüphanelerin evrensel değerlere dayalı bir iletişim platformu sunduğunu ifade etmiş; kültürel miras, bilim, sanat gibi temalar üzerinden uluslararası sempati ve güven inşa edilebileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca “kütüphane faaliyetlerinin uluslararası ilgi yaratması” da vurgulanan önemli bir unsur olmuş; bu bağlamda özellikle gelişmiş ülkelerin yürüttüğü kütüphane temelli kültürel diplomasi faaliyetlerinin etkili sonuçlar doğurduğu ifade edilmiştir.

6.3.15 Kütüphanelerin İtibar ve Prestij Aracı Olarak Kullanımı

Kütüphanelerin uluslararası alanda diplomatik prestij nesnesi olarak kullanımı, ülke imajı ve itibar yönetimi açısından önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir. Bu görüş, uzmanlar tarafından da desteklenmekte ve kütüphanelerin mimari nitelikleri, koleksiyon zenginliği ve uluslararası etkileşim kapasitesiyle ülke imajının önemli taşıyıcıları olduğu vurgulanmaktadır.

“Evet, kütüphane diplomasisi yabancılar üzerinde bir imaj ve itibar çalışmasına katkıda bulunmaktadır. Medya dağıtım araçlarının çoğalması kültürel diplomasinin görünür hale gelmesi için gösterilen çabanın artmasına sebep olmuştur. Bu minvalde kütüphaneler fiziki mekan çekiciliğiyle ve mimari özellikleriyle hizmet pazarlamasında öne çıkmaktadır. Hem ülke içindeki kütüphanelerin durumu hem de Yurt dışında açılan kütüphaneler bu çabayı desteklemektedir.” (D STK3)

“Kütüphaneler, bir ülkenin kültürel ve akademik gücünü dünyaya tanıtmak için çok güçlü argümanlara sahiptirler ve bu yönleriyle yumuşak gücün bir aracı olarak kabul edilirler. Zengin özel koleksiyonların varlığı, yenilikçi hizmetlerin geliştirilmesi, kütüphane

binalarının mimari açıdan dikkat çekici olması gibi etkenler kütüphanelerin çekiciliğini arttıran unsurlardır.” (Uzman1)

“Evet, kütüphane diplomasisinin ülkenin imaj ve itibar yönetiminde önemli bir rol oynadığını söyleyebiliriz. Kütüphaneler ülkenin sanatı, dili, tarihi, gelenekleri ve kültürel mirası gibi bir ülkenin entelektüel kapasitesini ve kültürel zenginliğini barındıran kurumlardır ve kütüphanelerin sahip olduğu bu değerler vasıtasıyla yürütülen diplomasi faaliyetleri ülkelerarası diyalog, siyasi ve ekonomik ilişkilerin de sağlam bir zemine oturmasına yardımcı olmaktadır.” (Kamu2)

Ulusal değerlerin temsil alanı olarak kütüphanelerin kullanımı da kültürel diplomasi çalışmalarında dikkate değer bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Katılımcı görüşleri, sistemli yürütülen kütüphane diplomasi uygulamalarının ülkenin kültürel varlıklarını ve değerlerini uluslararası kamuoyuna başarıyla tanıttığını ortaya koymaktadır.

“Evet sistemli yürütülen kütüphane diplomasisi uygulamaları ülkeye yarar sağlamaktadır.” (DSTK3)

“Evet az önce verdiğimiz örnekler doğrultusunda kesinlikle yarar sağlamaktadırlar.” (DSTK1)

Akademik ve bilimsel imaj inşası açısından da kütüphaneler stratejik kurumlar olarak değerlendirilmektedir. Katılımcı ifadeleri, kütüphanelerin bilimsel içerikleri, zengin koleksiyonları ve akademik destek faaliyetleri aracılığıyla uluslararası alanda bir ülkenin kültürel ve entelektüel birikimini sergilediğini göstermektedir. Uzman görüşleri de bu değerlendirmeyi desteklemekte ve özellikle kütüphanelerin bilgiye erişim sağlama, kültürel alışverişi kolaylaştırma gibi işlevlerinin ulusal imaja pozitif katkı sunduğunu belirtmektedir.

“Kütüphaneler bilgiye kolay erişim sağlama, uluslararası işbirlikleri yürütme ve ülkeler arası kültürel alışverişi kolaylaştırma gibi önemli görevleri yerine getirir, Bir ülkenin kütüphane hizmetleri ne kadar erişilebilir ve gelişmiş olursa, o ülkenin kültürel ve akademik itibarı da o ölçüde artar.” (Uzman6)

“Evet, kütüphaneler bir ülkenin imaj ve itibarını yönetme aracıdır. Kütüphaneler, bir ülkenin kültürel mirasını, eğitim ve bilimsel başarılarını uluslararası düzeyde sergileyerek ülkenin imajına katkı sağlamaktadır. Yine gelişmiş ülke örneklerinden ilerlersek ABD Kütüphaneleri ve mesleki STK’ları zengin koleksiyonları ve uluslararası projeleri sayesinde ülkenin kültürel ve akademik gücünü gösterir.” (STK1)

“Türkiye’nin değil ama kendi kütüphanemizi dikkate aldığımda; Kütüphanemiz, mimari yapısı, hizmetleri ve teknolojik altyapısı ile birçok ülkeye ilham kaynağı olmuştur. Bu kapsamda ülkemizde mesleğimiz ve kültürel diplomasiye katkıları açılarından örnek gösterilen bir kütüphaneyiz.” (Kamu1)

Kütüphanelerin nitelikli fiziksel ortamlara sahip olması, itibarı destekleyen bir diğer önemli unsur olarak görülmektedir. Özellikle fiziksel mekânların estetik ve fonksiyonel açıdan güçlü olması, yabancı kamuoyunun algısında olumlu bir izlenim bırakmakta ve dolayısıyla ülkenin prestijine doğrudan katkı sunmaktadır. Katılımcıların aktarımları, mekânsal kalitenin kültürel diplomasi başarısında kritik bir rol oynadığını göstermektedir.

“Bunun yanı sıra, çağdaş ve konforlu bina tasarımı, kütüphaneyi kültürel ve mimari bir simgeye dönüştürebilir. Etkileyici bir kütüphane yapısı, hem uluslararası ziyaretçilerin ilgisini çeker hem de ülkenin modernlik ve kültürel birikim açısından güçlü bir imaj sergilemesine katkıda bulunur.” (Uzman1)

“Evet söyleyebiliriz. Kütüphane diplomasini iyi uygulayan ülkeler kültürel itibarlarını kuvvetlendirir. Özellikle nitelikli bir kütüphaneniz varsa, kütüphanenizi ziyaret eden yabancı devlet adamları, misyon ve ziyaretçilerde etki bırakabilirsiniz.” (Kamu1)

“Yabancı kamuoyuna kütüphaneler üzerinden verilecek her türlü olumlu mesaj ülke adına elbette imaj ve itibarın artmasına neden olacaktır. Ferah mekanlar, zengin koleksiyonlar ve hizmet sunumunda sağlanan kolaylıklar bunlardan bir kaçıdır.” (Kamu3)

Kütüphanelerin imaj ve itibar yönetiminde kullanımı bağlamında, farklı katılımcı gruplarının görüşleri arasında güçlü bir ortaklık dikkat çekmektedir. Fiziksel ortam kalitesinden bilimsel içerik sunumuna kadar birçok boyutta kütüphane yatırımlarının diplomatik ve kültürel etkisinin artırılması gerektiği ortaya konmaktadır.

6.3.16 Yabancı Kamuoyunda Algı Oluşturma ve Mesaj Taşıma

Kütüphanelerin yabancı kamuoyuna yönelik olumlu mesajların iletilmesinde etkin bir araç olarak kullanılması, kültürel diplomasi faaliyetlerinin temel bileşenlerinden biri hâline gelmiştir. Katılımcı görüşleri, kütüphanelerin bilim, sanat, dil ve estetik gibi değerleri uluslararası alanda tanıtarak, ülke imajının olumlu biçimde inşa edilmesine önemli katkı sağladığını göstermektedir. Uzman görüşleri de bu değerlendirmeyi desteklemektedir; kütüphanelerin yumuşak güç unsuru olarak kültürel ve bilimsel etkinliği artırmak üzere stratejik bir araç olduğu belirtilmiştir.

“Evet, kütüphane diplomasisinin yabancı kamuoyu üzerinde imaj ve itibar yönetiminin bir aracı olduğunu söyleyebiliriz. Kütüphaneler, geniş çerçevede kültürel diplomasi faaliyetlerinin en önemli unsurlarından biridir. Ülkenin dilini, bilim, sanat, kültür, estetik gibi değerlerini uluslararası alanda tanıtır ve yabancıların o ülkeye karşı algılarını olumlu yönde şekillendirir ve bu da doğrudan imaj ve itibar yönetimi ile ilgilidir.” (STK2)

“Yabancı kamuoyuna kütüphaneler üzerinden verilecek her türlü olumlu mesaj ülke adına elbette imaj ve itibarın artmasına neden olacaktır. Ferah mekanlar, zengin koleksiyonlar ve hizmet sunumunda sağlanan kolaylıklar bunlardan bir kaçıdır.” (Kamu3)

“Kütüphanelerde bu anlamda etkin bir yumuşak ikna gücü olarak bir ülkenin uluslararası alanda olumlu bir imaj oluşturmaya ve bilimsel ve kültürel etkinliğinin artırılması için stratejik bir araç olarak kullanılabilir diye düşünüyorum.” (Uzman1)

Kütüphane faaliyetlerinin uluslararası ilgi yaratma potansiyeline sahip olduğu da öne çıkan bulgular arasındadır. Gelişmiş ülkelerin yürüttüğü kütüphane merkezli kültürel

diplomasi uygulamaları, hedef ülkelerde sempati oluşturmuş ve dil, kültür gibi alanlarda derin etkileşim sağlamıştır.

“Evet kesinlikle sağlamaktadır. Gelişmiş ülkeler bu konuda da ön sıralarda yer almaktadır. Yurt dışında kültür merkezleri ve kütüphaneler kurarak başlattıkları kütüphane diplomasisi faaliyetleri hedef ülkelerde sempati uyandıran çalışmalar arasına girmiş, dil ve kültür öğretimi ile başlayan süreçler halkların birbirini daha iyi tanınması vb. gibi gelişmelerle ülkeler arası siyasi ilişkiler, ticaret, turizm gibi alanları etkileyerek ilerlemiştir.” (STK3)

“Kütüphaneler bilgiye kolay erişim sağlama, uluslararası işbirlikleri yürütme ve ülkeler arası kültürel alışverişi kolaylaştırma gibi önemli görevleri yerine getirir. Bir ülkenin kütüphane hizmetleri ne kadar erişilebilir ve gelişmiş olursa, o ülkenin kültürel ve akademik itibarı da o ölçüde artar...” (Uzman9)

Kütüphanelerin kültürel çekim merkezleri olarak işlev görmesi de katılımcılar tarafından vurgulanan bir diğer önemli konudur.

“Evet, kütüphaneler bir ülkenin imaj ve itibarını yönetme aracıdır. Kütüphaneler, bir ülkenin kültürel mirasını, eğitim ve bilimsel başarılarını uluslararası düzeyde sergileyerek ülkenin imajına katkı sağlamaktadır.” (STK1)

Yapılan değerlendirmelerden ulusal kültürel birikimin uluslararası sahada görünür kılınmasında kütüphanelerin çok yönlü işlevlerinin etkin şekilde kullanılması gerektiği anlaşılmaktadır.

6.3.17 İş Birliği, Değişim ve Uzun Vadeli Diplomatik Etki

Beşinci tema olan “İş birliği, Değişim ve Uzun Vadeli Diplomatik Etki”, kütüphanelerin yalnızca bilgi merkezleri değil, aynı zamanda diplomatik temas alanları ve kültürel etkileşim mekanizmaları olarak da işlev üstlendiğini göstermektedir. Katılımcılar, bu temayı değerlendirirken özellikle iş birliği projeleri, mesleki değişim ve karşılıklı güven oluşturma gibi konulara odaklanmış; kütüphane temelli diplomatik girişimlerin uzun vadeli ilişkiler kurma açısından stratejik önemine dikkat çekmiştir. Şekil 6.6

katılımcıların bu üç temel alana ilişkin katkılarını kod düzeyinde açıkça ortaya koymaktadır.

Şekil 6.6: İşbirliği, Değişim ve Uzun Vadeli Diplomatik Etki Kod Matrisi

Kod Sistemi	Uzman	STK	Kamu	Özel Sektör	TOPLAM
İşbirliği, Değişim ve Uzun Vadeli Diplomatik Etki					0
Kütüphane Temelli İşbirliği Faaliyetleri					0
Ortak proje ve etkinlikler üzerinden işbirliği geliştirme	5	3	5	3	16
Kütüphaneler üzerinden bilgi ve deneyim paylaşımı	8	1	1	3	13
Uluslararası kütüphanelerle kardeşlik ilişkisi kurma		1			1
Mesleki ve Kültürel Değişim Programları					0
Karşılıklı staj ve eğitim programları düzenlenmesi		1		1	2
Mesleki değişimi ve saha temelli tanışma faaliyetleri	1		1		2
Uzun Vadeli Diplomatik Etki ve Güven İnşası					0
Kütüphanelerin halklar arasında karşılıklı güven ortamı yaratması	3	1	2		6
Kütüphane aracılığıyla kalıcı ilişkiler kurma potansiyeli	6	2	1	2	11
Kültürlerarası anlayışı teşvik etme kapasitesi	6	3		1	10
TOPLAM	29	12	10	10	61

Kodlar arasında en fazla atıf “ortak proje ve etkinlikler üzerinden iş birliği geliştirme” başlığında toplanmış; STK, uzmanlar, kamu ve özel sektör temsilcileri tarafından yoğun biçimde dile getirilmiştir. Bu kodda kütüphaneler, farklı kurum ve ülkeler arasında ortaklık kurmak, eğitim süreçlerini desteklemek ve bilgi akışını kolaylaştırmak için önemli bir zemin olarak tanımlanmıştır. Özellikle özel sektör temsilcileri, bu projeler aracılığıyla kültürel diplomasiyle birlikte ekonomik ilişkilerin de geliştiğini ifade etmiştir. Benzer şekilde “kütüphaneler üzerinden bilgi ve deneyim paylaşımı” da dikkat çeken bir diğer kod olmuş, özellikle kamu kurumları bu süreci sistemli ve sürdürülebilir iş birliği alanı olarak değerlendirmiştir.

“Karşılıklı staj ve eğitim programları düzenlenmesi” kodu, daha sınırlı sayıda atıf almış olsa da stratejik bir etki alanına işaret etmektedir. Bu tür programların hem kültürler arası etkileşim hem de mesleki kapasite gelişimi açısından iki yönlü fayda ürettiği belirtilmiştir. Ayrıca “kütüphanelerin halklar arasında karşılıklı güven ortamı yaratması” ve “kalıcı ilişkiler kurma potansiyeli” gibi kodlar, kütüphanelerin diplomatik etkisinin yalnızca kısa vadeli olmadığını; toplumlar arasında kalıcı bağlar kurulmasına da hizmet ettiğini göstermektedir. Bu kodlara yapılan dengeli dağılımlı atıflar, tüm katılımcı gruplarının uzun vadeli etkiyi destekleyici yapılar olarak kütüphaneleri konumlandığını ortaya koymaktadır.

Tüm bunlara ek olarak “kültürlerarası anlayışı teşvik etme kapasitesi” kodu altında dile getirilen görüşler, kütüphanelerin çok katmanlı diplomatik işlev üstlenebileceğini

göstermektedir. Özellikle STK'lar bu yapıları, empatiyi ve birlikte yaşama kültürünü inşa eden birer “iletişim zemini” olarak değerlendirmiştir.

6.3.18 Kütüphane Temelli İş Birliği Faaliyetleri

Kütüphane temelli ortak proje ve etkinlikler, ülkeler arası kültürel ve mesleki iş birliğinin güçlendirilmesinde önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Özellikle farklı ülkelerde düzenlenen ortak etkinlikler, bilgi akışını ve kültürel etkileşimi artırmaktadır. Bu noktada bazı uzmanlar, söz konusu iş birliklerinin kütüphaneleri diplomatik ilişki kurmada stratejik birer aktöre dönüştürdüğünü ifade etmektedir.

“Yurt dışındaki Maarif Vakfı okulları için oluşturulan kütüphaneler yeni yerel kurum işbirliklerine yol açmakta ve kütüphaneler üzerinden bulunduğumuz ülkelerin eğitim hayatına katkı sunulmaktadır.”
(DSTK3)

“Ortak projeler, işbirlikleri, kültürel etkinlikler ve sergiler düzenlenerek kaynak paylaşımı ve kültürel etkileşim artırılabilir. Yapılan iş ve işbirliklerinin sürekli olması önemli ve gereklidir.”
(Kamu1)

“Uluslararası işbirlikleri, bilimsel çıktılar ve akademik gelişimin yanı sıra insani etkileşimleri de artırarak, bireylerin birbirinden beslenmesini ve yeni perspektifler kazanmasını sağlar.” (Uzman2)

Kütüphane faaliyetleri üzerinden yürütülen bilgi ve deneyim paylaşımı, farklı kültürel bağlamlar arasında anlayış ve iş birliğini geliştiren bir zemin oluşturmaktadır. Parlamento kütüphaneleri ve milli kütüphaneler gibi yapılar, bu süreçte kritik roller üstlenmektedir. Katılımcı ifadeleri, bilgi ve kaynak paylaşımı faaliyetlerinin uzun vadede güven ve kalıcı dostluk ilişkilerine zemin hazırladığını göstermektedir.

“Ülkelerin ilişkilerinde güven ve karşılıklı anlayış içinde hareket etmesi uzun vadeli kalıcı dostlukların kurulmasına fırsat tanır. Bunu kütüphane diplomasisi aracılığıyla gerçekleştirmek için; ülkelerin birbirlerinin kültürüne duyarlı olması, birbirini tanımaya ve önceliklerini anlamaya çalışması, mesleki ihtiyaçlarını tespit edip gidermeye ve mesleki gelişime fırsat sunması, karşılıklı kaynak

deneyim paylaşımı gibi faaliyetler planlanmalı ve hayata geçirilmelidir.” (STK1)

“Karşılıklı projeler olduğu zaman bir deneyim paylaşımı, sonra ortak çalışma, yani araştırma fırsatları, birlikte araştırma, özellikle küresel projelerde bu çok önemli.” (Uzman7)

“İşbirliği içinde olduğumuz ülkelere, kütüphane ve kütüphanecilik hakkında destek veriyoruz. Yürütülen bu projeler iş birliğimizi güçlendirmekte bu sayede bilgi ve deneyim paylaşımında ciddi artışlar görülmektedir.” (Kamu1)

Özel sektör temsilcilerinin de bilgi paylaşımı ve iş birliği konusunda önemli girişimlerde bulunduğu görülmektedir. Sektörel bilgi değişimi ve ortak projeler, hem ticari ilişkileri hem de kültürel bağları kuvvetlendirmektedir. Türk kütüphanecilik sektörünün uluslararası alandaki imajına katkı sunan bu çalışmalar, teknolojik gelişmelerin ve yenilikçi hizmetlerin paylaşımına da zemin hazırlamaktadır.

“Türkçe dijital kütüphane ve sesli kütüphane projemizi Macaristan ile gerçekleştiriyoruz. Aynı şekilde Çin ve G.Kore ile karşılıklı olarak akademik veritabanları pazarlama ve bilgi paylaşımı sektörel bilgi paylaşımı gerçekleştiriyoruz.” (Özel3)

“Evet katkıları vardır. Türk Dünyası akademik kütüphanelerinde otomasyon ve kütüphane kurulum çalışmalarına verdiğimiz destek kurumumuz için ticari bir getiri ve iyi bir referans oluştururken ülkemiz kütüphanecilik sektörünün gücü ve imkanları adına da bir göstergedir”(Özel1)

Uluslararası kütüphaneler arasında kardeşlik ilişkileri kurmak, kültürel yakınlaşmayı pekiştiren bir diğer stratejik adım olarak öne çıkmaktadır. Fiziksel ve dijital kütüphane platformları aracılığıyla farklı ülkelerin kütüphane toplulukları arasında dayanışma ve ortak faaliyetler geliştirilmektedir. Katılımcı ifadeleri, bu tür girişimlerin kültürel ve bilimsel etkinliklerle desteklendiğinde etkisinin daha da arttığını göstermektedir.

“Elbette yine kütüphaneleri ve kütüphane odaklı faaliyetleri önceleyeceğiz. Konforlu, zengin içerikli fiziksel kütüphaneler yanında

açık erişimli dijital kütüphaneler oluşturmak, kütüphane kardeşlikleri oluşturmak, kütüphanelerde kültürel ve bilimsel alandan uzmanlar, yazarlar, sanatçılar ile söyleşiler düzenlemek bu anlamda yapılabilecek çalışmalar olarak öne çıkıyor.” (STK3)

Kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör temsilcilerinin katkıları, kütüphaneler aracılığıyla kurulan diplomatik ilişkilerin çok boyutlu bir yapıya kavuştuğunu göstermektedir.

6.3.19 Mesleki ve Kültürel Değişim Programları

Kütüphaneler aracılığıyla yürütülen karşılıklı staj ve eğitim programları, ülkeler arasında kültürel anlayışı derinleştiren ve mesleki yeterlilikleri artıran bir mekanizma işlevi görmektedir. Katılımcı görüşleri, bu tür programların bireysel gelişimi olduğu kadar ülkeler arası uzun vadeli dostluk ilişkilerini de güçlendirdiğini göstermektedir. Görüşmelerde, bu tür uygulamaların kültürel tanıtım ve uluslararası görünürlük açısından ülkeler adına bir yumuşak güç aracı haline geldiği de vurgulanmaktadır. Uzmanlar, özellikle farklı kültürlerle etkileşim içinde deneyim kazanan kütüphanecilerin, ülkeler arası bilgi paylaşımını teşvik ettiğini ve bu süreçte empati ve anlayış köprülerinin kurulduğunu belirtmektedir.

“Uluslararası işbirliklerinin ve birlikte hayata geçirilen projelerin bir ülkenin kültürel ve akademik gücünü artırmada önemli bir role sahip olduğunu düşünüyorum.” (Uzman2)

“Bu tür ortaklıkların, ülkeler ve kurumlar arasında karşılıklı güven ve etkileşimi güçlendirdiğine inanıyorum.” (Uzman5)

“Bu anlamda yapılması gereken mesleki çalışmalar olarak ilgili ülkelerde kütüphaneler açmak, karşılıklı mesleki değişim programları düzenlemek, konferans, seminer ve benzeri tanıtım toplantıları tertip etmek, yayın bağışları ve teknik yardımlar yapmak sayılabilir.” (STK2)

Meslek profesyonellerinin uluslararası sahada aktifleşmesi, ülke imajına doğrudan katkı sağlayan bir etken olarak değerlendirilmektedir. Özellikle kütüphanecilerin ve akademisyenlerin yabancı ülkelerde edindikleri deneyimler, ülkelerin kültürel

diplomasisi açısından stratejik bir değer taşımaktadır. Bu süreçte özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının desteği, bilgi akışının zenginleşmesine olanak sağlamaktadır.

“Kütüphaneler doğal olarak uluslararası işbirliklerine en yakın kurumların başında gelmektedir ve kütüphaneler arasında kurulan işbirlikleri, ülkelerarası bağlantıları da doğrudan ve dolaylı olarak beslemektedir.” (Uzman4)

“Kütüphaneler ve kütüphaneciler, uluslararası iş birlikleri aracılığıyla ülkeler arasındaki kültürel ve akademik etkileşimi artırarak diplomatik ilişkilerin gelişimine katkıda bulunmaktadır.” (Uzman8)

“Özellikle bu alandaki akademisyen meslek profesyonellerinin Yurt dışı ile etkileşim halinde olması ülkelerin uzun vadeli ilişkiler kurmasında etkili olacaktır. Yurt dışından gelen yabancı öğrencilere sunulan etkili kütüphane hizmetleri ya da Yurt dışına giden kütüphanecilerin sunduğu hizmetler ülke adına bir kazanç sayılacaktır. Bu kapsamda ticaret yapan özel sektör temsilcileri ve STK’ların işbirlikleri de alana katkı sunacaktır”(Uzman6)

Değişim ve staj programlarının geliştirilmesi, sadece kütüphanecilik alanında değil, aynı zamanda kültürel diplomasi stratejilerinde de etkili bir araç olarak değerlendirilmektedir. Uluslararası sahadaki deneyim paylaşımı, hem mesleki standartların yükseltilmesine hem de ülkeler arasındaki karşılıklı güven ortamının pekişmesine hizmet etmektedir. Katılımcıların vurguladığı üzere, bu tür faaliyetler, ülkeler arasında sürekli bir diyalog ve etkileşim ağı kurulmasına katkı sağlamaktadır.

6.3.20 Uzun Vadeli Diplomatik Etki ve Güven İnşası

Kütüphanelerin yurt dışında kurulması ve işletilmesi, halklar arasında karşılıklı güven ve anlayış oluşturulmasına önemli katkılar sunmaktadır. Katılımcıların vurguladığı üzere, bilgi ve kültür paylaşımı aracılığıyla toplumlar arasındaki mesafeler kapanmakta, bu da uzun vadeli barışçıl ilişkilerin temelini oluşturmaktadır. Kütüphane faaliyetleri, doğrudan temaslar ve kültürel etkileşim sayesinde önyargıların azalmasına ve yeni iş birlikleri için olumlu bir zemin oluşmasına imkân tanımaktadır.

“Evet, Yurt dışında kütüphaneler kurmak ve oradaki halka kütüphane hizmetleri sunmak ülkeler arası ilişkileri önemli ölçüde geliştirebilir. Kütüphaneler, bilgi, kültür ve eğitim alanında köprüler kurarak birbirini daha kolay tanıma şansı elde eder, birbirini tanıyan ülkeler ve halklar diğerine karşı olumsuz önyargılarını terk eder ve olumlu bağlar kurabilir.” (STK1)

“Kütüphaneler üzerinden yürütülecek etkinlikler, farkındalık çalışmaları ve kültürel tanıtımlar halklar arasında tanışmalara, sempati oluşmasına ve nihai süreçte güvene dayalı kalıcı iyi ilişkilere ortam hazırlayacaktır.” (Kamu3)

Kütüphane temelli diplomatik girişimler, ülkeler arasında uzun vadeli ve sürdürülebilir ilişkilerin kurulması açısından stratejik bir rol oynamaktadır.

“Yukarıda bahsettiğim üzere bu konuda dernek olarak henüz bir çalışmamız olmamakla beraber elbette Yurt dışında kütüphane kurmak ve kütüphane odaklı çalışmalarda bulunmak ülkeler için önemli bir işbirliği potansiyeline sahiptir.” (STK3)

“Kütüphane odaklı işler gönüle dokunan samimiyet ve dostluk hislerini harekete geçiren işlerin başında gelmektedir. Bu nedenle bu kurumlar üzerinden yapılacak işler kalıcı izler bırakmaktadır.” (DSTK2)

Kültürler arası anlayışın geliştirilmesinde kütüphanelerin üstlendiği işlev, diplomatik ilişkilerin derinleşmesine doğrudan katkı sunmaktadır. Katılımcılar, kütüphane kurma faaliyetlerinin uluslararası diyalog ve etkileşim açısından taşıdığı potansiyeli sıklıkla vurgulamaktadır. Bilgi ve kültürel değerlerin paylaşımı, ülkeler arasında kalıcı bağlar kurulmasını ve çok katmanlı iş birliklerinin gelişmesini desteklemektedir.

“Yurt dışında kütüphane kurmak, bir ülkenin görünürlüğü, kültürel, diplomatik ve ekonomik amaçlarını gerçekleştirmesi açısından son derece önemlidir. Bu tür girişimler, uluslararası ilişkileri geliştirmek ve kültürler arası anlayışı geliştirmek için stratejik bir araç olarak kullanılmaktadır.” (STK1)

“Ülkelerin ilişkilerinde güven ve karşılıklı anlayış içinde hareket etmesi uzun vadeli kalıcı dostlukların kurulmasına fırsat tanır.”

(STK2)

Kütüphane diplomasisinin sağladığı kültürel temaslar, ülkeler arası ilişkilerde güvenin pekişmesini ve kültürel etkileşimin derinleşmesini desteklemektedir. Özel sektör temsilcileri ile kamu ve sivil toplum aktörleri, kütüphane merkezli iş birliklerinin uzun vadede diplomatik bağların güçlenmesine zemin hazırladığını ifade etmektedir. Kütüphaneler aracılığıyla yürütülen bu çok yönlü faaliyetler, kültürler arası diyalogun kurumsallaşmasına ve sürekli hale gelmesine katkı sunmaktadır.

6.3.21 Kütüphane Diplomasisi Politikaları ve Gelecek Vizyonu

Altıncı ve son tema olan “Kütüphane Diplomasisi Politikaları ve Gelecek Vizyonu”, katılımcıların stratejik düzeyde kurumsallaşma, yapısal düzenleme ve geleceğe dönük eylem planları konusundaki görüşlerini yansıtmaktadır. Temaya ait kod dağılımı incelendiğinde, katılımcıların sadece mevcut duruma değil, aynı zamanda bu alanın gelişimi için ihtiyaç duyulan dönüşüm alanlarına da odaklandıkları görülmektedir. Şekil 6.7, bu temanın özellikle politika üretimi ve eylem planlaması gibi yapısal odaklı kodlar etrafında toplandığını göstermektedir.

Şekil 6.7: Kütüphane Diplomasisi Politikaları ve Gelecek Vizyonu Kod Matrisi

Kod Sistemi	Uzman	STK	Kamu	Özel Sektör	TOPLAM
▼ Kütüphane Diplomasisi Politikaları ve Gelecek Vizyonu					0
▼ Politika, Koordinasyon ve Yapısal Gereksinimler					0
● Ulusal kütüphane diplomasisi politikasının oluşturulması	1	3	3	2	9
● Aktörlerin rolleri ve görev dağılımının netleştirilmesi	1	1			2
● Kurumsal koordinasyon eksikliğinin giderilmesi	1	2	2	1	6
● Süreklilik ve izleme mekanizmalarının kurulması	1		3		4
▼ Stratejik Eylem Önerileri ve Gelecek Perspektifi					0
● Uluslararası etkinliklere aktif katılım ve temsil	3	2	3	2	10
● Dijital dönüşüm ve teknolojik altyapı yatırımları	1		1	1	5
● Göçmenlere yönelik kapsayıcı hizmetler geliştirme		2			2
● Başarı öykülerinin uluslararası görünürlük kazanması		2	1	2	5
● Ortak kültürel ve dijital platformlar oluşturma	1	2		2	5
● Mesleki burs, fon ve sosyal sorumluluk projeleri	2	1	2	2	7
● Uluslararası mesleki gelişim için eğitim programları	1	1		1	3
Σ TOPLAM	12	18	15	13	58

En fazla atıf yapılan kod “ulusal kütüphane diplomasisi politikasının oluşturulması” olmuştur. Uzmanlar, STK, kamu ve özel sektör temsilcilerinin tümü bu başlık altında görüş bildirmiştir; bu durum, tüm aktörlerin ulusal çapta belirlenmiş, kurumsal temelli bir yönetim ihtiyacını açıkça kabul ettiğini göstermektedir. Bu bağlamda “kurumsal

koordinasyon eksikliğinin giderilmesi” ve “süreklilik ve izleme mekanizmalarının kurulması” gibi kodlara gelen atıflar, kütüphane diplomasisinin tekil projelerden çıkarılarak stratejik bir alana dönüşmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Stratejik eylem önerileri çerçevesinde öne çıkan bir diğer kod “uluslararası etkinliklere aktif katılım ve temsil” olup, tüm aktörlerce sahiplenilen bir öncelik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu başlık hem diplomatik temsiliyetin artırılmasını hem de Türkiye'nin bilgi ve kültür üretiminde daha görünür hâle gelmesini amaçlamaktadır. Bununla bağlantılı olarak “dijital dönüşüm ve teknolojik altyapı yatırımları” koduna da anlamlı düzeyde atıf yapılmış; özellikle özel sektör bu alandaki fırsatları ve yenilikçi kapasiteyi öne çıkarmıştır. Ayrıca “başarı öykülerinin uluslararası görünürlük kazanması” kodu, Türkiye'nin kültürel gücünün dışa yansıtılmasında örnek uygulamaların kritik bir rol oynayacağına işaret etmektedir. Diğer taraftan”mesleki burs, fon ve sosyal sorumluluk projeleri” ile “uluslararası mesleki gelişim için eğitim programları” kodları, geleceğe dönük kapasite inşasının araçları olarak değerlendirilmiştir.

6.3.22 Politika, Koordinasyon ve Yapısal Gereksinimler

Türkiye’de kütüphane diplomasisi alanında başarılı bir yapının kurulabilmesi için ulusal düzeyde stratejik bir politika oluşturulması gerektiği vurgulanmaktadır. Katılımcılar, bu politikanın sadece devlet kurumlarıyla sınırlı kalmayıp mesleki STK’lar, üniversiteler ve özel sektör temsilcilerinin ortak çalışmalarıyla desteklenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Böylelikle kültürel birikimin dünyaya daha etkili bir şekilde tanıtılması ve uluslararası iş birliklerinin güçlendirilmesi sağlanabilecektir.

“Kütüphaneler, bağlı oldukları kurum ve kuruluşların bir parçası olarak faaliyet gösterirler... bu nedenle kütüphanelerin uluslararası iş birliklerine doğrudan ve bağımsız bir şekilde katılması beklenemez; bunun yerine bağlı oldukları kuruluşların uluslararası stratejilerine uyum sağlayarak bu süreçlere entegre olurlar.” (Uzman1)

“Ülkemizin diplomasi aktörleri ile koordinasyon içinde uzun vadeli planlar oluşturularak sistemli bir çalışma yürütülmelidir. Bu konuda önde olan ülkelerin iyi uygulama örnekleri incelenmeli ve kendi yol haritamızı oluşturmalıyız.” (STK2)

“Türkiye, kültürel ve tarihi zenginliklerini kütüphaneler aracılığıyla öne çıkararak önemli bir yumuşak güç elde edebilir ve kütüphanelerden kaynaklı bu gücü uluslararası projeler ile daha etkili bir hale getirebilir.” (STK2)

Politika oluşturulurken aktörlerin rollerinin ve görev dağılımının açık bir şekilde belirlenmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Mesleki dernekler, kamu kurumları ve özel sektörün birlikte çalışabilmesi için rollerinin netleşmesi, koordinasyonun ve iş birliğinin etkinliği açısından hayati görülmektedir.

“Milli Kütüphanenin öncü bir aktör kütüphane olarak yapılandırılması gerekmektedir... Kütüphaneler yalnızca kitap temelli mekânlar olarak değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel etkileşim alanları olarak tasarlanmalıdır.” (Uzman3)

“TC Kültür ve Turizm Bakanlığı... Türk dilini, edebiyatını ve sanatını tanıtan koleksiyonların kaynaklarını sağlar ve denetimlerini yürütür.” (Uzman3)

Uzman görüşleri, kamu temsilcileri tarafından dile getirilen çok aktörlü sürecin işleyişine destek verirken; özellikle Milli Kütüphane ve Kültür Bakanlığı gibi belirli kurumların hem temsil hem yönetim açısından öncü rol üstlenmesi gerektiğini belirtmektedir.

Politika oluşturulurken aktörlerin rollerinin ve görev dağılımının açık bir şekilde belirlenmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Mesleki dernekler, kamu kurumları ve özel sektörün birlikte çalışabilmesi için rollerinin netleşmesi, koordinasyonun ve iş birliğinin etkinliği açısından hayati görülmektedir.

“Bu hedefe ulaşmak için mesleki STK'lar, hükümet, üniversiteler ve diğer kütüphane diplomasisi aktörleri, mesleğin özel sektör temsilcileri işbirliği içinde hareket etmelidir. Bu anlamda kütüphane diplomasisinin çerçevesi çizilmeli, aktörler ve rolleri belirlenmeli belli bir sistemli çalışmalar yürütülmelidir.” (STK2)

Mevcut durumda kurumsal koordinasyon eksikliğinin sürdürülebilir kütüphane diplomasisi faaliyetlerini engellediği görülmektedir. Katılımcılar, kurumlar arası

eşgüdümün sağlanması için stratejik planlar, ölçülebilir hedefler ve somut uygulama adımları belirlenmesi gerektiğini dile getirmektedir. Koordinasyonsuz yürütülen faaliyetlerin etkisinin sınırlı kaldığı ve uzun vadeli etki yaratamadığı açıkça belirtilmektedir.

“Evet, bu konuda bir eksiklik olduğu görülmektedir. Kütüphane diplomasisi alanındaki aktörler, kurum, kuruluş ve faaliyetlerin stratejik bir plan dâhilinde ve koordinasyon içerisinde hareket etmesi gerekmektedir.” (Kamu2)

“Kütüphane diplomasisi stratejisinin sürdürülebilir olması için özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve kamu kurumları arasında daha güçlü işbirlikleri oluşturulmalıdır.” (Özel3)

Katılımcılar, oluşturulacak politikanın sürekli güncellenmesi ve etkinliğinin izlenmesi için mekanizmalar kurulmasının da zorunlu olduğunu vurgulamaktadır. Sürekliliği sağlayacak yapılar sayesinde hem faaliyetlerin etkisi ölçülebilecek hem de zamanla değişen koşullara uyum sağlanabilecektir. Böylelikle kütüphane diplomasisi alanında sistematik bir gelişim süreci yakalanabilecektir.

“Kütüphane diplomasisi, ulusal dış politika ve kültürel diplomasi yöntemleriyle uyumlu olmalıdır... düzenli bir kadro oluşturulmalı; bu kadro kültürel diplomasi ve kütüphane yönetimi alanında uzman bireylerden oluşmalıdır.” (Uzman9)

Uzmanlar, izleme ve değerlendirme süreçlerinin yalnızca teknik bir gereklilik değil, aynı zamanda kültürel dış politikanın devamlılığı açısından stratejik olduğunu belirtmektedir. Bu yönüyle kamu kuruluşlarının vurguladığı planlılık ihtiyacı ile akademik çevrelerin nitelikli kadro ihtiyacı çağrıları birleşmektedir.

“Kütüphanelerde verilen hizmetlerin teknoloji ile uyumlu olmasının, uluslararası etkinliklerde söz sahibi olmanın, nitelikli ve yeterli sayıda meslek personeli istihdamının artırılabilceğini düşünüyorum.” (Kamu1)

“Sistemli planlı ve programlı bir yol haritası ile ve güçlü aktörler ile sahada olmamız bu alandaki rolümüzü ve gelecek hedeflerimizin isabet oranını arttıracaktır.” (Kamu3)

Kütüphane diplomasisinin kurumsal düzeyde güçlenebilmesi için politikanın oluşumu, görev paylaşımı, koordinasyon ve sürekliliğin sağlanması birbirini tamamlayan süreçler olarak değerlendirilmektedir. Katılımcılar, bu süreçlerin her birinin eşgüdüm içinde yürütülmesi halinde Türkiye’nin uluslararası kütüphane diplomasisi sahnesinde daha görünür ve etkili bir aktör olabileceğini ifade etmektedir. Bu bağlamda kamu, STK ve özel sektörün iş birliği kültürünün kurumsallaşması bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır.

6.3.23 Stratejik Eylem Önerileri ve Gelecek Perspektifi

Kütüphane diplomasisinin uluslararası görünürlük kazanabilmesi adına etkinliklere aktif katılım ve temsilin artırılması gerektiği dile getirilmektedir. Katılımcılar, ülkelerarası iş birliklerinin ve kültürel tanıtımın etkinleşebilmesi için kütüphane temelli faaliyetlerin uluslararası platformlarda daha görünür olması gerektiğini ifade etmektedir. Özellikle mesleki STK’lar, kamu kurumları ve özel sektör temsilcileri arasında iş birliklerinin geliştirilmesi gerektiği görüşü öne çıkmaktadır.

“Tüm dünyada basılı materyale ulaşım ve telif hakları büyük bir engel teşkil etmektedir. Ülkeler arasında yapılacak protokolle kaynakların yararlandırma esaslarının ve açık erişim politikalarının yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Faaliyet gösterilen ülkelerde ya da pilot bölgelerde tanıtıcı ve kültürel faaliyetlerin yürütülebileceği; içinde kütüphane, konferans salonu, kültür merkezi, fuar ve sergi alanlarını kapsayacak şekilde donanımlı bilgi merkezleri inşa edilebilir.” (DSTK3)

“Türkiye’nin büyük kütüphaneleri uluslararası toplantılara, konferanslara ve fuarlara aktif olarak katılmalı, küresel çapta bilinirliğini artırmalıdır.” (Uzman3)

“Yurt dışındaki kütüphanelerle ortak projeler geliştirme ve dijital kütüphane hizmetleri sunmak, görünürlüğü güçlendirebilir.”
(Uzman3)

“Bu projelerle birlikte sonuç olarak da baktığımızda ülkenin ekonomisinin ve kültürel gücünün geliştiği de görülmektedir.”
(Uzman5)

“Sistemli planlı ve programlı bir yol haritası ile ve güçlü aktörler ile sahada olmamız bu alandaki rolümüzü ve gelecek hedeflerimizin isabet oranını arttıracaktır.” (Kamu3)

Dijital dönüşüm ve teknolojik altyapı yatırımlarının artırılması, kütüphane diplomasisinin çağın gereklerine uygun bir şekilde ilerlemesini sağlayacaktır. Özellikle kültürel içeriklerin dijital ortamlarda erişilebilir kılınması, Türkiye’nin kültürel mirasının uluslararası düzeyde daha görünür hâle gelmesine katkı sağlayacaktır. Teknoloji yatırımlarının sektörler arası iş birlikleriyle desteklenmesi gerektiği belirtilmektedir.

“Öncelikli olarak, Türkiye’nin kültürel ve tarihi mirasını uluslararası düzeyde daha görünür kılmak adına dijitalleşme projelerine ağırlık verilmelidir. Zengin yazma eserler, arşiv belgeleri ve kültürel koleksiyonların dünya çapında erişilebilir hale getirilmesi, hem akademik çevrelerde hem de genel kamuoyunda Türkiye’ye olan ilgiyi artırabilir.” (Özel3)

“Kütüphanelerde verilen hizmetleri ile teknolojinin getirdiği yeniliklerin uyumlu olmasının, uluslararası etkinliklerde söz sahibi olmanın, nitelikli ve yeterli sayıda meslek personeli istihdamının, STK’larla aktif çalıştaylar düzenlemenin artırabileceğini düşünüyorum.” (Kamu1)

Göçmenlere yönelik kapsayıcı hizmetlerin geliştirilmesi, kültürel diplomasi faaliyetlerinin daha geniş kitlelere ulaşmasına imkân sağlamaktadır. Kütüphanelerin farklı topluluklara yönelik olarak hizmet çeşitliliği sunması, toplumlar arası anlayışı ve iletişimi artıran önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda,

göçmenlerin bilgiye erişimini ve kültürel entegrasyonunu destekleyecek projelerin geliştirilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır.

“Çeşitli topluluklara yönelik kapsayıcı hizmetler geliştirmeli ve sunmalıyız.” (Türk Kütüphaneciler Derneği – STK1)

“Ülkemizin diplomasi aktörleri ile koordinasyon içinde uzun vadeli planlar oluşturularak sistemli bir çalışma yürütülmelidir.” (STK3)

Başarı öykülerinin uluslararası görünürlük kazanması, Türkiye’nin kütüphane diplomasisi faaliyetlerinin etkisini artıracak bir diğer önemli unsur olarak öne çıkmaktadır. Katılımcılar, sektörel başarıların ve iyi uygulamaların dünya kamuoyuna etkin bir şekilde tanıtılmasının, uluslararası alanda imaj ve prestij kazandıracağını ifade etmektedir. Bu tür başarıların bilinçli bir stratejiyle uluslararası platformlara taşınması gerektiği dile getirilmektedir.

“Kurumumuzun bir markası haline gelen “ReadTürkiye” ve çalışmaları sürdürülen “Booknetwork Türkiye” gibi platformlar ile ülke kültürü ve mesleki gücümüzü uluslararası alanda etkin kılmayı arzuluyoruz.” (Kamu2)

“Çalışma, hem ülkemizde ve hem evrensel anlamda kütüphanelerin değerini farklı bir açıdan ele alan bir konu olarak oldukça dikkat çekici, tüm meslek ve sektöre farklı bir alan açmış olacak”(Özel1)

Ortak kültürel ve dijital platformların oluşturulması, Türkiye’nin kültürel mirasını uluslararası düzeye taşıma ve mesleki iş birliklerini artırma yolunda önemli bir strateji olarak değerlendirilmektedir. Katılımcılar, bu tür platformların hem bilginin paylaşımını hızlandıracağını hem de farklı kültürler arasında sürdürülebilir bir iletişim zemini oluşturacağını belirtmektedir.

“Gelecek planlamamızda alan uzmanları tarafından verilecek seminer ve eğitim programları ile Türk Dünyası kütüphaneleri ve kütüphanecileri ile iletişimimizi geliştirmeyi hedefliyor, ortak dijital platformlar ve ağlar kurmayı planlıyoruz.” (STK2)

“Mesleki STK'ların ve alanda faaliyet gösteren özel sektörün de Türkiye kütüphane diplomasisinin güçlü aktörleri olduğuna inanıyorum.” (STK3)

Mesleki burs, fon ve sosyal sorumluluk projeleri sayesinde uluslararası iş birliklerinin sürdürülebilirliği sağlanabilecektir. Katılımcılar, finansal ve eğitimsel destek mekanizmalarının mesleki gelişimi ve uluslararası temsil gücünü artıracaklarını vurgulamaktadır. Böylelikle, kütüphane diplomasisi girişimlerinin kalıcı etki yaratması mümkün olabilecektir.

“Kütüphane diplomasisi stratejisinin sürdürülebilir olması için özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve kamu kurumları arasında daha güçlü işbirlikleri oluşturulmalıdır.” (Özel3)

“Kütüphanelerde verilen hizmetleri ile teknolojinin getirdiği yeniliklerin uyumlu olmasının, uluslararası etkinliklerde söz sahibi olmanın, nitelikli ve yeterli sayıda meslek personeli istihdamının artırılabilirliğini düşünüyorum.” (Kamu1)

Uluslararası mesleki gelişim için eğitim programlarının planlanması, genç kütüphanecilerin küresel ölçekte yetkinlik kazanmasına olanak tanımaktadır. Katılımcılar, özellikle Avrasya coğrafyasında bu tür faaliyetlerin artırılmasının hem Türkiye'nin hem de mesleki alanın uluslararası profilini güçlendireceğini ifade etmektedir. Ayrıca, öğrenci ve genç profesyonellere yönelik programların yaygınlaştırılması gerektiği düşünülmektedir.

“Bu kapsamda Avrasya ülkelerindeki kütüphanecilerin mesleki eğitimi üzerine projeler geliştirilmesi, Türkiye'deki genç kütüphanecilerin uluslararası deneyim kazanmaları için Yurt dışında staj ve gönüllü programları düzenlenmesi hedeflenmektedir.” (STK3)

“Mesleğe aktif bir şekilde devam eden kütüphaneciler ile akademisyen özellikle BİY Bölüm öğrencilerinin kütüphane diplomasisi ve faaliyetleri konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir”(Özel1)

Türkiye'nin kütüphane diplomasisi vizyonu, stratejik eylem önerileri doğrultusunda şekillendirilmekte ve çok aktörlü bir yapıya ihtiyaç duymaktadır. Katılımcılar, kültürel mirasın dijitalleşmesinden, uluslararası etkinliklerde temsilin güçlendirilmesine; mesleki burslardan göçmenlere yönelik hizmetlerin geliştirilmesine kadar geniş bir yelpazede adımların atılması gerektiğini ifade etmektedir.

6.4 Görüşme Bulgularına Göre Tartışma

Kütüphane diplomasisinin Türkiye bağlamında nasıl bir işlevsellik kazandığına dair gerçekleştirilen bu çalışma, kavramın farklı aktörler nezdinde anlamlı bir yer edinmeye başladığını ortaya koymaktadır. İncelenen veriler, kütüphane diplomasisinin yalnızca kültürel bir faaliyet alanı değil, aynı zamanda uluslararası ilişkilerde diplomatik bir araç olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Kamu kurumları, akademisyen ve saha uzmanları, sivil toplum kuruluşları ve mesleki özel sektör temsilcileri tarafından paylaşılan görüşler, kütüphanelerin bilgi ve kültür üretiminde olduğu kadar ülke imajı inşasında da etkili bir rol üstlendiğini düşündürmektedir. Bu çerçevede, farklı bakış açıları kütüphane diplomasisinin çok boyutlu bir yapıya sahip olduğuna işaret etmektedir. Çalışmada ulaşılan bulgular, bu yapının hem stratejik hem de kültürel boyutlarda geniş bir kapsama sahip olduğunu doğrulamaktadır.

Çalışmanın diğer önemli bulgularından biri, kavramsal farkındalığın henüz istenilen düzeye ulaşmadığını göstermektedir. Katılımcı ifadelerinde sıkça yer verilen bu durum, Türkiye’de kütüphane diplomasisine ilişkin sistematik bir yaklaşımın eksik olduğunu düşündürmektedir. Kurumsal düzeyde kavramın yeni yeni tanınmaya başlaması, uygulamaların belirli sistem ve koordinasyondan eksik bir şekilde yürütülmesine yol açmaktadır. Mesleki STK’lar, kamu kurumları ve özel sektör temsilcileri bu eksikliğin uzun vadeli etkiler doğurduğunu dile getirmektedir.

İmaj ve itibar yönetimi bağlamında kütüphanelerin sahip olduğu işlevsellik, katılımcılar tarafından güçlü biçimde vurgulanmaktadır. Kütüphanelerin yalnızca bilgi sunan merkezler değil, aynı zamanda uluslararası alanda ülke kimliğinin taşıyıcısı olduğu görüşü öne çıkmaktadır. Özellikle kütüphanelerin mimari yapıları, teknolojik donanımları ve hizmet kaliteleriyle yabancı kamuoyunda olumlu bir algı oluşturduğu belirtilmektedir. Bu olumlu algının, ülkenin kültürel ve akademik gücünü destekleyen bir unsur haline geldiği ifade edilmektedir. Söz konusu işlevsellik, kütüphanelerin kültürel diplomasi süreçlerinde merkezi bir konumda yer aldığını düşündürmektedir.

İş birliği ve ortak proje geliştirme faaliyetleri, kütüphaneler üzerinden kültürel etkileşimin sağlanmasında önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir. Ortak projeler ve bilgi paylaşımı faaliyetlerinin, ülkeler arası güven ve karşılıklı anlayış ortamı oluşturduğu bulgular arasında yer almaktadır. Katılımcılar, kütüphaneler üzerinden

yürütülen etkinliklerin yalnızca akademik veya kültürel amaçlarla sınırlı kalmadığını, aynı zamanda diplomatik ilişkilerin güçlenmesine de katkı sunduğunu vurgulamaktadır. Özellikle dijital kütüphane projeleri ve uluslararası iş birlikleri, kültürel diplomasi alanında yeni açılımlar yaratmaktadır.

Kütüphaneler aracılığıyla yürütülen mesleki ve kültürel değişim programlarının etkisi de bulgular arasında dikkat çekmektedir. Bu programlar sayesinde farklı ülkelerden profesyonellerin bilgi alışverişinde bulunarak mesleki deneyimlerini artırdıkları anlaşılmaktadır. Katılımcıların ifadeleri, bu tür değişim faaliyetlerinin diplomatik ilişkilerde uzun soluklu güven ortamları oluşturduğunu düşündürmektedir. Değişim ve staj programlarının özellikle genç meslek profesyonelleri için uluslararası ölçekte yeni fırsatlar sunduğu bulgular arasında yer almaktadır.

Türkiye’de kütüphane diplomasisine yönelik politika ve yapısal düzenleme ihtiyacı, tüm aktörlerin üzerinde mutabık kaldığı bir diğer bulguyu oluşturmaktadır. Katılımcılar, ulusal düzeyde kurumsallaşmış ve çok aktörlü bir politika çerçevesinin eksikliğinin, sürecin sürdürülebilirliğini olumsuz etkilediğini belirtmektedir. Ayrıca, mevcut girişimlerin büyük ölçüde bireysel ya da kurumsal bazda sınırlı kaldığı ve koordinasyon eksikliği nedeniyle daha geniş etki yaratamadığı ifade edilmektedir. Stratejik planlama, görev paylaşımı ve sürdürülebilirlik mekanizmalarının eksikliği, kütüphane diplomasisinin uluslararası arenada istenilen düzeye ulaşmasını zorlaştırmaktadır. Bu çerçevede, kurumsal iş birliği kültürünün güçlendirilmesinin kaçınılmaz olduğu anlaşılmaktadır.

Stratejik eylem önerileri ve gelecek perspektifleri açısından kütüphanelerin uluslararası etkinliklerdeki temsiliyetinin artırılması gerekliliği sıkça vurgulanmaktadır. Katılımcılar, uluslararası sempozyumlar, kültürel etkinlikler ve dijital platformlar üzerinden Türkiye’nin kültürel mirasının daha görünür kılınabileceğini dile getirmektedir. Özellikle dijital dönüşüm projelerinin ve açık erişim politikalarının, bilgi paylaşımında küresel ölçekte bir etki yarattığı belirtilmektedir. Kapsayıcı hizmetlerin geliştirilmesi ve kültürel çeşitliliğe uygun programların oluşturulması, kütüphane diplomasisinin etkisini daha da güçlendirmektedir. Çalışmanın genelinde bu tür stratejik açılımların önemsendiği görülmektedir.

Şekil 6.8: Kelime Bulutu

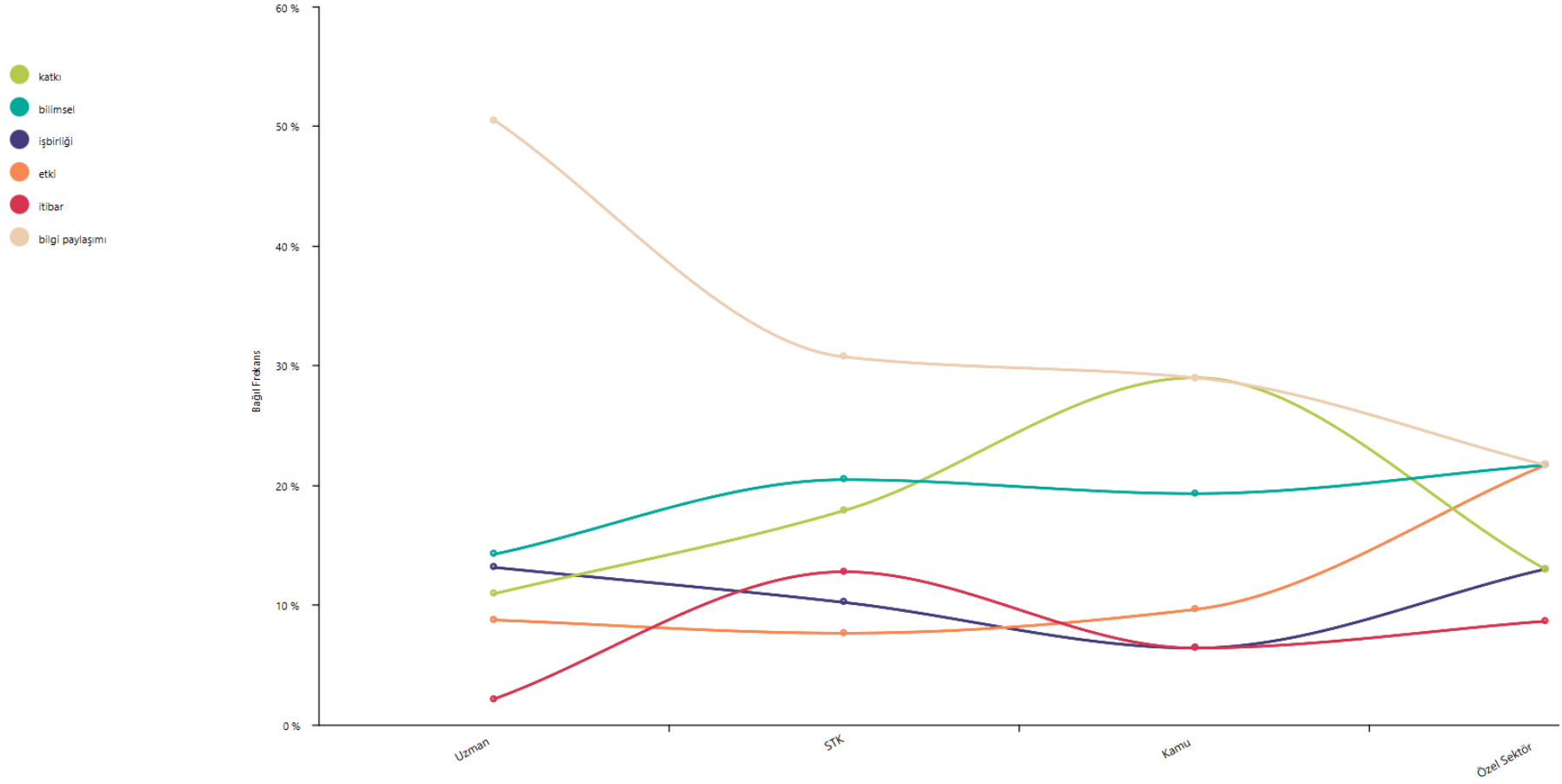
Şekil 6.8’de sunulan kelime bulutu analizi, çalışmanın temel vurgu alanlarını görselleştirmekte ve bulgularla güçlü bir uyum sergilemektedir. “Kütüphane”, “kültürel”, “diplomasi”, “uluslararası” ve “güç” kavramlarının ön plana çıkması, katılımcıların kütüphane diplomasisini hem kültürel aktarım hem de güç inşası açısından değerlendirdiğini ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra “işbirliği”, “bilimsel”, “farklı” gibi kavramların sıklıkla kullanılması, aktörlerin bu alanda çok yönlü bir yaklaşım sergilediğini düşündürmektedir.

Kelime bulutunda ayrıca “görünürlük”, “bilgi”, “eğitim” ve “dijital” kavramlarının öne çıkması, çalışmada dijitalleşmenin ve kültürel diplomasi aracılığıyla bilgiye erişimin önemsendiğini göstermektedir. Bu kavramlar, çalışmanın geleceğe yönelik vizyoner bakış açısını da desteklemektedir. Farklı aktörlerin bilgi paylaşımına ve eğitim temelli iş birliklerine verdikleri önem, bu tematik yoğunlukta kendisini açıkça göstermektedir. Dolayısıyla kelime bulutu, çalışmanın ana bulgularını nitel ve nicel boyutlarıyla bütünleştiren bir görsel özet niteliği taşımaktadır.

Şekil 6.9’da yer alan trend analizi, farklı aktörlerin belirli temalara nasıl ağırlık verdiğini çarpıcı biçimde ortaya koymaktadır. Kamu kurumlarının en fazla *katkı* temasına odaklandığı, buna karşılık *görünürlük* temasına sınırlı değindiği görülmektedir. Sivil toplum kuruluşları, *itibar* ve *görünürlük* konularına kamu kurumlarına kıyasla daha fazla vurgu yapmaktadır. Özel sektör ise *etki yaratma* ve *stratejik görünürlük sağlama* noktasında diğer aktörlere göre daha yüksek bir ağırlık göstermektedir. Bilimsel boyutlarda ise tüm aktörlerin dengeli bir katkı sunduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 6.9. Trend Analizi

Trend analizinin dikkat çeken bir diğer bulgusu, bilgi paylaşımı temasında uzmanların daha yoğun katkı sunarken, diğer katılımcı gruplarının bu temaya görece daha az değindiğini göstermektedir. Öte yandan özellikle itibar artırma konusunda STK'ların daha etkin bir tutum sergilediği, özel sektörün ise genel etkileme potansiyeline diğer aktörlerden daha fazla vurgu yaptığı gözlenmektedir.

Kamu kurumlarının katkı noktasındaki yoğun vurgusu, resmi ve yapılandırılmış süreçlere ağırlık verdiklerini göstermektedir. Öte yandan, özel sektörün etki üretme odağında hareket etmesi, kütüphane diplomasi faaliyetlerine stratejik bir bakış açısı kazandırmaktadır. Sivil toplum kuruluşları ise kültürel temsil ve algı yönetimi gibi daha yumuşak diplomasi araçlarına ağırlık vermektedir.

Her aktör grubunun farklı yönlerden sürece katkı sunduğu, ancak sistematik ve sürdürülebilir bir politika çerçevesine duyulan ihtiyaç konusunda ortak bir tutum sergilediği görülmektedir. Elde edilen bulgular, kütüphane diplomasinin uluslararası görünürlük, kültürel temsil ve uzun vadeli diplomatik etki üretme kapasitesi açısından önemli bir araç haline geldiğini göstermektedir.

7. BÖLÜM: KÜTÜPHANE DİPLOMASİSİ REHBER ÖNERİSİ

Bilgi çağının dinamikleri, kütüphanelerin rolünü bilgiye erişim sağlayan geleneksel sınırlarının ötesine taşımış, onları kültürel temsil, uluslararası iletişim ve kamu diplomasisinin stratejik birer aktörü haline getirmiştir. Bu dönüşümle birlikte ortaya çıkan kütüphane diplomasisi kavramı, uluslararası alanda ülkeler, kurumlar ve toplumlar arasında bilgi paylaşımı, kültürel değişim ve ortak faydaya dayalı ilişkiler geliştirmeyi amaçlayan çok boyutlu ve barış odaklı bir strateji olarak tanımlanmaktadır (Mariano, 2022b, s.98). Kültürel diplomasi alanının bir alt bileşeni olarak, kütüphanelerin ve kütüphane profesyonellerinin, kültürel değişim, uluslararası işbirliği ve karşılıklı anlayışın geliştirilmesi amacıyla yürüttükleri faaliyetleri ifade eder.

7.1 Kütüphane Diplomasisinin Boyutları

Kütüphane diplomasisi stratejisi, üç ana kavramsal boyut üzerinden ele alınmaktadır (Mariano, 2022a), savunuculuk boyutu da kütüphane diplomasisinin dördüncü boyutu olarak öne çıkmaktadır;

- **Diplomaside Kütüphaneler (Libraries in Diplomacy):** Bu boyut, kütüphanecilerden yöneticilere, bilgi profesyonellerinden savunuculara kadar uzanan kütüphane aktörlerinin, uluslararası süreçlere aktif olarak dahil olarak küresel standartları, politika kararlarını ve bilgi politikalarını etkileme çabalarını ifade eder.
- **Kütüphaneler İçin Diplomasi (Diplomacy for Libraries):** Bu boyut, kütüphanelerin ve paydaşlarının, uluslararası düzeyde iş birliği yaparak kütüphane hizmetlerini, kapasitelerini ve altyapılarını geliştirmesini ifade eder; ülkeler arası, kurumlar arası ve ülkeler ile kurumlar arası mesleki iş birliklerini ve ortak projeleri kapsar.
- **Diplomasi için Kütüphaneler (Libraries for Diplomacy):** Bu boyut, kütüphane aktörleri, uzmanları ve bilgi profesyonellerinin; Yurt dışındaki ülkeler ve kurumlarla ilişkiler kurmak, kültürel mirası tanıtmak, karşılıklı

anlayışı güçlendirmek ve uluslararası diplomasiye hizmet eden platformlar (örn: sergiler, etkinlikler, ortak veri tabanları) oluşturmak amacıyla gerçekleştirdikleri uygulama ve etkileşimleri içerir.

- **Savunuculuk (Advocacy):** Kamu diplomasisinin temel sahalarından biri olarak tanımlanan savunuculuk (Cull, 2009, ss. 18-19), bir aktörün, yabancı bir kamuoyunda belli bir politikayı veya kendi çıkarlarını desteklemek için uluslararası iletişim faaliyetleri altında o ortamı yönetme girişimidir. Tuch'un “akılların ve gönüllerin fethi” olarak nitelendirdiği kamu diplomasisi vasfının sürdürülmesinde savunuculuk perspektifi kritik öneme sahiptir (Tuch, 1993, s. 3). Kütüphanecilik mesleğindeki mesleki savunuculuk ve lobi faaliyetleri, kütüphanelerin evrensel değerlerini (bilgiye erişim, okuryazarlık, kültürel mirasın korunması, düşünce özgürlüğü vb.) ve önemini vurgulayarak kütüphane diplomasisine doğrudan katkı sağlar. Kütüphaneler, doğaları gereği mesleki diplomasiye katkıda bulunan kurumlardır; savunuculuk faaliyetleri ise bu rolü aktif bir şekilde desteklemekte ve güçlendirmektedir.

Kütüphane diplomasisi, uluslararası alanda farklı yaklaşımlardan beslenerek kendi uygulama alanını oluşturmaktadır. Bu yaklaşımlar, kültürel diplomasinin genel stratejilerini kütüphanelere uyarlarken, aynı zamanda kütüphaneciliğin temel prensiplerini de yansıtmaktadır.

Yaklaşım	Temel Özellikler	Ana Aktörler	Amaç	Eleştiriler
1. Kamusal Diplomasi	Kültürel diplomasiyi devletin dış politika aracı olarak görür.	Devlet kurumları (Bakanlıklar, Misyonlar)	Ulusal çıkarları yaymak	Tek tarafılık riski
2. Stratejik İletişim	Kültürün ulusal imaj ve marka yönetimi için araçsallaştırıldığı yaklaşımdır.	Devlet + iletişim ajansları + medya	Ülke imajı ve algı inşası	Yüzeysel/propagandacı etki
3. Kültürel İlişkiler	Karşılıklı anlayış, ortak üretim ve diyaloga dayalı diplomasi biçimidir.	Sivil toplum, üniversiteler, bireyler	Karşılıklı öğrenme ve bağ kurma	Ölçüm zorluğu, sonuçlar dolaylı

Kaynak: Lamonica vd. 2016, s.11

Örneğin, bazı uygulamalar Kamusal Diplomasi veya Stratejik İletişim modellerini yansıtarak ulusal koleksiyonları tanıtmayı veya ülkenin bilgi birikimini sergilemeyi hedeflerken, Kültürel İlişkiler modeline dayalı yaklaşımlar karşılıklı anlayışa, bilgi

ve kaynak paylaşımına, ortak projelere, değişim programlarına ve uluslararası mesleki ağlara aktif katılım gibi faaliyetlere odaklanır (Lamonica vd., 2016, s.11). Türkiye Kütüphane Diplomasisi Rehberi de Kültürel İlişkiler yaklaşımını benimseyerek, farklı kültürler arasında iletişim kurmayı, iş birliği ve karşılıklı anlayışı teşvik etmeyi amaçlar. Diyalog, açık ve saygılı bir iletişim ortamı yaratarak, farklı bakış açılarının paylaşılmasına ve anlaşılmasına olanak tanır. İş birliği, ortak hedeflere ulaşmak için farklı aktörlerin (kütüphaneler, kültür kurumları, STK'lar, vb.) bir araya gelmesini ve birlikte çalışmasını gerektirir. Karşılıklı anlayış ise, farklı kültürlerin değerlerine, inançlarına ve geleneklerine saygı duymayı ve empati kurmayı içerir.

7.2 Kütüphane Diplomasisi Rehberinin Önemi

Kütüphane diplomasisi rehberi, gümünüzde önemi artarak devam eden uluslararası ilişkiler ve bilgi yönetimi kesişiminde önemli bir boşluğu doldurmayı hedeflemektedir. Kütüphanelerin kültürel alışverişi teşvik etme, uluslararası iş birliğini geliştirme ve farklı toplumlar arasında anlayışı derinleştirme potansiyeli göz önüne alındığında, bu rehber kütüphanecilik profesyonellerine ve ilgili diğer disiplinlere yönelik kapsamlı bir kaynak sunarak alandaki bilgi birikimine ve uygulama pratiklerine değerli bir katkı sağlayacaktır. Rehber, kütüphane diplomasisinin teorik çerçevesini çizmenin yanı sıra, bu alandaki stratejileri, araçları ve en iyi uygulama örneklerini sunarak kütüphanelerin uluslararası arenada daha etkin rol almalarına olanak tanıyacaktır. Bu bağlamda, rehberin hazırlanması, kütüphane diplomasisinin kavramsal olarak netleşmesine, uygulanabilir yöntemlerin geliştirilmesine ve alandaki akademik tartışmaların zenginleşmesine ve bu alanda yapılacak benzer çalışmalara zemin hazırlayacaktır.

7.3 Kütüphane Diplomasisi Rehberinin Amacı

Bu rehber, kütüphane diplomasisi alanında faaliyet gösteren veya bu alanda bilgi edinmek isteyen kişi ve kurumlar için kapsamlı bir kaynak sunmayı amaçlamaktadır. Rehber, kütüphane diplomasisi odağında uluslararası iş birlikler, kültürel etkinlikler, bilgi ve kaynak paylaşımı, personel değişim programları gibi unsurları ele almaktadır. Ayrıca, kütüphane diplomasisi uygulamalarının planlanması, yürütülmesi, izlenmesi ve değerlendirilmesi süreçlerine yönelik pratik bilgiler ve

rehberlik de sunulmaktadır. Rehberin temel amacı, Türkiye'nin kütüphane diplomasisi alanındaki kapasitesini güçlendirmek, uluslararası alanda etkinliğini artırmak ve kültürel etkileşimini desteklemektir.

Bu kapsamda, rehberin ulaşmayı hedeflediği temel amaçlar aşağıda açıklanmaktadır.

7.3.1 Kütüphane Diplomasisinin Kurumsallaştırılması Amacı

Kütüphane diplomasisi rehberinin ilk hedefi, Türkiye için sürdürülebilir ve etkili bir kütüphane diplomasisi yaklaşımının tesis edilmesine katkıda bulunmaktır. Bu doğrultuda rehber, kütüphane diplomasisinin uzun vadeli ve istikrarlı bir şekilde yürütülebilmesi için hayati öneme sahip olan kurumsal bir sistemin inşasına odaklanmaktadır. Bu sistemin temelini ise görev tanımlarının netleştirilmesi, yetki ve sorumlulukların açıkça belirlenmesi ve performansın düzenli olarak değerlendirileceği şeffaf süreçlerin yapılandırılması oluşturmaktadır. Ayrıca, kütüphane diplomasisi faaliyetlerinin yasal dayanaklarının güçlendirilmesi de rehberin öncelikli hedefleri arasında yer almaktadır. Zira kütüphane diplomasisinin sağlam bir kurumsal çerçeveye oturtulması, bu alandaki çalışmaların daha etkili, hesap verebilir ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşmasını sağlayacaktır.

7.3.2 Türk Kütüphaneciliğinin Uluslararasılaşması Amacı

Kütüphane diplomasisi, Türkiye'nin uluslararası alandaki etkileşimini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede, Yurt dışındaki kültür merkezleri, üniversiteler ve kütüphanelerle doğrudan temas kurulması, ortak kataloglar, yayınlar ve dijital altyapılar oluşturulması büyük önem taşımaktadır. Bu tür işbirlikleri, bilgi paylaşımının yanı sıra kültürlerarası diyalogu ve diplomatik ilişkileri de destekleyerek Türkiye'nin uluslararası arenadaki konumunu güçlendirecektir. Aynı zamanda uluslararası kuruluşlarla ortak projeler geliştirilmesi ve Türk kütüphanecilerinin bu organizasyonlarda aktif rol alması, Türkiye'nin kütüphanecilik alanındaki uygulamalarının küresel standartlara katkı sunmasını sağlayacaktır. Bu etkileşimler, Türkiye'nin bilgi sisteminin küresel ağlarla bütünleşmesine ve Türkiye'nin kütüphane diplomasisi modelinin uluslararası alanda tanınmasına olanak tanıyacaktır. Kısacası, kütüphane diplomasisi, uluslararası işbirliği ve bilgi paylaşımını destekleyerek Türkiye'nin küresel kütüphanecilik alanındaki etkinliğini ve görünürlüğünü artıracaktır.

7.3.3 Dijital Erişim ve Bilginin Yaygınlaştırılması Amacı

Kütüphane diplomasisi, bilgiye küresel anlamda erişimi kolaylaştırmayı ve bu sayede, ülkeye ait değerlerin tanıtımı yoluyla uluslararası kültürel etkileşimi güçlendirmeyi temel amaçlarından biri olarak kabul etmektedir. Bu bağlamda, hem fiziksel koleksiyonlar hem de dijitalleşmenin sunduğu imkânlardan yararlanılarak açık erişimli veritabanları ve dijital kaynaklar ile bilgiyi daha erişilebilir hale getirmek hem Türkiye’yi daha görünür ve bilinir hale getirir hem de uluslararası kullanıcılar için değerli bir diplomasi aracı geliştirilmiş olur.

7.3.4 Akademik Etkileşim ve Bilimsel İletişimin Sürdürülmesi Amacı

Kütüphane diplomasisi, uluslararası alanda akademik etkileşimin sürdürülmesini de hedefler. Üniversiteler, araştırma merkezleri ve akademik kütüphaneler arasında kurulacak iş birlikleri, bilimsel yayınların uluslararası dolaşımını, araştırma verilerine erişimi ve ortak akademik üretimi teşvik eder. Bu etkileşimler, Türkiye'nin bilimsel bilgi birikiminin uluslararası alanda görünürlüğünü artırmasına ve akademik alanda iş birliğinin gelişmesine katkı sağlar.

7.3.5 Diaspora ile Kültürel Bağların Geliştirilmesi Amacı

Yurt dışındaki Türklere yönelik anadilde kaynaklar, çevrimiçi hizmetler ve kültürel etkinlikler sağlanarak, Türkiye ile bağların güçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Kütüphaneler bu alanda kültürel süreklilik ve aidiyet duygusunun güçlenmesine katkı sunar. Kütüphane diplomasisi, diaspora ile kültürel bağların güçlendirilmesinde, Türkiye'nin kültürel çeşitliliğinin ve zenginliğinin uluslararası alanda sergilenmesinde etkili olur

7.4 Kütüphane Diplomasisinin Temel İlkeleri

Türkiye Kütüphane Diplomasisi Rehberi, evrensel değerler ve ulusal önceliklerden hareketle aşağıdaki ilkesel çerçeve doğrultusunda şekillendirilmiştir:

7.4.1 Bilgiye Adil Erişim

Kütüphane diplomasisi, kütüphane hizmetlerinin ve kaynaklarının herkese açık olması ilkesini benimser. Toplumun tüm kesimlerine, coğrafi, sosyal, kültürel, dilsel ya da bedensel farklılık gözetmeksizin bilgiye eşit erişim hakkı sağlanır.

7.4.2 Kültürel Çeşitliliğe Saygı

Farklı toplumların bilgi üretim ve paylaşım pratiklerine duyarlılıkla yaklaşır. Türkiye'nin kültürel zenginliği evrensel düzeyde tanıtılırken, diğer kültürlerle karşı karşılıklı anlayış ve saygı esastır.

7.4.3 Uluslararası İş Birliği

Kütüphaneler arası ağlar, kaynak paylaşımı ve dijital platformlar aracılığıyla bilgi alışverişi ve kültürlerarası etkileşim desteklenir.

7.4.4 Sürdürülebilirlik ve Dirençlilik

Kütüphane diplomasisi uygulamaları ve teknik altyapıları kriz, afet ve savaş gibi olağanüstü durumlarda dahi bilgiye kesintisiz erişimi garanti altına alacak şekilde yapılandırılır. Bilgi sürekliliği, diplomatik ilişki sürekliliğinin de temelidir.

7.4.5 Dijitalleşme ve Açık Erişim

Teknolojinin sunduğu imkânlar ölçüsünde, dijital kütüphaneler, çok dilli platformlar ve açık bilgi sistemleri aracılığıyla bilgi paylaşımı sağlanır.

7.4.6 İnsan Hakları Temelli Yaklaşım

Bilginin korunması ve paylaşımı sürecinde ifade özgürlüğü ve bilgiye erişim hakkı başta olmak üzere temel insan hakları esas alınır.

7.5 Kütüphane Diplomasisi Rehberinin Hedef Kitlesi

Kütüphane Diplomasisi Rehberi, öncelikle kütüphane diplomasisi alanının geliştirilmesi ve uygulanmasında doğrudan rol oynayan üç temel grubu hedeflemektedir:

7.5.1 Politika Yapıcılar

Ülkenin ulusal ve uluslararası dış politika ve kültür çalışmalarına yön veren politika yapıcılar ve karar alıcılar, bu rehberin önemli bir hedef kitesidir. Rehber, bu gruba kütüphanelerin kültürel diplomasi ve uluslararası ilişkiler alanındaki stratejik rolü konusunda farkındalıkları arttırmayı ve bu sayede kütüphane diplomasisi girişimlerini destekleyici yasal ve finansal çerçevelerin oluşturulmasına katkıda bulunmayı amaçlar.

7.5.2 Uygulayıcı Kurumlar

Kütüphane diplomasisi projelerini ve programlarını hayata geçiren kurum ve kuruluşlardaki yöneticiler ve uzmanlar bu rehberin bir diğer hedef kitlesidir. Bu gruba, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve diğer ilgili bakanlıklar (Dışişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı vb.) ile TİKA, YTB, Maarif Vakfı, Yunus Emre Enstitüsü gibi kültürel diplomasi alanında faaliyet gösteren kuruluşlar, Üniversiteler, belediyeler ve diğer yerel yönetimlerin kültür ve dış ilişkilerle ilgili birimleri dâhil edilebilir. Rehber, bu uygulayıcılara kütüphane diplomasisi projeleri geliştirme, uluslararası ortaklıklar kurma, kaynak yönetimi ve değerlendirme süreçleri konusunda pratik bilgi ve araçlar sunmayı hedefler.

7.5.3 Kütüphaneciler ve Bilgi Profesyonelleri

Akademik, kamu, özel ve diğer türdeki kütüphanelerde görev yapan kütüphaneciler ve bilgi profesyonelleri de rehberin bir diğer hedef kitlesidir. Rehber, bu profesyonellerin kütüphane diplomasisi kavramını anlamalarını, uluslararası iş birliği ve kültürel değişim projelerine aktif olarak katılmalarını, kullanıcılarına uluslararası bilgi kaynaklarına erişim sağlama becerilerini geliştirmelerini ve kütüphanelerinin uluslararası görünürlüğünü artırma stratejileri konusunda bilgi sahibi olmalarını amaçlamaktadır. Ancak, kütüphane diplomasisinin potansiyel etkileşim alanı daha geniştir. Bu nedenle, rehberin dolaylı olarak aşağıdaki gruplara da ulaşması ve onları bilgilendirmesi beklenmektedir:

7.5.4 Akademisyenler ve Araştırmacılar

Kütüphane diplomasisi alanında akademik çalışma yürüten araştırmacılar için bu rehber, mevcut durumu anlamak, yeni araştırma alanları belirlemek ve teorik çerçeveler geliştirmek için bir kaynak teşkil edebilir.

7.5.5 Sivil Toplum Kuruluşları (STK'lar)

Kültürel değişim, uluslararası iş birliği ve bilgi erişimi gibi alanlarda faaliyet gösteren STK'lar, kütüphanelerle ortak projeler geliştirmek ve kütüphane diplomasisinin araçlarından faydalanmak için bu rehberden yararlanabilirler.

7.5.6 Uluslararası Kuruluşlar

UNESCO, IFLA, LIBER gibi uluslararası kütüphanecilik ve kültürel miras kuruluşları ile çeşitli ülkelerin diplomatik misyonları ve kültür ataşelikleri, rehberdeki Türkiye'ye özgü model ve yaklaşımlar hakkında bilgi edinerek potansiyel iş birliği alanları keşfedebilirler.

Hedef kitlenin çok yönlülüğü, Kütüphane Diplomasisi Rehberi'nin kütüphanecilik ve bilgi hizmetleri alanının yanı sıra uluslararası ilişkiler ve ilgili diğer alanlardaki paydaşlara da ulaşmasının ve bu alanlarda farkındalık yaratmasının önemini vurgulamaktadır. Bu kapsamlı yaklaşım, rehberin Türkiye'nin kütüphane diplomasisi potansiyelini tam olarak gerçekleştirmesine katkıda bulunma olasılığını artıracaktır.

7.6 Kütüphane Diplomasisi Rehberinin Hedefleri

Bu rehber aşağıdaki temel hedeflere odaklanır.

7.6.1 Farkındalık Oluşturma

- Kütüphane diplomasisi kavramının ve kültürel diplomasi alanındaki öneminin daha derinlemesine anlaşılmasını sağlamak.
- Kütüphanelerin uluslararası kültürel ilişkilere benzersiz katkılarını vurgulamak ve kütüphane öncülüğündeki diplomatik girişimlerin görünürlüğünü artırmak.

7.6.2 Kapasite Geliştirme

- Hedef kitlenin kütüphane diplomasisine etkili bir şekilde katılımını sağlamak için yeteneklerini geliştirmek.
- Temel beceri ve yetkinliklerin gelişimini destekleyen bilgi kaynaklarına, en iyi uygulamalara ve eğitim fırsatlarına erişim sağlamak.

7.6.3 İşbirliğini Teşvik Etme

- Kütüphaneler ve kültürel sektördeki diğer paydaşlar arasında işbirlikçi çabaları teşvik etmek ve desteklemek.
- Kütüphanelerin stratejik ortaklıklar kurabileceği, uzmanlıklarını paylaşabileceği ve kültürel değişim ve uluslararası anlayış üzerindeki etkilerini toplu olarak artırabileceği dinamik bir ekosistem yaratmayı amaçlar.

7.7 Kütüphane Diplomasisi Rehberinin Kapsamı

Rehber, kütüphane diplomasisine kapsamlı bir genel bakış sunarak aşağıdaki temel boyutları ele almaktadır;

- **Uygulama Alanları:** Kütüphane diplomasisinin koleksiyon geliştirme, programlama, dijital katılım, topluluk erişimi ve uluslararası ortaklıklar dahil olmak üzere uygulanabileceği çeşitli yolları araştırır.
- **Temel Beceriler:** Etkili kütüphane diplomasisi uygulamaları için gerekli olan kültürler arası iletişim, proje yönetimi, dijital okuryazarlık, savunuculuk ve ağ oluşturma gibi temel yetkinlikleri tanımlar.
- **Eğitim ve Gelişim:** Mesleki gelişimin önemini ele alır ve kütüphane profesyonellerini ve diğer paydaşları gerekli becerilerle donatan eğitim programları, çalıştaylar ve diğer öğrenme fırsatları hakkında rehberlik sağlar.
- **Değerlendirme ve Etki Değerlendirmesi:** Kütüphane diplomasisi girişimlerinin etkinliğini değerlendirmek ve kültürel ilişkiler ve uluslararası anlayış üzerindeki etkilerini ölçmek için metodolojiler ve araçlara odaklanır

7.8 Kütüphane Diplomasisinin Unsurları

Kütüphane diplomasisi, farklı ülkeler arasında bilgi, kültür ve deneyim aktarımını mümkün kılan çok boyutlu bir diplomasi aracıdır. Bu kapsamda, Türkiye'nin kütüphane diplomasisi faaliyetleri aşağıdaki temel unsurlar etrafında şekillenmektedir:

7.8.1 Yurt dışı Kütüphaneleri

Yurt dışı temsilcilikler bünyesinde kurulmuş veya kurulacak olan kütüphaneler, Türkiye'nin kültürel temsili, tanıtımı ve uluslararası alandaki yumuşak gücü açısından stratejik öneme sahiptir. Bu merkezler aracılığıyla Türk dili, kültürü, edebiyatı ve tarihine dair kaynakların sunulması, ev sahibi ülke toplumlarıyla doğrudan temas kurulması hedeflenmektedir.

Yurt dışı kütüphane “Türkiye Penceresi” modeli uygulanabilir.

Bu modelin Temel felsefesi, Türkiye'nin kültürel zenginliğini ve bilgi birikimini uluslararası alanda paylaşmayı, ev sahibi ülke toplumuyla güçlü bağlar kurmayı ve karşılıklı anlayışı geliştirmeyi hedefleyen dinamik bir yapıdır. Sadece bir kitaplık

olmanın ötesinde, yaşayan bir kültürel etkileşim ve öğrenme alanı olarak tasarlanmıştır.

Mekânlar;

- Türkçe ve ev sahibi ülke dilinde güncel ve klasik yayınları içeren zengin bir koleksiyon.
- Çocuk ve gençlik yayınlarına özel, cazip kullanım alanları,
- Sessiz çalışma ve bireysel okuma için tasarlanmış konforlu alanlar,
- Türkiye'nin dijital arşivlerine, veri tabanlarına ve e-kaynaklarına hızlı erişim imkânı sunan donanımlı bilgisayar istasyonları,
- Sanal sergi ve kültürel miras turları için interaktif ekranlar,
- Çok amaçlı kullanıma uygun, esnek bir düzende (konferans, atölye, gösterim vb.) etkinliklere ev sahipliği yapabilecek modüler bir salon,
- Dil, sanat, edebiyat ve kültür temalı atölye çalışmaları ve söyleşiler için donanımlı bir alan,
- Yurt dışındaki Türk topluluklarına ve Türkiye hakkında bilgi almak isteyenlere yönelik güncel rehberlik materyalleri ve danışmanlık hizmeti sunan bir köşe,
- Türkiye'nin kültürel, turistik ve eğitim olanakları hakkında bilgilendirme noktası,
- İhtiyaca göre belirli temalarda (örneğin ortak tarih, sanat tarihi vb.) derinlemesine araştırma yapmak isteyen akademisyen ve araştırmacılara yönelik, randevu ile kullanılabilen, özel koleksiyonlara ve dijital kaynaklara erişim sağlayan bir çalışma alanı içermelidir.

İşletme Modeli;

- Kütüphane kültürel diplomasi ve kütüphanecilik alanında deneyimli bir yönetici veya kültür ataşesi tarafından yönetilir.

- Sürdürülebilirlik ve yerel ile uyum için ev sahibi ülkedeki yerel yönetimler, eğitim kurumları (üniversiteler, okullar), sivil toplum kuruluşları ve kültürel aktörlerle aktif ortaklıklar geliştirilir.
- Bilgi ve belge yönetimi, etkinlik yönetimi, dijital kaynak uzmanlığı ve iletişim gibi alanlarda yetkin, tercihen yerel dili de konuşabilen bir ekip oluşturulması hedeflenir.
- Finansmanı kamu kaynaklarının yanı sıra, uluslararası fonlar, sponsorluklar ve ortak projelerle gelir çeşitliliği sağlanır.
- Ziyaretçi sayısı, dijital kaynak kullanım oranları, düzenlenen etkinlik sayısı ve katılımcı memnuniyeti, kurulan yerel ortaklıklar ve medya görünürlüğü gibi somut göstergelerle merkezin ne kadar etkin olduğu düzenli olarak değerlendirilir

7.8.2 Kütüphane Binaları / Mimarileri

Kütüphane binaları, mimari kimlikleriyle kültürel temsiliyeti güçlendiren fiziksel yapılardır. Bu bağlamda, Yurt dışındaki kütüphane yapılarının Türkiye'nin kültürel estetik ve tarihsel dokusunu yansıtan unsurlarla tasarlanması öncelik taşımaktadır.

7.8.3 Kütüphaneciler/ Bilgi Profesyonelleri

Kütüphane diplomasinin başarısı, bu sürecin ön saflarında yer alan kütüphaneciler ve bilgi profesyonellerinin donanımına doğrudan bağlıdır. Bilgi profesyonelleri ve kütüphaneciler, mesleki bilgi ve becerilerinin yanında sahip oldukları kültürel duyarlılık, stratejik iletişim yeteneği ve uluslararası vizyonlarıyla Türkiye kütüphane diplomasinin en önemli temsilcilerindendir.

7.8.4 Nadir Kütüphane Koleksiyonları

Koleksiyonların içeriği, bir ülkenin kültürel belleğini ve bilgi birikimini yansıtır. Türk kültürünü, sanatını, edebiyatını ve tarihini tanıtan çok dilli, tematik koleksiyonlar, nadir ya da güncel eserler kültürel diplomasi stratejisinin temel araçlarıdır. Kütüphaneler, koleksiyonlarını oluştururken yerel toplulukların ihtiyaçlarını ve ilgi alanlarını da göz önünde bulundurmalı, koleksiyondaki çevrimiçi kaynaklara erişimi kolaylaştırmak için kullanıcı dostu arayüzler oluşturmalıdır.

7.8.5 Yayın Bağış, Değişim ve Kaynak Paylaşım Programları

Kamu kurumları, üniversiteler ve yerel yönetimlerin iş birliğiyle oluşturulacak kitap bağış programları aracılığıyla, özellikle gelişmekte olan ülkelere yönelik bilgi desteği sağlanmakta; karşılıklı yayın değişim programlarıyla da kültürel çeşitlilik desteklenmektedir. Kütüphaneler arası uluslararası kaynak paylaşım sistemleri oluşturularak, dijital ve fiziki materyallerin sınır ötesi dolaşımı teşvik edilmelidir. Bu sistem, açık erişim ve eş zamanlı kaynak kullanımına dayalı küresel bir bilgi paylaşımı altyapısını hedeflemelidir.

7.8.6 Personel Değişim Programları

Kütüphane diplomasisinin taşıyıcıları olan bilgi profesyonellerinin mesleki ve teknik kapasitelerinin artırılması amacıyla uluslararası eğitim programları, konferanslar ve mesleki birlikler aracılığıyla etkileşim sağlanmalıdır. Kütüphaneler arası iş birliklerinin geliştirilmesi amacıyla yürütülen personel değişim programları ile profesyonel deneyim aktarımı ve kültürel etkileşimi desteklenmeli, bu programlar kapsamında Türk kütüphanecilik uygulamalarının uluslararası tanıtımına katkı sunulmalıdır.

7.8.7 Kütüphanecilik Bursları

Bilgi yönetimi, kültürel miras yönetimi, arşivcilik ve dijital kütüphane teknolojileri gibi alanlarda uluslararası öğrencilere ve profesyonellere yönelik burs programlarıyla, Türkiye'nin kütüphanecilik alanındaki akademik kapasitesi uluslararası alanda yaygınlaştırılmalıdır. Türk kütüphaneciler de bu burs programları kapsamında mesleki ve kültürel donanımları geliştirilmelidir.

7.8.8 Kardeş Kütüphaneler Programı

Farklı ülkelerdeki kütüphaneler arasında karşılıklı anlayış, iş birliği ve bilgi paylaşımı sağlamak amacıyla kardeşlik ilişkileri kurulmalı, ortak projeler, etkinlikler ve koleksiyon eşleştirmeleri gerçekleştirilmelidir. Özellikle yerel yönetimler bu konuda öncü rol oynayabilir.

7.8.9 Kütüphane Turları/ Ziyaretleri

Başka ülke resmi heyetlerinin protokol ziyaretleri, profesyonel teknik geziler ve diplomatik düzeyde yapılan kütüphane ziyaretleri, bilgi diplomasisinin

görünürlüğünü artıracaktır. Resmi heyetler ve ünlü kişiler tarafından gerçekleştirilecek bu ziyaretler kütüphaneler kanalıyla kültürel diplomasiye yeni etkileşim alanları kazandırmaktadır.

7.8.10 Mesleki ve Bilimsel Etkinlikler

Uluslararası konferanslar, seminerler, çalıştaylar ve paneller aracılığıyla mesleki gelişim sağlanmalı, Türkiye'nin kütüphane ve bilgi yönetimi politikaları tanıtılır. Bu tür mesleki etkinliklerde hem kurum hem mesleki hem de kültürel anlamda bağlar kurularak kütüphaneler arası araştırma iş birlikleri ve yayın projeleri teşvik edilir.

7.8.11 Teknik Yardımlar

Diplomatik alanda oldukça yer bulan bu tür iş birlikleri ile gelişmekte olan ülke kütüphanelerine yönelik teknik altyapı desteği, otomasyon sistemleri, yazılım lisansları ve dijitalleştirme projeleri gibi yardımlar sunularak, Türkiye'nin teknik kapasitesi ve insani dış politika anlayışı öne çıkarılır.

7.9 Türkiye'nin Kütüphane Diplomasinin Kurumsal Yapısı

Kütüphane diplomasinin etkin, sürdürülebilir ve çok paydaşlı bir modelle uygulanabilmesi için görev, yetki ve sorumlulukların açık biçimde tanımlandığı kurumsal bir yapıya ihtiyaç vardır. Bu yapı içerisinde merkezi idare, yerel yönetimler, yarı özerk kültürel kuruluşlar ve mesleki paydaşlar arasında net bir görev ve sorumluluk dağılımı oluşturulmalıdır.

7.9.1 Merkezi Aktörler

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı koordinasyonunda Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü (KYGM), kütüphane diplomasinin ulusal düzeyde stratejik planlamasından, standartların belirlenmesinden ve genel süreçlerden sorumlu ana kuruluştur. Dışişleri Bakanlığı ise bu stratejik çerçevenin uluslararası platformlardaki diplomatik karşılıklarını gözetmek ve gerekli dış ilişkileri sağlamakla yükümlüdür. Yurt dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Yunus Emre Enstitüsü (YEE) ve Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) gibi kurumlar ise yurt dışındaki uygulayıcı pozisyonlarda yer almakta; bölgesel veya tematik kütüphane projelerini hayata geçirmektedir.

7.9.2 Yerel Aktörler

Belediyeler ve yerel yönetimlere bağlı halk kütüphaneleri, özellikle sınır ötesi iş birliklerinde altyapı sağlayıcısı olarak konumlandırılmalı; kardeş kütüphane programları, dijital erişim altyapıları ve kültürel etkinlik takasları gibi uygulamalarda aktif görev almalıdır.

YÖK ve Üniversiteler de kütüphane diplomasisi kapsamında lisansüstü programlar aracılığıyla nitelikli insan kaynağı yetiştirmenin yanı sıra, kütüphane diplomasisi üzerine akademik araştırmalar yürütme ve uluslararası kütüphane iş birlikleri ile akademik ağlarla alana katkı sunar. Üniversite kütüphaneleri ayrıca kaynak sağlayıcı olarak da bilimsel ve kültürel iletişimin sürdürülmesini teşvik eder.

Tablo 7.1: Türkiye'nin Kütüphane Diplomasisi Aktörleri ve Temel Görevleri

Kurum/Kuruluş	Temel Görevler
İletişim Başkanlığı, KYGM,	Ulusal strateji, hukuki çerçeve, izleme-değerlendirme, ulusal koordinasyon
Dışişleri Bakanlığı	Uluslararası diplomatik koordinasyon
YEE, TİKA, YTB, TMV	Yurtdışı uygulama, saha operasyonları, kültürel içerik üretimi
Belediyeler & Yerel Kütüphaneler	Yerel kültürel aktarım, kardeş kütüphane ilişkileri, saha lojistiği
Üniversite Kütüphaneleri	Akademik iş birlikleri, dijital katalog paylaşımı, açık erişim projeleri
Mesleki STK'lar	Mesleki işbirlikleri, etkinlik hazırlama ve yurtdışı ağlarla koordinasyon, proje ortaklıkları
Diaspora STK'ları	Diaspora bölgelerinde ihtiyaç tespiti ve koordinasyon
Özel Sektör Kuruluşları	Fon sağlama ve sponsorluk destekleri, arge ve altyapı çalışmaları, eğitim ve danışmanlık
Akademisyen ve Uzmanlar	Akademik danışmanlık ve izleme değerlendirme takipleri, eğitim planlama süreçleri

Kütüphane diplomasisinin demokratik ve kapsayıcı biçimde yürütülebilmesi için yalnızca kamu aktörlerinin değil, mesleki ve diaspora sivil toplum kuruluşlarının (STK) ile özel sektör kuruluşlarının da karar ve faaliyet süreçlerine olarak katılımı sağlanmalıdır. Bu katılım, uygulama aşamasının yanı sıra politika oluşturma, geri bildirim ve izleme-değerlendirme süreçlerini de içermelidir.

Mesleki STK'lar;

- Hazırlanan stratejik belgeler, yıllık eylem planları ve standart belirleme süreçlerine “danışma kurulu” düzeyinde dâhil edilmelidir.
- Kültürel içerik üretimi, koleksiyon politikaları, dijitalleşme öncelikleri gibi temalarda temsiliyet sağlamaları için düzenli olarak katılımcı çalıştaylar organize edilmelidir.
- Uluslararası ortaklıklarda STK'ların eş-proje yürütücüsü olabilmesi için mevzuat destekli bir “sivil ortak havuzu” oluşturulmalıdır.

Diaspora STK'ları;

- Yurt dışındaki Türk topluluklarının ihtiyaçlarını ve geri bildirimlerini toplayan dijital izleme platformları kurulmalı; kullanıcı verileri doğrultusunda içerik ve hizmet geliştirme çalışmaları yapılmalıdır.
- Diaspora dernekleriyle yapılacak içerik ortaklıkları (yerel dilde yayınlar, tematik koleksiyonlar, kültürel etkinlikler vb.) stratejik hedeflerle uyumlu hale getirilmelidir.
- Diaspora STK'ları, yurt dışı kütüphane birimlerinin “yerel danışma konseyleri”ne davet edilerek karar süreçlerine doğrudan katılmalıdır.

Özel Sektör Kuruluşları;

- Kütüphanelerin dijital dönüşümüne destek olarak modern yönetim sistemleri ve dijital arşivleme araçları sağlamalı,
- Kütüphane koleksiyonlarını zenginleştirecek yayınlar, e-kitaplar ve veri tabanları sunarak bilgi paylaşımını ve kültürlerarası anlayışı desteklemeli,
- Kütüphane profesyonellerine yönelik eğitimler ve danışmanlık hizmetleri sağlamalı,
- Kütüphaneler ve kültür kurumlarıyla ortak projeler geliştirerek ve sponsorluklar sunarak kültürel değişim programlarına ve etkinliklerine katkıda bulunmalıdır.

Tablo 7.2: Kütüphane Diplomasisi Danışma Kurulu

Aktör	Temsil Türü
KYGM, Dışişleri, TİKA, YEE, YTB	Kamu politikası aktörleri
Üniversite ve yerel kütüphane temsilcileri	Uygulayıcı kurumlar
Mesleki STK'lar	Sivil toplum
Diaspora dernekleri	Kullanıcı temsiliyeti
Akademisyen ve uzmanlar	Bilimsel danışmanlık

Tablo 7.2 de yer alan kurumların temsilcilerinden ve kütüphanecilerden oluşan bir “*Kütüphane Diplomasisi Danışma Kurulu*” oluşturulmalıdır. Bu kurul yılda en az iki kez toplanarak stratejik yönlendirme, ölçme ve değerlendirme süreçlerinde aktif rol oynamalıdır.

7.10 İş Birliği Modelleri

Kütüphane diplomasisi, bilgi temelli uluslararası ilişkilerin kurulmasını ve kültürel etkileşimin artmasını hedefleyen çok boyutlu bir kamu diplomasisi aracı olarak, farklı düzeylerde iş birliği modelleriyle desteklenmelidir. Bu modeller, kurumsal kapasiteyi artırmakla kalmaz; aynı zamanda sürdürülebilir diplomatik ilişkilerin kültür, eğitim ve bilgi ekseninde gelişmesine olanak tanır. Türkiye’nin kütüphane diplomasisinde yer alacak yapılar için çeşitlendirilmiş ve ölçeklenebilir iş birliği modelleri geliştirmek stratejik bir gerekliliktir.

7.10.1 İkili ve Çok Taraflı Kurumsal İş Birlikleri

Ulusal kütüphaneler, üniversite kütüphaneleri, halk kütüphaneleri ve özel araştırma merkezleri arasında kurulan ikili protokoller veya çok taraflı anlaşmalar, bilgi diplomasisi açısından en temel iş birliği modelini oluşturur. Bu çerçevede:

- Kaynak ve yayın değişimi
- Ortak dijitalleştirme projeleri
- Çok dilli koleksiyonların paylaşımı
- Personel değişimi ve staj programları gibi uygulamalar öne çıkmaktadır.

Amerikan Kütüphane Derneği IRRT (2020) kılavuzuna göre, bu tür iş birliklerinin başarılı olabilmesi için taraflar arasında açık iletişim, karşılıklı beklentilerin netleştirilmesi ve yerel yasalara saygı esastır.

7.10.2 Kültürel Diplomasi Kurumları Aracılığıyla Yapılan Ortaklıklar

Türkiye'nin kültürel dış politika aktörleri arasında yer alan Yunus Emre Enstitüsü, TİKA, Maarif Vakfı ve YTB (Yurt dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı) gibi kurumlar aracılığıyla yürütülen iş birlikleri, kütüphane diplomasisinin kültürel boyutunu kurumsal olarak desteklemektedir. Bu iş birlikleri:

- Türkçe öğrenimi destekleyici kütüphanelerin kurulması,
- Kültürel etkinlikler için bilgi merkezleri açılması,
- Ortak yayın, platform ve bilgi projelerinin geliştirilmesi gibi faaliyetlerle şekillenmektedir.

Bu modelde, kütüphaneler, kültür merkezlerinin bir parçası olarak konumlandırılır ve yerel halkla doğrudan iletişime geçilerek etkileşim sağlanır.

7.10.3 Akademik ve Araştırma Odaklı Ortaklıklar

Üniversiteler arası uluslararası iş birlikleri kapsamında kütüphaneler, akademik bilgiye dayalı diplomasi uygulamalarında öncü roller üstlenebilir. Özellikle:

- Ortak kataloglama ve erişim sistemleri,
- Dijital bilgi havuzları oluşturma,
- Uluslararası konferans ve bilgi fuarlarında temsil,
- Açık erişim altyapılarının uyumlaştırılması,

gibi modeller hem bilginin dolaşımını artırmakta hem de akademik diplomasinin altyapısını oluşturmaktadır.

7.10.4 Yurt dışındaki Türklere Odaklı İş Birlikleri

Kütüphane diplomasisinin önemli bir boyutu da Yurt dışındaki Türk topluluklarına yönelik faaliyetleri kapsamaktadır. Yerel STK'lar, cami dernekleri, eğitim kurumları veya belediyelerle yapılan ortaklıklar sayesinde:

- Türkçe kitap koleksiyonları oluşturulabilir,
- Çocuklara yönelik hikâye saatleri, kültürel günler gibi etkinlikler düzenlenebilir,
- Yerel halkla kültürel köprü kuracak programlar geliştirilebilir.
- Bu iş birliği modelinde kütüphaneler, milli bilinç ve kültürel aidiyeti güçlendiren kültürel platformlar haline gelir.

7.10.5 Dijital Platform Ortaklıkları

Teknolojik gelişmelerle birlikte fiziksel mekânlardan bağımsız, dijital ortamlarda sürdürülen iş birlikleri ön plana çıkmaktadır. Türkiye, bu bağlamda:

- Uluslararası dijital kütüphane platformlarına katılmalı,
- Ortak dijital sergiler ve e-yayın projeleri yürütmeli,
- Çok dilli sanal arayüzler aracılığıyla bilgiye erişim sağlamalıdır.

Bu model, pandemi sonrası dönemde sıklıkla vurgulanan “dijital diplomasi” kavramıyla doğrudan ilişkilidir ve Türkiye’nin dijital kültür mirasını dünyaya açması açısından önemlidir.

7.10.6 İzleme ve Değerlendirme Sistemi

Kütüphane diplomasisi uygulamalarının etkinliğini ölçmek, sürdürülebilirliğini sağlamak ve stratejik hedeflerle uyumunu değerlendirmek amacıyla bütüncül bir izleme ve değerlendirme sistemine (İDS) ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sistem, performans göstergeleri, değerlendirme formları ve yıllık geribildirim döngülerini içermelidir. İDS, uygulama süreçlerinin şeffaf, ölçülebilir ve geliştirilebilir bir çerçevede yürütülmesini temin etmeyi amaçlamaktadır.

Bu rehberde tanımlanan politika, hedef ve uygulamaların sürekli olarak izlenmesi ve değerlendirilmesi, İDS’nin temel işlevidir. İDS ile Türkiye’nin Yurt dışı kütüphane faaliyetlerinden uluslararası iş birliklerine, koleksiyon paylaşımından dijital erişim hizmetlerine kadar sistematik bir izleme ve değerlendirme altyapısı oluşturulması hedeflenmektedir.

7.10.7 Performans Göstergeleri ve Ölçütler

Performans göstergeleri, kütüphane diplomasisi uygulamalarının çok yönlü etkisini değerlendirmek için kullanılır. Burada hem nicel verilerle ölçülebilen somut sonuçlar, hem de nitel verilerle değerlendirilebilen soyut etkiler göz önünde bulundurulmalıdır. Bu gösterge ve ölçütlere dair bilgiler Tablo 7.3’de verilmiştir.

7.10.7.1 Nicel Göstergeler

- Uluslararası İş Birliği:
- Yıllık düzenlenen uluslararası iş birliği sayısı.
- İmzalanan yeni uluslararası anlaşma sayısı.
- Uluslararası projelerde yer alınan kurum sayısı.
- Kitap bağışı ve değişim programlarına katılan ülke ve kurum sayısı.
- Yurt dışına gönderilen ve Yurt dışından alınan yayın sayısı.
- Uluslararası ödünç verme (ILL) işlemleri sayısı.
- Dijital koleksiyonlara Yurt dışı erişim oranı.
- Yurt dışı kullanıcılar tarafından yapılan dijital kaynak indirme sayısı.
- Açık erişim yayınlara Yurt dışı katkı oranı.
- Personel değişim programlarına katılan profesyonel sayısı.
- Yurt dışında eğitim alan veya staj yapan personel sayısı.
- Yurt dışından gelen eğitimci veya uzman sayısı.
- Uluslararası etkinliklere (konferans, sempozyum, fuar vb.) temsil ve katılım
- Yurt dışında düzenlenen kütüphane sergisi veya tanıtım etkinliği sayısı.
- Uluslararası yayınlarda yer alan kütüphane personeli sayısı.

7.10.7.2 Nitel Göstergeler

- Yurt dışındaki kullanıcılardan anket veya geri bildirim yoluyla sağlanan memnuniyet skorları.
- Yurt dışı kütüphanelerden alınan memnuniyet geri bildirimleri.
- Uluslararası medya ve yayınlarda kütüphane diplomasisi faaliyetlerine yönelik çıkan haberlerin niteliği.

- Yurt dışı paydaşlar nezdinde kütüphanenin ve ülkenin imajındaki değişim.
- Uluslararası iş birliklerinin derinliği ve sürdürülebilirliği.
- Ortak projelerin başarı düzeyi ve etkisi.
- Kütüphane diplomasisi faaliyetlerinin farklı kültürler arasındaki anlayışı artırma düzeyi.
- Kütüphane aracılığıyla gerçekleşen kültürel faaliyetlerin etkisi.
- Kütüphane diplomasisi faaliyetlerinin ülkenin genel dış politika hedefleriyle uyumu.
- Kütüphane stratejilerinin kütüphane diplomasisi hedefleriyle ne kadar örtüştüğü.

7.10.8 Veri Toplama Yöntemleri

Veriler, katılımcı kütüphaneler tarafından standartlaştırılmış raporlama formları aracılığıyla toplanacak; gerektiğinde saha ziyaretleri, çevrim içi analizler, kullanıcı anketleri ve uzman görüşleriyle desteklenecektir. Sayısal verilerin yanı sıra, nitel analizler için vaka çalışmaları ve örnek olay analizlerine yer verilecektir.

7.10.9 Geri Bildirim ve Raporlama Mekanizması

Toplanan veriler yıllık olarak merkezi bir izleme komitesi tarafından değerlendirilecek ve kamuya açık yıllık izleme raporları hazırlanacaktır. Bu raporlar, karar vericilere stratejik yönlendirme sunarken, aynı zamanda uygulayıcı kurumlar için gelişim alanlarını görünür kılacaktır.

7.10.10 Değerlendirme Döngüsü ve Süreklilik

İzleme ve değerlendirme faaliyetleri, çok yıllık strateji döngüleri içerisinde periyodik olarak güncellenecektir. Her üç yılda bir yapılacak kapsamlı etki analizi ile programın diplomatik ve kültürel çıktıları, hedef kitle üzerindeki etkisi ve uluslararası görünürlüğü sistematik olarak incelenecektir.

7.10.11 Katılımcı ve Paydaş Temelli İzleme

İzleme süreci yalnızca merkezî kurumlar tarafından değil, aynı zamanda uygulama ortağı olan kütüphaneler, Yurt dışı temsilcilikler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve kullanıcılar gibi paydaşların katkısıyla şekillenecektir. Bu çok paydaşlı

yaklaşım, değerlendirme sürecinin hem kapsayıcı hem de meşru bir zemine oturmasını sağlayacaktır.

Tablo 7.3: Performans Göstergeleri ve Ölçütler

Göstergeler	Türü	Ölçüm Yöntemi	Ölçüm Sıklığı	Hedef Kurum(lar)
1. Açılan Yurt dışı kütüphane sayısı	Çıktı	Yıllık faaliyet raporları	Yıllık	YEE, YTB, TİKA
2. Gerçekleştirilen uluslararası kütüphane etkinliği sayısı	Çıktı	Etkinlik kayıtları, resmi raporlar	6 Aylık	Dışişleri Bakanlığı KKYGM,STK'lar
3. Uluslararası personel değişim programı katılımcı sayısı	Çıktı	Katılımcı listeleri, sözleşmeler	Yıllık	Dışişleri Bakanlığı KKYGM,STK'lar
4. Dijital koleksiyon sayısı	Çıktı	Dijital arşiv analizleri	Yıllık	Millet
5. Kardeş kütüphane protokolü imzalanan ülke sayısı	Çıktı	Resmî protokol listeleri	Yıllık	Dışişleri, KYGM, Belediyeler
6. Yurt dışında dağıtılan Türkçe yayın sayısı	Çıktı	Dağıtım listeleri, kargo fişleri	Yıllık	YEE, TİKA, Maarif Vakfı, YTB
7. Katılımcı memnuniyet puanı (etkinlik sonrası)	Etki	Anket puanı (1-5 arası ort.)	Etkinlik bazlı	Tüm Aktörler
8. Kültürel aidiyet algı skoru (diaspora)	Etki	Anket + odak grup	2 Yıllık	YTB, YEE
9. Sürdürülebilir uluslararası ortaklıklar	Etki	Proje Sayıları	Yıllık	Üniversiteler, KYGM
10. Uluslararası medyada kütüphane diplomasisi haberleri	Etki	Medya İstatistikleri	Yıllık	İletişim Başkanlığı
11. Kütüphane diplomasisine yönelik kamuoyu algısı (%)	Etki	Temsili kamuoyu araştırması	2 Yıllık	TÜİK, Kamuoyu araştırma şirketleri
12. Açık erişimle erişilen Türkiye kaynaklı dijital materyal sayısı	Etki	Açık veri istatistikleri (Google Analytics vb.)	6 Aylık	CB Millet Kütüphanesi, Milli Kütüphane, Üniversiteler

7.10.12 Değerlendirme Araçları

Değerlendirme araçları, kütüphane diplomasisi faaliyetlerinin etkili biçimde izlenmesi, değerlendirilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından kritik öneme sahiptir. Bu araçlar hem nicel hem de nitel veriye dayalı geri bildirim mekanizmaları oluşturarak karar alma süreçlerine kanıt temelli katkı sunmaktadır. Etkililik, hesap verebilirlik ve sürekli iyileştirme ilkeleri doğrultusunda geliştirilen bu sistem, uygulayıcı kurumların süreç yönetimlerini başarıyla gerçekleştirmesine imkân sağlamaktadır.

7.10.12.1 İzleme Araçları

Faaliyet Takip Sistemi: Her kurum için yıllık uygulama raporları, protokol uygulama düzeyleri ve dijital arşiv güncellemeleri izlenir.

Katılım ve Kullanım Tabloları: Etkinliklere katılan kişi sayısı, coğrafi dağılım, demografik veriler.

Medya İzleme Sistemi: Kütüphane diplomasi faaliyetlerinin basın ve sosyal medya yansımaları analiz edilir.

7.10.12.2 Değerlendirme Araçları

Standartlaştırılmış Anket Setleri: Etkinlik sonrası katılımcı memnuniyeti, dil yeterliliği, hizmet kalitesi değerlendirilir.

Odak Grup Görüşmeleri: Özellikle diaspora kitleleriyle kültürel aidiyet ve kütüphane deneyimi üzerine derinlemesine nitel görüşmeler yapılır.

Dijital Erişim İstatistikleri: Sayfa görüntüleme, dosya indirme, coğrafi erişim haritaları.

Sözleşme ve Protokol Takip Dökümleri: İmzalanan iş birliği belgeleri, uygulama düzeyi ve süresi bazlı olarak izlenir.

7.10.12.3 Değerlendirme Kurumu ve Süreci

Koordinasyon: Kütüphane diplomasisinin aktör kurumlarından ilgili karar alıcıların katılımıyla, Kültür ve Turizm Bakanlığı KYGM liderliğinde, “Kütüphane Diplomasisi Ölçme-Değerlendirme Kurulu” kurulmalıdır.

Bağımsız Denetim: Her 3 yılda bir bağımsız akademik değerlendirme raporu hazırlanır.

Geri Bildirim Döngüsü: Her yıl sonunda yapılan ölçümler, bir sonraki yılın faaliyet planlamasına doğrudan veri sağlar. Bu gösterge ve araçlar Türkiye'nin kütüphane ve bilgi hizmetleri tabanlı yumuşak güç stratejilerinde hesap verebilirlik, etkililik ve sürdürülebilirlik ilkelerini hayata geçirecek somut bir izleme altyapısı sağlar. Bu iş süreçleri uygulayıcı kurumlar için raporlama yükü değil, stratejik öğrenme ve iyileştirme fırsatı oluşturur.

Tablo 7.4: İzleme Takvimi

Faaliyet Alanı	Gösterge Türü	İzleme Sıklığı	Veri Toplama Yöntemi	Sorumlu Birim	Raporlama Dönemi
Yurt dışı kütüphane etkinlikleri	Sayısal	3 Aylık	Etkinlik raporu, fotoğraf, katılım listesi	Yurt dışı Kültür Merkezleri / YEE/TİKA	Ocak /Nisan Temmuz/Ekim
Uluslararası kitap bağıışı ve değişim programları	Sayısal	6 Aylık	Giden / gelen yayın listesi	Dışışleri, KYGM Üniversite Kütüphaneleri	Haziran / Aralık
Personel değişim ve staj programları	Sayısal	Yıllık	Katılımcı raporları	Kütüphaneler ve Yurt Dışı Kurumlar	Aralık
Uluslararası protokol sayısı	Sayısal	Yıllık	Anlaşma belgeleri, Faaliyet Raporları	Dışışleri Bakanlığı	Aralık
Dijital koleksiyon erişimi	Sayısal / Web analizleri	3 Aylık	Google Analytics, erişim logları	TUBİTAK-ULAKBİM, KYGM	Mart/Haziran Eylül/Aralık
Yurt dışındaki Türk topluluklarına yönelik programlar	Sayısal	6 Aylık	Katılımcı anketleri, Faaliyet raporları	YTB, MEB, Yurt dışı eğitim Müşavirlikleri	Haziran/ Aralık
Uluslararası konferans / etkinlik katılımı	Sayısal	Yıllık	Bildiriler, Temsil raporları	Mesleki STK'lar	Aralık
Teknik yardım ve donanım destekleri	Sayısal	Yıllık	Teslim belgeleri, Kullanım raporları	TİKA, KYGM	Aralık

7.11 Rehberin Güncellenmesi ve Geliştirilmesi İçin Öneriler

- Bu rehberin, kütüphane diplomasisi alanındaki en iyi uygulamaları, yeni ortaya çıkan eğilimleri ve araştırma bulgularını yansıtacak şekilde düzenli olarak güncellenmesi önemlidir.
- Rehber, farklı kültürel bağlamlara ve coğrafi bölgelere özgü örnekler ve vaka çalışmaları eklenerek, rehberin uygulanabilirliği ve pratik değeri artırılabilir.

- Kütüphane diplomasisi faaliyetlerinin değerlendirilmesine yönelik daha detaylı yöntemler ve araçlar, özellikle de etki değerlendirmesi konusunda, rehberde dahil edilebilir.
- Rehberin, kütüphaneciler, politika yapıcılar, akademisyenler ve diğer ilgili paydaşlar arasında yaygın olarak paylaşılması ve tartışılması, rehberin daha geniş kitlelere ulaşmasını ve benimsenmesini sağlayabilir.
- Kütüphane diplomasisi alanında çalışan profesyonellerin eğitimi ve mesleki gelişimi için öneriler ve kaynaklar, rehberin önemli bir bileşeni olabilir.

8. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu tez çalışması, kütüphane diplomasisinin uluslararası ilişkilerdeki stratejik önemini ve Türkiye bağlamındaki mevcut durumunu kapsamlı bir şekilde incelemiştir. Araştırma bulguları, kütüphane diplomasisinin bir yumuşak güç aracı olarak giderek artan bir farkındalık kazandığını ve ulusal çıkarlara önemli katkılar sunma potansiyeli taşıdığını açıkça ortaya koymaktadır. Katılımcılar, kütüphanelerin geleneksel bilgi merkezleri rolünün ötesine geçerek kültürel temsil mekanizmaları olarak işlev gördüğünü ve uluslararası ilişkilerde diplomatik bir araç olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu durum, kütüphanelerin algılanış biçiminde temel bir değişikliği de işaret etmekte; onları durağan sessiz mekânlar olmaktan çıkarıp kültürel ve kamu diplomasisi alanının aktif aktörleri haline getirme zorunluluğunu vurgulamaktadır.

Mimari tasarım, ileri teknolojik altyapı ve uzman personel eğitimi gibi alanlara yapılan yatırımların, bu stratejik konumlandırma için vazgeçilmez olduğu da araştırma bulgularımızla desteklenmektedir. Kütüphanelerin, bir ulusun kültürü, tarihi ve değerlerinin hem somut hem de soyut temsilcileri olarak ülkenin uluslararası imajına ve yumuşak gücüne önemli katkılarda bulunduğu, özellikle yurt dışında bulunan Türk kütüphanelerinin “Türkiye ve Türk kültürü hakkında araştırma/inceleme yapmak” motivasyonu ile tercih edilmesiyle belirginleşmiştir. Mekânsal estetiğe ve konfora sahip mimari tasarımların birer “kültürel temas mekânı” ve “mekânsal diplomasi” aracı olarak cazibe uyandırması, fiziksel mekânların kültürel diplomasi alanındaki işlevini güçlü bir şekilde vurgulamaktadır. Ayrıca, kütüphanelerin uluslararası iş birliği, diyalog ve değişim programlarını teşvik etmedeki rolü, sınır ötesi ortaklıkları ve kültürel anlayışı kolaylaştırarak daha güçlü ikili ve çok taraflı ilişkilere katkıda bulunma kapasitesini göstermektedir. Dijital hizmetlerin ve nitelikli personelin kütüphane diplomasisinin etkinliğindeki kritik rolü de araştırmamızın önemli bulguları arasındadır. Nitelikli kütüphanecilerin kültürel diyaloga katkı sunduğu ve “kültürel” elçi rolünü üstlenebileceği yönündeki güçlü inanç, insan kaynaklarımızın bu alandaki büyük potansiyeline işaret etmektedir.

Ancak, bu olumlu algı ve potansiyele rağmen, araştırmamız Türkiye'de kütüphane diplomasisi uygulamalarında önemli eksiklikler ve koordinasyon sorunları bulunduğunu da ortaya koymuştur. En çarpıcı bulgu, kütüphane diplomasisinin stratejik değerine dair açık bir farkındalık ve inanç mevcutken, bu bilgi ve potansiyeli sistematik, koordineli ve görünür eyleme dönüştürme konusunda başarısızlık yaşanmasıdır. Bu durum, “bilme- yapma boşluğu” olarak tanımlanabilecek kritik bir paradoksu yaşatmaktadır. Türkiye'nin kütüphane diplomasisi faaliyetlerinin yeterince bilinmediği, yöneticilerin bu alanda yeterli farkındalığa sahip olmadığı ve sürecin stratejik olarak yönetilmediği yönündeki eleştirel değerlendirmeler, ulusal düzeyde bütüncül bir stratejinin ve kurumlar arası iş birliğinin eksikliğini gözler önüne sermektedir. Bu eksiklik, kaçınılmaz olarak parçalı ve bireysel girişimlere yol açmakta, bu da daha geniş ve uyumlu bir etki yaratılmasını engellemektedir. Görünürlük ve tanıtım yetersizlikleri de önemli bir zorluk olarak belirlenmiştir. Geleneksel medya araçlarının etkisinin azalması ve ülkemizin kütüphane diplomasisi faaliyetleri ile ilgili olması beklenen kurumların görev tanımlarında ve tanıtım stratejilerindeki eksiklikler, hedef kitlelerin bilgi edinme alışkanlıklarıyla mevcut tanıtım çabaları arasında uyumsuzluk olduğunu göstermektedir. Ayrıca, kütüphane hizmetlerinin ve kütüphane profesyonellerinin uzmanlığının diplomatik amaçlar için tam olarak kullanılmaması, kaçırılan fırsatlara yol açmaktadır. Kullanıcıların kütüphane tercih nedenleri arasında kütüphane personelinin bilgiye erişimdeki rolünün yalnızca %4 oranında belirtilmesi, insan kaynaklarının potansiyeli ile kullanıcı deneyimindeki gerçek algılanan değeri veya görünürlüğü arasında önemli bir kopukluk olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, sadece nitelikli personele sahip olmanın yeterli olmadığını; diplomatik rollerinin geliştirilmiş hizmet modelleri, etkin katılım ve yumuşak diplomasi becerileri konusunda hedeflenmiş eğitimlerle aktif olarak geliştirilmesi ve görünür kılınması gerektiğini ima etmektedir.

Bu tez çalışması, Türkiye'nin kütüphane diplomasisi alanındaki temel sorunun, kavramın tanınmasından ziyade, bu kavramın ülke genelinde etkili, bütüncül ve sürdürülebilir bir biçimde nasıl hayata geçirileceğinin belirlenememesi olduğunu ortaya koymaktadır. Mevcut durumda gözlemlenen bir sistem ve koordinasyondan uzak girişimler, uzun vadeli etkiler yaratmaktan uzaktır. Bu durumun aşılması için, merkezi bir kurum tarafından koordine edilen, stratejik planlama esasına dayalı ve

yeterli kaynaklarla desteklenen ulusal bir programa geçiş yapılması gerekmektedir. Bilgi ile uygulama arasındaki bu yapısal boşluk giderilmediğı sürece, Türkiye'nin yumuşak güç kapasitesini etkin şekilde kullanması mümkün olmayacak; bu da kültürel diplomasi ve uluslararası etkileşim alanlarında önemli fırsatların kaçırılmasına neden olacaktır. Bu bağlamda, kütüphane diplomasisinin Türkiye'nin dış politika hedefleriyle uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir. Bu uyumun sağlanabilmesi için, kurumsal kapasitenin artırılması, insan kaynağının niteliksel ve niceliksel olarak güçlendirilmesi, dijital dönüşüm araçlarının etkin bir biçimde kullanılması, mimari ve mekânsal estetik unsurların önceliklendirilmesi ve karşılıklı etkileşime dayalı uluslararası iş birliği programlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Türkiye'nin bu alandaki potansiyelini tam anlamıyla kullanabilmesi, ancak kapsamlı ve çok boyutlu bir stratejik dönüşüm sürecine girmesiyle mümkün olacaktır.

Çalışma süresince gerek anket verilerinden gerekse görüşmelerden elde edilen bulgular ışında çalışmanın “Kütüphane diplomasisi ülkemizde yeterince bilinmemektedir ve gelişim göstermemiştir; buna bağlı olarak da gelişmiş ülkeler tarafından hayata geçirilen kütüphane diplomasisi uygulamalarında ülke olarak henüz olgunlaşma düzeyinin ilk seviyelerinde yer almaktayız” şeklinde oluşturulan hipotezinin büyük oranda doğrulandığı sonucuna varılmıştır. Araştırma bulgularında yer alan “Kütüphane diplomasisi ülkemizde yeterince bilinmemektedir ve gelişim göstermemiştir” ifadesi istatistiksel olarak desteklenmektedir. Özellikle “kültürel diplomasi yürütücüsü kurumlarda farkındalık düşüktür” ($\bar{X}=2,67$), “uluslararası alanda yeterince bilinmemektedir” ($\bar{X}=2,64$) ve “dış politika hedeflerine ulaşmada yeterince kullanılmamaktadır” ($\bar{X}=2,62$) ifadeleri yüksek ortalamalarıyla bu anlamda dikkat çekicidir. Ayrıca bu değişkenlerin tamamında çarpıklık değerlerinin negatif olması, olumsuz görüşlerin ağırlıkta olduğunu göstermekte ve hipotezi doğrulamaktadır. Bunların yanı sıra katılımcılar tarafından Türkiye'nin kütüphane diplomasisi anlamında güçlü bir potansiyeli olmasına rağmen sahadaki uygulamaların henüz sınırlı olması ve bazı alanlarda algının daha düşük kalması ($\bar{X}=2,59$) hipotezin ikinci kısmını, yani Türkiye'nin gelişmiş ülkelere kıyasla kütüphane diplomasisinde olgunlaşma sürecinin başında olduğunu savunan görüşü desteklemektedir.

8.1 Öneriler

Araştırma sonucunda oluşturulan öneriler; “Politika Yapıcılara Yönelik Öneriler”, “Uygulayıcı Kurumlara Yönelik Öneriler” ve “Kütüphanecilere Yönelik Öneriler” başlıkları altında üç grupta sınıflandırılabilir.

8.1.1 Politika Yapıcılara Yönelik Öneriler

Devlet ve Hükümet organları ile üst düzey karar alıcılar için özel olarak tasarlanmış somut ve uygulanabilir öneriler şunlardır:

- Kütüphane diplomasisi alanındaki faaliyetlerin sistemli ve bütüncül bir şekilde yürütülmesini sağlamak amacıyla; Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Yükseköğretim Kurumu, Yunus Emre Enstitüsü, TİKA, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Maarif Vakfı ve Mesleki STK’ların katkısı ile “*Ulusal Kütüphane Diplomasisi Strateji Belgesi*” hazırlanmalıdır. Bu belge, kısa, orta ve uzun vadeli hedefleri, kurumsal sorumlulukları ve ölçülebilir çıktıların yer aldığı bir yol haritası içermeli ve kurumlar arası iş birliğini güçlendirerek stratejik hedeflerin etkin bir biçimde hayata geçirilmesine öncülük etmelidir
- Strateji belgesinin alanda uygulanabilirliğini sağlamak amacıyla, ilgili kamu kurumları, üniversiteler ve yerel yönetim temsilcilerinden oluşan bir Kütüphane Diplomasisi Koordinasyon Kurulu oluşturulmalıdır.
- Kütüphane diplomasisi girişimlerinin sürdürülebilirliğini ve kurumsal kapasitesini güvence altına almak amacıyla, bu alana yönelik tutarlı, yeterli ve uzun vadeli bir bütçelendirme yapılmalıdır. Mali kaynakların sürekliliği, planlanan faaliyetlerin etkin şekilde yürütülmesi ve uluslararası alanda görünürlüğün artırılması açısından kritik öneme sahiptir.
- YÖK aracılığıyla üniversite kütüphanelerinin uluslararası dijital paylaşım ağlarına dâhil olması ve akademik programlarda kütüphane diplomasisine yönelik içeriklerin artırılması sağlanmalıdır.

- Yerel yönetimlerin kardeş şehir ilişkileri bağlamında kütüphaneler aracılığıyla uluslararası kültürel projelere katılması için idari ve mali destekler sunulmalıdır.
- Bu kapsamda; kütüphane diplomasisi faaliyetlerini şekilde, ikili ve çok taraflı iş birliklerini teşvik eden, ortaklık kurma süreçlerini kolaylaştıran ve kültürel diplomasi hedefleriyle uyumlu esnek politika çerçeveleri geliştirilmelidir. Bu politikalar, uluslararası aktörlerle stratejik iş birliklerinin önünü açmalı ve diplomatik etkiyi artıracak mekanizmalar içermelidir.
- Kütüphane diplomasisi girişimlerinin etkisi ve etkinliği, titiz araştırmalarla sürekli olarak değerlendirilmelidir; bu süreçte düzenli denetim ve izleme mekanizmaları oluşturulmalı ve elde edilen veriler politika geliştirme süreçlerinde etkin biçimde kullanılmalıdır.

8.1.2 Uygulayıcı Kurumlara (Kültürel Kurumlar, STK'lar, Özel Sektör) Yönelik Öneriler

Kültürel ve kütüphane programlarının uygulanmasında doğrudan yer alan kuruluşlar ve bireyler için pratik ve uygulanabilir öneriler şunlardır:

- Gelişmiş dijital platformlar, sanal sergiler ve açık erişim uygulamalarının geliştirilmesine öncelik verilmeli; dijital diplomasi araçları etkin biçimde kullanılmalıdır.
- Kapsayıcı hizmet modelleri tasarlanmalı ve farklı kullanıcı gruplarına hitap eden kültürel programlar, atölyeler ve etkileşimli etkinliklerle aktif biçimde tanıtılmalıdır.
- Sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve akademik kurumlarla stratejik ortaklıklar kurulmalı; her paydaşın uzmanlığından yararlanan ortak projeler geliştirilmelidir.
- Türk kültürünün tanıtılmasını, deneyimlenmesini ve kullanıcı etkileşimini teşvik eden sürükleyici programlar oluşturulmalıdır.

Kütüphane mekânları işlevselliğinin yanında, estetik ve kültürel bir çekicilik oluşturacak şekilde tasarlanmalı; bu yapılar Türk kültürünün çağdaş ve entelektüel yönlerini yansıtan semboller haline getirilmelidir.

8.1.3 Kütüphanecilere Yönelik Öneriler

Kütüphane profesyonelleri için kültürel elçi ve kütüphane diplomasisinin etkili uygulayıcıları olarak rollerini geliştirmelerine olanak tanıyan özel ve uygulanabilir öneriler şunlardır:

- Kültürel diplomasi, kültürler arası iletişim, yabancı dil yeterliliği ve dijital yetkinlikleri kapsayan uzmanlaşmış eğitim programlarına kütüphanecilerin aktif katılımı sağlanmalı; bu sayede etkili kültürel aracı rollerini güçlendirmeleri desteklenmelidir.
- Kütüphaneciler, kültürel etkinliklerde, değişim programlarında ve dijital platformlarda daha görünür ve etkileşimli roller üstlenmeli; uzmanlıklarını yansıtan kullanıcı merkezli hizmet modelleri geliştirilmelidir.
- Koleksiyon geliştirme süreçlerinde kültürel diplomasiye katkı sağlayacak stratejik yaklaşımlar benimsenmeli; Türkçe ve yerel dillerde kaynaklar, kültürel miras belgeleri ve disiplinler arası içerikler içeren koleksiyonlar oluşturulmalıdır.
- Kütüphaneciler, dijital platformlar ve sosyal medyayı etkin bir tanıtım ve iletişim aracı olarak kullanma becerilerini geliştirmeli; dijital içerik üretimi ve çevrimiçi etkileşim stratejileri konusunda yetkinlik kazanmalıdır.
- Uluslararası kütüphane dernekleri, kültürel kurumlar ve diplomatik kurumlarla bağlantılar kurulmalı; bu iş birlikleri yoluyla iyi uygulamaların paylaşılması, ortak projelerin hayata geçirilmesi ve kütüphanecilerin küresel kültürel elçiler olarak konumlandırılması sağlanmalıdır.

Sonuç olarak, kütüphane diplomasisi; kültürel etkileşimi destekleyen, karşılıklı anlayışı pekiştiren ve Türkiye'nin yumuşak güç unsurlarını uluslararası platformda görünür kılan stratejik bir araç olarak ele alınmalıdır. Bu çalışma, Türkiye'de kütüphane diplomasisi alanına yönelik gerçekleştirilen ilk kapsamlı akademik girişimlerden biri olarak, literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmayı ve alana anlamlı bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Disiplinler arası yaklaşımıyla yalnızca kütüphaneciler ve araştırmacılara değil, aynı zamanda konuya ilgi duyan tüm paydaşlara yol gösterici bir çerçeve sunmaktadır. Geliştirilen rehber ve öneriler

gelecekte yapılacak çalışmalara ilham kaynağı olmayı ve kütüphane diplomasisinin kurumsallaşma ve gelişim sürecine destek vermeyi hedeflemektedir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, Z. ve Tuna, H. (2012). Bir dış politika aracı olarak yumuşak gücün turizm sektörüne etkisi: Türkiye örneği üzerinden bir değerlendirme. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 49(571), 5-17.
- Akçadağ, E. (2010). *Dünya’da ve Türkiye’de kamu diplomasisi*. <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/emineakcadag.pdf>
- Akçay, N. C. (2014). *Kamu diplomasisi aracı olarak kültürel diplomasi ve Fransa’nın Afrika ülkelerine yönelik Uluslararası Öğrenci Programları örneği* [Yayımlanmamış uzmanlık tezi].
- Akdağ, Z. ve Ekici, S. (2017). Avrupa Birliği’nin uluslararası politikada etkili olma aracı: Yumuşak güç. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 33-64.
- Akgün, B. ve Çelik, M. (2022). Türkiye Maarif Vakfı. B. Duran ve C. D. Uzun (Eds.), *15 Temmuz sonrası Türkiye içinde* (ss. 311–344). Seta Kitapları.
- Aktaş, A. (2021). *Halkla ilişkiler bağlamında insani diplomasi aracı olarak TİKA’nın Kırgızistan’daki çalışmaları* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alkış, H. ve Yılmaz, B. (2008). Kütüphanelerarası ödünç verme hizmeti: Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi örneği. E. Bilar ve Y. Ekici (Eds.), *Balkan Ülkeleri Kütüphanelerarası Bilgi ve Belge Yönetimi ve İş birliği Sempozyum Bildirileri içinde* (ss. 206–214). Trakya Üniversitesi.
- American Library in Paris. (2023). A visiting fellowship at the library. <https://americanlibraryinparis.org/a-visiting-fellowship-at-the-library-3/>. Adresinden erişildi.
- American Spaces. (2017). *The Office of American Spaces 2017 annual report*. <https://americanspaces.state.gov/wp-content/uploads/sites/292/2017-AS-Annual-Report.pdf>.
- American Spaces. (2023). Office of American Spaces. U.S. Department of State. <https://eca.state.gov/programs-and-initiatives/initiatives/office-american-spaces>. Adresinden erişildi.
- Anameriç, H. ve Rukancı, F. (2017). II. Abdülhamid Dönemi kitap diplomasisi. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 36(62), 101-132.
- Anderson, M. S. (1993). *The rise of modern diplomacy 1450-1919*. Longman.
- Ansari, K. Y. (2019). *Kültürel diplomasi: Pakistan örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Apak, D. (2019). Dezenformasyon ve algı yönetimi bağlamında bilişimsel propaganda kavramı. D. Doğanyılmaz Duman ve Ö. Bilgili (Eds.), *siyaset ve iktisat aktörler, kurumlar, tartışmalar içinde* (ss. 3-26). Dora.

- Aral, A. E. (2014). *Kültür propagandasından kültürel diplomasiye: British Council'in Türkiye'deki faaliyetlerinin 1940-1950 ve 2005-2014 dönemlerinde karşılaştırmalı incelemesi* [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]
- Arı, T. (2017). *Uluslararası ilişkiler ve dış politika* (11. bs.). Alfa Yayınevi.
- Arlı, M. ve Nazik, H. (2003). *Bilimsel araştırmaya giriş*. Gazi Kitabevi.
- Arndt, R. T. (2006). *The first resort of kings American cultural diplomacy in the twentieth century*. Potomac Books.
- Asdal, K. ve Reinersten, H. (2022). *Doing document analysis: A practice-oriented method*. SAGE.
- Atabek, N. (2012). Kamuoyunun oluşumu. F. Uztuğ ve Y. Özgün (Eds.), *Siyasal iletişim içinde* (ss. 98–122). Anadolu Üniversitesi.
- Avşar, Z. ve Koyuncu, S. (2022). Kültürel diplomasi ve akademi. Z. Avşar, M. Şahin, M. Küçükyılmaz, S. Ökten ve M. P. Veske (Eds.), *Türkiye'nin yumuşak güç enstrümanı olarak kültürel diplomasi ve iletişim içinde* (ss. 145–185). T.C. İletişim Başkanlığı.
- Aydemir, E. (2016). *Dış politikada yumuşak güç ve medya*. Kalkedon.
- Aydınlı, E. (2022). Amerika'nın soğuk savaş döneminde kamu diplomasisi yoluyla komünizmle mücadelesinde; United States Information Agency örneği. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 315–331. <https://doi.org/10.30692/sisad.1066248>
- Aziz, A. (2022). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri ve teknikleri* (14. bs.). Nobel Yayıncılık.
- Balcı, A. (2021). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler* (15. bs.). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Barnicot, J. D. A. (1951). The libraries of the British Council. *Journal of Documentation*, 147-169.
- Başol, G. (2008). Bilimsel araştırma süreci ve yöntem. O. Kılıç ve M. Cinoğlu (Eds.), *Bilimsel araştırma yöntemleri içinde* (ss. 113-143). Lisans Yayıncılık.
- Bell, E. C. ve Kennan, M. A. (2022). The library as soft-power actor: A review. *IFLA Journal*, 48(4), 706-716.
- BI-International. (2024). Uber uns. <https://bi-international.de/ueber-uns/> adresinden erişildi.
- Binark, İ. (2015). *Kültür ve din: Dinin toplumsal bütünleşmedeki yeri*. Zahir Yayınları.

- Blakemore, S. (2019). *Faith-based diplomacy and interfaith dialogue*. Brill.
- Bostancı, M. (2012). *Kamu diplomasisinde medyanın rolü ve önemi*. Anahtar Kitaplar.
- Bound, K., Briggs, R., Holden, J. ve Jones, S. (2007). *Cultural diplomacy*. Demos.
- British Council. (2024, Aralık 02). Our libraries. <https://www.britishcouncil.org/library> adresinden erişildi.
- British Library. (2024). *Endangered Archive Program*. British Library. <https://eap.bl.uk/> adresinden erişildi.
- Brown, J. (2009). Arts diplomacy: The neglected aspect of cultural diplomacy. N. Snow ve P. M. Taylor (Eds.), *Routledge handbook of public diplomacy* içinde (ss. 57-62). Routledge.
- Bryce, T. (2014). *Ancient Syria: A three thousand year history*. Oxford University.
- Buschman, J. E. ve Leckie, G. J. (2007). The library as place: History, community, and culture. *The Journal of Academic Librarianship*, 33(4), 520. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2007.04.007>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2022). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (32. bs.). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Chakraborty, K. (Ed.). (2013). *Cultural diplomacy dictionary*. Center for Cultural Diplomacy Publications.
- Chambers, M. (2016). *Hearts and minds: US cultural management in 21st century foreign relations*. Peter Lang.
- CILIP. (2024). *International strategy 2024-2029*. <https://www.cilip.org.uk/page/International> adresinden erişildi.
- Coleman, S. J. (2008). *Empire of the mind: Subscription libraries, literacy and acculturation in the colonies of the British Empire*. Florida State University.
- Cowan, G. ve Arsenault, A. (2008). Moving from monologue to dialogue to collaboration: The three layers of public diplomacy. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616, 10-33. <https://doi.org/10.1177/0002716207311863>
- Creswell, J. W. (2016). *Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. Eğiten Kitap.
- Cull, N. J. (2008). Public diplomacy: Taxonomies and histories. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 31-54.
- Cull, N. J. (2009). *Public diplomacy: Lessons from the past*. Figueroa Press. <http://kamudiplomasisi.org/pdf/kitaplar/PDPerspectivesLessons.pdf>

- Cull, N. J. (2020). Public diplomacy before Gullion: The evolution of a phrase. N. Snow ve P. M. Taylor (Eds.), *Routledge handbook of public diplomacy* 2. bs. içinde (ss. 13-17). Routledge.
- Cummings, M. C. (2009). *Cultural diplomacy and the United States government: A survey. Americans for the Arts*.
<https://www.americansforthearts.org/sites/default/files/MCCpaper.pdf>
- Çaha, Ö., Çaylak, A. ve Tutar, H. (2013). *TR2A Bölgesi sivil toplum kuruluşları profili: Kars Ardahan Ağrı ve Iğdır illeri*. Serka Yayınları.
- Çelenk, B., Şahin, M. ve Çevik, B. S. (2015). *Türk dış politikası ve kamu diplomasisi*. Nobel Yayınları.
- Çelik, M. (2016, Ekim 14). Bir teklif: Büyükelçilik kütüphaneleri. *Serbestiyet*.
<https://serbestiyet.com/yazarlar/bir-teklif-buyukelcilik-kutuphaneleri-21754/>
- Çetinsaya, G. (2020). Diplomasi: Tarihsel giriş. A. R. Usul ve İ. Yaylacı (Eds.), *Dönüşen diplomasi ve Türkiye: Aktörler, alanlar, araçlar* içinde (ss. 15-45). Küre Yayınları.
- Çevik, B. S. (2014). *Uluslararası halkla ilişkilerde insani yardımlar: Kamu diplomasisi boyutu*. Stratejik Düşünce Enstitüsü.
- Çolak, S. ve Aydar, M. (2018). İngiliz-Yunan ilişkileri bağlamında 19. yüzyılda Gunboat diplomasi: Don Pacifico örneğinde. *TTK Belleten*, 82(295), 957-978.
<https://doi.org/10.37879/belleten.2018.957>
- Çolakoğlu, S. (2019). Diplomasi. Ş. Kardaş ve A. Balcı (Eds.), *Uluslararası ilişkilere giriş: Tarih, teori, kavram ve konular* içinde (ss. 379-387). Küre Yayınları.
- Çömlek, A. (2023). *Bir kurum olarak Yurt dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) (2010-2022) [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi]*.
- Çukur, C. Ş. (2007). Kültürel süreçleri nitелеmek, ölçmek ve ilişkilendirmek: Karşılaştırmalı kültürel yaklaşımlar. R. Erdem ve C. Ş. Çukur (Eds.), *Kültürel bağlamda yönetsel-örgütsel davranış* içinde (ss. 33-87). Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Daşdemir, İ. (2021). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (3. bs.). Nobel Yayıncılık.
- Demianiuk, L. (2023). VI Vernadskyi National Library of Ukraine: Library diplomacy and building international relations during the crisis time. *Magazin Bibliologic*, (3-4), 73-78. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10781701>
- Demir, V. (2012). *Kamu diplomasisi ve yumuşak güç*. Beta Yayınları.
- Dilek Kayaoğlu, H. (2000). Cumhuriyetin ilk üniversite kütüphanesinde katalog-derme ilişkisi. *İstanbul Üniversitesi Kütüphanecilik Dergisi: Bilgi ve Belge Araştırmaları*, 6, 93-115.

- Diyanet İşleri Başkanlığı. (2017). *2017 yılı faaliyet raporu*. <https://stratejigelistirme.diyanet.gov.tr/Documents/2017%20Yılı%20Faaliyet%20Raporu.pdf> adresinden erişildi.
- Doğan, E. ve Mazlum, S. C. (2006). Türkiye'nin dış politikası: Yeni sorunlar ve yeni aktörler. S. C. Mazlum ve E. Doğan (Eds.), *Sivil toplum ve dış politika: Yeni yorumlar, yeni aktörler* içinde (ss. 11-22). Bağlam Yayınları.
- Edamatsu, S. (1999). The NDL training programs for librarians abroad. <https://www.nii.ac.jp/publications/kaken/HTML1999/99Edama-E.html> adresinden erişildi.
- Ekşi, M. (2018). *Kamu diplomasisi ve AK Parti dönemi Türk dış politikası*. Siyasal Kitabevi.
- Ekşi, M. (2023). *Klasik diplomasiden kamu diplomasisine yeni yöntem ve araçlar*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Emiroğlu, K. ve Aydın, S. (2003). *Antropoloji sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları.
- Ercan, F. ve Doğan, D. (2023). Mimari turizm. içinde T. Dalgın & M. Civelek (Eds.), *Turizmde değişim ve yeni arayışlar* (ss. 209–226). Özgür Yayınları.
- Erdem, E. (2020). Cumhurbaşkanlığı kararnameleleri ışığında Türk kamu diplomasisinin yeni yapısı. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(16), 111-132. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/izusbd/issue/54960/717384>
- Ergin, F. (2008). *Uluslararası politika stratejileri*. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları.
- Erkenekli, M. (2013). Toplumsal kültür araştırmaları için değer merkezli bütünleşik bir kültür modeli önerisi. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 12(1), 147-172. <https://search.trdizin.gov.tr/en/yayin/detay/146385/toplumsal-kultur-arastirmalari-icin-deger-merkezli-butunlesik-bir-kultur-modeli-onerisi>
- Ernst and Young ve Skolkovo. (2012). *Rapid-Growth markets soft power index*. https://www.skolkovo.ru/public/media/documents/research/SIEMS_Monthly_Briefing_2012-06_eng.pdf
- Erzen, M. Ü. (2012). Kamu diplomasisini kapsamı ve geleceği. A. Özkan ve T. Ersoy Öztürk (Eds.), *Kamu diplomasisi* içinde (ss. 35-51). Tasam Yayınları.
- Fisher, A. (2009). Four seasons in one day: The crowded house of public diplomacy in the UK. <https://wandrenpd.files.wordpress.com/2009/07/4-seasons-in-one-day-routledge-pd-handbook.pdf> adresinden erişildi.
- Fitzpatrick, K. R. (2011). *U.S. public diplomacy in a post-9/11 world: From messaging to mutuality*. Figueroa Press.

- Fontein, F. (2020). Korean health diplomacy amidst COVID-19 and its impact on public diplomacy. Global Public Diplomacy Center (Ed.), *Collection of essays on Korea's public diplomacy: Possibilities and future outlook* içinde (ss. 67-76). National University Press.
- Freund, R. J. ve Wilson, W. J. (2003). *Statistical methods*. Academic Press.
- Gienow-Hecht, J. C. E. ve Donfried, M. C. (2010). *Searching for a cultural diplomacy*. Berghahn Books.
- Gilboa, E. (2008). Searching for a theory of public diplomacy. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 55-77. <https://www.jstor.org/stable/25097994> adresinden erişildi
- Global Soft Power Index. (2023). Methodology. <https://static.brandirectory.com/reports/brand-finance-soft-power-index-2023-digital.pdf> adresinden erişildi
- Goff, P. M. (2013). Cultural diplomacy. A. F. Cooper, J. Heine ve R. Thakur (Eds.), *The Oxford handbook of modern diplomacy* içinde (s. 419-435). Oxford University Press.
- Gouveia, P. F. ve Plumridge, H. (2005). *European infopolitik: Developing EU public diplomacy strategy*. The Foreign Policy Centre.
- Grincheva, N. (2010). U.S. arts and cultural diplomacy: Post-cold war decline and the twenty-first century debate. *The Journal of Arts Management, Law and Society*, 40, 169-183. <https://doi.org/10.1080/10632921.2010.504509>
- Gülseven, A. Y. (2019). Geçmişten günümüze Ruskiy Mir (Rus Dünyası): Bir kimlik projesinden uluslararası politikaya. *Avrasya Etüdları*, 25(56), 49.
- Güriş, S. Ve Astar, M. (2014). *Bilimsel araştırmalarda SPSS ile istatistik*. Der Yayınları.
- Güvenç, B. (1994). *İnsan ve kültür*. Remzi Kitabevi.
- Haigh, A. (1974). *Cultural diplomacy in Europe*. Council for Cultural Cooperation.
- Hartig, F. (2012). Soft power in China: Public diplomacy through communication. *Chinese Journal of Communication*, 5(4), 478. <https://doi.org/10.1080/17544750.2012.723390>
- Hurlburt, H. F. (2008). *Cultural diplomacy and the National interest: In search of a 21st-century perspective*. The Curb Center for Art, Enterprise, and Public Policy at Vanderbilt.
- Hürriyet Aile. (2015, Eylül 17). Dünyanın en güzel 25 kütüphanesi. Hürriyet. <https://www.hurriyet.com.tr/aile/galeri-dunyanin-en-guzel-25-kutuphanesi-381388/>

- Hüseynova, N. (2023). The Global success story of Japan's soft power: Debating 'Cool Japan' as a model for Turkish soft power projection. *UPA Strategic Affairs*, 4(2), 108-141.
- IFLA. (2022). Sister libraries. <https://www.ifla.org/g/libraries-for-children-and-ya/sister-libraries-for-children-s-and-young-adult-s-reading/>
- IRRT. (2022a). International opportunities and funding sources for librarians. <https://www.ala.org/rt/irrt/irrtcommittees/irrtintlexc/internationalopportunities> adresinden erişildi.
- IRRT. (2022b). Sister libraries committee. <https://www.ala.org/rt/irrt/irrtcommittees/irrtsisterlibrary/sisterlibrary> adresinden erişildi.
- Istad, F. (2016). A Strategic approach to public diplomacy in South Korea. K. Ayhan (Eds.), *Korea's public diplomacy* içinde (ss. 49-80). Seoul.
- İçöz, O., Var, T. ve İlhan, İ. (2002). *Turizm planlaması*. Turhan Kitabevi.
- İpek, E. (2020). *Türkiye'nin kalkınma yardımı anlayışı ve donör-faydalancı ilişkisi bağlamında özgünlüğü: Balkanlar örneği* [Doktora tezi, Ankara Yıldırım beyazıt Üniversitesi].
- İskit, T. (2020). *Diplomasi: Tarihi, teorisi, kurumları ve uygulaması*. İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- İyigüngör, T. (2024). *Yeni medyanın kültürel diplomasiye etkisi: Yunus Emre Enstitüsü'nün yeni medya aracılığı ile Mısır ve Macaristan'da gerçekleştirdiği kültürel diplomasi faaliyetleri* [Yayımlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi].
- Jagu, F. (2011). Médiathèques Françaises à l'étranger: Un premier point de contact pour une coopération internationale?. R. Bats (Ed.), *Mener un projet international* içinde (ss. 130-135). Presses de l'enssib. <https://doi.org/10.4000/books.pressesenssib.489>
- Jankowicz, N. (2020). *How to lose the information war: Russia, fake news, and the future of conflict*. I. B. Tauris & Company.
- The Japan Foundation. (2024). About us. <https://www.jpff.go.jp/e/about/index.html> adresinden erişildi.
- The Japan Foundation. (2024). The Japan Foundation Library. <https://www.jpff.go.jp/e/about/jfic/> adresinden erişildi.
- Japan Ministry of Foreign Affairs. (2024). Public diplomacy. https://www.mofa.go.jp/policy/culture/public_diplomacy.html adresinden erişildi.
- John, N. B. (2003). Librarians are public diplomats. *National Journal*, 128(12), 18.

- Kalın, İ. (2011). Soft power and public diplomacy in Turkey. *Perceptions Journal of International Affairs*, 16(3), 5-23.
- Kalın, İ. (2012). Türk dış politikası ve kamu diplomasisi. A. Özkan ve T. Ersoy Öztürk (Eds.), *Kamu diplomasisi içinde* (ss. 145-161). Tasam Yayınları.
- Kalın, İ. (2018). *Türk dış politikası ve kamu diplomasisi*. <https://kdk.gov.tr/sag/turk-dis-politikasivekamu-diplomasisi/20> adresinden erişildi.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel araştırma teknikleri ve istatistik yöntemleri*. Özkan Yayıncılık.
- Karadağ, H. (2016). *Uluslararası ilişkilerde yeni bir boyut: Kamu diplomasisi*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kavoğlu, S. (2018). *Türk kamu diplomasisi halkla ilişkiler eksenli model arayışları*. Eğitim Yayınevi.
- Kaya, İ. (2021). Türkiye-Sudan ilişkileri (1998-2020). İ. Ermağan ve T. E. Eyriçe (Eds.), *Dünya siyasetinde Afrika 7: Türkiye'nin Afrika ülkeleri ile ilişkileri: Süreç-kısıtlar-olası çözümler içinde* (ss. 421-454). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ke, P., Lu, X. ve Hu, M. (2021). The role and status of libraries in international culture exchange. *Library and Information Knowledge*, 38(1), 45-52. <https://10.13366/j.dik.2021.01.045>
- Kelley, J. R. (2009). Between take-offs and crash landings: Situational aspects of public diplomacy. N. Snow ve P. M. Taylor (Eds.), *Routledge handbook of public diplomacy içinde* (ss. 92-105). Taylor and Francis.
- Keskin, İ., Furat, F. ve Güler, C. (2020). Kültürel miras turizminin neden arşivlere ihtiyacı var?. *Bilgi ve Belge Araştırmaları*, (14), 43-84. <https://doi.org/10.26650/bba.2020.14.02>
- Keyman, E. F. (2019). Küreselleşme. Ş. Kardaş ve A. Balcı (Eds.), *Uluslararası ilişkilere giriş: Tarih, teori, kavram ve konular içinde* (ss. 379-387). Küre Yayınları.
- Kılıçoğlu, G. ve Yılmaz, A. N. (2016). Ortadoğu'da Türkiye etkisi; Yumuşak güç ve kamu diplomasisi açısından bölgedeki siyasi projeksiyonlar. *Yeni Türkiye*, (87), 87-118.
- Kim, H. (2011). *Cultural diplomacy as the means of soft power in an information age*. http://www.culturaldiplomacy.org/pdf/casestudies/Hwajung_Kim_Cultural_Diplomacy_as_the_Means_of_Soft_Power_in_the_Information_Age.pdf
- King, N. ve Brooks, J. M. (2017). *Template analysis for business and management students*. SAGE. <https://doi.org/10.4135/9781473983304>

- Kinsey, D. F. ve Chung, M. J. (2013). National image of South Korea: Implications for public diplomacy. *Exchange: The Journal of Public Diplomacy*, 4(1), 5-12.
- Kitsou, S. (2011). The power of culture in diplomacy: The case of U.S. cultural diplomacy in France and Germany. *Exchange: The Journal of Public Diplomacy*. <https://surface.syr.edu/exchange/vol2/iss1/3/> adresinden erişildi.
- Knapp, J. A. (2018). The encyclopedia of diplomacy (Book review). *CHOICE: Current Reviews for Academic Libraries*, 56(2), 186-186.
- Kocabıyık, H. (2019). Değişen diplomasi anlayışı, kamu diplomasisi ve Türkiye. *Avrasya Etüdları*, 55(1), 163-196. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/795139> adresinden erişildi.
- Koçoğlu, C. M., & Sipahi, N. (2022). Destinasyon çekicilik unsuru olarak mimari yapıların incelenmesi: İzmir örneği. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 12(1), 187-203.
- Korean Culture and Information Service. (2024). Official website. <https://www.kocis.go.kr> adresinden erişildi.
- Korea Foundation. (2024). Who are we? <https://www.kf.or.kr/kfEng/cm/cntnts/cntntsView2.do?mi=2126> adresinden erişildi.
- Kurucz, M. (2007). Kültürna dimenzia diplomacie. *Zahranicna Politika a Diplomacie Slovenskej Republiky v Kontexte Europskej Integracie*. Ekonom.
- Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü. (2024). Duyurular. <https://kygm.ktb.gov.tr/TR-10/duyurular.html> adresinden erişildi.
- Kwan, C. Y. (2014). Cultural diplomacy and internationalization of higher education: The experience of three Confucius Institutes in Canada. *Frontiers of Education in China*, 9(1), 110-126.
- Lai, H. (2012). China's cultural diplomacy: Going for soft power. H. Lai ve Y. Lu (Eds.), *China's soft power and international relations* içinde (ss. 83-103). Routledge.
- Lane, P. (2013). *French scientific and cultural diplomacy*. Liverpool University Press. <http://www.jstor.org.ezproxy.bu.edu/stable/j.ctt5vjg4z>
- Lamonica, A. G., Lopka, J., Isernia, P. ve Verzichelli, L. (2016). *Cultural diplomacy as discipline and practice: Concepts, training, and skills*. European Union National Institutes for Culture (EUNIC) Global. [www.cultureinexternalrelations.eu/wp-content/uploads/2017/03/eunic_cultural_diplomacy_report .pdf](http://www.cultureinexternalrelations.eu/wp-content/uploads/2017/03/eunic_cultural_diplomacy_report.pdf) .

- Laugesen, A. (2010). Books for the world: American book programs in the developing world, 1948-1968. *Pressing the fight: Print, propaganda, and the Cold War* içinde (ss. 126-144). University of Massachusetts Press.
- Laugesen, A. (2019). *Globalizing the library: Librarians and development work, 1945–1970*. Taylor & Francis.
- Lee, J. T. (2015). Soft power and cultural diplomacy. *Emerging Education Hubs in Asia Comparative Education*, 51(3), 353-374.
- Lefebvre, H. (1995). *The production of space*. Blackwell.
- Lenczowski, J. (2008). Cultural diplomacy, political influence and integrated strategy. M. Waller (Ed.), *Strategic influence: Public diplomacy, counterpropaganda, and political warfare* içinde (ss. 74-99). The Institute of World Politics Press.
- Leonard, M., Alakeson, V. (2000). *Going public: Diplomacy for the information society*. The Foreign Policy Center.
- Leonard, M., Stead, C. ve Smewing, C. (2002). *Public diplomacy*. The Foreign Policy Centre.
- Ludigton, F. B. (1952). Strengthening the forces for peace. *Massachusetts Library Association Bulletin*, XLI, 37-39.
- Luke, C. M. ve Kersel, M. M. (2013). *United States cultural diplomacy and archaeology* (Vol. 6). Routledge.
- Maack, M. N. (2001). Books and libraries as instruments of cultural diplomacy in Francophone Africa during the cold war. *Libraries and Culture*, 36(1), 58-86. <https://muse.jhu.edu/article/18878>
- Malkoç, E. (2009). Activities of British Council in Turkey in 1940's through people's houses. *International Review of Turkology*, 2(4), 23-38.
- Malone, G. D. (1988). *Political advocacy and cultural communications: Organising the nation's public diplomacy*. University Press of America.
- Mariano, R. (2022a). Mapping and searching for a theory and concept of library diplomacy. *Proceedings of CoLIS, the 11th International Conference on Conceptions of Library and Information Science, Oslo, Norway, May 29-June 1, 2022*. Information Research, 27 (Special issue), paper colis2208. <http://InformationR.net/ir/27-SpIssue/CoLIS2022/colis2208.html> .adresinden erişildi.
- Mariano, R. (2022b). Why libraries matter in the new diplomacy era? *Informaatitutkimus*, 41(2-3), 97-101. <https://doi.org/10.23978/inf.122593>

- Mariano, R. (2024). Understanding US library diplomacy practices in the 21st century. *IFLA Journal*, 50(2), 211-227. <https://doi.org/10.1177/03400352231210543>
- Mariano, R. ve Varheim, A. (2022). Libraries, museums and cultural centers in foreign policy and cultural diplomacy: A scoping review. *Journal of Documentation*, 78 (3), 651-672 <https://doi.org/10.1108/JD-05-2021-0103>
- Melissen, J. (2005). *The new public diplomacy, soft power in international relations*. Palgrave MacMillan. [https://culturaldiplomacy.org/academy/pdf/research/books/soft_power/The New Public Diplomacy.pdf](https://culturaldiplomacy.org/academy/pdf/research/books/soft_power/The_New_Public_Diplomacy.pdf) adresinden erişildi.
- Midilli, N. (2021). *İlim ve kültür hazinesi Diyanet İşleri Başkanlığı kütüphanesi tarihçe, işleyiş ve organizasyon*. Diyanet İşleri Başkanlığı.
- Millî İstihbarat Akademisi. (2025). *Dönüşen çok kutuplu sistemde Rusya'nın statü arayışı Mart 2025 rapor*. https://mia.edu.tr/uploads/f/25032025_1.pdf. adresinden erişildi.
- Millî Kütüphane. (2024). Kuruluş amacı ve görevlerimiz. <https://www.millikutuphane.gov.tr/page/Kurulus-Amaci-ve-gorevlerimiz>
- Million, A. J. ve Bossaller, J. (2020). Lobbying and political advocacy: A review of the literature and exploratory survey of state library associations. *The Political Librarian*, 4, 33-56. <https://openscholarship.wustl.edu/pollib/vol4/iss2/8/>
- NAPLE. (2024). *NAPLE - The National Authorities on Public Libraries in Europe*. <https://naple.eu/> adresinden erişildi.
- National Diet Library. (2024). International cooperation. <https://www.ndl.go.jp/en/international/index.html> adresinden erişildi.
- National Library of Korea. (2024). International cooperation. <https://www.nl.go.kr/NL/contents/N50206020000.do> adresinden erişildi.
- Nicolson, H. (1939). *Diplomacy*. Thornton Butterworth
- Nye, J. S. (2004). Soft power and American foreign policy. *Political Science Quarterly*, 119(2), 255-270. <https://doi.org/10.2307/20202345>
- Nye, J. S. (2005). *Yumuşak güç* (R. İ. Aydın, Çev.). Elips Kitap.
- Nye, J. S. (2008). Public diplomacy and soft power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616.
- Odabaş, H. ve Polat, C. (2015). *Osmanlı İmparatorluğu'nda yazma eser ve ferman süsleme sanatı= Manuscript and ferman ornamentation art in the Ottoman Empire*. Türk Kütüphaneciler Derneği.

- Ogawa, T. (2009). Origin and development of Japan's public diplomacy. N. Snow ve P. M. Taylor (Eds.), *Routledge handbook of public diplomacy* içinde (ss. 290-301). Taylor and Francis.
- Oğuz, E. S. (2011). Toplum bilimlerinde kültür kavramı. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28(2), 123-139.
- Olins, W. (2007). *Making a national brand. The new public diplomacy*. Palgrave Macmillan.
- Önal, B. (2020). Çin'in kültürel diplomasisi: Konfüçyüs Enstitüleri'nin rolü ve eleştiriler. *International Journal of Politics and Security*, 2(4 [Çin Özel Sayısı]), 217-245.
- Ötüken, A. (1957). Türkiye'de kütüphanecilik öğretiminin tarihçesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 6(1-2), 1-35.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Özdemir, N. (2012). *Kültür ekonomisi ve yönetimi*. Hacettepe Kitapçılık Yayıncılık.
- Özel, M. (2021). *Eğitim diplomasisi bağlamında uluslararası değişim programları: Erasmus+ programı* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Kocaeli Üniversitesi.
- Özlem, D. (2000). *Kültür bilimleri ve kültür felsefesi*. İnkılâp.
- Pacher, A. (2018). The ritual creation of political symbols: International exchanges in public diplomacy. *The British Journal of Politics and International Relations*, 1-18.
- Pajtinka, E. (2014). Cultural diplomacy in theory and practice of contemporary international relations. *Politické vedy*, 17(4), 95-108.
- Pekcan, C. (2016). Çin'in kültürel diplomasisinin 'Çin tehdidi' algısının kırılmasındaki önemi. *Journal of Economics and Political Economy*, 3(3), 212-219.
- Polat, C. ve Akkaya, M. A. (2018). Toplumsal kültür kurumu olarak halk kütüphaneleri: Çankırı Halk kütüphanelerinin olanaklar ve hizmetler durum haritası. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 58(1), 534-570.
- Portland Communications. (2020). What is soft power? The Soft Power30. <https://softpower30.com/what-is-soft-power/> adresinden erişildi.
- Poyraz, E. ve Dinçer, M. (2016). Küreselleşen dünyada Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetleri. *Intermedia International e-Journal*, 3(1), 30-48.

- Prieto-Gutierrez, J. J. (2015). World libraries, the diplomatic role of cultural agencies. *European Review*, 23(3), 361-368. <https://www.cambridge.org/core/journals/european-review/> adresinden erişildi.
- Prieto-Gutierrez, J. J. ve Boj, F. S. (2016). The role of libraries in cultural centres abroad: An insight. *New Library World*, 117(7-8), 475-484. <https://doi.org/10.1108/NLW-03-2016-001>
- Prime Minister of Japan and His Cabinet. (n.d.). Establishing Japan as a “peaceful nation of cultural exchange”. https://japan.kantei.go.jp/policy/bunka/050711bunka_e.html adresinden erişildi.
- Report on Summer Library School. (1923). *American Library in Paris correspondence to Jessie Carson, 1923-1926* (Digital Surrogate). University of Illinois Urbana-Champaign Library. <https://digital.library.illinois.edu/items/2b08e7d0-eff5-013a-c636-02d0d7bfd6e4-> adresinden erişildi.
- Richards, P. S. (2001). Cold War librarianship: Soviet and American library activities in support of national foreign policy, 1946-1991. *Libraries and Culture*, 36(1), 193-203.
- Robbins LS (2007) Publishing American values: The Franklin book programs as Cold War cultural diplomacy. *Library Trends* 55(3): 638–650. <https://doi.org/10.1353/lib.2007.0022>
- Robenson, R. (1999). *Küreselleşme, toplum kuramı ve küresel kültür* (Ü. Yasal, Çev.). Bilim Sanat Yayınları.
- Rosenber, E. (1982). *Spreading the American dream*. Hill and Wang.
- Rubin. (2016). *Foundations of library and information science, fourth edition* (4. bs.). American Library Association.
- Sacker, U. (2005). *Goethe Institute statutory basis: Articles of association and basic agreement*. Schroff Druck und Verlag GmbH.
- Sağlam, E. (2020). Diaspora politikalarına yönelik çağdaş kuramsal yaklaşımlar ve Türk diaspora politikası. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(27), 744-774.
- Sancar, G. A. (2012). *Kamu diplomasisi ve uluslararası halkla ilişkiler*. Beta Yayınları.
- Satow, E. M. (1922). *A guide to diplomatic practice*. Longmans.
- Schneider, C. P. (2003). *Diplomacy that works: Best practices in cultural diplomacy*. Center for Arts and Culture.

- Schleh, B. (2008). How to get libraries on to the political agenda: The president's workshop on successful lobbying in Durban. *IFLA Journal-International Federation of Library Associations*, 34(1), 99-100. <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/hq/publications/ifla-journal/ifla-journal-1-2008.pdf>
- Seib, P. (2013). Religion and public diplomacy. P. Seib (Ed.), *The future of religion and public diplomacy* içinde (ss. 215-219). Palgrave Mcmillan.
- Seyidoğlu, H. (2009). *Bilimsel araştırma ve yazma el kitabı: Araştırmacının internet rehberi* (Geliştirilmiş 10. bs.). Güzem Can Yayınları.
- Sezgin, B. (2020). *Kamu diplomasisi 2.0: Sosyal medya çağında değişen diplomatik iletişim* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Sezik, M. (2019). Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının işlevleri ve sorun alanları. *R&S-Research Studies Anatolia Journal*, 2(4), 118-125.
- Shanghai Library. (2024). Window of Shangai Program. Shanghai Library. <https://windowofshanghai.library.sh.cn/faq/20> .adresinden erişildi.
- SILF. (2024). *Shangai International Library Forum*. <https://silf.library.sh.cn/en/index.html> .adresinden erişildi.
- Singh, A. (2023, Mayıs 7). The role of public diplomacy in shaping international relations: Lessons from Japan’s soft power strategy. *The Geopolitics*. <https://thegeopolitics.com/the-role-of-public-diplomacy-in-shaping-international-relations-lessons-from-japans-soft-> .
- Sinha, R. K. (2018). Library and its use as a strategic diplomatic tool. *International Journal of Library and Information Studies*, 11(2), 1-6.
- Smith, P. (2001). *Cultural theory: An introduction*. Blackwell.
- Snow, N. (2009). Rethinking public diplomacy. N. Snow ve P. M. Taylor (Eds.), *Handbook of public diplomacy* içinde (ss. 3-11). Routledge.
- Sönmezoğlu, F. (Ed.). (2010). *Uluslararası ilişkiler sözlüğü* (4. bs.). Der Yayınları.
- Stengel, R. (2019). *Information wars: How we lost the global battle against disinformation and what we can do about it*. Atlantic Monthly Press.
- Sümbül, S. (2017). Göçmenlerin toplumla entegrasyonunda kütüphanelerin rolü. *Bilgi ve Belge Araştırmaları*, (8), 42–58. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/395539>
- Szondi, G. (2008). *Public diplomacy and nation branding*. Nederland Institute of International Relations.

- Szondi, G. (2009). Central and Eastern European public diplomacy: A transnational perspective on national reputation management. N. Snow ve P. M. Taylor (Eds.), *Routledge handbook of public diplomacy* içinde (ss. 312–333). Taylor and Francis.
- Şahin, B. (2022). *Kamu diplomasisi bağlamında kültür diplomasisi: Güney Kore ve Türkiye örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Şahin, B. E. (2022). *Türk dış politikasında kamu diplomasisi: Afrika-Nijerya örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Karabük Üniversitesi.
- Şahin, M. (2007). *Kamu ekonomisi ve sivil toplum kuruluşları*. Seçkin Yayınları.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2019). *2019-2023 stratejik planı: Amaç ve hedefler*. <https://www.mfa.gov.tr/data/BAKANLIK/2019-2023-stratejik-planı.pdf> adresinden erişildi.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2024). *2023 yılı idari faaliyet raporu*. <https://www.mfa.gov.tr/data/BAKANLIK/2023-idare-Faaliyet-Raporu.pdf> adresinden erişildi.
- T.C. İletişim Başkanlığı. (2024). Kurum hakkında. <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/kurum-hakkinda> .
- T.C. İletişim Başkanlığı. (2021). *Ulusal Kamu Diplomasisi Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2021-2023*. Yazar.
- T.C. İletişim Başkanlığı. (2024). *Türkiye Kamu Diplomasisi Strateji Belgesi (2024-2029)*. Yazar.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2018). *2018 yılı faaliyet raporu*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. <https://sgb.ktb.gov.tr/Eklenti/63821,2018idarefaaliyetraporufinalpdf.pdf> .
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2024). *TEDA projesi: Türk Kültür, Sanat ve Edebiyat Eserlerinin Dışa Açılımını Destekleme Projesi*. Kültür ve Turizm Bakanlığı. <https://teda.ktb.gov.tr/TR-250980/basvuru-kilavuzu.html> adresinden erişildi.
- Tekin, H. H. (2006). Nitel araştırma yönteminin bir veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşme. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(13), 101-116.
- Tekin, Ö. (2023). Alman dış kültür ve eğitim politikası'nın Türkiye'ye yansımaları. *HUMANITAS-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(INCSOS VIII Özel Sayısı), 342-369.
- Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun. (2010, Nisan 6). *Resmî Gazete*, (Sayı: 29690). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/04/20100406-1.htm> adresinden erişildi.

- Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığının teşkilat ve görevleri hakkında kanun hükmünde kararname (656 Sayılı). (2011, Kasım 2). *Resmi Gazete*, (Sayı: 28103). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111102-1.htm> adresinden erişildi.
- Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığının teşkilat ve görevleri hakkında kanun. (2018, Temmuz 15). *Resmi Gazete*, (Sayı: 30479). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180715.pdf> adresinden erişildi.
- Terzi, C. ve Gürbüz, A. (2019). The role of architectural and engineering creations in tourism. *Sciennovation, A Journal Of Structural Science And Innovation*, 2(1), 39-46. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1259927> adresinden erişildi.
- Tezkan, Y. (2005). *Jeopolitikten milli güvenliğe*. Ülke Kitapları.
- Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2017a, Ekim 30). Balkanlar ve Doğu Avrupa Ülkeleri Osmanlı Dönemi Evrakı ve Yazma Eserler Programı. <https://tika.gov.tr/basin-odasi/haberler/> adresinden erişildi.
- Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2017b). *2017 faaliyet raporu*. <https://tika.gov.tr/basin-odasi/yayinlar/tika-faaliyet-raporlari/page/2/> adresinden erişildi.
- Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2018). *2018 faaliyet raporu*. <https://tika.gov.tr/basin-odasi/yayinlar/tika-faaliyet-raporlari/page/2> adresinden erişildi.
- Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2022). *2022 faaliyet raporu*. <https://tika.gov.tr/basin-odasi/yayinlar/tika-faaliyet-raporlari/page/1> adresinden erişildi.
- Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı. (2023). *Kurumsal mali durum ve beklentiler raporu*. https://www.tika.gov.tr/wp-content/uploads/2023/KMDBR/Tika_Rapor_2023-Yeni-OK.pdf adresinden erişildi.
- Tok, A. (2023). Kültürel diplomasi aracı bağlamında yabancı dil olarak Türkçe öğretimi: YTB'nin 2010-2021 arasındaki faaliyetleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (36), 26-47.
- Tomalova, E. (2008). *Kulturni diplomacie. Francouzska zkusenost. Ustav mezinarodnich vzťahů*.
- Topic, M. ve Rodin, S. (Eds.). (2012). *Cultural diplomacy and cultural imperialism: European perspective(s)*. Peter GmbH.
- Tosic, V. ve Lazarevic, S. (2010). The role of libraries in the development of cultural tourism with special emphasis to the bibliotheca Alexandrina in Egypt. *UTMS Journal of Economics*, 1(2), 117-114.

- Tovell, F. M. (1985). A comparison of Canadian, French, British, and German international cultural policies. A. F. Cooper (Ed.), *Canadian culture* içinde (ss. 69–82). Centre on Foreign Policy and Federalism, University of Waterloo/Wilfrid Laurier University.
- Touitou, C. (2024). La veille prospective dans une bibliothèque universitaire: Ce que l'international nous dit de notre environnement. *Bulletin des Bibliothèques de France*, (3), 67-72.
- Tuch, H. N. (1993). *Communicating with the world: U.S. public diplomacy overseas*. St. Martin's Press.
- Tuncer, H. (1995). *Eski ve yeni diplomasi*. Ümit Yayıncılık.
- Tuncer, H. (2006). *Küresel diplomasi*. Ümit Yayıncılık.
- Tuncer, H. (2009). *Diplomasinin evrimi: Gizli diplomasiden küresel diplomasiye*. Kaynak Yayınları.
- Turan, İ. (1996). *Türkiye'de demokrasi kültürü: Demokrasi kültürü*. Aybay Yayınları.
- Türkiye Maarif Vakfı. (2021). *Beşinci yılında Türkiye Maarif Vakfı*. Türkiye Maarif Vakfı. Türkiye Maarif Vakfı. (2023). *2023 faaliyet raporu*. <https://turkiyemaarif.org/editions/besinci-yilinda-turkiye-maarif-vakfi> adresinden erişildi.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 6(24), 543-559.
- Ünal, U. (2016). *Uluslararası stratejik iletişim yönetimi olarak kamu diplomasisinin ülke imajına etkileri: Türkiye'nin Kırgızistan'daki kamu diplomasisi ve algısı üzerinden* [Yayımlanmamış doktora tezi]. İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Unat, F. R. (1992). *Osmanlı sefirleri ve sefaretnameleri*. Türk Tarih Kurumu.
- United States Information Agency. (1964). *Facts about USIA, audience: The World*. Washington. (Başlık italikleştirildi, yayıncı konumu kaldırıldı)
- Ülker, M., Çobanoğlu, Ş. ve Çakmak, Ö. (2018). Siyasetçi ve bürokrat söylem analiziyle kültürel diplomasi kavramı. *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 36-52.
- Witt, S. (2013). Merchants of light: The Paris Library School, internationalism, and the globalization of a profession. *The Library Quarterly: Information, Community, Policy*, 83(2), 131-151.
- Witt, S. (2014). Agents of change: The rise of international librarianship and the age of globalization. *Library Trends*, 62(3), 504-518.

- Wolf, C. ve Rosen, B. (2004). *Public diplomacy: How to think about and improve it*. RAND Corporation.
- Yağmurlu, A. (2019). Kültürel diplomasi: Kuram ve pratikteki çerçevesi. *Selçuk İletişim*, 12(2), 1210-1238. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/769553>
- Yaylacı, C. F. (2010). *Avrupa Birliği tam üyelik müzakereleri sürecinde kamusal diplomasi: Türkiye ve Polonya arasında bir karşılaştırma* (Tez No: 273242) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi].
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri-SPSS uygulamalı* (4. Bs.). Detay Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, G. (2014). *Uluslararası halkla ilişkiler perspektifinden kamu diplomasisi: "Türkiye Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü örneği çerçevesinde kültürel diplomasi* [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi].
- Yıldırım, G. (2017). Kültürel diplomasi ve uluslararası halkla ilişkiler çerçevesinde Cumhuriyetin ilk yıllarında Türk kültürü ve sanatının uluslararası alanda tanıtımı. *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi*, 2(4), 221-256.
- Yılmaz, E. (2019). *Kültürel kalkınma için yaşayan kütüphaneler*. Profil Kitap.
- Yılmaz, S. (2011). Yumuşak güç ve evrimi. *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, 3(12). <https://www.ajindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423931524.pdf>.
- Yunus Emre Bülteni [YEE]. (2012). Balkanlar'da kültürel mirasın yeniden inşası projesi. 2012 Yunus Emre Enstitüsü Bülteni. <https://www.yee.org.tr/tr/yayin/2012-nisan-bulteni> adresinden erişildi.
- Yunus Emre Enstitüsü [YEE]. (2015). 2015 faaliyet raporu. <https://www.yee.org.tr/tr/yayin/2015-faaliyet-raporu> adresinden erişildi.
- Yunus Emre Enstitüsü [YEE]. (2017). 2017 faaliyet raporu. <https://www.yee.org.tr/sites/default/files/yayin/2017-faaliyet-raporu-27.11.2018-dusuk-boyut.pdf> adresinden erişildi.
- Yunus Emre Enstitüsü [YEE]. [2024] Yunus Emre Enstitüsü. <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu> adresinden erişildi.
- Yurt dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. (2013). 2013 idari faaliyet raporu. https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/resimler/activity_reports/2013-faaliyet-raporu.pdf adresinden erişildi.

- Yurt dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. (2022). 2022 faaliyet raporu. <https://dkp.blob.core.windows.net/kurumsal-multimedia/2022%20Y%C4%B1%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf> adresinden erişildi.
- Yurt dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. (2023). 2023 faaliyet raporu. <https://dkp.blob.core.windows.net/kurumsal-multimedia/YTB%202023%20Yılı%20Faaliyet%20Raporu.pdf> adresinden erişildi.
- Yüksel, A. N. (2020). Nitel bir araştırma tekniği olarak: Görüşme. *International Social Sciences Studies Journal*, 6(54), 547-552. <https://doi.org/10.26449/sssj.2099> .
- Zaharna, R. S. (2009). Mapping out a spectrum of public diplomacy initiatives. Information and relational communication frameworks. *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, 86-100.
- Zaharna, R. S., Hubbert, J. ve Hartig, F. (2014). *Confucius Institutes and the globalization of China's soft power*. Figueroa Press.
- Zykas, A. (2011). Traditional and popular cultural discourses within the post-war development of Japan's cultural diplomacy. *Acta Orientalia Vilnensia*, 12(1), 105-119. <https://doi.org/10.15388/AOV.2011.0.1099> .

EKLER

EK-1: ÇAKÜ Etik Kurul Değerlendirme Formu

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
Fen, Matematik ve Sosyal Bilimler Etik Kurulu
DEĞERLENDİRME FORMU

Toplantı No:	39
Araştırmamanın Yürütücüsü:	Selçuk Aydın
Araştırmamanın Başlığı:	Kültürel Diplomasi Bağlamında Kütüphane Diplomasisi ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi
Karar Tarihi:	28-03-2024
Kurul Görüşü:	Kabul Edilmiştir. Araştırmamanın/Projenin uygulanabilirliği konusunda bilimsel araştırmalar etiği açısından bir sakınca yoktur.

SONUÇ: Kabul Edilmiştir. Araştırmamanın/Projenin uygulanabilirliği konusunda bilimsel araştırmalar etiği açısından bir sakınca yoktur.

Başkan Profesör Dr Yavuz Demirel	İMZA
Başkan Yardımcısı Doçent Dr Süheyla Bozkurt Balcı	İMZA
Üye Prof. Dr. Gülcihan Yıldırım	İMZA
Üye Doçent Dr Haydar Koç	İMZA
Üye Doçent Dr Emine Çeliksoy	İMZA
Üye Doçent Dr Hüseyin Özdemir	İMZA
Üye Doçent Dr Bilgehan Tekin	İMZA
Üye Doktor Öğretim Üyesi Bahaddin Demirdiş	İMZA
Üye Doktor Öğretim Üyesi Eray Göç	İMZA
Üye Avukat Aslı Asiye Marmara	İMZA
Üye Doçent Dr Nazan Kaytez	İMZA

Belge Doğrulama Adresi:
<https://etikkurul.karatekin.edu.tr/dogrulama/14207e919c544f05>

EK-2: Kütüphane Diplomasisi Anket Formu

LÜTFEN BU DOKÜMANI DİKKATLİCE OKUMAK İÇİN ZAMAN AYIRINIZ.

Kıymetli katılımcı,

Sizi Selçuk AYDİN tarafından yürütülen “*Kültürel Diplomasi Bağlamında Kütüphane Diplomasisi ve Türkiye İçin Bir Rehber Önerisi*” başlıklı **araştırmaya** davet ediyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz bize sorunuz.

Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmaya **katılmama** veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan **çıkma** hakkına sahipsiniz. **Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen **formlardaki** soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek kişisel bilgiler tamamen gizli tutulacak ve yalnızca araştırma amacı ile kullanılacaktır. Lütfen aşağıdaki ifadeleri dikkatle okuyarak, her ifadeyi gerçek durumunuzu yansıtacak şekilde uygun olan seçeneği işaretleyerek tamamlayınız. Yapacağınız işaretlemelerde göstereceğiniz samimiyet ölçme aracının başarısını yükseltecektir.

Araştırmaya zaman ayırarak yapacağınız katkıdan dolayı teşekkür ederim.

Çalışmaya ilişkin bilgi notu:

Kütüphane diplomasisi, kendini tanıtmak, itibar kazanma ve iyi ilişkiler geliştirme amacıyla ülkelerin sahip olduğu kültür varlıklarını diğer ülkelerde bina, koleksiyon, personel, teknoloji, kütüphane etkinliği gibi kütüphaneyi var eden unsurların biri ya da bir kaçıyla hizmete sunması şeklinde tanımlanan oldukça yeni bir diplomasi türüdür. Kütüphane diplomasisi, bilgi, kaynak ve hizmet paylaşımı, uluslararası kültürel etkileşim ve eğitim faaliyetleri yoluyla uluslararası düzeyde insanların ve toplumların birbirlerini daha iyi anlamalarını ve böylece kültürler arası ilişkilerin geliştirilmesini hedeflemektedir.

1. Cinsiyetiniz?
 - a. Kadın
 - b. Erkek
2. Yaşınız? (Lütfen yazınız)
3. Uyruğunuz (Lütfen yazınız)
4. Mezuniyetiniz
 - a. İlköğretim
 - b. Lise
 - c. Önlisans ve lisans
 - d. Yüksek lisans
 - e. Doktora
5. Mesleğiniz (lütfen yazınız)
6. Türk Devleti ve/veya kuruluşlarında oluşturulan kütüphaneleri **daha çok** hangi nedenle tercih edersiniz (**Lütfen tek bir seçenek işaretleyiniz**)?
 - a. Türkiye ve Türk kültürü hakkında araştırma/inceleme yapmak için
 - b. Türkçe dergi, roman, karikatür vb. yayınları okumak için
 - c. Kütüphanedeki kurslara ve kültürel etkinliklere katılmak için
 - d. Mekân tasarım ve estetiğinin uyandırdığı huzur, rahatlık, vb. hisler için
 - e. Kütüphane personelinin çalışmalarına katkı sağlaması için
 - f. Diğer (lütfen yazınız)
7. Türk Devleti ve/veya kuruluşlarında oluşturulan kütüphanelere ne sıklıkla gidersiniz/giderdiniz (**Lütfen tek bir seçenek işaretleyiniz**)?
 - a. Her gün
 - b. Haftada birkaç gün
 - c. Haftada bir gün
 - d. Ayda birkaç gün
 - e. Daha az
8. Kullandığınız Türk kütüphanesinden nasıl haberdar oldunuz (**birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz**)?
 - a. İnternet
 - b. Sosyal medya
 - c. Geleneksel Basın
 - d. TV Programları
 - e. Arkadaş çevresi
 - f. Diğer (lütfen yazınız).....

Lütfen soruları yanıtlarken sizce en uygun olan bir seçeneği işaretleyiniz.	Katlıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok
Kütüphane Diplomasisi Algısı				
9. Kütüphane diplomasisi, gelişmiş ülkelerin dış politikalarının bilinçli şekilde uyguladıkları diplomasi faaliyetlerinden biridir.				
10. Kütüphane diplomasisini sistemli bir şekilde uygulayan ülkeler yumuşak gücünü artırır.				
11. Kütüphane diplomasisini sistemli bir şekilde uygulayan ülkeler uluslararası düzlemde ulusal çıkarları doğrultusunda ilerler.				
12. Gelişmiş ülkeler kendi kültürlerini diğer ülkelere tanıtmak üzere bilinçli ve sistemli bir şekilde kütüphane diplomasisi faaliyetleri yürütmektedir.				
13. Kütüphane diplomasisi yöneticiler tarafından yeterince bilinmemekte ve bu olguya yönelik uygulamalar kabul görmemektedir.				
Kütüphane Diplomasisi Unsurları				
14. Ülkenin tarihi ve kültürel özelliklerini yansıtan kütüphane binaları / mekânları ülkenin imaj ve itibarına olumlu katkıda bulunur				
15. Dış devletlerde hizmete giren kütüphanelerde seminer, konferans, sergi gibi etkinlikler kütüphanenin sahibi olan ülkelerin tanınmasını sağlar ve itibarını artırır.				
16. Dış devletlerde kütüphanelerde hizmete sunulan bir başka topluma ait koleksiyon o toplumun tanınması ve itibar kazanmasını sağlar.				
17. Dış devletlerde kütüphanelerde hizmete sunulan özel koleksiyonlar ülkenin kültürel miras zenginliğinin tanıtılmasına katkı sağlar.				
18. Dış devletlerde hizmete sunulan kütüphane koleksiyonları kültürlerarası diyalogun gelişimine olumlu katkıda bulunur.				
19. Kütüphanelerin dijital olanaklar aracılığıyla dış dünyaya açılması ülkelerinin diplomasi amaçlarına olumlu katılar sağlar.				
20. Dış devletlerde kütüphanelerde nitelikli kütüphaneciler ile hizmet verilmesi ülkenin imaj ve itibarına olumlu katkı sağlar.				
21. Nitelikli kütüphanecilerin uluslararası iş birliklerinin oluşturulmasına ve kültürlerarası diyalogun geliştirilmesine daha fazla katkı verebileceğini düşünmekteyim.				

22. Kütüphanecilik alanında uluslararası değişim ve burs programları ülkenin kültürünü daha geniş çevrelere tanıtır; imaj ve itibarına katkıda bulunur.				
23. Ülkede yayınlanan eserlerin başka ülkelerin kütüphanelerine bağış/hediye olarak gönderilmesi ülkenin tanıtımına önemli katkısı olur.				
24. Başka ülkelere ödünç eser ve kaynak paylaşımı hizmeti sunmak ülkenin imaj ve itibarını güçlendirir.				
25. Yabancı heyetlerin / misafirlerin ülkenin önemli kütüphanelerini ziyaret etmeleri ülkenin ve kültürün tanıtımına katkı sağlar.				
26. Uluslararası düzeyde uygulanmakta olan Kardeş Kütüphaneler Programı kültürlerarası iş birliğinin ve anlayışın geliştirilmesine katkı sunar.				
27. Uluslararası Teknik Yardımlar ve teknoloji transferi uygulamaları ülkenin imaj ve itibarına katkı sağlar.				
Türkiye'nin Kütüphane Diplomasisi Algısı				
28. Türk Devletinin ve kuruluşlarının kendi kültürlerini diğer ülkelere tanıtmak üzere yürüttüğü kütüphane diplomasisi faaliyetlerini başarılı buluyorum.				
29. Türkiye'nin dış ülkelerde hizmete sunduğu kütüphane diplomasisi Türk devletine ve toplumuna olumlu katkılar sağlamaktadır.				
30. Kütüphane diplomasisinin Türkiye'de yöneticiler tarafından yeterince bilinmediğini düşünmekteyim.				
31. Türkiye'de kültürel diplomasi yürütücüsü olan kuruluşlarda ve organizasyonlarda kütüphane diplomasisine yönelik farkındalığın düşük olduğunu düşünüyorum				
32. Türkiye'nin kütüphane diplomasisi uygulamaları uluslararası alanda yeterince bilinmemektedir.				
33. Türkiye'nin kültürel diplomasi aktörleri, kütüphane diplomasisini etkin bir şekilde uygulamamaktadır.				
34. Türkiye'nin dış politika hedeflerine ulaşılma bağlamında kütüphane diplomasisi potansiyelinden yeterince yararlanılmadığını düşünmekteyim.				
35. Türkiye'de kütüphane diplomasisinin mevcut durumu Türk Kütüphaneciliğinin uluslararası camiada tanınmasına ve kullanılmasına katkı sağlamamaktadır.				
Türkiye'nin Kütüphane Diplomasisi Unsurları				
36. Yurt dışında Türkiye'nin tarihini ve kültürel özelliklerini yansıtan kütüphane binalarının / mekânlarının ülke imajına ve itibarına katkı sağladığına inanıyorum.				
37. Yurt dışındaki Türk kütüphanelerinde yapılan seminer, konferans, sergi gibi etkinlikler ülkenin tanınırlığını ve itibarını artırmaktadır.				

38. Yurt dışındaki Türk Kütüphanelerinde bulunan Türkiye koleksiyonu ülkenin tanıtımına ve uluslararası alanda itibar kazanmasına katkı sağlamaktadır.				
39. Yurt dışındaki Türk Kütüphanelerinde hizmete sunulan Türkiye koleksiyonu kültürlerarası iletişim ve diyalogun geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır.				
40. Yurt dışındaki Türk Kütüphanelerinde bulunan el yazmaları ve nadir kitap koleksiyonları ülkenin kültürel miras zenginliğinin tanıtılmasına katkı sağlamaktadır.				
41. Türk Kütüphanelerinin yurt dışında daha etkin olması Türkiye'nin kültürel diplomaside başarılı sonuçlar almasını sağlayacaktır.				
42. Türk kütüphanelerince ülke dışına dijital olanaklar ve dijital koleksiyonlar aracılığıyla hizmet verilmesi ülkenin itibarını güçlendirir.				
43. Yurt dışında kütüphanelerde bilinçli ve nitelikli kütüphaneciler ile hizmet verilmesi Türkiye'nin imaj ve itibarına olumlu katkı sağlar.				
44. Türkiye adına yurt dışında hizmet veren kütüphane personelinin alanında eğitimli ve nitelikli personeller arasından seçilmesi sağlanmalıdır.				
45. Ülkenin kültürünü daha geniş çevrelere tanıtmak, imaj ve itibarına katkıda bulunmak için Türkiye'nin de uluslararası personel değişimi ve burs programlarını hayata geçirmesi yararlıdır.				
46. Türkiye'de yayınlanan eserlerin başka ülkelerin kütüphanelerine bağış/hediye olarak gönderilmesi uluslararası diplomaside başarı getirir.				
47. Türkiye'de kütüphanelerin başka ülkelere ödünç eser ve kaynak paylaşımı hizmeti sunması ülkenin kütüphane diplomasisini güçlendirir.				
48. Türkiye'ye gelen yabancı heyetlerin / misafirlerin ülkenin önemli kütüphanelerini ziyaret etmeleri ülkenin ve kültürün tanıtımına katkı sağlar.				
Türkiye'nin Kütüphane Diplomasisinin Ülke İmajı ve İtibarına Katkısı				
49. Türk kütüphaneleri sayesinde Türkiye'yi daha yakından tanıdım.				
50. Türk kütüphanelerini kullanmaya başladıktan sonra Türkiye'ye yönelik olumsuz düşüncelerim azaldı.				
51. Türk kütüphanelerini kullanmaya başladıktan sonra Türkiye'ye ve Türk kültürüne karşı merakım arttı.				
52. Türk kütüphanelerini kullanmaya başladıktan sonra Türkiye ile ilgili haberleri yakından takip etmeye başladım.				
53. Türk kütüphanelerini kullanmaya başladıktan sonra Türkiye'yi ziyaret etmek istedim.				

54. Türk Devleti ve/veya kuruluşları tarafından hizmete açılan kütüphanelerde mekân, personel, koleksiyon, etkinlik vb. unsurlar bağlamında gözlemlediğiniz sorunları lütfen yazınız:

.....
.....
.....

55. Konu hakkında katkı sağlamak, önermek ya da belirtmek istediğiniz hususları lütfen yazınız:

.....
.....
.....

LÜTFEN BU DÖKÜMANI DİKKATLİCE OKUMAK İÇİN ZAMAN AYIRINIZ

Sayın Katılımcı

Sizi Selçuk AYDİN tarafından yürütülen “*Kültürel Diplomasi Bağlamında Kütüphane Diplomasisi ve Türkiye İçin Bir Rehber Önerisi*” başlıklı **araştırmaya** davet ediyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz bize sorunuz. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmaya **katılmama** veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan **çıkma** hakkında sahipsiniz. **Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen **formlardaki** soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek kişisel bilgiler tamamen gizli tutulacak ve yalnızca araştırma amacı ile kullanılacaktır.

Selçuk AYDİN

Çankırı Karatekin Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü

I. Bölüm: Kişisel ve Çalışma Ortamına Ait Bilgiler / Sosyo- Demografik Özellikler

1. Yaşınız :
2. Cinsiyetiniz :
3. Eğitim Durumunuz:
4. Görev Yaptığınız Kurum:
5. Kurumdaki Çalışma Süreniz:
6. Kurumdaki Görev Unvanınız:

2. Bölüm: Kütüphane Diplomasisi Üzerine Görüşme Sorular

7. Ülkelerin yumuşak gücü ile kütüphaneler arasında nasıl bir ilişki vardır? Sizce kütüphaneler yumuşak gücün bir aracı olarak kullanılabilir mi?
8. Kütüphane diplomasisini ülkelerin kendi kültürlerini bilinçli ve sistemli olarak tanıtmak amacıyla kullandıkları bir araç olduğunu düşüncesine katılıyor musunuz, konu hakkında görüşleriniz nelerdir?
9. Kütüphane diplomasisi ile diğer yumuşak güç unsurları (örneğin, kültürel diploması, eğitim diplomasisi, bilim diplomasisi vb.) arasında nasıl bir ilişki vardır, birbirini nasıl tamamlamaktadırlar.
10. Gelişmiş devletlerin ülkeleri dışında kütüphane diplomasisi kapsamında sürdürdüğü ilgi çekici ve/veya yararlı olduğunu düşündüğünüz faaliyetlerden bir kaç hakkında bilgi verir misiniz?
11. Kütüphane diplomasinin yabancılar üzerinde imaj ve itibar yönetimi olduğu söyleyebilir miyiz? Cevabınız evet ise kütüphane diplomasisini bu bağlamda değerlendirir misiniz?
12. Kütüphane diplomasisini iyi şekilde uygulayabilen ülkeler, sizce bu uygulamalardan kendi ülkelerine yarar sağlamakta mıdır?
13. Kurumunuz dâhilinde sürdürülen kütüphane diplomasisi faaliyet ve uygulamaları nelerdir? Ülkemiz hangi kütüphane diplomasisi faaliyetlerini gerçekleştirmektedir.
14. Yurt dışında kütüphane kurma ve kütüphane faaliyetleri sürdürmeye yönelik kurumunuzca yürütülen projelerin ülkeler arasında işbirliği potansiyelini geliştirmeye katkıları var mıdır, konu hakkında düşüncelerinizi paylaşır mısınız?
15. Kütüphane diplomasisi kanalıyla yabancı ülkelerle uzun vadeli kalıcı ve iyi ilişkiler kurmak için sizce neler yapılmalıdır?
16. Sizce Türkiye’de ilgili kurumların kütüphane diplomasisi konusunda farkındalığı yeterli midir ve ilgili kurumlar kütüphane diplomasisi uygulamaları konusunda başarılı mıdır?
17. Sizce Türkiye’nin kütüphane diplomasisi faaliyetlerinde stratejik planlama ve koordinasyon eksikliği bulunmakta mıdır?

18. Türkiye'nin yurt dışı tanıtım faaliyetleri bakımından yurt dışında hizmet veren Türk kütüphanelerinin yeterliliği ile ilgili ne düşünüyorsunuz? Başarılı bulduğunuz özellikleri hakkında değerlendirmeleriniz nelerdir?
19. Türkiye'nin dış politika hedeflerine ulaşması bağlamında sizce kütüphane diplomasisinin yararlılıklarından yeterince yararlanabilmekte miyiz?
20. Türkiye'nin kütüphane diplomasisindeki yeri ve yurt dışında yürüttüğü faaliyetler göz önüne alındığında, sizce mevcut durumumuz Türk Kütüphaneciliğinin uluslararasılaşmasına katkı sağlamakta mıdır? Mevcut durumumuzun Türk Kütüphaneciliğine etkileri hakkında görüşleriniz nelerdir?
21. Kuruluşunuzun mevcut faaliyetlerini göz önünde bulundurduğunuzda, Türkiye'nin Kütüphane diplomasisi alanındaki rolünü artırmasına yönelik önerileriniz nelerdir? Türk kütüphane diplomasisinin önümüzdeki süreçte nasıl şekillenmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?

EK- 4: Kütüphane Diplomasisi Bireysel Görüşmecisi Formu

LÜTFEN BU DÖKÜMANI DİKKATLİCE OKUMAK İÇİN ZAMAN AYIRINIZ

Sayın Katılımcı

Sizi Selçuk AYDİN tarafından yürütülen “*Kültürel Diplomasi Bağlamında Kütüphane Diplomasisi ve Türkiye İçin Bir Rehber Önerisi*” başlıklı **araştırmaya** davet ediyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz bize sorunuz. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmaya **katılmama** veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan **çıkma** hakkında sahipsiz. **Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen **formlardaki** soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek kişisel bilgiler tamamen gizli tutulacak ve yalnızca araştırma amacı ile kullanılacaktır.

Selçuk AYDİN

Çankırı Karatekin Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü

1. Uluslararası projeler ve iş birlikleri bir ülkenin kültürel ve akademik gücünü artırmada nasıl bir etkiye sahiptir?
2. Kütüphanelerin ve kütüphanecilerin uluslararası alandaki iş birliklerinin, ülkeler arası ilişkileri güçlendirmedeki rolünü nasıl değerlendiriyorsunuz?
3. Sizce kütüphaneler yumuşak gücün bir aracı olarak nasıl işlev görmektedir? Bu bağlamda kütüphane diplomasisini nasıl tanımlarsınız?
4. Kütüphanelerin, bir ülkenin uluslararası alandaki imaj ve itibarını şekillendirmedeki etkisini nasıl görüyorsunuz?
5. Bir ülkenin uluslararası imajını güçlendirmek için kütüphaneler aracılığıyla yürütülen etkili faaliyetler / stratejiler nelerdir?
6. Kütüphane koleksiyonları, bina tasarımı, personelin niteliği, kullanıcı hizmetleri ve kütüphane teknolojilerinin kütüphane diplomasisine katkıları nelerdir?
7. Dünyada en etkili kütüphane diplomasisi uygulamalarını gerçekleştiren ülkeler hangileridir? Bu alanda hangi faaliyetler veya yaklaşımlar dikkat çekicidir?

8. Ülkeniz veya çalıştığınız kurum bağlamında başarılı kütüphane diplomasisi yürüten bir kütüphane örneği ve başarılı kütüphane diplomasisi modeli örneği paylaşabilir misiniz?
9. Türkiye’de ülke içerisinde kütüphanelerin kültürel diplomasi faaliyetlerinde etkin olabilmeleri için bütçe, personel, derme vb. temel parametrelerin tümü üzerinde neler yapılabilir?
10. Yurt dışında Türkiye adına hizmet veren kütüphanelerin kültürel diplomasi faaliyetlerinde etkin olabilmeleri için bütçe, personel, derme vb. temel parametrelerin tümü üzerinde neler yapılabilir?
11. Yurt dışında Türkiye için hizmet veren/vermesi gereken kütüphanelerin kurulması/geliştirilebilmesi için hangi kurum(lar)a ne tür roller verilmelidir? Bu konuda hangi devlet kuruluşlarının ne tür sorumlulukları vardır.
12. Söz konusu devlet kuruluşlarını da dikkate alarak yurt dışında çeşitli misyonlar altında hizmet veren kütüphanelerin kütüphane diplomasisi bağlamında gelişebilmesi için nasıl bir nasıl bir ulusal boyutlu yol haritası oluşturulmalıdır?
13. Türkiye’nin kütüphane diplomasisinin uluslararası alanda daha etkin olması için önerileriniz nelerdir?

EK- 5: Öz Geçmiş Formu

EK- 5: ÖZGEÇMİŞ FORMU

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	Selçuk AYDIN
------------	--------------

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	İstanbul Üniversitesi
Fakülte	Edebiyat Fakültesi
Bölüm	Kütüphanecilik Bölümü / Dokümantasyon ve Enformasyon A.B.D.

YÜKSEK LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Marmara Üniversitesi
Fakülte	Türkiyat Enstitüsü
Bölüm	Kütüphanecilik Bölümü / Dokümantasyon ve Enformasyon A.B.D.

İŞ DENEYİMİ

Kurum	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
Çalıştığı Birim	Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü
Görevi / Pozisyonu	Uzman Kütüphaneci
Tecrübe Süresi	21Yıl (1996-2017)

Kurum	İstanbul Bezmialem Üniversitesi
Çalıştığı Birim	Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Görevi / Pozisyonu	Öğretim Görevlisi
Tecrübe Süresi	2017 -2018 Güz Dönemi

Kurum	İstanbul Üniversitesi
Çalıştığı Birim	KDDB / Kütüphane Diploması ve Projeler Birimi
Görevi / Pozisyonu	Öğretim Görevlisi
Tecrübe Süresi	7 yıl (2018- devam ediyor)

PROJE GÖREVLERİ

Proje Adı	Osmanlı Dönemi Arap harfli matbu Eserlerin Sayısal Ortama Aktarılması ve Erişime Sunulması
Proje Desteği	İstanbul Kalkınma Ajansı
Görevi / Pozisyonu	Proje Koordinatörü
Proje Yılı	2013-2014

Proje Adı	Sürelî Yayınların Sayısallaştırılması
Proje Desteği	İstanbul Kalkınma Ajansı
Görevi / Pozisyonu	Proje Koordinatörü
Proje Yılı	2014- 2015

Proje Adı	DijitalkütüpİST
Proje Desteği	İstanbul Kalkınma Ajansı
Görevi / Pozisyonu	Proje Koordinatör Yrd.
Proje Yılı	2022-2023

ALDIĞI ÖDÜLLER

Kurum	Kültür ve Turizm Bakanlığı - KYGM
Ödül Kategorisi	İsmail Saib Sencer Yılın Kütüphanecisi Ödülü
Yılı	2022

EK- 5: Katılımcı Bilgi Formu

Katılımcı Kodu	Mesleği / Görevi	Cinsiyet	Çalıştığı Kurum
Kamu1	Kütüphaneci / Yönetici	Erkek	Kamu Kurumu
Kamu2	Yönetici	Erkek	Kamau Kurumu
Kamu3	Kütüphaneci / Yönetici	Kadın	Kamu Kurumu
DSTK1	Tarihçi / Yönetici	Erkek	Kamu Kuruluşu
DSTK2	Uluslararası İlişkiler / Yönetici	Erkek	Kamu Kuruluşu
DSTK3	Kütüphaneci / Kütüphane Sorumlusu	Erkek	Kamu Kuruluşu
STK1	Kütüphaneci / Yönetici	Erkek	Kamu Kurumu / STK
STK2	Kütüphaneci / Yönetici	Erkek	STK
STK3	Kütüphaneci / Yönetici	Erkek	Kamu Kurumu / STK
Özel1	Kütüphaneci / Yönetici	Erkek	Özel Sektör
Özel2	Tarihçi / Akademisyen	Erkek	Üniversite
Özel3	Kütüphaneci / Yönetici	Erkek	Özel Sektör
Uzman1	Kütüphaneci / Uluslararası Danışman	Kadın	Emekli / Yabancı Özel Sektör
Uzman2	Kütüphaneci / Uluslararası Danışman	Kadın	Emekli / Yabancı Özel Sektör
Uzman3	Kütüphaneci / Yönetici	Kadın	Yabancı Kurum
Uzman4	Kütüphaneci / Akademisyen	Kadın	Üniversite
Uzman5	Kütüphaneci / Yönetici	Erkek	Kamu Kurumu
Uzman6	Kütüphaneci / Yönetici	Erkek	Üniversite / Uluslararası STK
Uzman7	Kütüphaneci / Yönetici	Erkek	Üniversite
Uzman8	Kütüphaneci / Yönetici	Erkek	Yabancı Kurum
Uzman9	Kütüphaneci / Akademisyen	Erkek	Üniversite